

III 4982

526

ISTORIA

FONDĂREI

ORAȘULUI BUCUREȘTI

CAPITALA

REGATULUI ROMÂN

— de la anul 1330 până la 1850. —

culeasă după mai mulți scriitori vechi

DE

LT.-COLONEL D. PAPPASOGLU

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «UNIVERSUL», LUIGI CAZZAVILLAN

No. 11, — Strada Brezoianu, — No. 11

1891

B. C. U. "Carol I" - Bucuresti

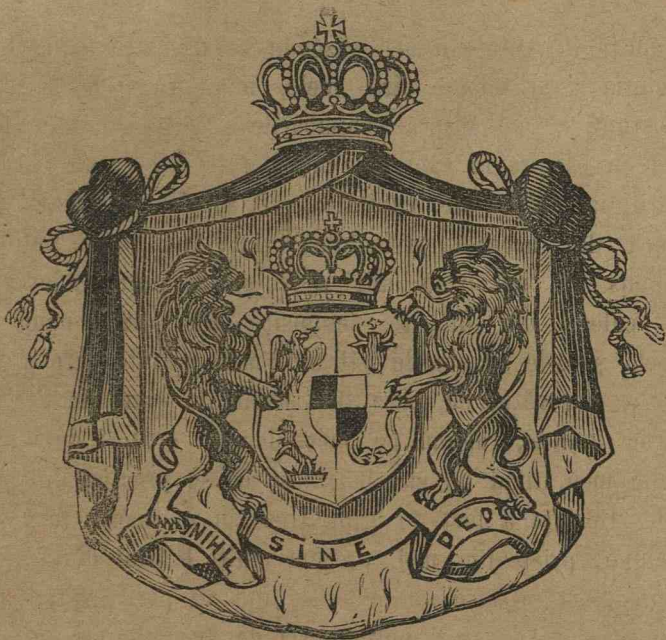
C201805919

SCALA DESCRIERILOR CONȚINUTE ÎN ACEASTĂ ISTORIE

- I. Descrierea acestui oraș cu începere de la 1330 până la 1850.
- II. Primi fondatori ai Bucureștilor.
- III. Evenimentele petrecute în oraș.
- IV. Solemnitățile domnilor și palatele în care au domnit.
- V. Sfârșitul acestor domni și mazilia lor.
- VI. Numele boerilor mari ai țerei și faptele lor.
- VII. Numirea cea veche a suburbiilor, barierilor și stradelor.
- VIII. Istoricul bisericelor vechi și a altor monumente.
- IX. Moravurile cetățenilor și calamitățile suferite de aceștia.
- X. Invasia armatelor străine și conduita lor.
- XI. Descrierea pozițiilor strategice în ocolul capitalei.
- XII. Prețurile alimentelor și mișcarea pieței comerciale.

Aceste toate culese cu destulă stăruință în decurs de mai mulți ani de autorul acestei cărți.

Lt.-colonel D. PAPPASOGLU.

MARCA ROMANIEI.

LOC.-COLONEL D. PAPPASOGLU, AUTORUL

PRECUVÂNTARE

Maî mulţi din cetăţenii mei văzându-mă în etate înaintată şi că mă ocup cu istoria şi arheologia ţării mele, m'au rugat ca să le arăt maî multe cunoştinţe ce am despre schimbările şi evenimentele petrecute în ţară şi maî cu osebite în capitală, căci dorese unii a şti tradiţiile istorice ale ţării, iar alţii ale capitalei, şi ast-fel că fie-care om care are a trece din această vremelnică viaţă nu i-am putut refuza şi le-am răspuns că mă voiu sili a le arăta purul adevăr de tot ce am putut culege din diferite letopisiţe ale ţării, cum şi diferiţi scriitori vechi şi cele văzute de bătrânul meu părinte care a trăit 90 de ani cum şi ce am văzut eu, care sunt astăzi în etate de 80 ani, şi ast-fel voiu urma înainte, rugând pe onor. domnii cititori de a'mi erta greşelile stilului meu, fiind un stil batrinesc ce se practica în timpul tineretelor mele. Dorinţa a fost de a nu trece în mormânt, fără a nu îndeplini rugăciunea prietenilor mei, precum mulţi bătrini dintre cetăţenii noştri cari puteau să ne lase multe cunoştinţe au perit dintre noi, fără a ne arăta evenimente ce ar fi putut servi de exemple nu numai în administraţii şi în judecătoria, dar chiar în şcoală şi biserică, pe care le vedem astăzi din nenorocirea noastră atît de părăsite. Moravurile împrumutate, după capriţii, ea şi când n'am fi avut nişte obiceiuri cari întreceau pe cele vitrege astăzi de ţară şi de naţiune. Da poate acei bătrini de acum două sute de ani ar fi fost şi ei coprinşi de lenea ce avea strămoşii noştri şi chiar când se iscăleau puneau numele fără pronume, şi se iscăleau simplu : Radu vornicu, banu Udrea, logofătu Dumitraşcu, căpitan Bunea, Dragomir spătaru. Lucrul ce a facut astăzi o încurcătură nedescurbabilă între familiile ţării cele magnate şi un abus neînţeles între toţi istoricii moderni,— spre exemplu : un istoric când vede un fapt mareţ făcut de un Dragomir Spătaru cu cetele lui, precum şi o administraţie laudabilă făcută de Radu Vornicu, asemenea şi o justiţie făcută de logofătu Dumitraşcu ; voind, s'au plătit fiind de către bogătaşi, odată ne pomenim că'i face descendinţi ai boerilor de maî sus, cari s'au lenevit a'şi pune şi titlu neamului lor. Apoi această nobleţă nu a fost câştigată de strămoşii noştri cu arma în mână, luptându-se pentru vetrele lor ? fie să fi fost ei, din orî-ce neam. Numească-se şi acum nobil acel ce merge pe câmpul de luptă pentru a'şi da tributul sângelui său pentru ţară şi fie el din orî ce neam o fi.

Jubiții mei cetitori!

Nici un român nu trebuie să fie descurajat de întunerecul ce învălue primitivul început al orașului București, capitala României; de și istoricii trecutului nu ne-au lăsat ca cunoștința pozitivă, de cât niște descrieri în diferite epoce, ici și colea, despre acest frumos nume al orașului nostru, căci poate ei au ținut mai mult la fapte de cât la descrieri, dar suntem toți datorți ca să scrim ceea ce, cu scrupulositate ocupându-ne, vom putea descoperi fapte mai aproape de adevăr; apoi chiar acele descoperiri ce vom putea face, observându-se de către cititorii cei erudiți și cu cunoștințe archeologice pot fi și ele publicate și de către dânsii. Așa mai departe urmându-se, ne vom putea apropia de adevărul început al Bucureștilor. Să nu lăsăm timpul a trece, căci așa nu vom putea trage lauda și recunoștința viitorului, nici aprecierea străinilor, care neconținut în viitor vor vizita capitala noastră; de aceea orî-cine, pe cât cunoaștem, sa venim a desvolta prin diferite publicațiuni; fiind-că chiar acei onor. redactori ai foilor publice vor primi desvoltările noastre cu bucurie și se vor simți mândri a umplea și ei paginile edițiilor lor cu asemenea descoperiri necunoscute pînă acum, pentru fondarea nobilei vetre a străbunilor noștri. Intr'o vreme dar pe când se desvoltă toate științele în secolul nostru și pe când avem de părinte în căminul glorioșilor noștri strămoși pe un prinț din cea mai înaltă și ilustră familie din Europa, pe Carol I de Hohenzollern regele nostru și pe Elisaveta regina Sa, și pe când se edifică, se organizează, se preface și se înfrumusețează sub patronagiul Majestaților lor, tot ce este românesc, nu putea rămânea capitala fără istoria ei. De aceea am socotit a trage mai întâi un vâl asupra neglijenței ce au avut letopisarii noștri în curs de 5 secole și risipind orî-ce întuneric în privința începutului acestui oraș de bucurie și leagăn al nașterii mele; dau la lumină această istorie cu descrierea culegerilor ce am putut face mai apropiate de adevăr pentru București.

„Dâmbovița, apă dulce! Cin' te-o bea nu se mai duce!”

SCALA

Istoria capitalei București va cuprinde : Păzirea cu stricteță a sfin-tei noastre religii, a bisericii și a tutulor obiceiurilor morale creștine, apoi voiți urma arătând obiceiurile solemnităților diferitelor sărbări, veni-rea diferiților mitropoliți la scaunul arhiepiscopal, viețile și fapte lor. — Venirea și suirea pe tron a diferiților domni, viețile, obiceiurile și faptele în domnia lor, cum și sfârșitul lor. — Alaiurile domnești, podoabele și lu-xul cel mare ce se practică la diferite solemnități domnești. — Locuințele și numele tutulor boierilor celor mari (protipendada), de al doilea grad și de al treilea grad, faptele lor cele pline de virtuți și filantropie a că-ror memorie se veneratează și o vom venera-o în tot-d'a-una. — Gradele tu-tulor autorităților și numirea veliților boeri (miniștrii), puterea lor și faptele lor în toată adminis'rația țării. — Invasiile austriace, ruse și cru-zimile turce. Decapitația la palat a nenorocitului domn Hangerliu. — Eve-nimentele petrecute în anul 1821. — Venirea lui Ipsilant cu grecii revo-luționari, cum și a lui Tudor Vladimirescu cu oltenii săi. Omorârea lui Tudor în Târgoviște de către Ipsilant prin trădare.

Invazia armatei turcești sub Gingir Efendi Chehaia-Beî al Pașii Si-listrii, primirea lui în capitală de către caimacani țării. — Teribilul măcel făcut de Turci în capitală, după omorîrea lui Bimbașa Sava. — Potolirea evenimentelor triste ale anului 1821, și întoarcerea boerilor pribegî din Transivania. — Venirea la tronul țării, a nemuritorului domn Grigore D. Ghica: Frumoasele fapte filantropice și secolul de fericire al românilor. — Zilele de petrecere ale Românilor: 1 Maiu cum se serba în diferite tim-puri și obiceiurile țirgului moșilor și al Drăgaicîi. — Zilele de caftane (a-vansări) ale boerilor, prețul alimentelor de hrană în diferite epoci. numi-rea puterii în armatele românești. — Judecata criminalilor și executarea pe-depselor lor în diferite epoci. — Numirea tâlharilor celor mai de frunte și felul executării lor. — Braslele comersanților. — Numirea stradelor, Numirea monastirilor și a tutulor monumentelor afla'e în Capitală. — Timpul de când locuitorii au început a se căuta prin doctori, cum și numirea tutulor doc-torilor și spițerilor, ce au fost în capitală de la începerea a se căuta ro-mânii cu doctori până în anul 1870. Cazărmile oștirilor și temnițele. A-ducerea mărfurilor din Orient și Occident, cum și cantitatea cea mai mare de marfă mai solidă din ținuturile rusești. Străjuirea hotarelor despre contrabande și a diferitelor tâlhării. Mai sunt și alte amănunte, mai cu osebite atingătoare de desvoltarea școalelor și de faptele profesorilor și ale clerului, pe cari pentru prescurtare, mă opresc ale arăta aici.

L.-Colonel D. Papazoglu.

Joi 4 Martie 1910

CĂTRE DOMNII CITITORI

Știm toți și cunoaștem că repositații noștri părinți și moși, când scriau evenimentele petrecute în țară și prin orașe, le scriau și le însemnau pe scoarțele cărților lor și mai adesea pe scoarțele cărților bisericăști, știm iarăși și cunoaștem că țara noastră cea plină de evenimente și prefaceri a avut numai patru, cinci leatopiseri, apoi și istoriografi pe Cantemir, pe Șineai, pe Tăut, pe Radu logofătu Greceanu și mai târziu pe Fotino. Ei bine, acești toți ce ne au arătat și ce au putut a ne arăta, au fost colecționate tot după scoarțele cărților saū din diferite terfeloaage pe care însemnau românii, mai cu osebite preoții și grămăticii vlădicilor câte vreun eveniment important de nenorocire saū norocire ce se întâmpla prin orașe și prin țară, ast-fel dar această cronică a descrierii capitalei noastre să o priviți ca o colecțiune făcută de mine de prin diferite manuscrise, leatopisețe, după scoarțele cărților bisericăști vechi, din care posed în biblioteca mea o colecțiune enormă, apoi peste toate aceste descrieri cu întreruperi, vă rog a citi cu atențiune acele ce am adăogat, văzute în capitală de părintele meu care a murit în etate de 90 ani și de mine care mă aflu astă-zī în etate de 81 ani, și facă cerul ca să vie peste scrierea mea și alți români spre a mai colecționa și a ne scrie cele văzute de d-lor și de părinții d-lor. Datorie dar am avut și eu ca să le arăt toate cititorilor acestei cronice, fie istoria cu continuație și fără continuație.

Fieși-care cu ce poate și cum poate, să ajute țara sa,
Cu știință și sndoare, ba și chiar cu viața sa.

D. P.

Copiat după zidul bisericeii Domnești din Târgoviște

CAP. I.

Inceputul oraşului Bucureşti Capitala României

Archeologia este teologia.

Tradiţiile ce se zic de Bucur Ciobanu, că el a fondat o bisericuţă a sf. Tănase de la Radu-vodă şi că după numele său s'a numit oraşul, sunt cu totul neexacte, fiind-că toate observaţiunile ce am mai putut face în urma publicării tabloului meu cu acea bisericuţă, ce este situată lângă mănăstirea Radu-vodă, este în adevăr făcută de Alexandru vodă la anul 1568, fiul lui Mircea-vodă, zis ciobanu, pe locul cimitirului lângă mănăstirea clădită de el între baltă şi Dâmboviţa în marginea Bucureştilor.

Nu ea este prima biserică, căci prima biserică după cum voi arăta mai la vale, este biserica mahalalei Dobroteasa, clădită de către vechia familie a Năstureilor Hereşti, pe moşia a unvî Bugă, numită şi palanga (tabăra) lui Mircea-vodă II.

Acest Năsturel a găsit de cuviinţă de a aridica biserica pe antica vatră a oraşului Roman numit Pinum, căci adesea s'a găsit şi se găsesc şi acum în suburbia Dobrotesei, la diferite săpături monede vechi romane şi bizantine. Proprietarul Bugă era tata lui Drăghici şi moşu lui Pană, de la care se trage neamul cari primiră numele de Filipeşti, după fiul lui Udrişte Bugă, ce se numea Filip.

Această familie a existat încă în secolul al XIV. (A se vedea vol. II, pag. 567, istoria grecească a lui Fotino). Aşa dar, s'ar putea presupune că şi numirea oraşului Bucureşti, a fost în secolul al XIV-lea, după numele lui Bugă, numindu-se Bucureşti, fiind început pe moşia sa.

Documente care ne încredinţează într'aceasta, sunt cele următoare ce am putut descoperi :

1) Piatra sculptată cu efigia Filipeștilor înfiptă asupra porții cetății Făgărașului în Transilvania, căci neamul se trage din descălciătoarea lui Radu-Negru, fiind și comiți ai sfântului imperiu roman, cum și proprietari ai munților Arifului în vecinătatea cetății Făgărașului, tot asemenea documentează și inscripția în piatra de d'asupra porții Filipeștilor din urbea Bucov, fosta moșie a Filipeștilor și reședință a fostului județ Secueni.

II) Că familia aceasta își are cimitirul până în ziua de astăzi în mănăstirea zisă a lui Radu-vodă, fondată mai întâi de Alexandru-vodă, fratele lui Petru-vodă schiopul și tata lui Mihnea-vodă turcitul.

Mai târziu stând fără serviciu divin 30 de ani, fu prefăcută de Radu-vodă, fiul lui Mihnea și de la care își conservă astăzi numirea, păstrând numele lui Radu-vodă. Biseriцуța lui sf. Tănase, ce astăzi se zice a lui Bucur, Alexandru-vodă, fratele lui Petru vodă și fiu al lui Mircea ciobanul, la anul 1568, a hotărît bisericуța lui sf. Tănase ca cimitir al călugărilor ivireni din mănăstirea sf. Treimi, restaurată de acest domn, pentru că curtea mănăstirei, strîmtă fiind, nu avea loc de îngropăciune; apoi pe lângă frumusețea ei, după cum o descrie patriarcul Antiochie Macarie (vezi „Revista Română“ 1861, pag. 341), care veni în zilele lui Constantin Brâncoveanu, nu putea fi ea ocolită și cu mulțimea mormintelor, după cum se dovedește și din grămădirea osemintelor din acea criptă de zid, ce se vede la spatele acelei biseriцуțe, care este pusă sub patronagiul sf. Atanasie.

Ear unul din magnații cei mari ai românilor ce se numi Năsturel, (nu știu dacă nu va fi contele Henrich sau Heré Năsturel după al căruia nume este și moșia Herăști în drumul de la București spre Oltenița), căutând loc de a face și o biserică, a găsit cea mai frumoasă poziție pe dealul stîng al Dâmboviței, unde era vechiul Pinum, avînd în vale vederea bălței cei mari a Broștenilor cu pădurea ce ocolea acele două mari dealuri, pe care este astăzi mănăstirea Radului vodă și sf. Atanasie, și cu care puteau a comunica cei din București, numai prin podiști plutitoare și stătătoare, și acolo pe acel loc se numea Lupești, căci chiar bătrânii spun că le povestea părinții lor că întorcea vitele din acea pădure și baltă până nu insera că le strica lupii, acolo aveau și morile lor pe apa Gârlița ce se despărțea de Dâmbovița, trecea prin Tabaci și Căramidari. Pe acel deal al părții stîngi al Dâmboviței zidi Năsturel după cum arăta sf. biserică cu patronagiul Bunei-vestiri, pe moșia lui Bugă care începuse a se popula cu boerimea ce se strămuta din Târgoviște. Această biserică este până astăzi și exersează cultul divin, numindu-se

sf. biserică a suburbii Dobroteasa, calea Vacărești, culoarea de albastru, iară pe când căutaă locul de a edifica biserică, fiind limba bulgară mai obicinuită, s'au zis Dobroteasa, care se tălmăcește în limba românească „bună patrie“ și de atunci a rămas numele locului sf. biserici de Dobroteasa, de unde s'a numit și toată suburbia. Pe tărîmul dar al acestei palange saă al taberei celei nooi s'au așezat românii, sêrbii și oltenii, și de atunci au rămas și numirea suburbiilor, Sârbii, Staicu și Oltenii, făcându'și acolo și acel Năsturel case mari la spatele bisericeii, a cărora ruine au stat până la anul 1855, apoi au dispărut. Locul însă se știe, căci l'am văzut și eu, ca unul ce sunt proprietar și șezător de 50 de ani în această suburbie a Dobrotesei. Aceasta dar este cea d'ântêiu biserică a orașului București și care s'a ridicat în oraș de către neamul lui Năsturel Herescu.

Vorbind însă de această sf. biserică, trebuie să arăt că după trecerea de vre-o 300 ani, un Constantin Năsturel, fiu al banului Șerban Năsturel, văzând această biserică fondată de strămoșii lui, în foarte mare ruinare, a preînnoit'o la anul 1730, (vezi inscripțiunea în piatra de d'asupra ușei acestei sf. bisericeii), și a lăsat în seama rudelor sale ce ședeau în dosul bisericeii și din care au trăit în acele case până la anul 1840, o femeie ce se zicea că este descendintă din acea nobilă și ilustră familie, a Năstureilor. Apoi tot din această ilustră familie, nu departe de tărîmul ce am arătat, ce se numea palangă, drept pe ulița centrală, au mai ridicat și o biserică cu patronagiul sf. Vineri, lângă casele cele mari ale lui Udriște banul Năsturel după al cărui nume s'a numit și suburbia din vecinătatea palatelor sale, Udricanii.

Și așa orașul București se începea pe acea vreme de la suburbia Dobroteasa, se împopulă cu cele-l'alte suburbii arătate mai sus și se întindea din an în an pe ulița centrală a Jigniții (magaziile orașului de rezervă, pentru vremuri de foamete pe locul astă-zii al ambasadei italiene) și mergea spre moară (acum strada Bărății) drept, și de acolo, pe dinaintea bălții tîrgului cucului, saă mai în urmă Scauni'e vechi și eșea la Sf. Sava, în dreptul unde în urmă s'au edificat de Mateiă vodă Basarab mănăstirea Sărindarul în al XVII veac saă Carantanul, cum o numește patriarhul Antiohii Macarie, unde era și hramul cu 40 de martiri. Iară în vremea lui Constantin Vodă Brâncoveanul, acest patriarh a săvîrșit sf. leturghie într'insa și de acolo se făcea un ocol spre Dâmbovița pe calea Mogoșoaiei până în casele Mogoșeștilor, astă-zii ale Brâncoveanului lângă podul de la Dudești, iară de acolo pe marginea stîngă a Dâmboviței fiind

linia dreaptă până la podul gârlei din calea Giurgiului, mai la urmă numită podu Beilicului. Acest ocol, sau acest spațiu era al orașului Bucureștii, căci afară din acest spațiu se numea județul Ilfov. Iată și familiile ce ședeau atunci în acest coprinș al Bucureștilor și mai cu seamă pe calea centrală a orașului care astăzi se zice calea Văcărești : Herăștii, Filipeștii, Mărceștii, Grecenii, Arionestii, Păleștii, Brătășentii, Lăcustenii, Ogrădenii, Meliceștii, Recruții, Voineștii, Deduleștii, Borăneștii, Bălăcenii, Bălenii, Văcăreștii, Băjeștii, Grădiștenii, Bărcăneștii, Slătinenii sau Papazoleștii, Cocoreștii sau Cantacuzinii, Brâncovenii, Dăneștii, Mogoșeștii, Popeștii, Botenii și mai în urmă Ghiculeștii.

Vorbind despre orașul București, voese a arăta și o apă ce mergea în acea vechime prin mijlocul acestui oraș și adăpa o parte considerabilă din el; acea apă își avea izvoarele ei din potriva a Icoanei, unde astăzi e grădina publică și unde până în zilele noastre era baltă mare.

Acea apă pleca de la balta menționată și trecea prin suburbia Oțetarii, Batiștea și Scaunele și forma o baltă pe locul unde a fost vechea carvasara, ferăriile vechi și unde se vindea rogojinele și lemnăriile, adică în coasta grădinii de azi a lui Sf. Gheorghe. Acea baltă era înconjurată cu trestie, cu sălcii și aproape de densa se făcea târgul sau piața, căci acolo erau scaunele de pescării, măcelării, manufacturile brute și se numea târgul Cucului, unde în toate primăverile, acolo în sălcii, bucureștenii auzeau cântecul cucului, aceasta au apucat-o și cei ce au trăit până la 1800. Din acea baltă se scurgea două gârlițe, cea d'întâi și lua cursul pe dinaintea locului astăzi al Bărăției, și eșind din calea Târgului d'afară în răspântie unde era și moara, pleca drept în apa Dâmboviței la gura de azi a pieței cei mici, sau atunci a colțului cetățuiei Curtea-veche, despre care voiă vorbi mai înainte. Cea-l-altă ramură de gârliță ca și cea d'ântâi pleca tot din acea baltă a târgului Cucu, pornea drept pe calea Târgului d'afară, și trecând d'a curmeziș acea cale pe la colțul otelului de Londra astăzi, trecea pe lângă proprietatea cunoscută nouă a lui Bălătarețu (acelea au fost casele lui Dan vistierul la anul 1594, unde au tras enicerul turc cu cei 2000 spahii, când veni a prinde pe Mihai Viteazul, și care case fură arse de Mihai cu tunurile când prăpădi pe turci), de acolo trecând prin curtea caselor, astăzi zise ale lui Mareș, unde este capela bulgară, pe marginea fostului cimitir catolic, se strecura prin răspântiile Lucaci, și trecând pe la spatele grădinei lui Banu Udriște, unde astăzi este ulița Udricanii, eșea la răspântiile suburbiei Oltenii, trecând la vale prin acea suburbie, astăzi ulița Labirint, se vărsa pe lângă

Copiat după zidul bisericeii Domnești din Târgoviște

poarta proprietății căpitanului Obedenaru, această ramură de apă se numea apă spurcată, căci toate necurățiile orașului se asvârlea pe densa, fiind repede.

Pe marginea acestei ape a fost așezată tabăra lui Ștefan Batori la anul 1476, adică pe tărîmul cel spațios și înalt unde este astăzi suburbia și biserica Lucaei, de unde scrise sibinenilor (vezi Șincai, vol. II, pag. 96) și unde mai în urmă aveau Văcăreștii palatele lor, iar mai târziu casele lui Zerlendi.

CAP. II

Acum să venim și la fortăreța sau cetățuia din București făcută pentru scop strategic în apărarea căii invaziunilor despre orient, după cum se face, cu mare rezon, mențiune în „Revista română“ din 1861, și care se numește în limba otomană la dervent, adică la strămoare. Vremea zidirei acestei fortărețe neapărat că trebuie să fie nu departe de vremea începutului orașului București și că trecătoarele din Giurgiu și Oltenița urma a fi pe calea Calicilor sau Caliții și a lui Șerban-vodă astăzi. Este eărăși probabil că pe la Văcărești și Vitan nu putea trece vre-o oștire, căci erau bălți și mari mocirle ale Dâmboviței și ale bălții Colintinei (colea-în-tină sau ocolina), căci ocolea București. Eată dar o descriere lămurită ce pot face și eu acestei citadele sau întărire de apărare, atât a orașului București cât și a căilor de invaziune, spre capitala de atunci Târgoviște. M'am ocupat foarte mult cu această descoperire, împins de două plăceri, întâi de plăcerea arheologiei și a strategiei și al doilea de marea venerațiune și dorul ce am păstrat în sufletul meu reposatului meu părinte Andrei N. Pappazoglu din Slătineni; el fiind din aceea familie a Slătinenilor, ce s'au strămutat din orașul Slatina pe la anul 1648 (după cum atestază documentele familiei mele ce am, adică ale străbunilor mei, Constantin Slătineanu proclit de turci Pappasoglu, căci era foarte pios, și care cumpărând mari proprietăți, hanuri și grădini prin mai multe locuri în capitala noastră, a cumpărat și mai toată partea dreaptă a uliții astăzi a Covacilor, care era pe tărîmul acelei citadele.

Suvenire antice despre aceasta țin astăzi numai hârtii, căci proprietățile au dispărut, țin un inel de safir, calitate bună, piatra cât o alună, ce a fost găsit de lucrători când săpa temelile pe tărîmul fostei curți domnești, devenită proprietatea părintelui meu, țin o mare țevă de tun de fer spartă... și cu o mică ghiulea pe calibrul lui, găsit mai în urmă

când s'a săpat temeliile binalelor ce s'au edificat pe acel țărîm și pe care l'am dăruit amicului meu Costică Cornescu, țiu și un cuțit [iatagan turcesc], incrustat cu slove multe de aur, acesta a fost iarăși găsit de răposatul meu părinte într o pivniță veche de ale fostului palat domnesc.

Acum să venim la descrierea citadelei, cum am putut culege și eu din bătrîni. Luând de bază colțul hanului-roșu în respântiele podului Calității, adică marginea dreaptă a uliții Șelarilor, acolo era drept o poartă în potriva trecătoarei podului Dâmboviții, această poartă până în ziua de astăzi o numesc bătrîni în trei feluri.

1) Poarta de sus, 2) poarta mică și al 3) poarta de fer, ca la colțurile fortăreței. De acolo continuă zidul cetății gros, făcut de bolovanii mari de piatră de Prahova, cărămidă și ciment până la poarta mare sau cea centrală (pe sub această poartă intră nenorocitul vornic Stănilă care veni cu mai mulți boeri, episcopi și mai mulți din cler chemați de Mircea II ciobanu, fiu lui Mihnea-cel-rău, cu viclenie la curtea domnească; eară el năpusti pe beșlii turci de a-i măcelări pe toți la anul 1557, 3 Martie, în a III-a sa domnie și care după moartea lui s'a îngropat chiar în acea biserică din curtea domnească, unde este astăzi chiar poarta bisericeii în potriva trecătoarei podului Dâmboviții din vadul sacagiilor, [acesta este al II-lea vad al cărătorilor de apă, că cel d'întăi este cel de pe podul Beilicului]. De acolo earăși începe zidul până în colțul pieței cei mici în potriva podului Dâmboviții, ce duce astăzi la piața precupeților, eară atunci intra în livedea gospod, acolo era ciairu cailor, păzitorilor citadelei și mai târziu a casei domnești. Această livede era pe țărîmul pe care este astăzi doamna Bălașa, spitalul Brâncovenesc, piața Bibescu și hala de măcelării, prund al Dâmboviței, care numire se păstrează până astăzi la biserica sf. Nicolae ce-i zice din prund, de la spatele stabilimentului doamnei Bălașii. În acel colț al cetățuii era ardicat și un turnuleț pentru apărarea zisei trecători spre livede, cum și a căii lui Șerban-vodă ce ducea la Oltenița. De aci pornea zidul formând careul, și se urea pe partea stîngă a căii Tîrgului d'afară, pe lângă scurgerea riului ce curgea din țîrgul Cucului, pe la moara din respântiele astăzi ale Bărăției; în această fațadă a zidului era poarta de jos în potriva de calea ce ducea în orașul București, astăzi ulița Rahtivanului, și de la menționata respântie forma zidul colț și continua spre țîrgul Cucului peste drum de locul astăzi al Bărății, earăși pe lângă marginea acelu riu ce curgea chiar pe strada astăzi a brașovenilor. De aci earăși forma colțul și continua pe partea stîngă a vechilor cavați, astăzi strada

Marchitanilor până la colțul astăzi în potruva ulicioarei Sf. Nicolae și de acolo continua zidu la vale pe strada Șelarilor, până la poarta cea mică a cetățui în respântii, zisă poarta de fier.

Eară în colțul din deal erau fântânele cetățui și unde s'au format baia palatului, după strămutarea lui Mircea-vodă-cel-bêtrân, peste drum de hotelul astăzi numit Caracaș. El a preînuit în cursul domnii și biserica din curtea palatului cu hramul Bunei-vestiri. Toată această cetățuie atunci era păzită de catane și de șeful ei castelan, care se numește în limba slavonă gradiștean. După arderea și desființarea acestei cetățui, se vede cuprins un foarte mare spațiu al cetățuii, de o familie cu numele de Grădișteni, stăpânind'o chiar în zilele noastre pe când era făcută temniță sau pușcăriă, numit hanu Grădiștenilor cu poarta în podul Beilicului, unde astăzi este spițeria cu firma la pelican; precum și tunurile acelei cetățui după dărăpănarea ei, au fost rămas tot în acel loc ca într'un arsenal, sau și mai târziu când țara noastră a cumpărat tunuri s'ar fi păstrat tot acolo; de aceia i-a rămas și numirea de pușcărie, căci vulgular de atunci, tunul îl numea pușcă, ear pușca flintă.

La anul 1395, din ordinul lui Mircea-cel-bêtrân s'a zidit și biserica din această cetățuie și palatele domnești, unde venea de ședea numai iarna. (Acesta este gloriosul și strategicul domn al României, care stăpâni Dobrogea și cetatea Drâstorului (Silistra) și pe care în urmă o dete înapoi alți domni otomanilor și drept memorie că românii stăpâneau și dincolo de Dunăre au rămas obiceiul când îngheța și comunicația ambelor mărgini se făcea călări, cu trăsuri sau pe jos, cel d'ântăi om, turc sau român ce venea la vodă cu vestea (mujdea), că s'a prins Dunărea și a început comunicația, primea de la visterie o pungă de bani (bacșiș) 500 de lei, acest obicei s'a păstrat până la Grigorie-vodă Ghica 1827)—și ca să facă bucurie orașenilor au pus acelei biserici patronagiul Bunei-vestiri, adică tot acela ce avea cea d'ântei biserică din Dobroteasa zidită la începutul orașului. Ear bisericuța sf. Antonie, a fost zidită de Mircea-vodă II în a treia sa domnie la 1530, unde s'au și îngropat acest domn ucigaș.

S'au fondat tot atunci și biserica sf. Gheorghe cel vechiu, patron al țării, de către Mircea-cel-bêtrân, din sus de moara de pe calea Tergului d'afară, unde trăgea și mitropolitul când venea cu domnul din Tergoviște Această biserică este vechia Mitropolie a țerei românești după mutarea reședinței din Tîrgoviște, până ce au fondat Constantin-vodă Brâncoveanu pe cea de acum. La această Mitropolie s'au refugiat boierii,

de aș tras clopotele, când fură chemați la curtea domnească de Radu-vodă al XI-lea la anul 1665, ca să-i omoare și de acolo retrăgându-se d'împreună cu toți slujitorii la sat la Cotroconi (astăzi suburbia sf. Elefterie, ce se tălmăcește libertate, având dată de atunci drept pomenire sf. biserici și icoana făcătoare de minuni a sf. Elefterie. Aleseră domn pe Antonie-vodă de la Tîrșor din Prahova, care după fuga lui Radu vodă se sui pe tronul domniei la 21 Aprilie 1669, în ziua de Paște, când la vremea sf. leturghii după evanghelia lui Ioan, aș pus de aș jurat toți boerii că vor trăi uniți și fără intrigi, jurând și măria sa că va domni cu credință și fără părtinire, ear jurământul ce l'aș făcut s'a scris și s'a iscălit chiar în sf. biserica a mitropoliei și l'aș dat în mâna lui vodă. De atunci aș rămas obiceiul, când se citește la mitropolie față cu domnul sf. Evanghelie în ziua Invierei Domnului Christos, la leturghie să se copieze evanghelia lui Ioan de către logofătul de obiceiuri (ministrul instrucțiunei publice) și puind pecetia logofăției, să se dea în mâna lui vodă chiar în biserică.

S'a fondat apoi nu departe de sf. Gheorghe și vechia biserică a Stelei de către un C. Slătineanu zis Pappasoglu, tirgoviștean ce a fost fondator și al bisericii Stelea din Tirgoviște, pe care a reedificat'o Vasile Lupu, domnul Moldovei, după împăciuirea cu Matei-vodă Basarab și unde se păstra icoana făcătoare de minuni a sf. Mina, care astăzi după ardearea bisericeii se află în sf. biserică a suburbiei Vergului. Acel fondator al bisericeii Stelei din București este boer din moșii mei, după documentele vechi ce le posed eu.

Viū a arăta și vr'o câte-va descoperiri ce putui face asupra obiceiurilor vechi după ce deveni Bucureștii capitală, în zilele lui Constantin Brâncoveanu anul 1689, obiceiū religios, a primi domniū țerii sf. Ungere în sf. biserică din Curtea veche, ca o bine-cuvântare ce o primea de la Buna-vestire, precum și sultanii la suirea lor pe tron se încing până astăzi cu sabia glorioșului sultan Osman, cu deosebire că domnul ocolea sf. masă în altar șiindu-l mitropolitul cu archierei de mână și cântând Isaia dănuțește. În „Revista română“ din 1861, descrierea ce se face pentru numirea podului Calicilor, este prea adevărat, însă e numire stricată, căci pe acea stradă astăzi numită calea Rahovei, aș locuit mulți boeri mari și cu averi, precum Costache Crețulescu, Mihalache Manu, Nae Goleșcu, vornicu Comăneanu logofātu Fundățeanu, Bujoreanu, Jianu, vistierul Mihălescu, Arieneștii, Cătunenii, stolnicu Iacovachi, Nestor, Dudescu, Tufeanu, Chiriac, Fălcoianu și alții cari 'mi scapă din memorie, cu toate astea fie-mi

permis a crede o altă tradiție, această stradă a purtat numele unei bătrâne și bogată cucoană Calița, care a făcut podișca peste râul ce tăia acea stradă și pe unde împedica trecerea oamenilor, asemenea pomeni se obișnuiește de către mai mulți români. Dacă am vorbit de acea apă ce se scurgea pe acolo voiți arăta ceea ce am putut să culeg și despre densa.

În vechime acea apă pleca din Dâmbovița de vale de moara Grozăvești de lângă Cotroceni, forma eleștaiele Câmpinenilor, a Bălănilor, a Filipeștilor, a Brâncovenilor, a Basarabilor, a Dudescului în mahalaua Dudescului, trecând prin Postavari unde forma bălțetu și unde se spălau postavurile, d'acolo pe lângă poarta Antimului o ramură tăia podu Caliții și intra în balta archimandritului din care se strecura în balta lui Șerbanvodă, de aci în a lui Cernica Știrbei, aceasta în a Lupeștilor, aceasta în a Văcăreștilor și din aceasta apoi în a lui Tirca, unde pe deal este și biserica fondată de familia Tirca; iar cea d'a doua ramură a heleșteului Dudescului trecea d'a curmezișul podului Caliței prin fundul curții, astăzi hotel Avram și eșia lângă dealul Mitropoliei trecând pe lângă poarta lui Const. Brâncoveanu, unde astăzi e crucea de piatră ce fu aridicată lângă podișcă, locu unde fură tăiați fii lui banu Ghiorma la revoluția dorobanților, apoi se asvârlea în Dâmbovița lângă podu de la pescărie. Acest heleșteu a fost până a nu se statornici palatul Dudescului în mahalaua Dudescului în care palat a șezut și Mihai-viteazul când a primit bineța (vizite) de la emirul turc, ce mersese de la casa vistierului Dan ca să puie mâna pe Mihai, cu 1000 de turci (vezi „Revista română“), căci de atunci a rămas numirea podului de peste Dâmbovița din Dudescu de „podu turcului“. Eară acea biserică albă de care în istoria lui Mihai se face mențiune, este aceea în care a intrat Mihai-bravu ca ban-mare adus din Craiova din porunca lui Alexandru-vodă ca să'l omoare, astăzi mănăstirea Mihai-vodă, aridicată de densul după ce s'a făcut domn.

CAP. III

Strejile sau barierele cele vechi erau: 1) bariera piscului, (drumul Olteniții) căci printre bălțișurile Dâmboviții se forma o limbă de pământ care se numea pisc și pe unde trecea Văcăreștii la moșia lor din dealu viilor, care păstrează până în ziua de astăzi numele de Văcăreasca, căci chiar dealu pe care s'a zidit în urmă sf. mănăstire Văcărești de către N. Mavrocordat, ce-i servea de fortăreață la anu 1716, se numește până astăzi Văcărești, iară nu Mavrocordești.

La acea cidatelă a bătut prințul Rempuin cu armata rusească toată

oștirea otomană la anul 1770. A II, streajă era la biserica cu Sibilele sau biserica cu Sfinți, acei sfinți ce se ved pe zidurile ei sunt toți filosofi sau cei mai înțelepți ai antichității; acea streajă comunică la Oboru-vechi sau Tîrgul d'afară. In biserica Oborului-vechi, fondată la 1760, este în altar o cruce mare de marmoră ca cea de la Călugăreni și înaltă până în bolta bisericii, plină de sculpturi frumoase și arabescuri bizantine, ear prin inscripția în limba românească să roagă fondatorul ei, serdarul Mogoș, de toți trecători ce se vor aduna la acel obor, să roage tot-d a-una pe Dumnezeu pentru a păzi țara aceasta românească de rele să nu pață (este vrednic de admirat acel colosal și religios monument). Acolo este și icôna sf. Ioachim și Ana, acea dată de Ipsilant domnul țerii, având pe dînsa țintuită pecetia domnească pe o placă de argint suflată în aur. Ear părinții Maicii Domnului Ioachim și Ana sunt zugrăviți în costum ovreesc fiind în mână ramura toiagului lui Iesei, din care istoria noastră bisericească spune că s'a făcut punte peste apa Hebronului de unde a fost luată și formată stâlpi de restignire a lui Isus Christos.

A III, streaja era în calea Mogoșoaei la puțul cu zalele, lângă care și-au făcut familiile Cătauzinilor locuințele lor, apoi mai târziu Clinceni, Blehanii, Filipeștii și Cofeștii. Această familie din urmă este aceea ce fu blestemată de mitropolitul Antim când îl sugrumă în luntre și 'l îneca Colfescu în Dunăre, fiind orânduit de vodă a 'l trece Dunărea și a 'l îneca la mijlocul ei.

Pe locul acestei familii, astăzi este zidit palatul de reședință. Bine era să se fi făcut palatul cel nou pe locul banului Constantin Filipescu, care era casa lui Avram din neam în neam în capitală, ear acel după locul Colfescului să le fi făcut grădină, (ideia autorului), fiind-că atunci curtea domnească ar fi fost mai spațioasă și chiar pentru trăsuri mai încăpătoare. Aproape de această barieră a fost mai târziu înființat metohul episcopiei Râmnicului, în ale căreia case a tras prințul Coburg, mareșalul oștirilor austriace, care venise cu oștire în zilele lui N. Mavrogheni domn la 1784; tot acolo s'au sfințit la 1830 și steagurile organizării oștirii românești de Grigorie mitropolitul.

A IV, streaja era la sfârșitu podului Caliții la spatele caselor astăzi a lui N. Laptof la marginea apei ce am arătat că se scurgea de la Isvor.

Ear a V, streaja de lângă podul Dâmboviței din calea Giurgiu sau podu Șerban-vodă, s'au înființat mult mai târziu, după ce au început a se populariza suburbiile Slobozia, sf. Spiridon cel-nou la 1765, căci sf. Spiridon-cel-vechi a fost clădit la 1732 și sf. Ecaterina făcută de Pană

vistierul din vechime, cum și mitropolia făcută de Constantin Brâncoveanu. Aceasta, după bătălia lui Leon Tomșa vodă la anul 1632, când se bătu prin bălțile și pădurile acelei localități de peste Dâmbovița cu aga Matei Basarab, care mai târziu deveni domn al țării și după ce birui pe aga Matei, ordonă de se făcu o movilă peste mormintele celor căzuți în-aceea bătălie și aridică o cruce mare de piatră pe care se săpă toată acea întimplare și o înfip e drept monument peste acea măgură. Crucea este până în ziua de astă zi în curtea bisericii Slobozia cu patronagiul sf. Gheorghe, aridicată de către acest domn pe calea Șerban-vodă astă-zi.

CAP. IV

Iar în ocolul orașului București până în depărtare de un ceas sau două de capitală, voesc a descri origina situațiunilor acelui spațiu începând pe la mănăstirea Văcărești cea fondată de Nicolae Mavrocordat la anul 1716 și pe care o avea fanariotul domn ca o cetățuie de apărarea sa, contra temerii ce-i însufla boerii români și în care clocea scopurile sale cele mârșave și trădătoare, având și pe doamna sa, în haremul pe locul unde a fondat și biserica suburbiei Foișorul. Acea citadelă, astă-zi temniță, fu fondată pe moșia vechii familii a Văcăreștilor. De acolo spre răsărit este satul Popeștii, proprietatea vechii familii a Popeștilor, unde se găsește până astă-zi o biserică ruinată, pentru care tradiția zice că, un fiu de domn (trebuie să fie Alexandru cel frumos), ar fi păstrat ascunsă în acea biserică pe o jună frumoasă pe care o iubea și dovedindu-se aceasta, de atunci se află biserica părăsită; astăzi se numește la Culă lângă Leordeni. În ocolul orașului spre nord, este câmpia Viranului, unde vitele orașenilor își avea păștiune, apoi este spitalul de ciumă, înființat de Alex. Moruzi la anul 1794, când era ciuma a mare, în dreptul acestui spital s'a înecat în Dâmbovița Vlad-vodă luat în goană de tătari din câmpia Popeștilor. Dovadă despre aceasta există o măgură mare ce se vede la Cioplea în dosul zalhanalei fosta a lui Hagi-Moscu. Mai în ocol spre nord ca la 8 kilometri depărtare de Cioplea este mănăstirea de călugări Cernica, înființată la anul 1608, de vornicu Cernica și jupâneasa lui Chiajna, în ostroahele bălților apelor Colintinei și în apropierea moșiei vechii familii Dudescului și între mănăstire și apa Dâmboviței au fost și o altă mănăstire de călugărițe înființată de soția lui, jupâneasa Chiajna, amândouă fură dotate cu mari proprietăți. Ear acea de călugărițe fu într'o noapte călcată de tătari și maicile robite și hrăpite, de atunci s'a și

Copiat după zidurile monastirei Cozia.

desființat [vezi istoria mănăstirii Cernichii, scrisă sub patronagiul bunului și cuviosului stareț, actualul arhimandrit Stefan în anii trecuți și de un stăruitor monach anume Casian, care în acea mănăstire s'a ocupat cu mare zel la descoperirea și descrierea istoriei ei.) În apropierea acestei mănăstiri 'și-a avut și palatele de vară Șerban-vodă Brâncovranu, (se mai văd ruinele). Urmează apoi mănăstirea Pantelimon, fondată la 1748 de înalta familie Ghica, cu spital și cu asil pentru primirea de săraci. Acolo în vremea invaziunilor austriace, a fost tabăra generalului prinț Coburg. În aceeași apropiere este și mănăstirea Mărcuța sau Maricuța, fondată în al XVIII secol de domnul Ipsilanti, apoi reînviată de familia Ipsilanti, ea e situată în marginea bălții Colintina, unde a fost până la 1820, tipografie și fabrică de tistimeluri, adică stabilimentul pentru tipărirea florilor colorate pe basmale. Acolo era și cea mai vestită apă a ceșmelelor Mărcuței, de unde se aducea în capitală pentru domn și toți boerii cei mari. Fabrica s'a mutat mai în urmă la Cișmegiū, în locul unde astăzi sunt casele generalului Florescu, ear tipografia în palatele lui Mavrogheni lângă ceșmeaua cu acest nume, în capul podului Mogoșoaiei, aci s'au tipărit cărți românești sub patronagiul lui Dimitrie Topliceanu, cărți elene sub patronagiul doctorului Constandinache Caracaș și note de musică orientală (psaltichie) sub patronagiul întâiului profesor Petre Efesiu protopsaltu. Spre nord de Mărcuța era mănăstirea Plumbuita, fondată de Matei Basarab tot lângă balta Colintinei, unde se făcea și vechiul bălci Drăgaica, în amintirea hrăpirei Sabinelor. Pe acel tărîm fu bătălia lui Matei vodă în secolul XVIII, la care bucureștenii priveau cu mic cu mare de după gardurile grădinelor lor (vezi istoria țerei). Pe aceeași întinsă câmpie se făcea și bălciul cel mare lângă orașul București numit Moși, acolo se încumetrea băltărețul cu munteanul, își vindeau românii manufacturile, se făceau jocurile și petrecerile în prezența chiar a domnitorului țerei, care venea să încurajeze populația și să fie și el văzut, cunoscut și de copii din fașă. De și de tristă memorie dar tot trebuie să arăt, că tot acolo, cu ocazia bălciului, se executa sentințele date asupra făcătorilor de rele, prin spînzurători și alte torturi, ear femeile criminale se tundeau, li se punea o mantă neagră pe umeri și pe pept, li se lipea o hârtie pe care era scris; „Cine va face ca mine, ca mine să pătimească“. Acestea toate se făceau la bălciū, spre a fi văzute ca o pildă de locuitorii părților țerei; însă se osândeau numai cei cu renume de ucigaș și femei otrăvitoare. Este de remarcât că mai nici o dată nu a fost executat în câmpul moșilor, un român sau o româncă, ei erau mai adesea din țigani și țigance de lae și din

salășele de cort, netoți și alți străini de pe pământul nostru. A doua zi Sâmbăta morților, execuția erau deja îngropați. Donițele, oalele, cănașuile, jucăriile de copii, fluerașele toate astea de pământ ars, au fost nelipsite în toate târgurile; cimpoaiele, cavatul și lăutarii răsuna prin frunzare ținând loc de cârciumă; pământul vuita de jocul călușarilor, al borojenilor, al urșilor, de hora generală și geamala.

Iată ce era geamala: O momie de femeie mare, de șase metri înălțime, cu două fețe, în față sus și în dos era câte o oglindă pătrată peste care atârnau panglice de șic ce serveau în loc de cap; trupul ei era gros cât o butie. Ea era țesută pe dinăuntru cu cercuri și pe din afară lipită cu hârtii colorate; cămașa îi era de culoare albă, fota din spate și șorțu din față de culoare roșie, garnisită cu flori; în față avea două mâini împreunate la piept, fiind un buchet de flori, tot asemenea și în spate avea două mâini earăși împreunate la pept însă fără buchet. Această geamala avea un om înăuntru care o ținea de belciuge, căci nu era grea și juca la cântecul lăutarilor. Jocul ei era foarte domol, plimbându-se. Obiceiul cu această statuă monstră (din care s'a făcut și vorba de stafie), s'a păstrat multă vreme în România. Momăia juca pe strade și la Moși cu începere din ziua de Paște până după moși. O chema toți în curți'e lor, precum chiamă astăzi călușarii. Ea era singurul simbol al zeității Isis, zea egipteană pe care au slăvit'o strămoșii noștri romani până la credința idololatrii. Se presupune că de aci au rămas la marca țerei noastre soarele și luna, adică Oseris și Isis, Geamala a fost scoasă din petrecerile românești (rău și fără cale) de odată cu înființarea regulamentului.

Nu departe de aci este apa Colentina, ocolina saă coala-în-tină, după cum am arătat că acel bălțiș ocoala orașul București. Spre nord era balta Herăstrăului, în marginea acestei bălți, a ridicat Constantin Ipsilant pe deal un chioș la 1780, unde venea cu doamna sa, el sta în pavilion cu boerii, ear doamna se plimba cu fetele ei de onoare, într'o barcă frumoasă pe baltă; pe mal le cânta meterheneaua. Balta Floreasca se numea așa, căci acolo a fost vila și casele familiei Floreștilor, dată de zestre bănesii Anica Hereasca și în a căror sate și moară se lucra la înalbiarea pânzelor și tăierea lemnăriei. Nu departe de acolo începea dumbrava Bănesii, proprietatea banului Ghica, rămasă văduvei sale băneasa, al cărei nume se păstrează până astăzi. La aceasta dumbravă se serba tot-de-auna de elita bucureșteană ziua întâi de Mai; acolo se auzea cântările cele melodioase ale cucului, priveghetorilor, turturelelor și ciocârlilor; sbegul meilor pe lângă oițe și cântecul ciobanului din cavat, cum și cimpoiul grădinarului,

cobza și vioara lăutarului, iar în vremea fanarioților, tambura, naiul și che-manu, făcea desmerdarea publicului. Mai în urmă se ivi chitara cu panglica lată, atârnată de gât, clarinetu, fagotul și altele. Acolo se desfăta de odată cu sosirea primăverii junii și junele Bucureștilor, cu două codițe lăsate pe spate, iar căciulițele pe sprinceană, cu basmau și tistimel, cu conteșu și maloteaua, mai târziu cu ișlic și fes (cefte caic), cu antiriu de sevaiu, ciacșir roșu de laburi sau enghiurșal, meșii cu papuci galbeni și roșu cusuți de ciacșir, și în urmă cu fracul, capela și pardesiū. Acolo se întreceau bucureștenii cu caii lor, cu cociile, butcile și mai târziu cu droștile și cabrioletile; își încurau țeranul bidiviul și coconășu armăsarul de Misir, iar mai târziu domnișorul iapa englezească. În fine pe acea dumbravă se făceau poesile cele mai amoroase, frunză verde și o lalea, cuculeț peniță sură, faretra veli, psichi athlia, luna e lumina lumii, nu mă pedepsi stapână, tu 'mi ziceai o dată, bâr oiță bâr și mai târziu, d'ași fi iubit'o gingașă floare, valsurile de Lanner și Strauss, polca și în fine cancanul. Acolo era întâlnirea cea desfătătoare a societății bucureștene de o dată cu zîmbetul primăverii; jupâneasa cu fetița, cuconu și coconița, dama cu demoazela, domnu cu doamna, cumnatul cu cuscru, nașu cu finu, socrul cu soacra, babaca cu thița, neneca cu thioca, boeru cu jupânu, arhonserdaru cu chir Nicolae, domnu Costică cu musiu Jean; apoi vedea cine-va mai de lături și pe ostași: haiducu cu panduru, șeimeni cu arnăutu, deliu cu ciodoharu, huzaru cu dragonu și ulanu cu cazacu, iar feciorii se întreceau: vizitiu cu birjaru și ciocoiu cu lacheu. De la acea dumbravă începea spre occident întinsa câmpie a Giuleștilor până în Dâmbovița, se vede încă biserica cea mare în ruină făcută de familia Giulești; acolo a fost și zalhanaua din vechime, ear la marginea moșii, astăzi șoseaua Chi-selef, era și moara cea mare de vânt, al cărui turn înalt de zid și petre, s'a vîzut până la anul 1831, desființându-se la facerea șoselei. Turnul acela era în dreptul basinului de astăzi și în dreptul bisericii fondată de Nicolae Mavrogheni la 1799, când Mavrogheni desfrânatul domn, dădu acolo calului său da călărit, rangul de căminar. Aproape de palatul și ceșmelele lui era biserica cu patronagiul Isvorul Tămăduirei, unde de la 1819, s'a înființat menționata mai sus tipografie. De acolo împrejur, în oculul Bucureștilor erau morile vlădichii Filaret numite la Grozăvești, lângă farmazonul (un grec ce da cu zodiile) numit astăzi Malmaison, apoi în urmă satul Cotroceni, atăzi suburbia sf Elefterie ce a primit acest nume după sf. icoană ce se păstrează în biserica acelei suburbii și în apropierea căreia era vila sau palatul Brâncovenilor și al Filipeștilor. În acel palat vornicul Const.

Filipescu a dat masă mare lui Const.-Vodă Ipsilant, unde au petrecut până seara, dându-i și o frumoasă artificie. Tradiția zice că, pe acele dealuri erau păduri foarte mari, și că acolo, ascunzându-se Șerban-vodă Cantacuzino de năvălirea tătarilor și făgăduind înființarea unei monastiri, au și fondat-o pe acel tărâm. Pe același deal a fost tabăra rușilor la înțaiia invaziune în vremea Ecaterinei. De acolo, în ocol, începe dealul Spirei, numire primită după patronagiul monastirei Sf. Spiridon ce este pe acel deal; acolo se făceau petrecerile orașenilor, în srbătorile Paștelor, cu dulapuri și hori. Pe acel deal a făcut Ipsilanti palatul domnesc la 1774, care a ars în vremea lui Caragea, în care palat au tăiat turcii pe domnul Hangerliu la 1779, aruncându-i trupul gol pe fereastră în curte, apoi de acolo continuă dealul spre cișmeaua lui Dositei mitropolitul, și mai înainte pe la frumoasa grădină a lui Belu până earași la Văcărești, unde e biserica zidită de N. Mavrocordat la 1726, de unde am început descrierea ocolului.

CAP. 5

Este locul să arăt și vre o câte-va monastiri ce în urmă s'au ridicat împrejurul orașului București de fericii domni, și care a fost și indemnul cel mai mare ca să se întinză orașul atât de mult din veac în veac, căci populația se colonisa tot-d'a-una împrejurul lor. Ast-fel sunt: monastirea fondată de familia Crețuleștilor la 1722 în calea Mogoșoaiei la streaja de la Puțul cu zalele, monastirea Sărindărul său Carantanul, fondată de familia Cocorăștilor mai întâi, apoi la anul 1635 înfrumusețată de Matei-Vodă Basarab, biserica doamnei lui Șerban-vodă Cantacuzino, monastirea Zlătari, fondată de niște aurari sau argintari foarte avuți (zolutari), monastirea Sf. Ioan-cel-vechiu, în care a liturghisit și Macarie patriarhul Ierusalimului în vremea lui Constantin-vodă Brâncoveanu, monastirea zisă a Colței cu școală și spital, fondată de spătarul Mihaï Cantacuzino la 1715, și al căruia turn de clopotniță l-au făcut meșterii din armata suediană a lui Carol XII; se zice că avea și ceasornic și că peste învelitoarea ei erau alte patru turnulețe mici și că la intrarea pe poarta monastirei erau zugrăviți și doi soldați armați și îmbrăcați în uniforma cea suediană ca și când ar fi fost puși să păzească de santinelă. De și spătarul Cantacuzino a clădit spitalul, turnul și biserica cu hramul Trei-Ierarhi, totuși fiind-că acel spațios tărâm a fost cumpărat de la vornicul Colceac, orașeni până astăzi îi păstrează numirea de Colțea. Vin apoi la monastirea

sf. Sava fondată de C. Ipsilant la 1780, cu școala ei slavonă și greacă; hanul lui Șerban-vodă Cantacuzino la 1680; acesta a fondat și monastirea Cotroceni.

Palatul său hanul lui Constantin-vodă Cantacuzino fondat la 1714, biserica Stavropoleos zidită la 1722; această frumoasă biserică în sculptură, a fost paraclisul curței domnești a lui Constantin-vodă Cantacuzino. Biserica și hanul grecilor, biserica făcută de colonia greacă la începutul secolului XVIII cu hramul Nașterea Domnului, care nu mai este astăzi. Monastirea Sfinților Apostoli din Dudescu există din vremea lui Constantin Brâncoveanu. În timpul mitropolitului Calinic Miculescu la 1885 am fost pofit cu adresă din parte-î ca să mă duc să constat dacă biserica este solidă sau dacă merită a fi dărîmată după cum îi ceruse ministerul cultelor de atunci. Mergînd am constatat că ea poate dura încă o sută de ani și cu această ocaziune am găsit că acea biserică este fondată de familia Cantacuzineștilor. Ea are cea mai frumoasă tîmplă sculptată în lemn de stejar cu cele mai frumoase ornamentații, iar la zidul de din afară, am găsit o piatră mormîntală în care era sculptat numele unui Cantemir. Ce Cantemir o fi fost acela, nu am putut descifra numele său, poate vre-un Cantemir din prinții Moldaviei înrudit cu familia Cantacuzineștilor. Monastirea Mihai-vodă, edificată de Mihai-Bravul la 1593, sf. monastire a lui Alexandru-vodă, care în urmă fu îndreptată de nepotul său Radu-vodă, căci turcii când se retraseră, bătuți de Mihai-bravul, dăduseră foc erbăriei ce păstrau într'ensă la 1595, dărîmînd'o ast-fel d'impreună cu biserica sf. Atanasie cimitirul ei. Hanul cel mare ca o cetățue cu biserica sf. George în mijloc zidit de Constantin-vodă Brâncoveanu la 1690; la sfințirea acestei biserici fu adus patriarhul Ierusalimului Crisant care era însoțit de Dionisie, episcopul Târnovei, de Climent al Adrianopolului, de Axentie al Sofiei, de Maxim al Ieropolului, de Neofit al Sevastii (unde era și Antim episcopul Rînnicului, care mai târziu devine mitropolit al țerei și care fu înecat în Dunăre, după cum arătai; ac sta a fondat biserica Antimului). Această mănăstire avea moaștele sfântului mucenic George. Doamna Constantin Brâncoveanu dăruiește la toți acești prelați câte o hasma în care erau legați galbeni. Prea mult a imitat acest domn nenorocit faptele lui Neagoe vodă Basarab, fondatorul frumoasei mănăstiri de la Curtea de Argeș, căci tot după modelul acelei mănăstiri a fondat și el sf. biserică de la Mitropolie pe care o făcu catedrală; el locuia lângă densa în casele sale din poalele dealului astăzi piața Bibescu. Lângă zidul ăstor case omorîră dorobanții pe Preda vornicu și Papa postelnicu, fii lui banu

Ghiorma, după cum am mai arătat, în răscoala lor la 1660, (vezi crucea de piatră în zid). Doamna Bălașa, fiica sa, edifică biserica la 1751, cu acest nume pe calea Caliții, făcând azil de oameni săraci. Mitropolitul Dositei înființează o cișmea frumoasă pe câmpia de lângă Mitropolie. Scarlat Ghica zidește biserica sf. Spiridon cel-nou la 1765, pe calea Șerbanvodă, în care s'a îngropat vre-o câți va domni fanarioți. Bărăția sa biserica catolicilor, s'a fondat de un italian, anume Delcioaro, în vremea lui Ștefan-vodă Cantacuzino cu herat de la Poarta otomană și de aceea i s'a pus numele de Bărăție, adică document, autorizație. Condiția era să nu se ridice turnul înalt, nici să se așeze clopote (ordinul Sultanului Mahmud IV). Sf. biserică de la mahalaua Foișor, ce este făcută în dreptul monăstirei Văcărești în partea stîngă a Dîmboviței, este ridicată de d-na lui N.-vodă Mavrocordat la 1718, căci lângă această biserică erau palatele dîmnei (haremul), și de acolo se făcuse un pălimar lung ca un foișor și cu învelitoare, prin care mergea dîmna de la haremul ei până la Văcărești la vodă. Acest foișor, ridicat pe mai mulți stâlpi pe un spațiu de o jumătate de oră călătorie, și cu ferestre în amîndouă laturile, își continua lungimea lui peste lunci, peste grădini, chiar peste apa Dîmboviței și de atunci s'a numit acea mahalala a Foișorului. Tradiția acésta se spune de toți bătrânii acelei mahalale. Sf. biserică Gorgan, zidită între apa Dâmboviței și balta cea mare zisă astăzi a Cișmegiului, i s'a pus numele de Gorgan (așa se numesc măgurile cele înalte), căci ea se află pe o măgură, în mijlocul bălții ceșmelor; numele acesta îl avea și spătarul Gorgan ce ridică biserica sf. Ilie în zilele lui Leon-vodă; acésta baltă coprindea în vechime și sf. biserică ce se numește schitu Măgureanului. Acești Măgurenii sunt o familie veche a țării. În acel loc d'asupra bălții Cișmegiului, au zidit acea biserică și au făcut'o schit de maici. În mahalaua Stejaru acolo aproape era și fântâna boului, care nu se știe când a dispărut. Asemenea în marginea bălții de la Icoană s'a zidit sf. monăstire de maici zisă la Icoană și i-au rămas acest nume, căci se zice că ar fi făcut o minune icoana Maicii Domnului, găsindu-se într'o zi lăcrămând. În curtea acelei mănăstiri a fost spitalul de alienați, precum era la biserica Pitar-Moșu, spitalul infirmilor. Acestea sunt cunoștințele mele despre orașul nostru.

CAP. 6

Vrea acum să arăt că fără rezon s'a scris de unii din istorici, că județul Ilfov începea chiar de lângă poarta-de-sus a cetățuiei Bucureștilor,

căci atunci s'ar fi numit județul Dâmbovița, ear numele județului Dâmbovița urma după drept cuvânt a se zice Ialomița precum și al Ialomiței județul Borcea. Nu se putea să i se zică Ilfov, fiind-că are apa Ilfovățu, prin plasa Snagov, căci nu era oraș pe partea cetățuiei Curții-vechi, cea despre apusul soarelui. Județul Ilfov se începea de pe direcția stradei franceze de astăzi. Mai înainte tărîmul, pe care este situat orașul București, a fost moșii domnești pentru ca să poată domnii să le închine numele lor locurilor sfinte de la muntele Atos, Alexandriei, sfântului Morment și Ierusalimului. Acestea s'ar putea descoperi din vechile documente ale acelor monastiri foste chiriarhe, care sunt în arhive. După a mea părere însă, zic că mai târziu devenind tare occidentul care persecuta ortodoxismul, a fost bine că aceste locuri s'au închinat și s'au pus sub patronagiul diferitelor lavre orientale, care se protegeau de către împărații otomani. Și nu numai monastirile din capitală precum și cele din toată țara, au fost închinat, dar și averea închinătorilor domni, în argintării și bibliotecii au fost trimisă de lavrele din muntele Athos, există și astăzi în păstrarea lor, fiind-că nu au putut nimenea a le hrăpi de acolo, fiind sub protecția înțelepților Sultani, cari respectau și respectă încă vacufele ortodoxilor.

CAP. 7

Pentru că am vorbit de orașul de bucurie, capitala României, voese a arăta ceva în prescurtare și despre starea lui socială.

Principiurile religiunii ortodoxe a românilor păzite tot-d'a-una cu mare venerațiune, posturile, milostenia, spovedania, sfânta comuni ătură, mergerea la biserică făceau reputațiunea cetățeanului; onoarea, fidelitatea, timiditatea, mogestia și lucrul firelor făceau reputațiunea femeilor. Ce lucrează fata ta? O poală de icoană pentru Paște la Maica Domnului sau rucavițe pentru arhieru. Ce lucrează nora ta? Iși coase rochia. Dar fiul tău ce face? Invață la Chrisolora sau Esop, la Comita sau Omer, gratică Lascaréos sau Terpsithea. Bărbatul tău unde este? A plecat în taxi cu marfă, sau a intrat în chiverniseală. Dar soțul tău ce se face? S'a dus la Ierusalim. Unde este mă-ta? S'a dus cu țafa Tinca până la sf. Vineri sau la sf. Elefterie și de acolo la Herestreu la înălbirea pânzei. Când se cunună soră-ta? Când o vrea Dumnezeu. Când isprăviți casele voastre? Când o vrea Dumnezeu. Dar de ce a murit tatăl tău? Că i s'au isprăvit zilele. Dar de ce a păgubit? Căci nu l'a ajutat Dumnezeu. De ce a ajuns vărul tău în asemenea ticăloșie? Căci a fost blestemat de părinți.

Copiat după zidurile monastirei Curtea-de Argeș

lui, fiind-că bine-cuvîntările părinților întemeiază casa filor. Cum a-ți petrecut aseară? Am chemat viclimul și steaua. Unde mergeți la vară? La Cernica sau la Țigănești la mănăstire.

Clerul, până la venirea domnilor fanarioți cu Nicolae Mavrocordat la anul 1716, a fost român; foarte puțini greci sau bulgari se aflau între servitorii bisericeii. Serviciul divin se făcea în limba slavonă și greacă până la domnia lui Matei vodă Basarab, la anul 1640, apoi începuse pe alocurea în limba românească, dominată de cea greacă, căci toți câți nu erau cu obiceiuri grece, le ziceau „mujiocos“.

Guvernele, până la Nicolae Mavrocordat, mai păstraū acel românism, acele obiceiuri vechi de noblețe și de fraternitate națională; boerii mai țineau cu poporul, cumetria, nășiea și cuscriea erau principiul lor religios prin care se familiariza, se amesteca cu clasele de jos și se democratiza, iar biserica era fraternizată cu coreligionarii ei. După dominația însă a fanarioților, a început luxul și slăbiciunile orientale și cu acestea ura și antipatia reciprocă.

Desele invaziuni în adevăr au contribuit mult la desvoltarea civilizațiunii, dar ce folos? că au omorît naționalitatea și industria.

CAP. 8

Comerțul și industria erau școala de educațiune a românilor, căci isnafurile [corporațiunile] de meseriași își aveau particulara lor onoare și activitate: cavafii, șelarii, cojocarii groși și subțiri, croitorii, postăvării, tabacii, lemarii, covacii, dulgherii, ișlicarii, timplarii, dogarii, găitănarii, căldărarii, bărbierii și plăpumarii se concurău fără preget; lucrul lor era făcut cu soliditate și acurateță, ei între dênșii se înmulțeau, să rudeau și se ajutau unii pe alții; comercianții, emisionarii mărfurilor europene, (lipsani) marchitanii rusești (cazacii) și colportorii mărfurilor orientale, se întreceau între dênșii cu onoare și credit în cel mai mare grad, în cât ridicau unii de la alții sume mari: adesea mii de olandezi și taleri, fără nici o poliță sau vre-un înscris, ear cărcotele dintre ei se împăcau la starostia diferitor șeful isnafurilor (corporații).

Asemenea credite aveau și în străinătate, căci ei (românii) țineau strict la onoarea și reputațiunea lor, dovadă despre aceasta avem până în zilele noastre, căci la anul 1847, când arse tot tîrgul Bucureștilor, onorabilii comercianți români plătiră a doua zi datoriile lor în străinătate, fară a voi să

primească vre-un scăzământ, ce fabricanții europeni erau dispuși ca să le facă.

Eată amorul propriu al comercianților noștri cărora li se cuvinea și încrederea pe acel timp, de aceia boerii cei mari adesea luaă de la ei câte un băiat, zis pe pricopseală, în serviciul casei, pe care mai târziu îl trecea în gradurile boerești de a III clasă.

Țiu eă minte, că până la anul 1828, piața Bucureștilor era pensionul de bună educațiune a tinerilor; cine îndrăznea să umble noaptea pe la petreceri? cine îndrăznea să mință? cine îndrăznea să se preumble în birje? cine îndrăznea să nu salute pe preoți și pe bêtreni? cine îndrăznea să treacă prin Lipsani sau prin târg cu vre-un costum mai deosebit de portul sêu obișnuit? căci pe dată i se zicea că este fiul peirei; cine îndrăznea să ție lumineca sau sêrbătoarea prăvălia deschisă și să nu meargă la biserică în vremea leturghiei? Se întreaă în piață (căci piață se numea tot târgu). Ce păți boerul ăla care jefuia lumea? Il îmbracă în opinci și zeghe il bātu la falangă și 'l trecu la lude (bir). — Ce păți mofluzul acela? Il închise la hătmanie, îi orândui erotocrisie (custozî) și il puse în butuc. — Ce păți plastografu ăla? Il tăia mâinile sau il infundă în ocna părăsită. — Ce păți omoritorul de oameni de a doua oară? Il puse în țeapă sau il spânzură. — Ce păți brutarul sau simigiul falș? Il țintui la ușa prăvăliei lui. — Dar vizitiul care a călcat copilu ăla? Il bātu la spete prin mijlocu târgului. — Ce păți rêsvrătitoru (revoluționarul)? Il dete prin târg cu nasu tăiat, — Ce păți calpuzanu (falșificator de monedă)? Il puse pe 10 ani la ocna.

Eată dar, cum s'a ținut Bucureștii și cum a rezistat atâtor calamități ce au trecut peste dênșul, eată și de ce a fost iubit de toți strêinii ce l'au vizitat. Alfabeturile erau în adevêr foarte multe, cu crucea-ajută, pentru limba română și cea slavonă, ear pricopseala desêvêșită era în limba elenă; aristocrația însă învêța și pe latinește; boerul era într'adevêr protectorul burgheziei; curtea boerească devenea adesea azilul nenorocitului. Boerul însă pretindea de la mai micul sêu să 'și cunoască lungul nasului. Aceste toate erau principiurile românilor și cele de căpetenie erau: dragostea către domn, frica de dumnezeu și rușinea de oameni.

Așa dar, orașul nostru de bucurie, pazit de Dumnezeu, cruțat adesea de ori-ce nenorocire, a avut totuși a suferi calamități care une-ori l'a desecat chiar și de populațiune prin epidemii, băjenii, foamete, rêsboaie și ciume. S'a păstrat cu toate astea până în ziua de azi numele lui cel frumos, fiind-că în moralul principal al românului a fost tot-d'a-una drept

mângâere că ori-ce rele îi vor veni sunt de la Dumnezeu, și de aceea el le-a primit cu răbdare și speranță.

Ca să poată vedea d-nii cititori și îmbrăcămintea veche a locuitorilor, păstrez în galeria mea de tablouri mai multe modele de costumele vechi ale orașenilor noștri de ambe sexe, ale clerului și ale oștirei, și trăind, promit compatrioților mei, că le voi publica după puterile și mijloacele mele, precum am lucrat cu destulă trudă și vechia topografie a situațiunii capitalei, în anii trecuți, după cele mai adevărate documente ce le posed.

CAP. 9

Cunoștințele mele, ce le-am arătat, de orașul București, sunt culese nu numai din diferiți istorici, manuscrise vechi și tradiții, dar chiar din adevăratele calcule făcute de mai mulți savanți români cari s'aau ocupat cu ast-fel de cercetări.

Urbea București este situată pe ambele margini ale riului Dâmbovița; spre răsărit se întind câmpii și bălți, eară spre apus e ocolită cu frumoase dealuri cu grădini, spre mează-noapte se întind dealuri cu vii, ear spre mează-zi, sunt întinse câmpii. El era locuit de români, italieni, greci, turci, armeni, ovei, unguri, bulgari, sêrbi, ruși, poloni, nemți și țigani. Pavilioanele puterilor europene erau: rusești, austriace, engleze, franceze, poloneze.

Numirea stradelor și a mahalalelor se dădeau după numele boerilor, al cucoanelor lor, al fondatorilor diferitelor biserici și al meseriașilor; căile centrale erau: podu Mogoșoaiei, podu Târgului-de afară, podu Caliții, podu Beilicului, ulița Herêștrăului, ulița Batiștii, ulița Tirgoviștei, ulița Văcărești, ulița Colții, Podu-de-pământ, ulița Mihai-Vodă, și ulița Isvor.

Pe o colină înaltă este catedrala țerii, zisă Mitropolie, unde își are reședința capul bisericeii ortodoxe române. Biserica, foarte frumoasă, cu patronajul sfântului Constantin și Elena, e fondată de Constantin Brâncoveanu, domn, la jumătatea secolului al 17-lea. Acolo se păstrează și sfintele moaște, în întreg, ale făcătorului de minuni și patronului capitalei, cuviosul Dimitrie Basarabov, pe care îl roagă poporul în ajutor la secetă și la epidemii.

Mitropolitul are vicarul său, iar arhieriei ce locuiesc în capitală se invită în tot-d'a-una de către creștini la solemnitățile bisericești: cununii, botezuri și înmormântări; ei merg și pe afară în districte după invitația ce li se face și după voia ce se cere de la mitropolit, sau vicar. La ca-

tedrală funcționează trei preoți efemere: un eclisiarh, un arhidiacon, doi diaconi și un econom; unul este însărcinat cu moaștele sfântului Dimitrie. Mai sunt apoi patru paracliseri și un portar, aceștia sunt toți călugări și archimandriți, ieromonachi și monachi. Protoerei său protopopi sunt în capitală doi și capitala se împarte în două plăși cea de sus și cea de jos; ei au în îngrijire sfintele biserici despre ceea ce se atinge de curățenie și acuratețea serviciului divin, cum și de purtarea disciplinară și buna conduită a preoților orașenești, cum și a călugărilor veniți de pe afară în capitală.

Sfinte biserici în capitală sunt peste tot una sută, de religie ortodoxă, din cari, 75 ale suburbiilor îngrijite de epitropii lor, 16 mănăstiri sub tutela ministerului de culte, 7 biserici mari sub tutela eforilor testamentari de fondatorii lor, o capelă rusă organizată și îngrijită de arhiepiscopul bulgar. Biserici de alte rituri sunt: două catolice, una luterană, una protestantă, una calvină, una catolică afară din București numită Cioplea la Vitani; apoi sunt și cinci sinagoge ovrești: două spaniole și trei leșești.

Venerabilii noștri părinți, atât de mult țineau și propagau religiunea noastră, în cât, pe lângă mulțimea bisericilor ce sunt în capitală, apoi aveau și particularele lor capele sau paraclise, în proprietățile lor, chiar lângă casele lor, precum răposatul, venerabil și bun boer, banul D. Ghica; el avea în curte un paraclis care este și până astăzi la casa devenită a prefecturii de Ilfov. Mitropolitul român de la anul 1721, Dionisie, avea paraclisul în casele sale, în suburbia Bătușei, strada Dionisie; răposatul Crețulescu asemenea avea lângă Mihaș-Vodă în casele sale; răposatul Belu cel bătrân, asemenea îl avea la casele sale, strada Franceză; răposatul T. Văcărescu îl avea, în curtea sa; răposatul Grigore Brâncoveanu îl avea la casele sale, din capul căii Mogoșoaiei, asemenea și la casele Brâncovenilor de sub Mitropolie era paraclisul lui N. Brâncoveanu, în curtea azilului doamnei Bălașa; la catedrală chiar, este deosebit un paraclis făcut de mitropolitul Teodosie la a 17 sută, în curtea răposatului Matache Racoviță, astăzi poliția capitalei, era un paraclis; în curtea bisericii Antimului este paraclisul episcopului Iosif, făcut în a 18 sută, de familia Grecenilor; în curtea mănăstirii Văcărești este paraclisul făcut de doamna lui Mavrocordat.

Barrierile capitalei erau în număr de 14 cu căpitanii lor și cu oamenii vămilor cari se numeau străji, anume:

Herestreu, Mandritu, podu Târgului de afară, Iancu, Vergu, Dudești, Văcărești, Piscu, podul Beilie, podul Caliții, Spirea, Podu-de-pământ, Tîrgoviștea și podu Mogoșoaie.

Iluminatul capitalei se făcea cu luminări de seû în felinare, iar boerii cei mari umblau noaptea cu masalaua, compusă din zdrențe muiate în păcură și puse în grătare de fer purtate în spinare de țigani masalagii, robii lor și aceasta din cauza stradelor cele podite cu bârne.

Riul Dâmbovița, ce adapă capitala București, se începe din județul Muscel, de sub muntele numit Piatra Craiului, trece prin județul Dâmbovița nu departe de vechea capitală a României, Târgoviște, și ca să nu treacă toată prin București, aû despărțit-o prin stăvilare la distanța de două poștii de capitală, unde se numește la *Șanțuri*, căci i s'aû făcut acolo șanțuri adânci care-i duc undele în riul Ciorogârla. Totuși une-orî primă-vara ea inundă și în capitală din cauza venirei apelor mari umflate din cauza morilor din vale. Guvernul a fost tot-d'ă-una pregătit pentru ast fel de eveniment; erau organizate societăți de scăpare și se adunau din vreme proviziuni, chiar oștirea sărea la caz de nevoe; adesea ea a dat cuvenitul ajutor locuitorilor ce aû fost bântuiți în partea dreaptă a râului, căci partea stângă este ferită de inundare, fiind locul mai înalt.

Tîrgul Moșilor se face odată pe an în luna Maiu, în marginea capitalei; el întreține amintirea foarte antică a moșilor capitalei. Odată cu ivirea florilor și înverzirea pomilor, se adunau din toată țara locuitorii, își schimbau și-și vindeau manufacturele lor și produsele lor precum dozițe, ôle, instrumente de lemnărie, rogojină, haine și orî-ce alte manufacturi brute, ce produce muncitorul muntelui, al pădurilor și al bălților; se făceau logodne, se rudeau cei din câmp cu cei din munte; în fine ținea tîrgul moșilor o săptămână începând de Luni. Joi se înveseleau, jucau în prezența domnitorului și a căpeteniilor țerii. Lăutarii (muzica românească) execută cele mai plăcute armonii naționale ce înveseleau pe orășenii români; muzicele cântau pentru europenii străini; cimpoiul pentru bulgari și sêrbi, iar cavatul și fluerul pentru săteni, locuitorii muntelui și ai câmpiilor.

După aceasta urmează, în ziua Sâmbetei, pomenirea morților: moși, părinți și alte rude. După rugăciunile divine se împart ca pomană oale cu vin, străchini cu mâncări, luminări, dozițe cu vin și cu buchete de flori, bani la toți săracii ce se adunau la pomeniri, obiceiul român foarte nobil că după ce să înveselește cine-va, și aduce aminte de părinți și de rudele lor cari nu mai sunt cu denșii.

Pentru mai mare abundență de apă prin diferite suburbii sunt vinzătorii de

apă, care o cară cu câte un butoiu făcut pe două roate, tras de un cal, numită saca; eară fântâni în capitală erau: Mavrogheni, capul podului Mogoșoaie; Văcărești, Filaret, Brâncoveni, la sf. Elefterie, zisă fântâna Țiganului, Cotroceni; la poarta lui Belu, podu Mogoșoaie, la grădina Cișmigiū și sub via Gramont, calea Craiova; cesmeaua roșie, podu Mogoșoaiei la spatele bisericii cu Sfiuți; în hanu Zlătarilor în fața bisericii, (aceste trei sunt cele mai vechi).

Spitalele erau: Mavrogheni în capul Mogoșoaiei, astăzi zis Falantropia; al Brâncovenilor, în mijlocul Capitalei; al Colintinii, pe șoseaua Herăstrău; al Colții în centrul capitalei; al oastei, în strada Știrbei-vodă, făcut în zilele lui vodă Bibescu; spitalul de moșit, spitalul de copii, un azil al doamnei Balașa, pe calea Rahovei; al sf. Vineri în centrul capitalei, pentru adăpostirea săracilor.

Este apoi frumosul azil al doamnei Elena Cuza, pentru adăpostirea și buna creștere a copiilor orfani, început de domnia lui Știrbei vodă.

Monăstiri și bisericile istorice, cari pentru frumusețile lor, trebuiesc a fi văzute de voiajori, sunt mănăstirea Radu-vodă, fondată în al 15-lea secol, pe o colină înaltă în culoarea de albastru și unde s'a dat foc erbariei lui Sinan-pașa, în vremea retragerii oștirii turcești după bătălia de la Tirgoviște cu Mihaiu-bravul, în secolul al 16-lea; acolo se afla și mica biserică a sf. Atanasie, care a fost cimitir. În biserică acestei monăstiri se află și mormântul a trei domni: Alexandru, Mihnea turcitu, fiul său și a lui Radu-vodă, flul lui Mihnea, singurul mormint domnesc ce se mai vede în capitala noastră. Monăstirea sfântului George cel-nou în mijlocul capitalei, fondată de Constantin-vodă Brâncoveanu în secolul al 17-lea, era înconjurată de un mare han cu prăvălii pe dinăuntru pentru magazii de mărfuri negostorești și împrejmuită cu înalte ziduri. Biserica sfântului Spiridon din calea Șerban-vodă, culoarea de albastru, pentru frumoasa ei arhitectură gotică, care este fondată de domneasa familie a Ghiculeștilor, dotată cu mari venituri și în care se obișnuiau a se îngropa domnii fanarioți. Biserica doamna Balașa, fondată de familia Brâncovenilor în secolul al 17, unde este azil de săraci, în calea Craiova. Biserica Curtea-veche, fondată de Mircea-vodă-cel-bêtrân, în al 14-lea secol în curtea palatului său domnesc, unde a omorît pe toți boerii și arhieriei, Mircea-vodă ciobanu, în al 16 lea secol. În această biserică toți domnitorii aveau frumosul și creștinescul obicei de a primi sfânta ungere la întronare. Biserica sfânta Ecaterina, culoarea albastru; biserica Sărindarului, în care a făcut liturghie patriarhul Macarie la anul 1635, și care se zice că este a 40-a biserică fondată de Matei

vodă Basarab, 1634, în calea Mogoșoaiei. Biserica Olteni, care s'a zidit și s'a înfrumusețat de către enoriași și mabalagii, puind cu chiar mâna lor cărămizile la temelii; zidind și cărând materialul, atât bărbații cât și doamnele și fetele d-lor; ea se află în coloarea albastră, strada Olteni. În clopotnița acestei biserici la anul 1821, s'a închis grecii, arnăuții ce s'a bătut cu mulțimea oștirea turcești, când aceasta a venit în capitală sub Chehaia-bei și pașii Silistrii, în ziua asasinării insurgenților bimbașa Sava, Ghenci-aga și căpitan Mihali, și când a ținut măcelul pe stradele capitalei o zi întreagă, tăind pe răsculații greci și dându-se răsplată de un beșlic de fie-care cap tăiat ce se ducea la Chehaia-bei. (În ziua aceea au perit mulți din orășenii români nevinovați).

Această tragică scenă s'a petrecut într'o zi de Duminecă la 12 ore, la prinz. Am văzut'o și eu, autorul broșurei, fiind copil de zece ani Biserica sfântei Vineri, cu frumosul și istoricul monument al familiei lui Herăscu-Năsturel, unde este și azil de săraci, în centru, culoarea de roșu. Biserica Zlătari ce era închinată patriarhiei Alexandriei, în calea Mogoșoaiei, în centru, unde m'am născut eu, autorele acestei broșuri la anul 1811. Biserica sf. Niculae din suburbia Șelari, sau din Lipsani, care este prefăcută din temelie și înfrumusețată de către regele Carol I Biserica Antimului, în culoarea de verde, care este metohul episcopiei Argeșului, e fondată de Antim mitropolitul, ce fu înecat în Dunăre din ordinul unui domn fanariot, în secolul al 18-lea; pe una din coloanele ce sunt în biserică, stau scrise poesii frumoase ale acestui mitropolit. Biserica sf. Dimitrie din Ișlicari (str. Carol I), cu frumoasa grădină și care este metohul episcopiei Buzău.

Asemenea bisericile cele vechi numite biserică cu Sfinți, ce se zice și biserică cu Sibilele. Biserica Precupeștii-vechi, biserică Hagiu, Tirchilești, Popa-Nan, schitu Icoana, biserică Popa Soare, biserică zisă Dintr'o zi, căci în ziua când s'a început zidirea tot în aceea zi peste un an s'a sfințit? aceasta este în dosul hotelului Union. Biserica Bradu și biserică sf. Gheorghe-vechiu, unde era prima Mitropolie a țării și întâia școală slavonă. Biserica Răzvan și Olari unde se afla icoana Maicii Domnului cea făcătoare de minuni, care se transporta tot-d'a-una pe la persoane cuprinse de boale grele, cărora li se făcea masluri. Biserica Isvoru Tămăduirii, de sub dealu Spirei.

Pentru locuitorii ce se preumblău pe jos era balta Cișmigiului, unde a fost stof sălbatic, sălcii și fabrica de tistimeluri.

Copiat după zidurile monastirei Horezu

Grădina lui Hagi Ilie, calea Văcărești. Grădina Brăslea, la Icoană. Grădina lui Procopie, la Podu de Pământ. Grădina Castrîșoaea în suburbia Izvoru, culoarea de verde. Grădina lui Scufa, la Malmezon. Grădina Herăstrău. Frumoasa grădină, de la intrarea pe din dos a grădinii Cișmejiului, a lui Șlater, culoarea de verde. Frumoasa grădină spațioasă a Filaretului, unde sunt și frumoasele fântâni de izvoare, cum și mica bisericuță zisă Clopotaru. Livedea cu duzi, astăzi abatoriu. Grădina cu cai, Podu de pământ. La șapte nucii, sub Mitropolie. Plimbarea la zidurile Ghiculesei, la Obor. Plimbarea la Heliade. La Teiu lui vodă Ghica, Colentina. La Belvederea lui Goleescu, calea Tîrgoviștea. Grădina Oracicii, la Filaret. Grădina Gusi, calea Văcărești. Grădina Gramon, podu Caliți. La zece mese, calea Moșilor. La cuțitu de argint, Filaret. La puțu cu apă rece, strada Poterași.

Primul inițiator al așternerei cu piatră pe stradele capitalei a fost cel de glorioasă memorie, răposatul domn Grigorie D. Ghica, la anul 1826, căci până atunci erau stradele podite cu bârne de lemn peste toată capitala; este și o casă de vamă, strada Colții făcută de Grigore-vodă Ghica, numită Carvasara.

CAP. 10

Despre caracterul și obiceiurile românilor din capitală.

Români cei mai mulți sunt de natură ospitalieri, prietenoși, plini de omenie, (filantropi); mulți știu carte și sunt bine crescuți și cu adăpări solide de religiunea părinților lor. De și sunt buni imitatori, dar nu se lasă a se înșela de unii rătăciți și de atei, care se întorc din străinătate plini de eresii și de năravuri rele. Nu s'a văzut nici un român care a crescut în țara lui și a învățat la el acasă după puterile lui, să critice biserica și religiunea lui, cum s'a văzut adesea unii reveniți din străinătate, criticând în scrierile lor, biserica, clerul și religiunea, ba, cu mare cutezanță, chiar viața lui Isus Cristos, Dumnezeu și mântuitorul omenirii, precum s'a văzut la străini. De și acele critici au ajuns în România, dar ele fură citite și asvirlite de români cu disprețul ce au meritat. Ei nu au făcut ca unii streini, cari au tolerat pe rătăcitul autor al vieții lui Isus. Nici un autor român, cât de savant și cu toată libertatea opiniunii publice și a presei în țara lui, nu a scris contra dogmelor și a baselor religiunii părinților lui. Românii știu a iubi pe capul și pe aproapele lor, fiind că așa a zis Isus; ei știu a fi ospitalieri, căci așa

le a propagat Christos ; știu a sătura pe săraci și a îmbrăca pe cel gol, căci așa le a dictat mântuitorul omenirei.

Românii astăzi se bucură de libertatea câștigată de ei înșiși cu sângele lor. Românii sunt recunoscători glorioasei Rusiei, care prin sâcrul ei sânge, i-au protegiat un secol întreg, ca adevărați coreligionari, și le-au întors neatîrnarea. Le-au asigurat munca tihnită a brațelor, organizarea administrației lor și formarea oștirei strejuitoarea hotarelor. Rusia este amica cea mai sinceră a românilor care vor venera în eternitate sângele ei vîrsat pe câmpurile noastre. Românii se mândresc astăzi cu prea iubitul lor rege, îl iubesc și îl venerează pentru faptele lui cele nobile, pe regina Elisaveta, cum și pe moștenitorul tronului.

Sfânta lor biserică se deschide de două ori pe zi și chiamă pe creștinii prin semnul de toacă și prin tragere de clopote, începându-se sacral oficiu de la 7 ore de dimineață și ținînd până la 10, ear după prînz de la 3 până la 4 ore.

Clerul în România ca și în capitală, se împarte în două clase, preoții orașelor cari sunt căsătoriți ; din aceștia sunt și parohii ale bisericelor și servesc cu leafă la bisericile lor, avînd superiori pe protoierei (protopopi) ; sunt apoi călugari și călugărițe, monahi și închinați la diferite monăstiri de prin țară. Arhieriei și arhimandriții țin de ordinul de monahi. Preoții de oraș se numesc mirenii și primesc gradul lor după reputație. Ear arhieriei, primeau titluri de la patriarhu din Constantinopol, până la deschiderea sinodului românesc.

CAP. 11

Despre comersanți și comerț — In piața capitalei se află mai mulți bancheri onorabili atât din străini cât și din pămîntenii ca : Hagi-Moseu, Pondichi, Temelie, Polizache, Sachelarie, Spuru Gazoti, Pencovici, Algiu, Cociu, Băltărețu, Hilel, Vlasto, Jipaliotu, Privilegio, Andrei Papazoglu — părintele meu, — baronu Meitani, Halfon și Hagi-Ianuș ; dintre zarafi ; Nedelcovici, S. Coen, Stoianovici, Hagi-Tudorache și Hagi-Pandele, apoi : marchitani, bogasierii, brașovenii, lipscanii, ciaprazarii, căldărarii, lumânărarii, cavarii, cojocarii groși și subțirii, plăpumarii, cismarii, pantofarii, fierarii, căciularii, abagii, dogarii, ișlicarii, cum și alții speculanții români. Onoarea acestor comersanți români, a fost constatată adesea în toate piețele Europei.

Toate mărfurile de manufactură europeană și orientală, se află cu

abondență în piețele capitalei, mașinării și ori ce obiecte artistice. De două ori pe săptămână, Marțea și Vinerea, se fac târguri de vite mari: cai, boi, bivoli, toate de diferite calități și rase, în câmpia Moșilor, ce-î zice și la obor, despărțirea culoarei de negru. Acolo se vind: finuri, orzuri, mei, porumb, pae, grâu. In capitală sunt deosibite piețe, în centrul târgului, biserica sf. Gheorghe-Nou și la gura pieței sf. Anton; la piața Amzii, la piața Șuțu, Dobroteasa și sf. Vineri, în care se vind la cele d'întăiu manufacturile românești cele brute, precum: rogojină, papure, coșuri, donițe, hârdae, scaune de lemn, scări, roabe, olării, funii de tei, ferării și alte trebuincioase, pentru menajul casnic și locuitorii din țară; aceste sunt luate de sătenii, atât în partea cea munteană, cât și în partea cea dunăreană; asemenea și fierăriile, curelăriile, păturile, ștreangurile și lăzile aduse din Brașov. Industria pământeană a fost în vigoarea ei în timpurile trecute până astăzi, când este cu totul căzută și părăsită. In piața cea de a doua sunt numai precupeți și zarzavagii, căci industriași sunt nemți, unguri și o mulțime de ovrei, cari au înăbușit industria pământeană. Românii au năvălit cu cereri de posturi și alții s'au făcut cărauși, căruțași, iaurgii și precupeți. Sculptorii de marmoră, mașine de cărămidari, curățitori de haine, argintari, frezer, poleitori, giuvaergii, ceasornicari, săpători, timplari, strungari, vopsitori, lampagii, hainari, clopotari, pălărieri, mănșari, clavieriști, legători de cărți și curelari, sunt numai străini.

CAP. 12.

Arheologia.—E în București un turn, acela al monăstirii Radu-vodă, din vârful căruia se poate vedea toată capitala și împrejurul ei cale de $\frac{1}{2}$ poștie.

La acea biserică este mormântul frumos al fondatorilor ei, Alexandru și Radu-vodă, așezat înăuntrul bisericii, în secolul al 16-lea. Imprejurimile astăzi ruinate sunt pline de tradițiunile celor mai importante bătălii, ce s'au petrecut acolo cu arvații și turcii. Acest monument este în culoarea de albastru. O cruce de piatră e în curtea bisericii Slobozia pe calea Șerban-vodă, culoarea albastră. Monumentul acesta e ridicat, în al 17-lea secol, de Leon vodă Tomșa; el e d'asupra mormântului celor căzuți în bătălia ce a avut loc cu răsculătorii de peste Olt, cari veniseră să detroneze pe Tomșa sub Mateiu din Brâncoveni. devenit mai în urmă domnul țării.

O altă cruce mare de piatră este în altarul bisericii din suburbia Oboru-vechi, culoarea de negru; pe ea este sculptată rugăciunea serdarului Mogoș, către trecătorii pe acolo, pentru a se ruga toți la Dumnezeu pentru binele țării. Tot în acea biserică este și o icoană dată de Ipsilant, domnul fanariot, cu portretele originale ale părinților Maicii Domnului, Ioachim și Ana, lucrare admirabilă, bizantină. Clopotul cel mare din dealul Mitropolii, monument turnat în Pesta, din materialul tunurilor luate de arma rusească în rebelul cu turcii la anul 1828. Ușile bisericii Antim din culoarea de verde, unde sunt însemnate pe coloană în biserică și poeziile lui Antim. Colțea și Stavropoleos din culoarea de roșu, cu frumoasele sculpturi în lemn și în piatră. La mănăstirea Cotroceni și la catedrală, să se ceară de la superiori a se vedea hainele sacerdotale, (odăjdii) cum și sfintele vase, date de fondatorii domni Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu în al 17-lea secol. Sub dealu Spirei în suburbia Postăvari, culoarea de verde. Sub dealu Capră, se vede o cruce de piatră mare, frumos sculptată, monument așezat de mitropolitul Antim. In calea Moșilor, culoarea de roșu, la vechia biserică cu Sfinți, se vede pe din afară desenați toți filosofi antichității cum și Sibilele (acesta este vechia numire a bisericii). Crucea de piatră ce a fost înfiptă în zidul curții Brâncovenilor, pe se drum de dealu Mitropoliei, monument ridicat pe locul unde a tăiat dorobanții pe fiu lui banu Ghiorma în al 16-lea secol.

In suburbia Foișoru, culoarea de albastru, în curtea bisericii se ved frumoasele ruine ale palatului doamnei lui N. Mavrocordat, domn fanariot venit în 1716, care ședea acolo și care după cum am vorbit printr'un coridor ce se întindea peste toată lunca Dâmboviței se punea în comunicație cu mănăstirea Văcărești (astăzi temniță), unde ședea Mavrocordat de frica pământenilor închis ca într'o cetate și păzit de arnăuții lui greci și de unde răspândea persecuțiunii asupra boerilor și asupra țării (de aceia s'a zis aici suburbia Foișoru). O cruce mare de piatră lângă trecătorea Dâmboviței în suburbia Apostol culoarea de albastru, monument ridicat în gloria bunei patrii (Dobroteasa). Ruinele palatului Basarabilor-Brâncoveni lângă sf. Elefterie, unde este și ceșmeaua veche a țiganului în marginea dealului Cotroceni, astăzi toate ruine de zidării în lunca Dâmboviței.

Famiile cele notabile, aristocrate de român, s'aun numit de boieri; cuvântul acesta se derivă de la numirea slavonă voienieri, adică generali sau războinici, cărora mai la urmă fanarioții le-aun zis proti-pendada, căci

epitelul de ciocoiu era un blam ce se dedea de public la cei hrăpitori sau jefuitori. Această noblețe se împărțea în familii domnești și în noblețe pe I-a și a II-a clasă, care, spre a se cunoaște de obște, le numesc aici.

Familiile domnești românești sunt: Basarabești 1290, Dănești 1333, Drăgoești 1352, Ghiculești 1660, Brâncoveni 1664, Cautacuzini 1679, Roseti 1676, Racovitești 1741, Alădești 1530.

Familie domnești fanariote: Mavrocordați 1715, Calimahi 1766, Ipsilanți 1774, Moruzi 1783, Mavrogheni 1786, Suțulești 1791, Caragea 1817, Hangerlii 1798.

Boeri români clasa I sunt: Văcăreștii, Bălenii, Crețuleștii, Filipeștii, Cornățoi, Glogovenii, Dudeștii, Corneștii, Balăcenii, Herăștii, Persiceni, Brăiloi, Goleștii, Floreștii, Vlădoeni, Filișeni, Slătinenii, Grecenii, Fălcoeni, Cocorăștii, Mihăleștii, Obedenii, Dragodineștii, Brâncovenii, Basarabeștii, Bălșenii, Găișenii, Oteteleșenii, Murgășenii, Blehanii, Câmpinenii, Socoleștii, Voineștii, Popeștii, Lehlii, Rudenii, Măneștii, Costeștii, Bărcăneștii, Leurdenii, Deduleștii, Argintoenii, Botenii, Hasanii, Olăneștii, Giuleștii, Caloteștii, Căpleștii, Toplicenii, Clincenii, Drugăneștii, Belii, Chinezii, Fărcășenii, Racoteștii, Ștefăneștii, Lenșii, Tufenii, Grădiștenii, Manuleștii, Gălineștii, Bengeștii, Lahovarii, Bujorarii, Răbțivarii, Brătășenii, Brezoienii, Comănenii, Măgurenii, Jieni, Gorganii, Ueștii, Vilara, Rucărenii, Prijbenii, Bățovenii, BlareMBERGHII, Olăneștii, Oeștii, Drăgoeștii, Chirișeștii, Buzeștii, Lăpușnenii.

Boeri fanarioți clasa I: Arghiropolu, Plagineștii, Condurații, Mavros, Candiano, Stefanopolu, Steriadis, Polizeștii, Paleologii, Perdicarii, Gianoglii, Aslanii, Amanii, Geani, Mărculeștii, Fotineștii, Titopoleștii, Hrisoscolei, Cerechezii, Coresii, Formacii, Nestorii, Chiriacii, Ghiurgii, Flevii, Fochideștii, și Darvaris.

Boerii români clasa II: Poenarii, Budiștenii, Brătienii, Uleștii, Pribegeii, Măineștii, Răduleștii, Topliceștii, Chinteștii, Nicoleștii, Păcleni, Căndeștii, Colceac, Verneștii, Rățeștii, Vărzarii, Conțeștii, Periețenii, Herășeștii, Corlățeștii, Capelenii, Marghilomanii, Izvorarii, Porumbarii, Ciupagii, Miculeștii, Broștenii, Doljenii, Baruții, Orășenii, Cioranii, Poroinenii, Golfinenii, Rioșanii, Tocileștii, Coșofenii, Androneștii, Butculeștii, Iliieștii, Camăreșeștii, Costieștii, Băbenii, Urlățenii, Gărdeștii, Burchiuleștii, Alexandreștii, Crâmpii, Lupeștii, Zăgăneștii, Dăscăleștii, Soimeștii, Gălășeștii, Arionii, Măceștii, Lamoteștii, Stolojenii, Serbăneștii, Bucșeneștii, Buneștii, Colfeștii, Ciocârlanii, Zătrenii, Magherii, Filii, Bobeștii, Baldovineștii, Cătunenii, Chirculeștii,

Urdărenii, Crețenii, Condieștii, Reteștii, Băltenii, Baloteștii, Lereștii, Păuceștii, Cârlovii, Murgeni, Mitilenii, Lăcusteni, Fuseștii, Băjeștii, și Boldeștii. Aceste sunt familiile cele vechi ale României care sunt mai cunoscute, căci de și pot fi și altele, însă domniile fanariote care au ținut 105 ani, persecutând toate neamurile boerești române le-au stins; se pot însă cunoaște după documentele ce au de la boeri de neamuri și după proprietățile lor, mai cu osebire din condica scutelnicenilor din visterie în partea munteană a României.

CAP. 13

Iată o dare de seamă a domniei lui Leon-Vodă Tomșa, fiul lui Ștefan-vodă, cum și a detronării lui de către aga Matei din Brâncoveni, devenit în urmă domn sub numele de Matei Basarab Brâncoveanu.

Memoria bătăliei dintre acești doi o păstrează crucea de peatră ce se află ridicată în curtea bisericii Slobozia, după podul Beilicului, (calea Șerban-Vodă) pe mormântul ostașilor români ce au căzut în bătălia aceasta. Pe acea cruce este o inscripție în limba românească.

Să înțelege prin aceasta că împreună cu populația ce s'a stabilit, au fost și mai mulți boeri mari, adică căpitani sau rășboinici mari, pe care tot-d'a-una românii i-au numit părinți ai țării, mai cu osebire că și istoria ne arată că ilustra familie a Năstureilor, ce era descendentă din coloniile romane, a fost tot-d'a-una bună, umană și cu sentimentele cele mai bune de patriotism (vază-se monumentul ridicat la mormântul Năstureilor-Herăștii în interiorul bisericii Sf. Vineri, suburbia Herasca). Câți-va din aceștia au luat parte negreșit în bătălia ce a avut aga Matei cu Leon vodă Tomșa.

Descrierea istorică a domniei lui Leon Ștefan Tomșa V. V. anul 1630 după létopisețu (manuscris).

„Apoi au venit domn de la Poartă Leon Ștefan și au șezut în scaun în București, și au început a tocmi țara cum se cade; ear Matei vvd. avea atuncea deregătorie de la dânsul agă mare, și era de moșie den sat den Brâncoveni, od sud Romanași, feciorul Dancului dvornecu, carele se trăgea din neamul Băsărăbesc. Datoria Leon-Vodă județul Romanașilor, ca să fie ispravnic de birărie.

„Deci pentru multe biruri grele, ce au fost asupra săracilor despre Leon vvd.. neputând să mai biruiască, spartu s'au toate județele de peste Olt, fugind care încărău au putut, unii peste munți, alții peste Dunăre, ear boiarii, cari ținea județele, pățea mare nevoie de la domnie, că-i pusese de plătea județele cu sila, și n'au mai avut de unde lua bani

din țară, ci au căzut boiarii și li s'au spart casele, că ce avură deteără tot, și se îndatoriră pre la turci și pre la balgii; și au plătit birurile boiarii, care ținea județele, cât era asupra țerii.

„Deci boiarii văzând atâta răutate, și că și vor săraci casele cu totul, — căci aprozii lui Leon vodă nu mai înceta de la casele lor pentru bani, și le lua trepede câte 30 - 40 de galbeni numai de o dată și din țară nu avea de unde da, — deci văzând acei boiari de peste Olt că nu mai pot birui, când fu la 13 Oct. anul 1738 Sâmbătă noaptea spre Vinerea-mare, se sculară toți de pribegiră în țara ungurească, trecând prin plaiul Vâlcanului la Hațag.

„Inșă boierii aceștia era anume: Matei aga din Brâncoveni, și Aslan vornecul, și Gorgan spătarul, și Barbul paharnicul Brădescu, și Mitrea vistiariul, și Mihaiu postelnicul și cu alți mulți boiari.

„Ear Mihaiu spătarul Coțofeanul, și Dumitru slugerul Filișanul, au pribegit mai înainte și au locuit la Hațag. Deci ei înțelegând cum că vin acești boieri, le-au ieșit înainte, și cu ei un nemeș anume bărbat Miclăuș și cu fiul său Mateiaș.

„Deci împreunându-se toți, au trecut muntele pe plaiul Vâlcanului ot gura Jiului în țara Hațagului, mșta Oct. 23 și acolo toți locuiră la un loc, având mare cinste și socotință de la Racoți Georgie craiul Ardealului și de la Groful și de la Zalomi David și de la toți nemeșii.

Ear Leon vodă trimise cărți cu Petre cămărașu, la Matei aga și la toți boiarii pribegi, făcând mare jurământ ca să vie în țară. Ear ei n'au vrut să vie nici unul. Ear Leon vodă mai trimise și a doua oară carte pe Calotă slugerul ot Popeșci, și pe Dima ot Bezdina

„Mai a trimis și al treilea rând pe părintele Fteofil episcopul Râmnicului, și pe Hrizea vornecul și pe Radu logofătu, cu cărți cu mare jurământ, ca să vie acei pribegi la casele lor, și tot n'au vrut să vie că n'au crezut.

„Atunci au fost venit la Craiul Ardealului de la Impăratul turcesc un agă mare. Atuncea s'au strâns români de aicea din țară, mai mult de 1000 de oameni, care au fost fugiți de dădii grele și de nevoi, aicea toți s'au pârât de față cu Hrizea vornecul înaintea craiului și a turcului.

„Ear dacă a venit părintele Fteofil și cu Hrizea dvornicul din solie, Leon vodă a mai trimis a patra oară pre Radu logofătu din Desa și pre Stanciul postelnicul de la Lânga și pre Iane postelnicul ot Pletoiu, Preda vornecul ot Cioplea, cu mare jurământ ca să vie pribegii la casele lor.

„Decât când au ajuns la târgul Jiului, ei se înteminară cu străjile

boiarilor pribegii, fiindu-le căpitan Barbu postelnicu Brădescu și Mihaiu spătariul Coțofanul; prinseră pe Radu logofătul din Desa, iar alți boiari scăpară. Matei aga și cu alți boiari, împreună cu oastea ungurească și cu mulți roșii de peste Olt, veniră pe urma strejilor pe plaiul Vâlcanului, până ce au intrat în țară.

„Atunci Leon vodă, prinzând de veste, îndată trimise pe Mihul vel spătariul cu străji. Iar când fură la sat la Ungureni, întâmpinându-se cu ei și acolo se loviră străjile de față și spătariul Mihul fu biruit, așa încât abia scăpă și el. Leon vodă, dacă înțelese de această veste rea, îndată trimise pe doamna sa, împreună cu toate jupăneselile boiarilor la Giurgov.

„Ear când fu la August 21, anul 7139, ear de la Hristos 1631, într'o Duminecă eșit-a și Leon vodă cu toate oștile întru întâmpinarea lui Matei aga și merse până la Argeș și la sat la Priseceni făcând sfat mare, cu slujitorii și cu boiarii, și dete dorobanților lefi tot galbeni de aur, și de acolo se întoarse îndărăt la scaunu-și la București, tăbărându-se cu toate oștile din jos de monăstirea lui Pană vistiariu*); locul taberei era podu Beilicu, Broșteni, Radu-Vodă, Slobozia, Dobroteasa, Apostolu, Sârbii, Staicu și Tabaci (lângă drumul Giurgovului).

„La August 25, Marți, venind privilegii, tare se loviră unii cu alții, deasupra viilor din jos de monăstirea lui Mihaï vodă, (acum Podu Calității Dudești, mahalaua Vlădichii și câmpu Filaretu) și fu isbânda a lui Leon vodă. Perit-au atunci mulți oameni din amândouă părțile și a perit Nedelcu, căpitanul de roși. Prins-au și pe Preda Brâncoveanu, nepotul lui Matei aga și pe Preda logofătul din Desa (se vede că acesta, ca prizonier, se atașase la aga Matei), dar s'a rescumpărat viața lor cu bani mulți de la Leon vodă.

„Tăiat-au și pe Adam banul acolo în tabără, și pe Preda Floricoiul din Greci (acesta este din neamul grecenilor), și au înțepat pe Pusa (sau Pușcă) armașul, și au trimis mai mult de 40 de unguri vii la împărăție.

„Făcut-a Leon vodă și o movilă mare lângă drumul Giurgiului. Atuncea întru acest război, a împușcat și pe Boicina, căpitanul de sârbii, într'o cōpsă.“

Această movilă a fost în curtea bisericii Slobozia unde este crucea astăzi; dar desfigurându-se locul, se vede desființată; însă preoții bisericii spun că este acolo boltă mare de zidărie, cimetir, sub cruce, la care boltă niște doritori de comori, primind voie în vara anului 1867 și în-

*) Așa se numea pe atunci monastirea sfintei Ecaterini.

cepend a săpa, au spart din zidărie ; aflând cu faptul am reclamat d-lui primar al capitalei și s'au poprit.

Tot atunci am stăruit de s'a înconjurat crucea cu grilaje de fer po-
leite care au costat pe epitropie 50 galbeni.

„Matei aga, Teodosie spătariul, Gorgan spătariul, Mihail spătariul Coțofeanul, Dumitru slugeru Filișanul, Barbul paharnicul Brădescul, Petrea slujitoriul și cu alți boiari, câți au scăpat de la răsboiul, au fugit și s'au închis la monăstire la Tismana și au șezut acolo zece zile.

„Leon vodă îndată a trimis dupe ei pe cumnatu-seu Boul banul, și pe Nedelco Boteanul cu oști ca să ajungă pe Matei Aga ; decî, fiind ei închiși acolo la Tismana i-au înconjurat și s'au bătut cu ei trei zile, și nimic nu le-au putut strica. Intorcându-se oștile înapoi, prădat-au țara despre acea parte de loc cum a fost mai rău.

„Matei aga, vîzînd că s'au dus oștile, a eșit din monăstire și a mers în sat în Isvarna ot sud Mehedinți, la casa unchiașului (staroste) Stoica și după povața acestuia s'a suit la munte.

„Leon vodă a mai trimis și a doua oară oști cu Georman căpitanul, ca să prinză pe Matei aga, dar nimic nu i-au putut strica ; întorcându-se oștile înapoi iar au jefuit și au prădat țara preste Olt foarte rău. Matei aga a trecut muntele în țara ungurească la Caram-Săbeș, și acolo a șezut.

„Intr'aceia vreme era pe marginea Dunărei un pașă ce'l chema Abaza-pașa ; el înțelese că această săracă de țară au spart'o domni străini cu greci țarigrădeni ; făcut-a chibzuială ca să aducă pe Matei aga de la Ardeal, să'l facă domnul țerii, că de la dînsul vor avea săracii odihnă (salutăm cu venerație memoria acestui otoman și bun vecin). Indată a trimis la el pe popa Ignatie sêrbul de la Nicopole, ca să fie domnul țerei românești ; acesta s'a întîlnit cu el la Făgăraș.

„Leon vodă a trimis și el pe părintele Vlădică Gligorie, pe Ivașcu vornicul Băleanul și pe Gligorie comisul, cu cărți cu mare jurămînt la eraiul Georgie, pentru ca Matei Aga și alți boiari pribegi, să vie la casele lor cu bună pace.

„Atunci o seamă de boiari, anume Filișanu, Coțofeanul, Brădescul, Petrea slugerul, Barbul Poenariul (ot Poienii], și Ionasco de la Gaia, au venit de s'au închinat la Leon vodă ; acesta le-a dat tuturor plășei, și i-au boiarit. Venit-a și Aslan dvornecul după dînșii, și-a fost făcut boiar mare la Craiova.

„La anul 7140, iar de la Hristos 1632, Iulie 20, Sămbătă, venit-au

capegii de la Poartă cu Schimni-ceaușul și cu Preda spătarul; dênșii au luat domnia lui Leon-vodă, care a eșit din scaun noaptea, la 23 Iulie, și îndată a purces la Țarigard, după ce domnise 2 ani și jumătate fără opt zile.

„Boiarii de aicea trimiseră atunci cărți la Matei aga prin Drăgușin sluga lui, Necula de la Glogova și Giusca den Medbez, dându-i știre de mazilia lui Leon-vodă și poffindu'l ca să 'și ia casa lui cu bună pace.

„Matei aga, auzind de aceasta, dete mulțumită lui Dumnezeu și, fiind supărat de străinătate, socotit-a să vie în țară.

„Mai înainte de primirea acestei veste, cu 5 zile, trimisese pe cumnatu-său Gorgan spătarul, la Alexandru vodă Iliăș, domnul Moldovei, ca să 'i facă pace, și acolo solul fu omorit.

„Mateiü aga își luă ziua bună de la Racoți Georgie, craiul, și de la toți domnii și nemeșii, și a purces ca să vie în țară.

„Craiul, pentru multă slujbă dreaptă ce i-a făcut, când cu venirea nemților, n'a vrut să 'l lase să vie fără de oameni, ci a însărcinat pe Baida-lumă, căpitanul de unguri, cu o seamă de oști, de a petrecut pe Matei aga cu mare cinste, purcezând den Caram-Săbeș la August 2.

„De acolo a fost conacul lui Matei la sat la Cornu pe locul turcesc unde i-a eșit intru întîmpinare beiul de la Rușava cu plocon și cu mare cinste. Beiul i-a dat mulți bani împrumut să-i fie de lefi și de chel-tuială.

„De la sat de la Cornu a trecut muntele dincoace, în țară prin plaiul Drimovului și a tăbărit în siliștea Prestenii ca să vie la casa lui cu bună pace.

„De la împărăție s'a dat domnia țerei lui Radu vodă, feciorul lui Alexandru-vodă Iliăș, care era domn în Moldova.

„După ce a trecut Matei aga în țară, prinzând de veste boiarii, roșii și toată țara de preste Olt, cu toții se strinseră și merseră de 'l întîmpinara. Făcură sfat mare socotind cum este țara perită și mîncată de străini, și mai vîrtos de greci, și cum nu vor putea suferi pre Radul vodă cu atîta datorie, ca să-i mai mănânce și să-i prade ca și mai înainte. Au rugat toți pre Dumnezeu să le ajute, au luat pre Matei aga cu sila, neajuns la casa lui, și l'au dus la Mohamet Abaza pașa, la cetatea din Nicopole.

„Și după ce s'a întîlnit Matei aga cu pașa, acesta l'a îmbrăcat cu caftan și de acolo i s'a svonit numele de domn și a început să scrie cărți prin țară începënd ast-fel: „Io Matei Basarab voevod, cu mila lui Dum-

nezeu domnul țării Rumânești“. Și-î dede pașa surlari ca unui domn, și soldați și beșli-ajutoriu, ca să vie domn la scaunul țării Rumânești.“

Eată și un document tradus din limba latină pentru monumentul care am povestit că s'a aridicat la Slobozia. Transcriu documentul tradus din limba latină, extras din relațiunea unui om de stat (1) către regele Suedii Gustav Adolf, despre călătoria sa prin țara românească la Constantinopole, în anul 1632 și care pomenește despre acest glorios monument din capitala României.

„La 4 Martie plecai din Brașov, care e o cetate mărișoară în marginea despre țară, către Têrgoviștea, unde mai de mult era scaunul prințiar. Principele Leon-vodă, grec de viță, trimisese acolo comisarii săi înainte, pentru ca să ne însoțească către București, reședința și locuința principilor de astă-zî. Când eram aproape de cetate, principele și-a fost propus a 'mî eși însuși înainte cu un mare număr de ostași și chiar cu steagurile țării; dar eu, din mai multe cauze, am impeditat aceasta. Totuși ajungend în fața acestei întinse și mari cetăți, vre-o sută de boiari într'armați ne au întimpinat fără de veste și dându-se jos de pre cai ne salutară în numele principelui Leon și ne urară bună venire; apoi ne au petrecut până la locuința noastră.

„In aceiași seară principele trimise pre prefectul curții sale și ne invită pe-a doua zi la prânz; la ceasul hotărît, venind boiarii și cursierii, ne-am dus numai de cât. In jurul nostru ne petreceau ca la 200 copii de casă (gardă), mai bine într'armați și îmbrăcați de cât cei din Transilvania. Toate căile și piețele cetății erau pline de mărfuri prețioase ce le espuseseră italienii, grecii, românii, turcii și sèrbii. Adunarea poporului atât era de mare, în cât se părea că toată românimea s'a adunat acolo.

„Comitatul de la curte încă era foarte în mare număr; ceremoniile fură lungi; luxul era mare în îmbrăcămintea oamenilor și a cailor. Inșă palatul domnesc e ruinat de vechime (aceasta este Curtea veche).

„Principele mă aștepta cu capul coperit la ușa auditorului, făcend-mi reverințe după datina turcească, plecând capul și ținend mânele la piept. Două scaune erau puse la un loc mai înălțat, domnul imi oferi pe cel mai de onoare; eu nu am acceptat. Alătura cu principele ședeau vre o câți-va turci mai de frunte, cum mi se părea, despunători și consi-

1). Vezi epistola lui Cyril, patriarhul Constantinopolei, pag. 288.

liari. De a dreapta stau miniștrii țerei și ai curții, toți îmbrăcați în caf-tane ca în zi de sărbătoare.

„In fața acestora am dat scrisoarea maiestății sale salutând în limba italiană și rugându-mă ca să mă trimită în călătoria mea prin țara sa, cu pace.

„Ca tălmaciū aveam pe fratele Benedict, preotul curții, de loc din Creta, care, afară de limba turcească și grecească, mă știa și limbele i-taliană, latină și germană; șapte ani petrecuse la Wurtemberg studiând teologia. El traduse foarte frumos în limba turcească și grecească cele spuse de mine și, în numele principelui și cu cuvintele lui, mi-a promis, cum-că oameni vrednici și cunoscători de limbă și de datine, mă vor pe-trece în pace și sănătos până la poarta Constantinoplei.

„Terminând convorbirea și încheiând afacerile, buciumele și timpanele începură a suna și prânzul se începu cu mare resunet. La masă, laturea de dreapta fu însemnată mie și soților mei, iar cea de a stânga principe-lui și românilor lui. Înaintea principelui erau vase de argint, la alții erau de lut curat și poleite, iar la cei mai mici se puseră blide de lemn. Farfu-riile cu bucate nu se ridicară în tot cursul prânzului ci tot mereu se pu-neau unele peste altele, până ce cu încetul se formată în grămadă. Vinu-rile erau alese și foarte bune, iar conversațiunea între oaspeți însuflețită de viu, devenea din ce în ce mai liberă și mai familiară.

„In urmă, când principele, cu un pahar foarte mare, închină pentru sănătatea și victoria maiestății sale, se deteră vre-o câte-va focuri din tu-nuri de aramă care ast-fel detunară în cât tremurau casele ruinate și va-sele de pe masă se loveau unele de altele.

„Magnații și boiarii români cei aleși, de câte ori închinau cu paha-rele pentru sănătatea și binele domnului lor, după datina lor, de atâtea ori cădeaū unul după altul în genuche și așa beau.

„In aceste desfătări, conversații și bătură, petrecurăm până în noapte, când fie-care se întoarse la locașul său.

„A doua zi, la plecare, principele voi a mă petrece cu toată curtea și cu o escortă de o mie de călăreți și șase sute de pedestri.

„Spre mai mare pompă duceau înaintea un steag roșu de o mărime extra-ordinară, steag pe care Amurat îl trimisese principelui, împreună cu alte steaguri de ale țării. Buciumele și timpanele răsunaū în pădurile de aproape și în codrul vecin. (Tărîmul de astă-zi al coloarei de albastru).

„De amândouă părțile înaintau magnații și boiarii țării pe cai asiatici și îmbrăcați în vestminte strălucitoare.

„Pe lângă principe erau lăutarii și un cor de muzicanți, cari cântau tare în limba românească cântece naționale.

„Intrebând eu pe principe, în cursul călătoriei, câtă oaste s'ar mai putea aduna în țara lui. — Zece mii de călăreți și două de pedestri mai sunt, 'mi răspunse suspinând și zicând că în timpul lui Mihail-vodă erau 50 mii oameni cu arme. (Salutăm cu venerațiune memoria acestui principe.)

„Intrebându-l apoi despre venitul țării, îmi răspunse că vr'o 300 de mii de galbeni se culeg din zecimile de pește, sare, ceară miere, vite și turme, afară de tributul ce se numără în bani gata, și afară de dările extra-ordinare. Băile de aur și de argint, de și foarte avute, într'adins nu se exploatează, ca nu cum-va turcii să se îndulcească de mulțimea averilor țării și să o ia de tot din mâna creștinilor.

De răutatea supușilor și de aplicarea spiritelor spre rescular, principele se plânga amar și spunea cum de curând învinsese într'o bătălie serioasă o mare parte de rebeli, chiar pe drumul pe care mergeam, lângă București; îmi arată cu mâna sa locul bătăliei, (calea Șerban-vodă) mormintele celor uciși și crucile ridicate în semn de învingere (monumentul din curtea bisericii Slobozia e cel în cestiune.)

„Unii din boiari scăpați din luptă fugiseră în Transilvania; fiind ceruți înapoi, Racoți nu vru să-i dea ceea ce a pricinuit multe certe și sfede între amândouă principii la Poartă.

„In Valachia, după o datină vechiă, toți cari umblau după domnie în semn de defăimare neștearsă, erau însemnați tăindu-li-se narea dréptă, și așa se făceau nevrednici de a căpăta domnia. Din cauza aceasta Matei (acesta este mai târziu Matei Basarab, domnul țării) începătorul acelor turburări (care atunci era ascuns în Transilvania și apoi urmă lui Leon) cu mulți bani a vrut să cumpere apărare de la principele Racoți.

„Călătorind noi preț de o oră, cu tot din-adinsul mă rugă principele ca să poposim puțin într'o vale frumoasă pênă ce ne-ar sosi de la car dejunul. (Această vale este sub dealu viilor la spatele cimitirelor catolice și ortodoxe).

„Intr'acestea, el incepu a'și exercita iuții săi cai la lance și la cursele cele mai repezi, a tinde coarda arcului cu putere extra-ordinară, a descărea puștile și a trage la ținta Magnații și boiarii imitaă această desfătare a principelui, și fie-care se nevoia, într'o emulațiune prea frumoasă, a'și arăta cunoștințele în arme.

„La acel spectacol, principele, ca să stimuleze virtutea fie-căruia, se

arăta foarte liberal, și pe cei ce prin știință sau vrednicia întreceau pe alții, cu însă-și mâna sa îi premia dându-le galbeni.

„Intre alții și un nobil din comitatul nostru atinsese bine ținta; principele îi dăruie zece coți de pânură de mătase adusă numai de cât din București.

„Căldurile de amiază începură a ne frige; băgând de samă asta principele în semn de onoare și bună voință ordonă a se întinde acel steag mare al României, ca un cort în contra razelor soarelui, căci cu privirile ațintite la exercițiile militare atâta timp petrecusem, încât dejunul nostru se prefăcu în prânz cum se cade; după terminarea prânzului principele cu garda și cu curtea sa se întoarse acasă, iar carele și miniștrii lui ne au petrecut pînă la malul Dunării.

„Pământ mai fructos ca al României pot zice că nu mai este în toată lumea creștină. Pentru că pretutindenea pășuni frumoase și grase nutresc turme și cirezii în foarte mare număr. În păduri și în codri fiare și păsări de vânat sunt în mulțime mare. Lână, în, piei se află cu prisos. Mine de aur sunt bogate și neexploatate. Dunărea, Prutul și alte riuri dau pește în mai mare cătățime de cât ori care altă țară din Europa.

„Soiul de cai e foarte nobil. Albinele produc mierea de sine-le. Vițele de metale sunt din belșug; riurile rostogolesc nisip de aur. Viile se lucrează ușor; pământul se ară cu un manunchi de spină.

„Neguțătoria se face cu Transilvania, Polonia, Turcia și Serbia și moneta este vechiă și nesticată.

„Orizontele este tot-d'a-una blând și aerul e foarte sănătos.

„Țara Românească se desparte de Bulgaria prin Dunăre, care aici e lată ca riul Elbi la Hamburg; are însă mult mai mare repezițiune.

„La trecătoare, pe ambele maluri, sunt fortărețe nu prea întărite: Giurgiu și Rusciucu“.

Traducerea acestui document e făcută întocmai după original.

CAP. 14

Cele mai mari serbări în capitală erau acelea ce se atingeau de sfința noastră religie; ast-fel era serbarea de la 21 Maiu a sf. Constantin și Elena, patronii țerei Românești, ale căror chipuri erau cusute în aur chiar pe drapelele albe domnești cum și ale oștirilor. Vodă mergea cu mare alaiu de asculta slujba bisericască la sf. Metropolie a țarei, dedicată sfinților Constantin și Elena, de fericitul domn Constantin Brâncoveanu Basarab.

Slujba divină se făcea de Mitropolitul țării cu episcopii și arhierii aflați în oraș cum și cu stariții monăstirilor Căldărușani și Cernica. După ce se termina sf. slujbă se întorcea domnul cu alai mare la curte și dădea caftane (grade) și slujbe, erta condamnați și scădea osândirile cele mari.

A doua zi, în ziua de 22 Mai, se scoteau caii domnești la ciai, care era pe toată întinderea câmpiilor Colintina și Băneasa; suma cailor domnești de hamuri și de călărit, întrecea adesea numărul de o sută. Ei se scoteau din grajdurile domnești împodobiți cu valtrapuri cusute cu aur; erau conduși de comisul cel mare (șeful grajdului) și de slujbașii lui; defilau pe dinaintea lui Vodă care era înconjurat de toată boerimea țerei având lăutari înaintea. Aceste animale stau 40 zile la Ciai.

Petrecerile boerilor de frunte constau în călărie și preumblare cu trăsuri pe câmpiile Herestrului, unde era un vechiu turn devenit în urmă moară de vânt, la Băneasa și la Colintina, iar poporul, Cesmegiu, grădina Bresli, a deșliului, grădina Scufa, grădina cu Cai, dealu Spirei la Dulap, Cotroceni în câmp și la Târgu sfintei Mariei cum și la grădina Hagi Ilie.

Se făceau tratări cu dulceațuri, șerbeturi și cafele între domn, Mitropolit, episcopi și elita nobleții.

Era apoi ca loc de petrecere teatrul grecesc înființat în podu Mogoșoie la cesmeaua roșie sub directoarele Aristias; se jucau piese elene din Omer și Oreste. Mai era o petrecere în câmpia Colintinei, jocul giretului. Două cavaleri asvârleau unul într'altul câte un băț de alun, lung de un metru și se apărau p' într'o pavază de păslă, care era petrecută pe brațul stâng, căci cu mâna dreaptă asvârleau giretul; la brâu aveau și câte un baston cu un cârlig. Cu o măiestrie admirabilă rădicau din fuga calului giretul asvârlit; adesea ori se întâmpla că luptătorii se răniau la picioare și la pept.

CAP. 15

Este locul să arăt cititorilor acestei cărți că nu toți domni veniți din Fanar au făcut rele țării; trebuie să exceptăm pe trei din ei și anume: Alexandru Ipsilant venit la 1774, care ne fondă la 1780 marea academie de la sf. Sava, ne înconjură capitala cu ceșmele frumoase și ne clădi cazarma Beilicu, pentru turcii care veneau în țară; el a făcut și alte multe bunătăți.

Copiat după zidurile monastirei Horezu

Apoi vine Constantin Ipsilant, la 1802; el a fost primit cu bucurie de toți locuitorii din care cei mai mulți erau fugiți la Brașov, dar a avut a suferi cele mai mari nenorociri în domnia lui precum cutremure la 1802, focuri la 1806, a doua invazie de cârjali la 1803, potop la 1805, bătălia turcească cu rușii tot la 1805, când fugiră toți bucureștenii prin monăstirile învecinate; Ipsilant fugi și el în Rusia de unde se întoarse cu rușii la 1806 sub mareșalul Miloradovici; atunci se bătură harvații cu turcii cari erau închiși în Radu-vodă; cum se auziră tunurile rusești la Colintina; turcii fugiră din monăstire și bucureștenii împreună cu harvații (voluntiri) și cu cazacii rusești îi bătură și i goniră până la Argeș. Vine apoi Ioan Caragea care făcu legea țării; ea fusese lucrată de Nestor legiutorul la 1812. În zilele acestui domn arse și palatul domnesc, la 1813, făcut de Alexandru Ipsilant în Dealul Spirei.

Iată și mitropoliții cei buni ai țerei: la 1716 mitropolitul Antim; la 1761 mitropolitul Grigorie, care s'a dus la Petersburg la împărăteasa Ecaterina cu deputație de boeri. În zilele acestui mitropolit, la 1777 Iulie 13, Duminecă fiind, s'așezat și sfintele moaște a sf. Dimitrie Basarabov, dăruite fiind de generalul mareșal Salticov, prin stăruința lui Hagi Dumitru *Ment* bivel sluger care era atașat pe lângă general; la 1786 mitropolitul Cosma; la 1791 mitropolitul Filaret; la 1793 mitropolitul Dositiei, care a făcut cișmeaua în câmpia Filaret; la 1808 mitropolitul Ignatie, care a fost exilat în Rusia; la 1812, mitropolitul Nictarie; la 1818 mitropolitul Dionisie Lupu, Caragea fugise la 1812 și Nictarie își dăduse demisia; la 1823 mitropolitul Grigorie și la 1833, după moartea lui Grigorie a fost locotenentă de mitropolit Neofit al Rîmnicului, Ilarion al Argeșului și Chesarie al Buzăului până la anul 1834 când Alecu-vodă Ghica numi mitropolit, după obicei țerei, pe Neofit, care fu pe scaunul pastoral până la 1848, când se ridică stindardu libertății.

Să vă arăt acum și cum se numeau miniștrii din vechime: caimacan domnesc numit în bănia a 5 județe de peste Olt; trebuia să fie tot-d'una unul din membrii familiei domnești care adesea avea și gradul de ban mare. Vornic mare (ministru de interne), logofăt mare de țara de sus (ministru justiției), logofăt de țara de jos (ministru cultelor și al instrucțiunii publice), marele spătar (ministru oastei), postelnicu (ministru de externe), aga (șeful poliției capitalei), hatmanu (ministru de comerț), ispravnic de județ (prefect de Ilfov), polcovnicu de țîrg (comisarul centrului capitalei), polcovnicu de poteră (gonaciul tâlharilor), armaș mare (șefu arsenalului și directoru penitenciarelor); dorobănția și lefegia erau autorități

ce țineau loc de autorități orășenești de poliție. Tufecgi bașa (șeful garzilor domnești), ispravnicu de curte (mareșal), protopop la 2 plăși, consistor (judecătoria mitropoliei), logofăt de mitropolie (directoru cancelariei), Maimorabașa (staroste de dulgheri și de podari), Arbagi bașa (șeful căruțașilor), Tulumbargibașa [șeful pompierilor și al sacagilor], Bașbuluc-bașa (șeful garnizoanei); era și un Divan-Efendi cu 500 de turci, încazarmați în podu Beilicului, pentru afaceri turcești, pus însă sub ordinele lui vodă, căci vodă avea rang turcesc Iucî-tuiulu-pașa, echivalent cu gradul ostășesc de mareșal, sau de Mușir, căci avea trei tuiuri de coadă de cal roșii. Acest Divan-efendi era ca un acreditat pe lângă domn având și un beșli-aga asupra a 1500 de ostași.

CAP. 16

Intăia și vechia scoală în București, era în Sfântu Gheorghe vechiă pe podu târgului de afară; biserica asta a fost din vechime și mitropolia țerei. Acolo era profesori slavonesci, grecesci și românesci. În urmă, clădindu-se mitropolia de către Constantin Brâncoveanu, pe dealul viilor sale și ale sfintei monăstiri Ecaterina, s'a mutat scoala din Sfântu Gheorghe în Sfânta monăstire zisă Antim; în urmă pe acel loc a ridicat mitropolitu Antim, sfânta biserică cu patronagiul tuturor sfinților și a făcut-o metoh al Episcopiei Curtea de Argeș, când s'a înființat episcopia sub întâiul ei episcop Iosif Argeș. Acolo a fost scoala sub-profesorului numit dascălul Gheorghe, acesta era foarte erudit în limbele slavonă, elenă și greacă. La școala lui au învățat toți boierii cei mari, Ghiculești, Brâncoveni, Văcărești, Cantacuzini, Racovițești, Cocorăști, Brezoieni, Filipești și alții. Acel dascăl Gheorghe mai târziu s'a călugărit la monăstirea Căldărușani și venind la domnie Grigorie Vodă Ghica (unul din foștii sei elevi), l'a găsit diacon și într'un interval de 3 luni de zile l'a hierotonosit arhieru și apoi de-a dreptul mitropolit. El era foarte curios, foarte milostiv și lovea rău cu toiagul pe lupii, cari veneau să-i sfășie credincioasa lui turmă, ast-fel nevoind a iscăli regulamentul organic la 1831, l'a exilat guvernul de atunci în Rusia, unde a stat mai mult timp apoi s'a întors la scaun și a murit mitropolitul numit Grigorie din Gheorghie după ce păstorise turma și clerul cu cea mai mare dragoste sub domnia lui Alexandru Ghica.

Era scoală și la biserica Doamna Balașa sub dascălu Lambru și

Lambardarie unde se învăța și psaltichia bisericească. Mai în urmă, s'a înființat școala domnească în ulița Brezoianu, unde au fost profesori de limba elenă Vardalach, Vehsarie, Psomachi și Arhimaux, dritul Neofit, Duca cum și Mitilineu, Ionide și d-nul Pavliidi zis Pitagora. Eforia scoalelor s'a organizat de boierii cei mai învățați și renumiți, Grigorie Brâncoveanu, Drăgănescu, Stirbeiū, Barbu Văcărescu, Slătineanu, Câmpineanu, Ștefan Bălăceanu și Grigore Grădișteanu; ei purtau numele de eforii scoalei.

Au organizat școala la sf. Sava, unde astăzi este academia puind-o sub direcțiunea marelui profesor I. Giuvara. A adus din Transilvania pe vestitul profesor, pentru limba latină și românească, Gheorghe Lazăr care avu de subprofesori pe Gheorghe Pop, Ion Poenaru, Ionide arhimandritu, Efrosin Poteca, Pitagora, Eliade Rădulescu, G. Hill; în fine a împreunat toate scolile domnesci de la Brezoianu în curtea monăstirii sf. Sava, de unde nu s'a mai mutat până în zilele noastre, dotându-le cu subvenții și cu moșii mari precum Glavaciocul din Vlașca, Călugărenii și altele.

CAP. 17

Căpeteniile oștirii românești erau: marele spătar, șeful întregii puteri armate; sub dânsul erau cetele pandurilor, arnăuților cu timbălarii care mergeau înaintea trupeii, și a seimenilor cu surlarii lor (care cântau dintr'un fel de surle). Subalternii săi erau polcovnicul de seimeni, căpitanul de panduri și bașbulucbașa al arnăuților. Ceata arnăuților se împărțea în infanterie și cavalerie; poterașii formați potera țării sub polcovnici de județe; ei erau meniți a urmări, a prinde și a goni pe făcătorii de rele din ținutul lor, a-i face cunoscut ispravnicilor de județe (erau câte două prefecti de județ, unul însărcinat cu partea administrativă, cel-l'alt cu partea judecătorească, având un singur sameș, directoru prefecturii). Ispravnicul administrativ avea de șefi imediați în București pe marele spătar și pe vornic. Mai erau apoi cihodari, (garda domnească), în dulame roșii căptușite cu alb și căciuli mari de samur, sub biaș-cihodarii; copii de casă sub marele spătărache (șeful statului major și aghiotanților domnești). El la cortegiuri mari, ținea în mână buzdugan și sabia domnească, un arc și tabla de săgeți, căci vodă purta la brâu numai un han-giar (pumnal), împodobit cu petre prețioase; avea sub ordinele sale și pe al doilea spătărachi care ținea cuca domnească. (un fel de coif de pâslă cu congi), care se purta în armata enicerilor. Tufecchi-bașa era șeful a

toată garnizoana de infanterie: având sub comanda sa meterhanaua (muzica] cu ceaușii ei, adică tambur--majori, numiți islam ceaușii; ei țineau în mână toeage de argint cu atirături multe (hasdrame), mai avea apoi sub el pe șoitarii curței domnești, care erau înarmați cu pistoale la briu și cu toporașe mici în mână. La cortegiul făceau pe caraghioșii, strâmbându-se și rizând în hohote către toți privitorii de pe ferestre. Era ceva hazliu să îi vadă cine-va la alaiurile cele mari.

Vodă avea patru soitari înaintea sa și beizadelele două. Ei purtau căciuli mari de blană de tigru și coadă de vulpe atirnată; în fața căciulei aveau oglinzi.

Cetele de fustași erau sub comanda căpitanilor lor, iar cetele de lipcani (curierii) sub ordinele ministerului de externe.

Mitropolitul și episcopii nici o dată nu luaă parte la cortegiul.

CAP. 18

Iată în detaliu și alaiurile domnești de peste an, care erau în număr de patru, afară de acela al intrării lui vodă în capitală ca domn, erau două alaiuri mari, numite binișalaï, și două ordinare.

1) Alaiul la Mitropolie al sf. Constantin și Elena; 2) Alaiul mergerei la Moși; 3) Alaiul mergerii la Panteleimon; 4) Alaiul de la sf. Treime (Radu-vodă). La aceste alaiuri purtau boerii, cu servicii active, giubele roșii cu agrafuri de aur late și gugimane de samur negru cu fundul roșu și se numeau boeri halea (în slujbe), iar boerii cei fără posturi, se numeau boeri paia, adică în neactivitate și purtau giubele măslinii și gugiumane cu fundu verde. Numai domnul și cei din familia sa purtau gabenețe albe, pelerine de samur cu ceaprazuri de aur și gugiumane cu fundul alb. Toți boierii aveau câte un hangear la brâu. Cei în activitate mai aveau la brâu câte o călimară de argint suflată cu aur. Meterhaneaua compusă numai de turci era sub conducerea capelmaistrului ei numit meterhagibașa. Acești muzicanți mergeau la alaiuri călări, având și șase chindii (tobe) mari îmbrăcate cu postav roșiu și cu giamparale (tasuri). Cântau cântece turcești, căci surlarii erau muzică românească în fața trupei seimenilor (pedestri) care aveau pe polcovnicul lor. Călarimea arnăuților avea căpăteniele lor numiți bimbași (maiori) și ghenci-aga (colonelul) Numirea de ghenci se traducea în românește „voinici“ iar ghenci-aga însăși șeful voinicilor; pandurii erau toți olteni, în costum oltenesc cum poartă mehedinteni, gorjeni și doljeni. Numai din aceste trei județe se recrutaă bra-

vele catane ale României (ale căror modele de îmbrăcăminte le păstrez în tablouri); ei au avut diferiți căpitani ca Magheru, I. Solomon, Ciupagea, Vladimirescu și Vărbiceanu. Aveau flinte cu cremene și cornuri de cerb cu iarbă de pușcă, însă musică, surle sau timpane nu aveau. Căciulele lor erau rotunde, cu funduri roșii și cu lați de lână roși, albi și albaștri, erau împărțiți pe cete.

Incep a arăta cel mai mare alai, când venea vodă de la Constantinopol cu investitura de domn; el era mai d'înainte ales de țară; alegerea se făcea la Mitropolie sau în palatul domnesc când era tronul vacant. Alegătorii erau boerii țării, căci pe atunci nu se pomenea de popor, nici de deputați județeni. Intre întei alegători erau mitropolitul, episcopii și banul Olteniei cu boierii lui cei mai de frunte de peste Olt; apoi pârcașii (primari) orașelor Tirgoviștea, Câmpu-lung și Curtea-de-Argeș.

Caimacanii domnești soseau în București și vesteau că vine vodă în țară cu investitura împărătească; îi eșeau boerii înainte la Oltenița, căci întoarcerea era tot-d'auna prin Turtucaia era însoțit de peste Dunăre până la Oltenița de cadiful Aian și Chehaia-bei din Silistra Ei 'l încredințau cu mare pompă în mâna boierilor, iar aceștia îl conduceau pe partea dreaptă a Argeșului până la satul Rodovanu, moșia lui Tache Ghica, unde se făcea în biserică un Te-Deum; treceau Argeșul a doua zi și veneau în mănăstirea Negoești clădită de Matei vodă, pe partea stângă a Argeșului, aci ascultau sf. liturghie și de acolo pleacă și veneau în mănăstirea Văcărești unde mitropolitul cu episcopii primeau pe noul domn cu evanghelia și cu crucea la ușa bisericii cu patronagiul sf. Treimi, fondată de Nicolae Mavrocordat. Acolo se slujea un Te-Deum și vodă rămânea seara acolo în palatele egumenii până a doua zi; în acest interval se pregătea cortegiul și primirea în capitală. A doua zi poporul primea pe noul domn cu cea mai mare bucurie; iată întinderea cortegiului văzut de mine la 1823 la venirea lui Grigorie-vodă Ghica. Cortegiul intra în capitală pe podu Beilicului (calea Șerban-vodă). El se începea cu marele aga călare, cu amplexii săi; după aceasta urma corpul podarilor (saperi), ei aveau la spinare topoare îmbrăcate în mușamale și câte o bardă sau teslă la brâu. Sub îngrijirea corpului acestuia erau toate podurile din capitală, căci toate stradele erau pavate cu poduri mari având șanțuri sub ele, pentru strecurarea apei ploilor și a topitului zăpezii; aveau și ei căpetenia lor sub numirea de starostea podarilor supuși mare-lui aga. Urmau apoi arnăuții călări, cu căpeteniile lor bimbașa ghenciu aga și căpitani veniau pe urmă având timpane înainte.

Corpul fustașilor era sub comanda lui aga, și purtând fuste ca ar-năuții și căciuli înalte de postav negru ce se numeau gelepești; corpul seimenilor, pedestrime românească sub polcovnicul lor; corpul lipcanilor [curieri] sub marele postelnic [ministru de externe]; Ciohodari domnești, (garda palatului), ținuti cu cheltuiala domnească; (vorba de ciohodar este greacă, și înseamnă numirea postavului, căci erau îmbrăcați în postav roșu cu ceaprazuri galbene; cu dulăniî căptușite la pept cu mătăsărie albă; erau încinși cu brăie de găitan de fir cu pafale mari aurite; umblau cu pulpanele ridicate și înfipite în cordon, întocmai ca jandarm-eria călăreață de astăzi; în cap purtau ișlicuri mari de blană și în picioare cisme galbene; tot ca ei purta cisme și curtea domnească; boerii aveau cisme roși). După acest corp urmau veliți boeri călări; aceștia erau miniștrii; după dênșii urma imediat vodă călare, îmbrăcat în cabeniță albă cu ceaprazuri de fir și la brâu cu hangear cu plaseaua incrustată în briliante. Calul era împodobit cu harnașamentul de catifea vișinie cusută în diferite flori de aur; era ținut de amândouă laturile, cu mâinile pe coapsele calului, de către bași-ciohodari și ajutorul seû. După domn urma întâiul spătărachi ținând săgețile, topuzul și sabia; al doilea ținea cuca domnească cu caifu de pâslă căptușit cu mătase. Beisadalele erau tot pe cai, împodobiți tot ast-fel și ținuti de câte doi ciohodari; erau șase beisadele începând cu cei mai mari: Costache, Iorgu, Scarlat, Grigorie, Panait și Mitică (care trăește încă; Beizadea Mitică), urmau apoi steagurile domnești albe de mătase și roșu de catifea cu sf. Constantin și Elena cusuti cu aur; ear peste cele albe mari era chipul sft. Gheorghe. Venea apoi șeful comptabilităței din vistierie, călare, cu câte două pungî mari atirnite în dreapta și în stênga, de șeaua calului pline cu bani de argint noi, pe care-i aducea din Țarigrad unde fuseseră turnați la hasna din ordinul vizirului pe socoteala domnului; acești bani șeful comptabilităței îi asvârlea în dreapta și în stânga cu pumnii plini și privitorii de pe strade se băteau după ei adunându-i; după acesta, urma corpul catanelor care erau recrutate din cincî județe. Urma apoi marele hatman și după dênsul veniau breslele negustorești, cari erau ast fel rânduite: 1) Lips-canii; 2) marchétaniî; 3) cojocarii subțiri și groși, 4) ișlicarii, 5) cavafii, 6) șelarii, 7) păpugii, 8) cismarii, și 9) covacii, aceste isnafuri erau toate sub starostea lor; apoi după aceștia urma trupa tulumbargiilor (pompierii) snb tulumbargibașa, fără instrumentele lor; ei erau îmbrăcați în spențere de piele și în cap aveau câte un cauc de fer; pe urmă venia ceata sacagiilor fără sacale.

Pe tot parcursul cortegiului, azi calea Șerban-Vodă, sună clopotele de la toate bisericile până ce cortegiul sosea la biserica Curtea-veche. La ușa bisericii domnul era primit de către mitropolit cu tot clerul, cu evanghelia și crucea în mână; conducea pe domn cu imnul slavoslovic până în sf. altar și când intra pe ușa altarului se dedea semnalul la corpul artileriei din casele Cornescului, astăzi hotel Union; acolo erau numai patru guși de tun păstrate pentru solemnități și care astăzi se află ca trofee în arsenalul cetății Vidin. Acele tunuri începeau pe dată a vesti capitala că Măria Sa Vodă în momentele acelea intră în altar cu mitropolitul și episcopii de mână ca să primească sf. ungere cu sf. Mir-cel-mare. Mai întâi domnul ocolea sf. masă de 3 ori în cântecul imnului ca la cununie, *Isaia dănuțeste*, apoi era miruit de mitropolit cu mirul cel mare; după aceea se ținea leturghia zilei, se miruiau toți și salutau pe domn, sărutând crucea ce o ținea în mâna sa, pe tron; mitropolitul în vremea asta sta în jeț lângă domn, în dreapta, iar în partea stângă era jețu doamnei, împodobit ca și al domnului cu mărcile țării.

După ce se sfârșeau acestea se dedea semnalul de plecare și urma cortegiul până la palatul domnesc în sunetul clopotelor și în veselia cetățenilor, de oare ce șeful secției comptabilității continua cu asvirlirea banilor noi pe stradă până la palat.

Eu am văzut intrarea în București a două domni: Alexandru Șuțu la 1818 și Gr. Ghica la 1823. Alexandru vodă Șuțu își avea palatu domnesc în podu Mogoșoaiei, casele lui Costache Ghica, zis și Bragadiru, căci era general civil, rusesc. După sosirea lui vodă la palat, meterhaneaua se așeză în spațioasa curte care era pe locul astăzi al caselor Lahovari până în prăvălia lui Reș giuvaergiu. Vodă intra în saloanele lui, unde capugiul, [ampliat turc] citea firmanul împărătesc în turcește; apoi firmanul se citea și în românește de către postelnicu cel mare în sunetul tunurilor, al meterhanelii și al urărilor islam ceaușilor. După asta domnul primea salutările boerilor și sărutări de mână d'împreună cu doamna. Împărțea apoi caftanele și posturile.

Discursurile de urare se țineau în salonul palatului față cu mitropolit și episcopii și în resunetul tunurilor. Solemnitatea isprăvită se retrăgeau toți și după o săptămână era masă mare domnească cu meterhaneaua și chindiile. Această numire de chindii s'a dat tobelor celor mari ale meterhanelii, în tot d'auna se punea Vodă la masă la 12 ceasuri din zi sau 7 ceasuri turcești și de atunci a și rămas numirea tobelor, chindie, adică vremea prânzului.

Copiat după zidurile Mitropoliei din Târgoviște

Iată acum și cele-l'alte alaiuri. Alaiul sf. Panteleimon se făcea în ajunul și în ziua acestei sărbători. În ajun la vremea vecerniei, după prânz, mergeau în carete mitropolitul și după el domnul, la mănăstirea sf. Pantelimon, afară din București, unde se făcea vecernia sărbătorii; domnul se întorcea seara la lumina masalalelor. [Masalalele erau un fel de grătare de fer, purtate de țiganii numiți masalagii, care aveau câte o traistă de gât cu bucăți de pânză, sdrențe, muiată în păcură și pe care le înfingeau una după alta în acele grătare purtate la spinare într'o prăjină, ca să lumineze cailor pe vremea nopții, atât în oraș pe podurile de lemn, cât și afară în prăumblări nocturne; toți boerii cei mari și mitropolitul aveau masalagii lor, cari primeau regulat în toate zilele câte 20 topuri de cârpe muiate în păcură pe care ziua le fabrica masalagii în curtea pușcăriei, astăzi piața mică, și unde erau așezate buțile de păcură aduse din puțurile Slănicului; masalagiul își înfingea masalaua în mijlocul curții boerești și o aprindea noaptea numai când se înhamau caii la butcă ca să iasă boierul].

A doua zi, în ziua sf. Panteleimon, pornea alaiul domnesc de la palat, organizat întocmai ca alaiul intrării domnului în capitală cu deosebire că bani nu se asvirleau. Eșia pe podul Mogoșoaei, pe la Curtea veche, pe podul Târgului d'afară (Calea Moșilor). Era atât de lung încât capul trecea de Curtea veche pe când coada nu eșise încă din curtea palatului. Ast-fel mergea înainte pe câmpia Pantelimonului de la streajă [barieră] până la mănăstire; domnul și boierii erau călări, iar lumea pe jos și se ducea numai din dragoste către religiune și mai cu seamă către sf. Pantelimon; nume ce se traduce în limba românească „sf. în deobște milostiv“. Acolo asistau la liturghie în sf. biserică; oficia mitropolitul cu clerul; după săvârșirea liturghii se duceau toți pe culmea dealului, la chioșcu de la ceșmea, unde era o frumusețe de a vedea pe domnu și pe mitropolit plimbându-se printre poporul care umplea întinsele câmpii și păduri ale Pantelimonului, șezând fie-care cu familia sa la masă. Pe la apusul soarelui se întorcea vodă la palatele sale din mănăstirea Mihai-vodă; de asemenea mitropolitul și boierimea în trăsuri, carete mari și butci pe arcuri de curea, cu capra vizitiului înaltă, de care atirneau ciucuri galbeni și roșii de mătase.

Tot așa era și cortejul de la mitropolie în ziua de sf. Constantin și Elena. Deosebire era că domnul se întorcea la palat, iar cei-l'alți se duceau după liturghie de luaă dejunu în salonul cel mare din câmpia Filaretului, ridicat pe patru ceșmele de către mitropolitul Dositei, atât ceșmelele, scara pe care te urcai în salon, cum și salonul erau împodobite

cu frumoase sculpturi și garnituri de florării în marmoră, d'asupra ceșmelor, sub salon, erau sculptate în plăci de marmoră cele 12 zodii ale anului. Ce s'au făcut astăzi aceste plăci, marmurile cu sculpturi și frontispiciul stabilimentului cu marca țării și a mitropolii? Eū bănuiesc cine le a luat, dar nu voiū a spune, căci sunt încredințat că nici o scrupuloasă și serioasă cercetare nu se va face. După ce luaū toți dejunul în salon, se întorceau acasă veseli de la acest banchet cetățenesc, creștinesc și frățesc, dat de mitropolitul cu toastele cuvenite, în sunetul meterhenelii și a lăutarilor.

Acum să vorbesc de vestitul alaiū sl serbătoarei sfintei și nedespărțitei Treimi, patroana monăstirii Radu-vodă, care a fost fondată pe deal lângă Dâmbovița.

Radu-vodă, când a reclădit și a înfrumusețat biserica moșului său înzestrând o cu mai multe moșii, a făcut-o, și egumenie, cu rugăciune ca patriarhia și lavra să roage pe milostivul Dumnezeu să erte păcatele părintelui său Mihnea turcitul de la Halep, unde era numit pașă; ceru tot d'o dată voie să aducă rămășițele acestui Mihnea spre a fi îngropate aici în mormântul d'înăuntrul bisericii, în același mormânt a pus și rămășițele nașului său Alexandru care fusese domn în Moldova; tot acolo a fost îngropat și el mai târziu.

Despre frumusețea acestui mormânt, citiți relațiile date de diaconul Coresi în limba engleză; acesta însoțea pe patriarhul Macarie în vizita lui prin capitala noastră când a liturghisit chiar în monăstirea lui Radu-vodă. Astăzi însă din nenorocire, acest singur mormânt domnesc, stă în părăsire din cauza nepăsării ce avem pentru sacrele noastre morminte. Mulțumită reposatului maior Costache Crețulescu, ce era ministru al cultelor la 1862, mormântul n'a fost distrus cu totul.

La prefacerea actualei biserici, egumenul grec, proiectând a pune în locul mormântului sobă în biserică, a găurit peretele ca să scoată coșul: pe dată ce eū am aflat de asta, ca un vecin al acestei monăstiri, m'am repezit la nemuritorul și regretatul ministru al cultelor și arătându-i neglegiuirea ce era să facă egumenul grec, l'am luat n trăsura mea și aducându'l în biserica Radu-vodă; acolo dēnsul a ordonat să se cheme smintitul și bogatul egumen și cum a sosit l'a amenințat că dacă nu va astupa gaura făcută în zid și dacă din mormânt (care este ridicat în fața pământului de un metru) va lipsi cea mai mică cărămidă, il va pune în luntre, il va trece Dunărea, oprindu'i toată starea. Intorcēndu ne la mi-

nister, maiorul a și trimis santinelă de pompier, un caporal cu trei soldați, ca să țină mormântul în pază, s'a învelit piatra epitafică cu rogojină și scânduri, până ce arhitectul era să isprăvească reclădirea bisericeii. Această monăstire se afla ocrolită, până la dărămare, (care s'a făcut de către fostul ministru, domnul Maiorescu) de încăperile egumenii, ale preoților, de cămări și de magaziile monăstirești. Sus în colțul zidului despre răsărit, era ridicat, pe stâlpi de marmoră, un balcon frumos cu vederea spre Dâmbovița. (Rău e că s'a dărîmat, căci zidurile, vechi de aproape 300 ani, puteau se serve încă, dacă se făcea la acea spațioasă monăstire, case și saloane cu căta două etage și se muta acolo arhiva statului, muzeul și biblioteca țării, căci este singura poziție ferită de incendii mai cu seamă avënd și Dâmbovița aproape).

Să revenim acum la alaiul domnesc de la serbarea sf. Treimi. Veneau de dimineață la monăstire mitropolitul, episcopii Argeșului și Buzăului și așteptau în casele egumenii sosirea lui vodă, care, până la ora 9, venia în mijlocul alaiului său, araujat ca cele-l'alte alaiuri mari. Se începea sfânta leturghie și la vremea convenită, se așterneau afară din biserică, sub salcâmii mari, frumoși și înfloriți, rogojini și peste ele covoare splendide cu ciucuri de aur, perne pentru îngenuchiare cu ciucuri de aur și toate acestea erau presărate cu frunze mari de nuc și ast-fel, în sunetul clopotelor eșea mitropolitul cu tot clerul și îngenuchiând pe perne, începea citirea sf. molifte. După mitropolit, o citea episcopul de Buzău, iar după aceasta episcopul de Argeș.

Intorcându-se în biserică, sfârșiau sf. slujbă și plecau mitropolitul, episcopii și boerimea toată de se urcau în chioșcul despre Dâmbovița unde luau dulcețuri, cafele, rutce și cuibuce. Vodă conversa cu toți boerii și negustorii și chiar cu soțiile lor, urându-le petrecere bună în acea vară. Se întorcea iarăși cu alaiul său în sunetul clopotelor pe calea Șerban-vodă strada Carol (Ișlicari), podu Mogoșoaie (calea Victoriei) până la palat.

Să nu se confunde palatul de care e vorba, cu palatele cele vechi, ca cel de la Curtea veche ce a fost zidit de Mircea, nici cu acelea zidite de fanarioți; Alexandru Ipsilante, la 1774, ridicase palat mare pe dealul Spirei, unde astăzi se află clădit arsenalul și unde după acest domn, au locuit mai mulți domni fanarioți; tot în acest palat a tăiat capul nenorocitului domn Constantin Hangerliu, capugiul din Constantinopole. Acest sinistru, dar mare palat, a ars în zilele lui Ion Caragea, la 1814. Era o prevestire rea, căci la 1815 în zilele lui, muriră de ciună 70,000 de persoane mai înainte ca nenorocitul Caragea să 'și isprăvească biserica

curții ce era deja începută de Ipsilante. După ardere, Caragea se mută în casele lui Costache Ghica Bragadiru care ținea loc de palat până după moartea lui Alexandru Șuțu. Venind Grigore Ghica la anul 1823, își stabili palatul în monăstirea Mihaiu-vodă și începu a 'și clădi palat în podul Mogoșoaiei, pe locul cumpărat de la Costache Ghica Bragadiru, căci el nu avea case până s'a făcut domn, sau până a venit din băjenia zaverei de la Brașov, când a tras în palatul episcopiei Râmnicului, [astăzi grădina episcopii și Ateneu]. Numindu'l țara între cei trei candidați ce se trimiteau la Constantinopol, pentru a alege Sultanu Mahmud pe domnu, (cei-l'alți erau ha'manul Mihăiță Filipescu și căminarul Filip Leuș) sultanul l-a ales pe dânsul în considerație că fuseseră mai mulți din familia lui pe tronul României, și fiind-că 'i plăcu chipul și ținuta sa frumoasă ; însuși sultanul l'a numit domn, dându'i cabenița domnească, hangiaru, cuca, săgețile și 3 tunuri cele mari, numindu-l Iuică-Tuilu-Pașa, adică pașă cu 3 tuiuri ; ordonând pașilor să 'l petreacă călare cu alaiu împărețesc până la Conacul său unde i s'au trimis în urmă daruri, cai, cu harnașamentele lor, cusute în fir de aur și deosebit alți cai numiți tavlambași ; cei d'ânteu cai erau neincălecați încă de nimenea.

Ca un dar imperial ce erau, îi scotea la toate alaiurile după cum arătau, erau ținuuți de câte doi Ciohodari și aveau în dreapta și în stânga, spânzurate de șeua lor peste burtă, câte o pavăză mare sculptată cu flori, poleite în aur. Venind rușii în țară la 1828 luna Aprilie, Vodă Ghica a plecat cu toată casa sa civilă și militară la orașul Câmpina, căci așa cerea politica, să nu 'l găsească invasiunea pe tron.

Plecarea sa la Câmpina a fost o jale în toată capitala, care perdue pe domnitorul cel blând, cel milostiv, pe părintele săracilor, pe înfrumusețătorul Capitalei ; el apucase a așterne stradele capitalei cu poduri de peatră, a face frumosul aleiū de petrecere la moșia sa Colintina, a pune mitropolit pe prea Cuviosul Grigorie, în fine el fu domnul veacului de aur.

La plecare, a fost întâmpinat la bariera Mogoșoaia de Costache Cornescu și Alecu Filipescu Drăjneanu cu 2 cete de vânători călări, a Cornescului de la Cornești și a Drăjneanului de la Drajnea ; aceste cete împreună cu garda domnească de arnăuți sub Tufecti-bașa Iancu Negrescu, l'au condus până în Câmpina, poposind ziua 1 la monăstirea Târgșor și a 2 zi ajungând în Câmpina.

Iar după plecarea lui Vodă din Capitală, au intrat și oștirile rusești în oraș sub conducerea Comisarului imperial Contele Palin și a generalului

suprem Prințul Vichenștein ; a 3-a zi de la sosirea armatelor, comandanți au trimis pe adjutanții lor însoțiți de 200 de cazaci, ca să invite pe Vodă a se întoarce în Capitală în casele sale ; el s'a întors și a tras de a dreptul la moșia sa Colintina, în palatul său de acolo unde ridicase și biserica domnească în curte.

Și de acolo după ce s'a pregătit palatul său în Capitală (astăzi casa Lahovari vis-a-vis de Oteteleșanu) s'a așezat în acest palat. După moartea Contelui Palin a venit în locu-î Contele Jaltuchin care muri și el peste vre-o câte-va zile. Veni apoi generalul conte Pavel Dimitrievici Chiselef, deplin împuternicit, Președinte al divanurilor Valahiei și Moldaviei. El era și adjutant al Împăratului Nicolae. S'a început atunci lucrarea regulamentului Organic la care Chiselef avea ordin a se înțelege și cu fostul domn al țerei românești Grigorie Ghica. Întâlnirile între dânsii pentru înțelegere aveau loc în casele lui Vodă ; acesta întrebuița ca dragoman pentru limba franceză pe generalul N. Mavru care era cumnat, era soț al cucónei Profiriți, sora lui Vodă). Mavru era foarte învățat atât în limba elenă, otomană cât și în cea franceză. Nu știu asupra cărui articol din regulamentul organic se iscase o neînțelegere între generalul adjutant Contele Chiselef, și bătrânul nostru domn, neînțelegere care a produs o discuțiune de vre-o 3 — 4 zile până când s'a stenahorisit bunul și bătrânul domn și adresându-se lui Mavru, dragomanul său, în prezența generalului Chiselef, i zise cu un ton restit :

„Fă'l să înțeleagă și să nu mă necăjească, că e mult de la mine până la el, fiind că el este sluga împăratului iar eu sunt Lucii-tuitu-pașa și fost domn al țării mele“.

Atunci generalul Chiselef a rugat pe Manu să'l potolească, căci Vodă se plimba iritat prin salon ; spuse că pricina neînțelegerii este că dânsul nu cunoaște nici limba greacă nici limba română ; ast-fel s'a putut potoli bătrânul nostru părinte.

Vodă Ghica a avut 2 frați, pe Mihail vornicu mare, și Constantin Spătaru ; surori a avut două între care pe respectabila și mult caritabila doamnă cucoana Profirița fosta mai întâiu consoarta marelui Hatmanu Mavru, de care s'a divorțat și a luat în căsătorie pe d. colonel Blaremburg. De la reposatul N. Mavru a avut un băiat și trei fete. Băiatu este general astăzi în trupele rusești cu colonelul Blaremburg a avut trei copii care sunt, maiorul Vladimir Blaremburg ; d. N. Blaremburg actualul efor al spitalelor civile ; al treilea copil, fată a ținut pe generalu Ghica, fiul fostului domn în Moldova.

Grigorie Vodă Ghica a avut 6 fii (beizadele) Costachi, Iorgu, Scarlat, Grigore, Panaiot și Dimitrie, toți născuți cu fosta lui doamnă Marghiola născută Haugerh.

Ciudată soartă că din 6 flăcăi, astăzi mai există numai beizadea Mitică Ghica cel mai mic!.. Iar a doua soră, a lui Grigorie Vodă Ghica cucoana Sultana, a avut de soț pe răposatul Zefcari, cel ce s'a sinucis și al cărui fiu este actualul general în retragere Zefcari.

Am arătat că începutul capitalei București a fost pe calea Văcărești, prin suburbiile Dobroteasa, Staicu, Boteanu, Olteni, Sârbii, Jignița, Sfânta Vineri, Stelea; prin aceste suburbii locuia toată boerimea veche, până la vremea lui Mircea care a clădit palatul său Curtea-veche. De atunci au început locuitorii a se strămuta cumpărându-și locuri pe calea Mogoșoaiei. Această cale a Mogoșoaiei era un drum a vechei familii românești a serdarului Mogoș, care ședea în casele lui foste în urmă a lui Grigore Brâncoveanu, iar astăzi spitalul Bacteriologic. Acest Mogoș pleca cu familia lui tot-d'auna pe acest drum la moșia lui ce poartă pînă în ziua de azi numele său, de Mogoșoia; de partea stîngă a Dâmboviței, chiar de lîngă pod, au început boierii a cumpăra locuri mari pe marginea aceluia drum și a'și clădi case după darea de mână și puterea fie-căruia.

Înșir aci popularea părții stîngi a acestei căi, cu începerea din marginea Dîmboviței, unde e astăzi pavilionul bobotezii și voiți păstra rîndul pînă în capu căii Mogoșoaiei.

Vatra vechei familii a Floreștilor, în care a locuit în urmă Iordache Florescu, astăzi loc viran; vatra primitivei școli domnești greacă; vatra familii Văcăreștilor în care a locuit în urmă Iordache Văcărescu, pronumit Furtună, astăzi magazii; vatra familii Belu, astăzi blănăria Pragher; vatra familii Ipsilanților, locuită în urmă de vornicul Damaris, astăzi otel de France; vatra familii Racoviță, astăzi poliția capitalei; vatra familii baronului Sachelarie, astăzi ambasada rusă; vatra familii Cocorăscu, astăzi casele Zerlenti; vatra familii vornicului Rasti, astăzi casa și otelu Oteteleșanu; hanu mitropolitului Filaret, astăzi teatru național; vatra familiei Dim. Ghica, astăzi casa Töröc și pasagiul român; vatra familiei Goleșcu, astăzi palatul regal; vatra familiei Cantacuzino, astăzi localul caraulei palatului regal; vatra familii Grigore și Iordache Filipescu, astăzi tot palatu; vatra familiei Nicolae Trăsnea, astăzi otel Manu; vatra familiei Nicolăiță Filipescu, astăzi casa doctorului general Fotino; vatra familii vornicul Stirbei, astăzi fostul palat al lui Stirbei vodă; vatra familii Gră-

diștenilor ; vatra familii Romanet, astăzi palatul ministerului finanțelor ; vatra familii Niculescu ; vatra familii Alecu Filipescu, zis Vulpe ; vatra familii Lenș Filipescu, astăzi casa Vernescu ; vatra lui Iancu Filipescu ; și ast-fel pe partea stînga a căii Mogoșoaiei printre vetrele sus numite mai sunt proprietăți ale diferiților particulari fără nici un renume, căci pe vremea pe când s'a mutat Bucureștii pe podu Mogoșoaiei, bariera lui se sfârșea la Puțu cu Zalele, care astăzi este peste drum de casa lui Iancu Filipescu și lângă casa Ma'ac.

Începînd earășii din marginea Dâmboviței, înșir clădirile ocupate de familiile ce au locuit tot pe calea Mogoșoaiei pe partea dreaptă : Casa vornicul Drăgăvescu, palatele Constantin vodă Cantacuzino devenite în urmă han, peste drum de sf. Ioan ; casa familiei Obedeanu de peste Olt zis și Jiteu ; casa familiei Filipescu devenită în urmă han, iar astăzi magazii peste drum de poliția Capitalei ; casa familiei Castrîș Macedoneanu veche în București, peste drum de ambasada rusă ; aceea a familiei Grecenilor peste drum de Sărindar a familiei Slătinenilor, în urmă devenită sală de bal mascat, pe când în curte era teatrul de operă italiană, astăzi hotel Capșa ; a familiei lui Costache Ghica, devenită în urmă palat domnesc, casa Lahovari, a familiei Iancu Ghica peste drum de teatru ; a familiei Perdicari, a familiei Bălăcescu, peste drum de monastirea fondată de familia Crețuleștilor, a familiei Ștefănescu, a familiei Blehan ; a familiei Mătinca Cantacuzino, astăzi casa Em. Lahovari, a familiei Arion, a familiei Deșliu ; a familiei Olăneștilor, a familiei lui Vintilă Prejbeanu ; a familiei Niculeștilor, a familiei Băbeanu. Acestea erau casele din vechime pe podu Mogoșoaiei sau pe calea pe care se ducea văduva cucoana lui serdaru Mogoș, de acasă de la ea pînă la moșia ei Mogoșoaia.

Vrea să arăt monastirile și paraclisele ce se află atît pe partea dreaptă cît și pe partea stîngă a acestei căi, cu începere tot din partea stîngă a Dâmboviței cum am făcut cu vetrele boeresti. Încep cu partea dreaptă a acestei căi : Biserica făcută de familia Brezoienilor, biserica Zlătari devenită monastirea cu han ; ea avea înăuntru și un mic paraclis cu hramul sfântului Andrei unde se închinau toți rușii în vremea invasiilor.

Numele de Zolotari a acestei biserici cu patronagiul Nașterii Maicei Domnului i l'au dat rușii căci în acest han locuia cei mai mari bancheri din București, acolo a locuit 40 ani și familia mea, zisă a lui Andrei N. Papasoglu din neamul Slătinenilor, care fiind însărcinat de patriarhia Alexandria, cu îngrijirea acestui han, cu strîngerea chiriiilor, cu repararea bisericii și a încăperilor cum și a unei frumoase cișmele ce era la ușa

Copiat după zidurile Mitropoliei din Crâncoveni

bisericii a avut dreptul de la patriarhie a locui acolo, ocupând partea hanului Zlătari de lângă Clopolniță, astăzi în fața hotelului de France; acolo m'am născut și eu la 1811, Martie 28 în vremea ocupației oștirilor rusești; peste drum de ferestrele noastre unde astăzi este hotelul de France în casele atunci ale Ipsilantoaiei sau Dămăroaiei, era cartierul generalului Mihilson șeful suprem al oștirilor, avându-și cancelaria în hanul Zlătarilor; de acolo, de la ferestrele încăperilor noastre am putut privi toate evenimentele ce s'aun petrecut în capitală până la ieșirea din casa părinților și intrarea în oștirea românească la anul 1830 Maiu 5. Acest han al Zlătarilor în vremea lui Nicolae Vodă Mavrogheni la 1777 a servit și de arsenal al oștirilor turcești ce se băteau cu cele austriace. Toată curtea era încărcată cu piramide de ghiulele și cu grămezi de tunuri. În acest han ședea și Dumitrache Turnavitu sfetnicul și casierul suprem al lui Vodă Mavrogheni, ce era suprem mareșal asupra oștirilor turcești.—Peste drum de acest han, era monastirea sfântului Ión Botezătorul și înainte mergătorul care în slavonește se numea sfântu Ión Predicii (înainte mergătorul). Acest mare sfânt servea în capitală și în tot județul Ilfovului, pe când nu era pomeneala de doctori în capitală, servea zic de doctor tămăduitor al tuturilor boalelor; alerga lumea din București și județ cu cea mai mare credință de depunea în genuchi rugăciunile lor făcând paraclise, sfeștăni și masle și se întorceau cu mir, anafură și aiasmă și cu câte un șiret de bumbac pe care erau înodate rugăciunile și evangheliile ce se citeau la slujbile sus menționate. Intorcându-se acasă, mirul îl pune la căpătâiul bolnavului și pe urmă se afundă cu el; din anafură și aiasmă le dădeau să guste dimineața, iar găitanul cu noduri l'atârpa de gâtul bolnavului până la însănătoșire, căci cei mai mulți, cu credința fermă, se faceau sănătoși, alt-fel nu s'ar fi putut întinde o asemenea credință peste întreaga capitală, peste întregul județ, ba încă peste județele învecinate; preoții acestei biserici tămăduau și de brâncă scriind peste umflătura cu cerneală sf. cruce. Astăzi acea sf. biserică a sf. Ión Botezătorul stă în părăsire, fără nici un ajutor din partea guvernelor ce s'aun succedat ba încă sub ministerele trecute se proiectase și dărămarea ei.

Am spus că poporul nu avea alți doctori de cât pe sfinți și pe sfinte precum: Ión, Maica Domnului de la biserica Olarilor, sf. Elefterie de sub Cotroceni, sf. Vineri, sf. Trei Erarhi de la Colțea, Dimitrie, Basarabov, sf. Haralambie și sf. Mina (acesta pentru hoții). Singurul Vodă avea doctorul și spițerul lui, iar pentru nemți și unguri era doctorul Baratu (un arhimandrit catolic, parohul Bărății), care știa prea bine una și singură

doctorie, a tămădui pe ofticoși cu broașce țestoase, și iată cum : avea într'o încăpere 50—100 de broaște pe care le hrănea numai cu dulcătă de trandafiri, la un caz de oftică le tăia capetele și picioarele iar trunchiurile le ferbea, zéma o dădea drept decot și carnea o usca și o ardea, făcând o prafuri și o dădea pe urmă sub această formă la bolnavi.

Pe doctorii domnești greci, poporul nu iudrăsnea a'i chema necunos-cându-le limba. De la anul 1811 au început a veni doctori în capitală ; până la anul 1821 au venit doctorii : Darvaris, Fleva, Manolache, Teodosie, Arsachi, Filitis, Constantinachi Caracaș, Esarcu, Holler chirurg și Spover mamos; iar de la 1821 până la 1831 au venit doctorii : Sachelarie, Ceapă, Compoti, Rasti, Anastate, Bacaloglu, Ferari, Pico'o, Alexandri, Vartiadis, Diamandi, Filipachi chirurg. De la 1831 până la 1841 au venit doctorii : Marsili, Maier, Fornion, Tavernier, Rüssdörfer, Gronau, Capsa, Atanasovici, Pazelt, Nezati chirurg, Laibu, Witmann, Iucker, Glück. De la 1841 până la 1850 avurăm alți doctori precum : Triandafiridis, Steege, Steiner, Wertheimer, Epaminonda, Zițeos, Moor, Orsoni, Polzus, Draș, Hepites, Iatropolu, Marcovici, Felix, Fabricius, Herari, Caliga, Cio-can, Naslim; cei de la 1850 încoace vă sunt cunoscuți.

Când la sf. Ión era hanu, el se întindea până în zidul lui Belu și până în str. Cazarmii ; palatele egumeniei erau pe locul unde astăzi este Casa de depuneri, hanul avea porți mari de fier, căci înăuntru ședeau cei mai de frunte negustori și zarafi greci anume: Chiurecubașa Anesti (cojocarul lui Vodă), Scarlat Scanovi comersant de șaluri, Psalida, Pondichi, Hagi-Ianus, Temeli, Gudiu și alții; aceștia toți erau bancheri bogați și ajutau și susțineau frumoasa lor biserică ale cărei coridoare se ved până în ziua de astăzi cu frumoasele lor sculpturi.

Fondatorii vechi ai acestei sfinte monastiri au fost mai întâiu străbunii mei Jonița Slătineanu, familia Manu și Cantacuzineștii care se îngropau acolo, în biserică și afară. În această monastire s'au născut și au crescut episcopul Ilarion Argesiū, — mitropolitul Dositeiu era egumen — și doctorul Manolache fratele episcopului. Așa dar sfântul Ión Predici era doctorul și spișerul tuturilor românilor ce alergau cu credință la densusul.

Biserica Doamnei, care este astăzi într'o curte deosibită, peste drum de ambasada rusă, și care comunică cu podul Mogoșoiei printr'o ulicioară, a fost clădită de dómna lui Șerban Voda Cantacuzino care avea și palatul la Șerban-Vodă, astăzi Banca cea mare a României și de aceea poartă și azi strada numele de strada Dómnei. --- Monastirea Sărindaru, e ridicată pe locul familiei celei vechi a Cocorăștilor, unde și avea biserica lor

cu hramul 40 mucenici; însă Matei Vodă Basarab, la anul 1633, plăcându-i poziția, a rugat pe vornicu Cocorăscu de i-a dăruit acel loc în destul de spațios, pe care a ridicat sfânta biserică a Sărindarului cu patronagiul adormirii maicei Domnului. De și tradițional se zice că i s'a dat numele a 40 de mucenici, însă adevărul nu e acesta. Adevărul este că i s'a păstrat numele patronagiului celui dintâiu a 40 mucenici, care pe urmă s'a dat sfintei biserici a Episcopiei Râmnicului, pe locul căreia astăzi e Ateneu și grădina Episcopiei. La această mănăstire se îngropa familia Ghiculeștilor. Bunul și creștinul domn Grigore vodă Ghica se bisericea aici în ziua citirei sfântului acatist în postul cel mare împreună cu toți boerii, Am fost față la marele parastas în timpul când s'a depus rămășițele părinților lui vodă, banul Dimitrie Ghica în cavoul cel nou al familiei. Era toată boerimea d'impreună cu vodă la serviciul funebru și când a fost la sărutarea oaselor s'a coborât vodă din tronul său domnesc de a îmbrățișat coșciugurile cu oasele părinților săi, și le-a sărutat cu lacrimile în ochi. În acea zi s'a făcut milostenii la săraci, s'a dat masă pentru toată sărăcimea aflată la această solemnitate, s'a trimis și vinovaților din pușcărie demâncare și luminări; s'a ertat cei cu vini ușoare. Această biserică mare a Sărindarului este lucrată pe dinăuntru după modelul bisericeii sf. Sofii din Constantinople; are două rânduri de loji pe sus și două rânduri de jețuri pe jos. Sfânta icoană mare a maicei Domnului era împodobită cu o coroană mare lucrată cu petre de smarand și rubine; la secularizarea mănăstirilor, fostul egumen grec a trimes icoana la patriarhia din Țarigrad. Ea prețuia până la cinci mii de galbeni și pentru furarea ei, guvernul de atunci a reclamat la patriarhie. Dar nu știu ce se va fi făcut căci operația secularizării s'a săvârșit fără nici un control, fără vr'un comitet numit pentru o așa importantă operațiune, ci ea a fost lăsată la voia numai a ministrului cultelor Goleseu, zis răpilă, și ce-a vrut a făcut. (vai de monumentele țării, căci ast-fel de soartă au avut ele în tot-d'auna). În curtea Sărindarului, pe lângă casele egumenii, se afla, pe spațiosul loc, mai multe odăi care serveau în vechime la căutarea nebunilor, ce erau aduși ca să cază la rugăciunile ce se făceau la sf. icoană a maicei Domnului. Ei erau puși în lanțuri și hrăniți de către stat fără nici o altă îngrijire doctoricească. Aceasta a fost până la începutul secolului al 19-lea, iar la 1802 mutați în curtea bisericeii la icoană, unde iarăși erau ast-fel de încăperi. Aci însă nebunii erau puși ziua în butuc și noaptea în odăi căci făceau mare șgomot.

Mănăstirea Crețulescu a fost ridicată de vechea și nobila familie a Crețuleștilor, care au înzestrat-o cu mai multe domenii și prăvălii, din venitu cărora s'au dat și se dau încă ajutoare și pensii scăpătatelor văduve ale familiilor boeresti și chiar văduvelor din familiile poporului. Sf. biserică se ținea și se ține încă în cea mai mare podoabă, având preoți, diacon, dascăl și cântăreți aleși și cu salar îndestulător. Onorabilul domn M. Crețulescu, fost ministru, senator și ambasador, descendinte al nobilei familii Crețulescu, împreună cu vărul său, descendintele a lui Emanoil Crețulescu, administrează cu tot zelul averea acestui sfânt stabiliment.

Pe locul unde astăzi se află grădina episcopiei și Ateneul, a fost biserică mare, metoch al episcopiei Râmnicului Vâlcei, cu curte mare, cu palate episcopale, înconjurate cu mai multe case și împrejmuită cu zid. Intr'una din aceste mari case, a locuit Grigorie Vodă Ghica până la anul 1821, când fugiră boerii la Brașov.

În acest metoh al episcopiei Râmnicului, a fost tras și prințul de Coburg cu statul său major la venirea nemților cu coadă (căci toată oștirea purta coadă) la 1785, când fu biruită oștirea turcească; atunci fugi Mavroghem peste Dunăre și România fu ocupată de oștirea austriacă în alianță cu cea rusească. Chemând prințul de Coburg pe răposatul părintele meu, Andrei Papasoglu-Slătineanu, care era director de visterie la Mavrogheni, i-a cerut situația financiară a țerei; prințul sărutându-l pe frunte, tatăl meu a sărutat steaua ce purta la piept.

În curtea acestui metoh de episcopie s'a sfințit întâiul drapel al oștirea românești la anul 1830 Decembrie în 6, când s'a prezentat boerilor pentru prima oară roata (compania) întâi din polcul (regimentul) întâi, adusă din Craiova, ca model de oștire regulată a țerii Românești. Această companie de două-sute patru-zeci de oameni a fost comandată de praporic (sub-locotenent) Grigorie Lăcusteanu devenit în urmă colonel; în această companie mă aflam și eu în front ca iuncăr (cadet, sergent mobil). Sfințirea drapelului s'a făcut față cu toată boerimea țerei și cu toți deputații camerei legiuitoare (obștească adunare) căci era deschisă.

După ce făcurăm mișcarea armelor, loc-țitorul de mitropolit, episcopul Râmnicului Neofit, împreună cu episcopul Buzelui Chesarie și cu episcopul Argeșului Ilarion au bine-cuvântat oștirea și au botezat cu apă sfințită tot frontul roții. Boerii plini de bucurie, față cu generalul Chisellef și cu cei-l'alți ofițeri ruși, ne-au îmbrățișat și ne-au sărutat, urându-ne ani norociți și povățuindu-ne a ne iubi unul pe altul și a fi credincioși drapelului.

În urmă marele spătar Alecu Ghica, atunci șeful oștirea, a dat un banchet ofițerilor companiei, iar pe soldați, găzduindu-i în una din încăperile căzărmei din podu-Beilicului, le-a dat masă și câte doi lei gratificație; ofițerilor le-a plătit leafa pe patru luni de zile și a înaintat la gradul de parucic (locotenent) pe Grigorie Lăcusteanu. După asta compania a fost vizitată în cazarmă mai de toată capitală, căci ea era compusă din recruți de prin toate județele, aleși din cei ce învățase slujba și din toate regimentele care erau în număr de trei. Intorcându-se compania în Craiova, a venit acolo și marele spătar la 6 Ianuarie 1831 și a inspectat pe maidanul Brăiloiului un batalion de infanterie din regimentul I ce i s'a prezentat de către generalul Starov, instructorul oștirea, față și cu caimacanul Craiovei Alexandru Ghica (Barbă roșie) și cu toată boerimea Craiovei; spătarul nefiind încă îmbrăcat în uniformă ostășască ci având numai costumul boeresc de mare spătar, a primit defilarea acestui batalion comandat de polcovnicu Manolache Băleanu și de maioru Alecu Florescu (unchiul actualului general); aceștia erau deja îmbrăcați în uniformele lor ostășești. Spătarul avea de aghiotanți pe sub-locotenentul (praporcic) Costache Jeronim și pe sub-locotenentul Perdicaru. După defilare, marele spătar s'a întors acasă, a chemat bărbieru de i-a ras barba și s'a îmbrăcat atunci în uniformă de general al oștirea românești.

S'a dat un ordin de zi prin care spătarul a mulțumit la toată oștirea care se compunea din trei regimente de infanterie comandate întâiu de Băleanu, al doilea de Costache Ghica fratele spătarului, al treilea de maiorul Ioan Solomon.

Mai erau și șase escadroane sub colonelul Ioan Odobescu. Căpitanii erau atunci Costache Philipescu, Scarlat Crețulescu, Enghel Gigărtu, Teodor Brătianu, Fochianu (aceasta din urmă e fratele lui Bim-bașa Sava omorît de turci). După toate aceste, spătarul s'a întors în capitală la lucrările Camerei care era deschisă.

Voesc a vă arăta pe unde au fost în capitală palatele domnești. La 1777 Alexandru Vodă Ipsilant a locuit în palatul cel vechiu al lui, unde astăzi este Hotel de France; în urmă a clădit palatul nou, pe locul unde astăzi se află stabilimentul Artileriei; tot în acel stabiliment a locuit la 1782 Nicolae Caragea și la 1783 Mihaiu Șuțu, iar în palatele vechiu unde locuise Ipsilant și Nicolae Mavrogheni în timpul iernei, căci vara ședea la villa sa în capul podului Mogoșoaiei unde astăzi este monetăria și unde a fondat cișmeaua și biserica Isvorul Tămăduirei.

La 1791 tot în acest palat a fost locuit de Mihai Șuțu, și la 1793 a domnit Alexandru Moruzi iar la 1798 a locuit și nenorocitul domn Constantin Hangerliu unde capugiul trimis de la Sultan i-a tăiat capul, asvârlindu-î trupul în mijlocul curței domnești, aflându-se îmbrăcat numai în cămașe, iar starea toată i s'a jefuit și pecetluindu-se visteria a fost pusă sub paza negustorilor din oraș. Un vlădică anume Pogonianis din hanul grecilor, i-a cerut trupul de la arapul capugi ca să-l îngroape la Sft. Spiridon pe podul Beilicului, căci era în ziua serbării Sfintei învieri. Lumea toată a alergat în curtea domnească privind trista dramă, văzând pe fostul lor domn în acea nenorocită stare.

La 1799 a venit Alexandru Moruzi care a făcut multe bunătăți țerei, clădind și spitalul de ciumă, ruinele căruia se ved astăzi între comuna Dudești și cătunul Cățelul, județul Ilfov. Iar la 1812 în zilele lui Ion Caragea vodă a ars palatul domnesc și de atunci s'a numit acolo Curtea arsă rămăind numai odăi jur împrejurul curței în care se află grajdurile ogeacurile (companiele) arnăuților, oștire pe atunci domnească; Caragea s'a mutat în podul Mogoșoaiei în casele lui Costache Ghica numit Bragadiru.

Până a nu arde palatele clădite de Ipsilante, pe când locuia Ion Caragea în ele, a văzut românii pentru prima oară ridicându-se balonul de nisce streini ce veniseră în Bucuresci; acest balon a trecut pe d'asupra capitalei și a căzut la Cioplea lângă satul Dudesci; de atunci a rămas vorba la români: de când cu bășica lui Caragea. Orașenii în superstiția lor ziceau că comedia asta a fost o urită prevestire căci în urmă a ars palatul și la 1817 luna Octombrie a fost și un cutremur foarte mare, după care a și fugit Caragea furând 20.000.000 din visteria țării; În palatul de pe locul generalului Ghica a locuit în urmă, de la 1818 până la 1821 și Alexandru Șuțu care muri pe tron și al cărui cortegiū funebru l'am văzut și eu, copil de 10 ani, pornind cu mare alaiū de la palat (podul Mogoșoaiei) și ajungând la Sf. Spiridon (podu Beilicului).

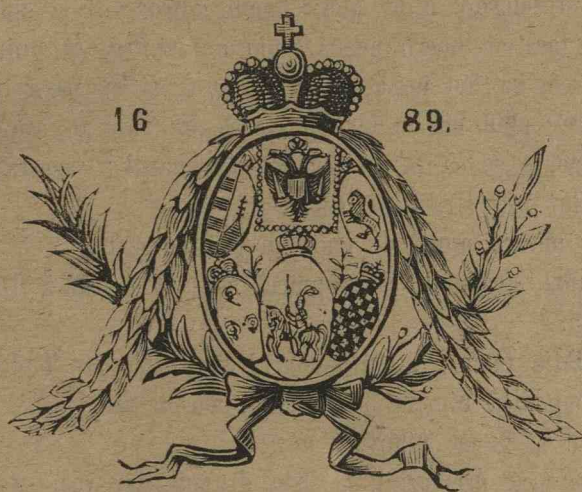
La 1821, se face revoluția grecească, zisă zavera, când fugi lumea la Brașov; întâiul steag al zaverii s'a ridicat în casele lui Dumitrache Belu. În acel an veni beizadea Dumitrache Ipsilante despre Moldova cu insurecția greacă, o amestecătură de voluntari moldoveni și greci care au poposit în marginea Bucurescilor la Colintina, făcând tabără, iar Ipsilante a tras în saloanele de la cișmeaua lui Mavrogheni, având de aghiotanți pe Caravia, doctoru Hristari și Dumitru Duca. Bucurescii se afla strejuit de arnăuți sub comanda lui Bimbașa Sava, căpitan Mihali, căpitan Ghen-

cea, căpitan Franguli, prenumit Bizanti, și căpitan Farmachi; aceștia toți erau supuși caimacamilor boeri Negri, Samurcași și M. Manu, ce ținea loc de domn; iată că sosi și Tudor Vladimirescu, născut în Gorj și având rangul de sluger; el trecuse Oltul pe la Slatina cu 1000 de catane brave, tot gorjenii, mehedinteni, doljenii, romanetenii, având între căpitani pe Macedonski, sfetnicul lui Tudor, pe un sârb voinic Hagi-Prodan, pe Ciupagea și pe bravul comandant al artileriei de 4 tunuri Carcalețeanu, cel ce a păstrat drapelul lui Tudor, pe care fiul său l-a dat țerei și se află azi în muzeul stabilimentului de artilerie al oștirii noastre, unde sunt atât drapelele cele vechi cât și cele luate ca trofee în bătăliile de la Plevna și la luarea acestei cetăți.

Intrând Tudor în capitală cu bravii săi, trase în Monăstirea Cotroceni unde se fortifică cu șanțuri și cu patru tunuri ale domniei peste care a numit comandant pe bravul sluger Carcalețeanu; apoi și-a așezat garda ce-și alesese singur, în curtea și în casele lui Brâncoveanu sub Mitropolie (fostul palat Bibescu); a tras și el în gasdă în casele lui Orășanu, tot sub mitropolie (astăzi strada Poetului); Orășanu era vechiul amic al lui. Toată mănăstirea Mitropoliei se află însă ocupată de cetele de arnăuți de ai domniei sub comanda căpitanilor Mihale și Diamandi. Iată ce se întâmplă, atunci chiar în noaptea întâia, că neputând arnăuții să sufere pe pandurii olteni cari întinseseră corturi în spațioasa curte a Brâncoveanului, au început a trage în ei cu gloanțe în clopotnița Mitropoliei. Oltenii din curtea Brâncoveanului răspunseră tot cu gloanțe și focurile ținură până la ziuă dintr'o parte și din alta.

A doua zi, negustorii capitalei aflând de aceasta, s'au dus la Mitropolie de au cerut de la ecleziare (mitropolitul Dionisie Lupu fugise la Brașov) coșciugul cu moaștele sf. Dimitrie, pe care l'au dus pe uneri lor, înconjurat de felinare și de preoțimea din Mitropolie, până în biserica sf. Dumitru din Ișlicari (azi strada Carol) și l'au dat sub buna strejuire a isnafului (corporăției) de ișlicari cari au pus streji la biserică de zi și de noapte. A treia zi a fost invitat domnul Tudor Vladimirescu (poporul începuse a-l numi domn, zicându-î domnul Tudorin), de către Ipsilante la Colintina; el mergând în tabăra elenilor lui Ipsilante însoțit de căpitani săi Macedonski și Hagi Prodan (acesta l-a trădat în urmă la Golești) a fost primit cu cele mai mari onoruri. După dulcetuiri, cafele și ciubuce, Ipsilant a început a zice lui Tudor:

„De ce nu vrei, arhon slugere, să te unești cu mine, să împreunăm voinicii noștri contra vrăjmașului comun ca să scăpăm țerile amendoeu

DINA: BRANKOVANU.

Marca dinastiei Brâncoveanu, dintr'un vechi document.

de sub iataganul turcesc că atunci vom fi bine-cuvântați de tot poporul care suferă. Tatăl meu când a domnit peste această țară a făcut cele mai mari bunătăți, ast-fel vom face și noi și dând Dumnezeu să biruim, vom merge să scăpăm și patria mea, scumpa mea Elada, care geme sub jugul barbarilor.

Atunci înțeleptul și bravul oltean, domnul Tudorin, îi răspuse românește :

— Prea luminate beizadea Dumitrache, vrednică de toată lauda este pornirea luminăției voastre și toată Elada vă va bine-cuvânta în vecii vecilor, dar eu sunt pornit a cere de la Sultan depărtarea grecilor din țara mea, căci ei au prăpădit-o în decursul unui veac și să 'l rog să ne dea dreptul nostru strămoșesc a ne alege domn, mitropoliți și episcopi români, să ne cărmuim țara cu boerii noștri, cum a fost ea cărmuită din moși strămoși; noi vrem să fim împăcați cu Sultanul și cu pașii lui de pe totă marginea Dunărei; apoi mai e încă o vorbă pe care o are românul, că înălbitorul nu poate șede la un loc cu cărbunarul; acesta e un adevăr pe care l'au știut toți strămoșii noștri.

Atunci se mirară mulți de curagiul lui Tudorin.

— Auzi, auzi, gorjanul, să răspundă așa lui beizadea Dumitrache, zicea că de față.

— Luminăția ta urmează-ți laudatul scop, zise iar Tudor, treci Dunărea că nu te împiedică nimeni de la asta, aci în țara mea.

Ipsilante îi răspuse uimit :

— Dacă e așa, urmează-ți și d-ta drumul, dar vezi să nu te căești.

Iată de ce i a citat zicala cu cărbunarul și înălbitorul, fiind-că totă infanteria elenă era îmbrăcată în dulămi negre cu eșarpe tricolore de mătase, iar cătanele noastre erau îmbrăcate în alb.

A doua zi în zori a plecat la Târgoviște Ipsilante cu toți elenii lui cari erau împărțiți în două cete; mavrotori și cavalerie. Cei dintâii erau infanterie regulată, purtând cocarde tricolore la piept și semnul morței, de argint, la chivere. Comandantul lor era maiorul Șutu ce-i zicea și Chiabap. Ceata de cavalerie era numai de mercenari moldoveni numiți arvați sub comanda lui Caravia, Duce și căpitan Farmaki. Această ceată a făcut multe rele în drumul ei, jefuind pe nenorociții bejenari (fugari) luându-le armele, caii și tot ce aveau mai bun. Cetele astea s'au stabilit în Târgoviște desvelind de învelitoarea de plumb marea și frumoasa mitropolie ca să tae gloanțe pentru batalionul de infanterie de mavrotori, care se numea și batalionul sacru. Ipsilante avea ca adjutanți ai lui pe unul

Grig. Maiorescu ce avea un deget la mâna dreaptă, de aur; asemenea și Ipsilante se numea monohir (cu o mână), căci avea mâna stângă de argint. Avea pe doctorul său anume Hristari care era și sfetnicul său de taină. Avea preoții lui și diaconi greci.

În Târgoviște aș stat mai mult timp până aș pus mâna prin trădare pe nenorocitul nostru Tudor. S'aș trimis cete de arnăuți sub căpitanul Farmaki de l'aș ridicat fără veste de la Golesti lângă Pitești, unde era cantonat cu pandurii lui. Prinzându'l l'aș pus legat într'o cărucioară de poștă între două arnăuți și ducându'l la Târgoviște l'aș dat în primirea lui Caravia care l-a închis la Mitropolie într'o odaie, sub stricta pază a arnăuților, până ce într'o seară l'aș omorât și i-aș aruncat trupu într'una din marele private ale Mitropoliei. Așa aș mărturisit țergoviștenii de atunci cari se aflău față în curtea Mitropoliei unde lucrau, ameste ați cu evreii tinichigii, la fabricarea ghiulelelor de tinichea umplute cu sticlă, petricele și cuie pentru cele patru guri de tunuri românești care fuseseră ridicate de la Cotroceni după plecarea lui Tudor. Nenoroceita armată de olteni vâzând a doua zi că'i lipsește șeful, de la Golesti aș trecut Oltul pe la Vâlcea și s'aș dus fie-care în județul său.

După omorirea lui Tudor, aflându-se în Târgoviște că a intrat în țară armata turcă venind de la Silistra sub Gingir-Efendi (Chehaia-Bey pașa Silistri), a plecat și Ipsilante cu toată armata lui spre R.-Vâlcei, unde rămase el cu marele său stat major în oraș, iar infanteria și cavaleria le trimise la Drăgășani, unde începuse a veni și armata turcească de la pașa din Vidin. Aci la Drăgășani se întâlniră armatele turcești cu ale zavergiilor. Batalionul sacru comandat de maiorul Șuțu și având 4 tunuri, se formă în careu și s'a bătut într'un chip brav cu o împătrită sumă de turci. Cavaleria otomană vâzând ghiulele de tinichea, umplute cu cuie, simți neputința zavergiilor și a spart careul. Cu toate că grecii aș omorât mulți turci, dar și dênșii, sërmanii tineri, tot fii de negustori, profesori și grămăticii de pe la contuare, aș fost toți măcelăriți îngrozitor. A contribuit mult la această neisbândă și nepăsarea cavaleriei lui Ipsilante, compusă de arnăuți și mercenari, sub comanda lui Caravia, căci ei toți cum aș sosit în dealul Drăgășanilor, aș spart pimnițele de la vii și s'aș îmbătat. Ipsilante aflând de această înfrângere a fugit din R.-Vâlcei prin vama austriacă de la Turnu-Roșu.

Să povestesc acum invazia în București a armatei turcești venită din Silistra cu Gingir Efendi Chehaia-Bey.

Pe dată ce s'a aflat în capitală de sosirea turcilor la satul Tânganu, s'a dus spre întâmpinarea lor caimăcamu (locotenență domnească), vornicul Mihail Manu, logofătul Samurcaș Negre și Băltarețu (un fruntaș comersant din capitală, prieten cu Gingir-Efendi). Aceștia se opriră la comuna Leordeni pe Dâmbovița, fosta proprietate a bătrânului caimacam Mihalache Manu unde 'și avea palate frumos împodobite. Primiră acolo pe Gingir Efendi Chehaia Bey al pașei S listrei și comandant superior al trupelor de invasiune. Cele d'întâi întrebări pe care Gingir-Efendi le făcu Caimacamilor, fură următoarele :

— Cum este raiua în oraș ? mai este vr'un revoluționar grec în oraș ? spuneți-mi drept căci alt-fel chiar viața d-voastră este în pericol.

La această întrebare caimacamii răspunseră :

— Nu sunt în oraș de cât pôte vr'o câți-va greci din cei ce locuiesc în Bucuresci cu prăvăliile și meseriile lor.

Chehaia Bey le zise iar :

— Eū vĕ întreb de cei ce aū luat arme în potriua noastră și ca să fiū mai sigur iți opresc, domnule vornic și caimacam Manu, pe amândoi fiū d-tale cei mai mari, Costache și Iancu, ca amanet, că dacă s'ar întempla să întâmpinăm ceva de la reseculați, voi porunci ca să se taie capetele filor d-tale în tabăra mea; apoi voi pleca cu oștirea mea spre capitală și atunci nu va fi bine nici de d-voastră.

Vornicul Manu a primit această condițiune și lăsând pe amândoi făcăii lui ca amanet în tabăra turcească de pe câmpiile Leordeni, Pante-limon și ale satului Dudesci, a plecat cu Chehaia-Bey în capul avant-gardei, și a intrat în capitală, dând gazdă lui Chehaia Bey în casele lui Bellu (azi casa Pragher) în capul străzii Ișlicarilor (azi strada Carol I). Acolo a conăcit Chehaia-Bey cu o parte din garda sa, fiind altă parte în casa Drugănescii pe ulița Ișlicarilor, aproape de conacul său și unde făcu și închisoarea. În urmă a primit vizita boerilor ce mai rămăseseră în Bucuresți, a consulilor, a negustorilor de frunte și a căpeteniilor bisericesci. Pe toți i-a povățuit ca nu cum-va să aibă ascunși pe la casele lor niscaii greci zavergii că atunci își vor perde viața.

Chehaia-Bey avea sub ordinele sale trei mari pași: Gavanozoglu (foarte bogat), Tahâr-Aga și Macavei șeful zaporojenilor (circasieni și lipoveni). Acești din urmă erau încazarmați în monăstirea Antim, avend corturi întinse prin curte, iar în casele episcopale ședea Macavei.

Să vĕ povestesc o anecdotă.

Gavanozoglu era dat în gazdă în casele lui Alecu Ghica (barbă ro-

șie) pe podul Beilicului; peste drum de acele case se afla o bărbierie; bărbierul făcea nunta ficei sale și, pentru respect său temere, ținea, în ziua Duminică, obloanele închise la ferestre, căci peste drum sta Gavanozolu. Pe la sfințitul soarelui, pașa văzând de pe fereastră această schimbare, trimise un slujbaș de ai săi să cerceteze ce a pățit bărbierul, de stă totă ziua cu obloanele de la ferestre închise; trimisul găsesce prăvălia plină de musafiri jucând hora miresei în cântecul pe îmfundate al lăutarilor.

Intorcându se și raportând pașei, acesta i'a trimis îndărăt cu ordin ca bărbierul să deschidă obloanele și să'și petreacă nunta în tihnă toată noaptea, cum îi va plăcea; pe de altă parte trimise de invită la el pe Chehaia-Bey și pe cei'alți pași ca să privească din ferestre nunta bărbierului și pe mireasa cu beteala pe cap, jucând hora în cântecul lăutarilor. După ce se adunară pașii și priviră nunta românească, trimiseră miresei zece mii de lei, mulțumind din parte-le și urând viață bună noilor soți.

Gavanozolu fusese dat în gazdă la acele case ale lui Barbă roșie ca să fie aproape de cazarmele turcești din podu Beilicului unde 'și avea trupele.

Chehaia-Bey trimise o coloană numeroasă din oștirea sa spre Târgoviște ca să vâneze și acolo din grecii lui Ipsilante. O altă coloană o ținea ca rezervă tăbărâtă la Pantelimon pe câmpia Ștefănești, Cernica și Manolache, având în vecinătate monăstirea de călugări Cernica precum și Pasărea monăstire de călugărițe. Iată ce se întâmplă la această coloană: Un pașă care avea cartierul său în monăstirea Pantelimon, primesce de la spionii săi armeni o denunțare falșă. În monăstirea Cernica erau refugiate peste o mie de familii negustorești din Capitală, care făcuseră tabără chiar în curtea monăstirei, cu copiii și neveste, și erau hrănite cu din ce bruma aveau călugării. Acel falș denunțator spuse pașei că se află o sumă de greci zavergii ascunși în monăstire de călugări. Insuși pașa încălică pe cal, luând cu densusul vr'o sută de turci cu 4 tunuri; descălicară pe malul de dincoace al bălței monăstirei și așezară tunurile pe mal cu gurile spre monăstire. Aū strigat atunci să vie din monăstire vre-o patru, cinci călugări mai fruntași ca să-i întrebe dacă aū greci pe la densusii. Starițul monăstirei, înspăimântat de acea groaznică oștire, trimise 5 duhovnici bătrâni ca să vază ce este. (Stariț era răposatul Calinic devenit în urmă Episcop al Râmnicului Vâlcei). Pașa întrebă pe acești duhovnici

zicându-le să spue adevărul căci de nu, va ordona să se bombardeze mănăstirea. Din norocire între acei duhovnici se afla unul care știa bine limba turcească, căci fusese multă vreme la S-ta Agora, anume preacuviosul Pinen, care cu un deosibit curaj declară pașei în frica lui Dumnezeu și pe răspundere cu viața lor că nu numai că nu se află în acea mănăstire nici picior de grec, dar raiaua împărătească venită din București ca să 'și adăpostescă familiile acolo, le-a mâncat toată provizia de bucate ce o aveau. Aș rugat pe pașa ca împreună cu dânsii să treacă însuși, cu câți-va voinici de ai lui, nu mai mulți, ca să nu se sperie bejenarii, și să se încredințeze de adevăr.

Atunci pașa alese vre-o 10 căpetenii de ale lui, armați bine, se coborâ la podul umblător de peste balta mănăstirei și sosi dincoace; aș fost intimpinați la debarcadera mănăstirei de către stariț cu diaconii lui îmbrăcați în odăjdii și de mai mulți neguțatori din cei refugiați cari începură a povesti despre groaza ce le inspiraseră zavergii arvați mercenari, cari i-au făcut să 'și părăsescă casele și prăvăliile din București și să vie la acest asil creștinesc, unde mor de foame fiind lipsă cu desăvârșire de pâine.

Pașa cu ai săi fu condus acasă la stariț unde fu primit în sunetul clopotelor de către Calinic, cu cele mai mari onoruri, cu dulceațuri și cafele; tot de o dată fu rugat ca împreună cu dânsul să viziteze tabăra nenorocitelor familii refugiate care erau grămădite în curtea mănăstirei. După acésta, întorcându-se pașa cu ai săi la vadul de la baltă, a trecut balta îndărăt, însoțit fiind de stariț, de călugării fruntași și de mai mulți negustori, în sunetul clopotelor mănăstirei ca la sosire. S'aș suit toți iar în deal unde era coloana cu tunurile și la despărțire promise pașa călugărilor și neguțatorilor că le va veni în ajutor. Cu adevărat întorcându-se la Pantelimon a raportat lui Chehaia-Bey cele petrecute, iar acesta i-a ordonat ca pe dată să trimită în primirea starițului 20 de care de pesmeți din provizia armatei și să se împartă călugărilor și bejenarilor. Tot d'o dată s'a poruncit prinderea mincinosului denunțator și trimiterea lui la București, legat.

Iată încă o întâmplare miraculoasă peste care a dat acel înțelept pașă de la Pantelimon. El avea ca seiz (rândaș), care îngrijia de calul lui, pe un bulgar. După trecere de două zile se pregăti pașa să meargă cu oamenii lui și cu două tunuri ca să viziteze și mănăstirea de călugărițe Pasărea care se află în apropiere de Pantelimon, ca să se convingă

dacă nu sunt acolo greci. Seizul, ținându-i calul ca să 'l încalece a tras cu un pistol ce'l avea la brâu asupra pașei: din miracol, sau din norocirea lui, glonțul se opri în chimirul ce'l avea sub șalul cu care era în-cins; în chimir avea vr'o 500 de mahmudele (monedă de aur)

Ast fel scăpă pașa de moarte.

Pe dată ordonă păzitorilor lui să cerceteze de cine a fost bulgarul pus să'l omoare. Aceștia cercetând pe vinovat, acesta le-a mărturisit că din dragostea către religia lui, văzând că pașa se pregătește a ataca monăstirea de călugărițe, și ca să nu se facă vre-un rău sfintei bisericii, a comis acest fapt. Atunci înțeleptul pașa ordonă pe de o parte arestarea seizului, iar pe de alta trimise starițului monăstirei Cernica toate acele mahmudele, ce le avea în chimir și care îi scăpaseră viața, cu rugăciune ca jumătate din ele să se poprească pentru monăstirea Cernica și jumătate să se trimită prin două călugări, însoțiți de trimisul său, și să se numere din parte-i stariței monăstirei Pasărea. Tot d'o dată trimisul său trebuia să se încredințeze că nu se află greci în acea monăstire.

Aceste fapte turcești nu puteau rămânea nepovestite de mine, fiind pline de înțelepciune și morală.

Acum să ne întoarcem în București la Chehaia-Bey. Acest mare comandant al expediției turcești fu înștiințat de comandantul coloanei ce era trimisă la Târgoviște că 3 comandanți ai cetelor de arnăuți ce erau cantonați la Cămpina sub Bimbașa Sava, la Cămpu-Lung sub căpitan Farmakî și la Curtea d'Argeș sub căpitan Mihali, voesc a i se închina cu toate cetele lor, și a se pune sub ordinele sale. (Aceste cete de arnăuți făceau parte din armata țerei sub mai sus numiții căpitani ai lor și erau toți mercenari, afară de cetele de seimeni, dorobanți și catane care mai în urmă se împreună cu Ipsilante.)

Chehaia-Bey primi această propunere și scrise lui Bimbașa-Sava ca să adune pe toți arnăuții și să vie cu ei în București, iar drept răsplata acestei supunerii va scrie Sultanului ca să'l facă spătar al tuturilor oștirilor române. Atunci Bimbașa adunându-și cetele a venit spre închinăciune și sosind la monăstirea Ciorogârla alese vr'o sută de arnăuți cei mai voi-nici și mai strălucit gătiți ca să'i ia cu sine d'impreună cu căpitani Ghenci-Aga și Mihali pe cari abia a putut să'i înduplece ca să'l însoțească; aceștia se îndoaiau a se încrede promisiunilor lui Chehaia-Bey, zicând că turcii sunt înșelători. În sfârșit, după ce le-a alungat temerile, își urma drumul până în capitală. Toți erau călări. Intrară pe la Cotroceni și po-

posiră drept în curtea proprietății lui Bimbașa Sava (azi spitalul Xenocrate de la Jignița, calea Văcărești).

Era într'o zi de Sâmbătă după prânz și, îndată ce sosiră, umplură curtea de cavalerie, destul de bine armată; pe la orele 5 Bimbașa trimise veste lui Chehaia-Bey că seara va veni cu căpitanii lui să i se înfățișeze. Șiretul turc îi înapoiă răspuns să 'l ierte pentru acea seară că se află cam indispus și să poftescă a doua zi Duminecă pe la orele 12. Atunci Bimbașa-Sava a poruncit să se împartă arnăuții lui câte unul și câte doi pe la locuitorii din mahalaua Jigniți și Olteni, iar el s'a pus la masă cu căpitanii lui. A doua zi Duminecă la orele 11 s'au adunat toți gătiți și înarmați cu pistoale, pușci și săbii ornate cu argint și aur (aceste arme erau toate hrăpite de pe la nenorociții boeri și negustori bejenari ce întâlneră pe drumuri în fuga lor la Brașov) și trăgându-li-se caii la scară, au încalcat. Povestea mahalații ca atunci s'a poticnit calul lui Bimbașa-Sava de două ori până la poartă, în cât căpitanii îi ziceau că nu le place semnul ăsta. N'aveau însă ce face că se aflau deja intrați în căpcană, fiind-că Bucureștii era încărcăți de un corp de 50 mii turci. Iși urmară calea intrând pe ulița Ișlicari (azi Carol I) șiși continuară drumul cu o trupă de trei-zeci de arnăuți până la conacul lui Chehaia-Bey, în fostele case ale lui Bellu.

Iată acum ce primire s'a făcut acestor căpetenii de zavergü; faptele mî-au fost și mie povestite în urmă de răposatul vistierul Mihaï din Pitesci care era vătaf de curte al lui Bellu cel bătrîn, lăsat de stăpănu-său să păzească curtea boerească și grădina cea mare (astă-zî cimitirul Serban-vodă) că i Bellu era deja fugit la Brașov. Vistierul Mihaï se afla printre turci fiind cunoscut de toți pașii și agalele, fiind foarte iubit de Chehaia-bey căci îi înlesnea toate trebuincioasele, dându-le chiar din vinurile cele vechi din pimnița boerească; el ședea într'o odaie din etagiul de jos al caselor. Duminecă dimineța observă o mișcare neobișnuită între turci, văzu mai multă turcime venind în curte și așezându-se prin odăile din curte și pe la grajduri și șoproane, iar sus în salonul cel mare ale cărui ferestre dedeau de-alungul uliței Ișlicarilor se grămădeau căpeteniile de manafi și beșlii. Se pomenesce că'l chiamă Chehaia-Bey care era în odaia lui cu cei-l-alți trei pași, Gavanozoglu, Tahâr-Aga și Macavei al japorojenilor. Pe masa din mijlocul odăii văzu două perechi de pistoale. Chehaia Bey se scoală de pe sofa și apropiindu-se de vistierul Mihaï îl bătu de două ori pe umeri și'i zise în turcește:

— Du-te la conacul tău, ascunde-te în odaia ta, dă perdeaua jos

Mosescu. G. G.

de la mănăstirea Brâncoveni

de la fereastră, zăvorește-ți ușile și să nu ieși la nici un sgomot, nici să deschizi ușile la cine-va căci poate vei fi având și tu vre-un dușman printre ai noștri.

La aceste vorbe trecură fiori prin sângele meu, povestea vistierul, și sărutând mâna pașei mă întorsei în salon. Când să mă duc spre ușa galeriei care ducea la scări, văzui pe ferestrele salonului de-alungul uliței Ișlicarilor, venind o ceată mare de călări care erau strălucitul cortegiū al lui Bimbașa-Sava și căpitanilor seî.

Ajungând în capul scării un baș-buluc-bașa de delii mă oprește și-mi zice : nu e vremea, bre Mihaî, să te duci acum în curte. Eū i-am respuns că pașa m'a trimis până jos să-i aduc ceva. Eșii pe ușă în galeria care era cu geamlăcuri și zării porțile închizându-se, căci Bimbașa-Sava cu căpitanii Ghencea, Mihale și cu ceata lui de arnăuți intraseră deja în curte ; îi văzui descălicând și pornind câte trei să urce scara ; în capul scării, jos, mă aflaî fața în față cu ei și m'am dat în lături ca să le fac loc. Bimbașa mă întrebă : Ce faci nene Mihaî ? Pașa ce face ? Îi respunsei că n'am intrat la pașa și ei pășiră înainte.

La ușa odăiei pașei erau în dreapta și în stânga doi cavazi (santinele) cu mâinele pe pistoale și pe iatagane ; la ușa salonului Sava, fu întimpinat de baș-buluc-basa de manafi cu căpitanii seî ; acesta îi arătă ușa odăiei lui pașa și-i zise buiur (poftim). Sava porni spre ușă cu căpitanii seî ca să intre ; dar d'odată pe la spatele seî, se pomeni cu o tăetură de iatagan pe gâtul seî gol și căzu jos. Cei doi căpitani ai seî fură la moment împușcați cu pistoalele de cele-l'alte agale turcești.

După ce tură ast-fel omorâți câte trei, deschise pașa ușa și se uită împreună cu cei-l'alți pași la cadavrele lor îmbrăcate numai în fireturi și aurărie. Imediat turcimea ce se afla ascunsă prin odăi, grajduri și șoproanele din curte năvăliră cu iataganele și pistoalele asupra arnăuților lui Sava ce-și plimbau caii prin curte. A urmat o țacăneală spăimântătoare până i-au măcelărit pe toți afară de unul care scăpă prin fundul grădinei lui Bellu, trecu Dâmbovița și traversă spațioasa grădină a palatelor banului Dumitrache Ghica (azi palatele prefecturei de Ilfov) ; el a eșit în ulița Mihaî Vodă și prin Gorganî, prin Cișmigiu ajunsese la câmp și ținu o fugă necurmată până dincolo de Băneasa ; apoi din pădure în pădure abia putu scăpa prin Ploești, Prahova, Sinaia și sosi la Brașov unde era toată boerimea adunată împreună cu Mitropolitul Dionisie și Ilarion Argeșiu ; acolo a povestit la toți petrecania. Boerii noștrii nu numai că l'au scăpat de vre-o închisoare a guvernului austriac dar i au făcut o colectă,

adunându-i până la 2000 lei și zicându-i fii înțelept și te economisește cum D-zeu te va lumina, căci nimeni nu te va supăra.

Iar el pe urmă și-a deschis într'un colț de stradă o prăvălioară unde vindea tabac de Ianina.

Trupa de arnăuți cea care rămăsese la Samurcășești pe Ciorogârla, având căpitanii pe Farmaki, Diamandi și Olimbie cum a aflat de cele petrecute în București a luat-o la fugă călări, unii pe la Buzeu spre Moldova cu căpitan Olimbie și ajungând la monăstirea Neamțului se închiseră acolo. Vezând însă că turcii din Brăila îi sosesc în goană, căpitanul Olimbie, având cu el o traistă de iarbă de pușcă, s'a urcat în clopotniță și dându-i foc s'a prăpădit el cu toți camarazii lui ce se aflau acolo. Alții, sub căpitan Diamandi au luat-o cu ai seii pe Prahova spre Brașov; ajungându-i pe drum cavaleria turcească s'a făcut mare lovire la Câmpina, la Comarnic, la Sinaia până în Predeal la hotarul despre nemți. Acolo față cu caraualele nemțești, un popă grec ce era între arnăuți a măcelărit grozav trupa turcească până a fost prins. Arnăuții au scăpat prin păduri și văi iar alții s'au prăpădit prin strimtorile Prahovei căci pe vremea aceea de la Câmpina până în Predeal trebuia să trecă cine-va cu mare primejdie de 36 de ori în zig-zag Prahova; de aceea și mărfurile brașovenești se aduceau în București de către cete de hamali numiți Prahoveni. Mărfurile erau puse în lăzi de brad pecetluite și așezate câte două pe samarul cailor.

Trupa de arnăuți ce venise în București cu Bimbașa-Sava și care era parte găsduită în curtea lui Sava la Jignița, iar parte dată în gască pe la mahalagi, cum află de pățania lui Sava se închise în biserica Olteniilor cu căpitanul ei anume Anastasie Himariotu; acolo fu înconjurată de trupele turcești și de japorojenii: bătaia ținu o zi și o noapte. Arnăuții, după ce se închiseră în biserică, intrară în altar, și găsind Sf. Cuminițătură în chivotul de pe Sf. Masă, se împărtășiră toți cu câte o meridă și se suiră în clopotniță după ce se încuiaseră și întăriseră ușile bisericii; începură atunci schimbarea focurilor cu armata turcească ce era grămadită pe toată strada; isprăvind muniția spre seară au început a umplea pușcile și pistoalele cu rubiele mici turcești ce aveau mulțime prin chimirurile lor; prăpădiră multă armată turcă. Unii din arnăuți după ce au fost cuprinși de desperare au început a asvârli pe ferestrele clopotniței armele lor de foc, rămânând numai cu iatagane și săbii, alții asvârleau și rubiele, ast-fel că turcii și japorojenii plecându-se ca să le adune de pe jos, cei

din clopotniță trăgeau cu focurile ce mai aveau, în grămadă; asta ținu până ce înseră; atunci turcii aduseră două tunuri pe care le așezară în calea Văcărești, unde este azi cafeneaua ovrească, și începură a trage cu ghiulele asupra bisericii Olteni, pe direcția stradelei numită azi strada Zaveriei, nenorociții arnăuți văzând că biserica începuse a arde, deschiseră ușile, eșiră cu iataganele și săbiile în mână și unii se repeziră în mulțimea turcilor, iar alții fugiră și se ascuseră prin mahalalele învecinate; aceasta a provocat pe Chehaia-Bey să ordone a doua zi teribilul măcel în tot orașul, ast-fel că prăvăliile, hanurile și toate casele locuitorilor fură închise și întărite. Pașa ordonă cavaleriei turcești, manafi și delii să plece pe stradele capitalei și ori-unde vor întâlni grec să-î taie capul și să-l aducă la conacul său, unde în capul scării de jos era postat un casier turec ce dădea ori-cui aducea un cap de grec câte o monedă turcescă de 5 lei numită beșlic. Eū autorul, copil de 10 ani, locuiam atunci cu părinții mei în hanul Zlătarilor în rëndul odăilor de sus de lângă clopotniță peste drum azi de otel de France, erau prin urmare în vecinătatea caselor lui Bellu și am văzut un manaf (călăreț turec) cu mânecile cămeșei legate la spate, ținând în mâna dreaptă, de pâr, un cap, și în stânga în care ținea frâul având iataganul; fugea ast-fel cu capul spre conacul lui Chehaia Bey, pentru ca predându-l casierului să 'și primească beșlicul și să se întoarcă pe uliți spre a vâna alte capete. Acest măcel a ținut 4 césuri în capitală. S'au dus atunci la pașă, în trăsurile lor, Caimacamii țerei, armașu Mihail Manu, Samurcaș și Băltărețul, amicul lui Chehaia-Bey, ca să 'l roage să ordone a înceta măcelul, căci turcii începuseră a tăia pe strade și din raiaua împărătească precupeți și alți oameni români, ba încă tăiară și pe un biet căprar al agenției nemțești pe care'l întâlniseră pe stradă și 'l văzuseră în uniformă albă militară și cu tesacul de gât; locotenentul consulului nemțesc d. Fleischhacker, aflând asta, pe dată se duse la Chehaia-Bey și arătând faptul, i-a zis :

— D-ta nu ești trimis aici ca să fii măcelar de oameni și dacă nu vei ordona la moment să înceteze măcelul, atunci îți vom aduce din Brașov numai în trei zile 30 mii de oștire.

La această amenințare pașa se scuza zicând că a fost o greșală, a ordonat pe dată a înceta măcelul și a publica, prin turci trimiși pe strade și pe la respântii (prisavii) că ori-cine va mai aduce un cap tăiat va perde pe al său. Ast-fel abia peste 4 césuri a putut înceta măcelul și ast-fel și a făcut gloria Gingir Efendi Chehaia-Bey, pașa Silistrei, care, în

primăvara anului 1822, s'a întors cu toată oștirea turcească în Silistra și fu avansat de Sultan la gradul de pașă cu două tuiuri.

Să descriu acum primirea filantropică a refugiaților români la Brașov, la Făgăraș și la Sibiu.

Boerimea cea mare împreună cu mitropolitul Dionisie Lupu, și cu episcopii Argeșiu Ilarion și Rătescu de Buzeu, s'au așezat în Brașov; dintre cei mari erau banul Grigorie Brâncoveanu, vornicul Grigorie Băleanu, Nicolache și Iancu Văcărescu, Mihalache și Costache Cornești, logofătul Iordache Filipescu, Al. Vilara, Iancu și Alecu Filipescu, Grigorie și Costache Ghica, Nicolăiță Filipescu și Al. Filipescu Drăsneanu, Alecu Racoviță, Iordache și Manolache Florescu.

Erau ordine date de împăratul Austriei Francisc-cel-Bătrân, ca bejenarilor din România să li se facă de către autorități cea mai frățească primire în toată țara Austriei; ceva mai mult, a numit polițai pentru pricinile românilor bejenari pe logofătul Iordache Florescu, făcându-i onoarea a-i da chiar jandarmerie și căprari nemțești sub ordinele sale, pajeră la poartă și dreptul de a judeca și de a aplana ori-ce pricină între bejenarii refugiați; ast-fel Florescu era deplin împuternicit polițai în Brașov.

Era apoi ordin dat ca grecilor compromiși în revoluție să li se facă cunoscut ca să se depărteze în termen de o săptămână mai înăuntru Transilvaniei sau chiar să se întorcă înapoi în Moldova și România, dându-li-se bani de cheltuielă și pașapoarte; ast-fel toți bejenarii au rămas mulțumiți laudând părinteasca îngrijire a bunului împărat austriac din anul 1821.

Mitropolitul Dionisie Lupu, într-o zi de Duminecă, invitând toată boerimea și autoritățile civile și militare austriace, a slujit un mare Te-Deum în biserica grecească din cetatea Brașovului. Atunci banul Grigorie Brâncoveanu a dăruit bisericii două moșii ce avea lângă Făgăraș în Transilvania anume Sâmbăta-de sus și Sâmbăta-de-jos ce îi rămăseseră de la Basarabi strămoșii săi.

La acea biserică sunt și mormintele a câți-va din Brâncoveni. Ast-fel de fapte făceau virtușii noștri bătrâni boieri, a căroră lipsă dintre noi o plângem azi, toți cei ce-i am cunoscut.

Iată încă un fapt mare al foștilor boeri bătrâni.

Aflându-se în București că în Grecia se pregătește o revoluție pentru independența ei și că turcii au spânzurat în Țarigrad pe patriarhul

Grigorie, boerii noștri cei bătrâni se gândiră că este vremea a ne redobândi și noi drepturile noastre călcate și pierdute de domni fanarioți ce au domnit în România și Moldova peste 100 ani. Nu era vorba a nervolta în potruva Porții otomane, dar a'î cere cu plângere să depărteze din țara noastră pe mitropoliți, pe episcopii și pe ampoliații de origină fanarioți și să ne dea dreptul să alegem noi domni, mitropoliți și episcopi din neamul nostru românesc, după vechile noastre datini și stipulații.

Atunci domnea în București Alexandru Suțu, domn fanariot, iar boerii cei mai dârji și cu curaj erau spătarul Grigorie Băleanul și hatmanul Mihăiță Filipescu, căci ambii erau înscrși în ceata enicerilor turci, numită otuz-bir, adică ceata cu numărul 31 de eniceri; ba încă ei aveau și păzitori la perdea (așa se numea ușa camerei boerești) câte un enicer turc înarmat cu iatagane și pistoale.

Spătarul Băleanu care era foarte stimat în România mică, scrisese slugerului Tudor Vladimirescu la Gorj ca să vie în București și-l însărcină ca pe dată ce va fi înștiințat că a murit vodă Șuțu și tronul țerei e vacant, să-și compue o trupă de catane de prin județele oltene și să sosescă cu ele de a dreptul în capitală. Pe de altă parte chemă în secret acasă la el (căci ședea în casele sale unde e azi tipografia fraților Göbl), pe vecinul și camaradul său de arme hatmanul Mihăiță Filipescu (care ședea în casele sale cele din colț, peste drum de poștă și telegraf, astăzi ale văduvei Gherman) și se sfătui cu el cum să omoare mai curând pe vodă Șuțu; au hotărât să cheme și pe eruditul episcop Ilarion Argeșiu și să se sfătuiască între ei trei ce este de făcut. Ast-fel se hotărî nu mai târziu ca a doua zi să cheme pe căpitan Farmachi care era tufecci-bașa peste arnăuții lui vodă Șuțu; acesta sta tot-d'auna pe înarmat cu pistole și iatagane la perdeaua (ușa) lui vodă și ori-când vodă eșia spre a merge la divan său în apartamentul doamnei numit ghinechion (harem) se lua după dânsul ca un pagiu. Această căpetenie de arnăuți era negreșit și sub-altern marelui spătar Băleanu.

A doua zi adunându-se la Băleanu, Mihăiță Filipescu și Ilarion (fără diacon) care aduse cu sine Sf. cruce și Evangelia, au chemat pe căpitan Farmachi și după ce l'au supus la un groaznic jurământ pe Sf. cruce și Evangelia că nu va divulga secretul ce i se va încredința i-au zis:

„Căpitan Farmachi, tu fanariot nu ești, tu ești din bravii eleni cari azi sunt sculați pentru independența lor; vrei tu ca să faci fericirea țerei mele și eu să te fac fericit dăruindu-ți două mari moșii și făcându-te pământean român, dându-ți boerie? Dacă vrei, atunci să-mi omori pe vodă

când vei rămânea singur cu el și pe dată să vii la mine acasă. De curagiul tău nu mă îndoiesc. Primești ?“

Farmachi a răspuns că primește, putând să facă aceasta cu mare înlesnire când vodă va trece a doua zi dimineață la divan ; își dete cuvântul că până la nameazi vodă va fi mort.

Numitul căpitan își pregăti pistoalele ce purta la brâu și se duse a doua zi la postul seü, care era la ușa camerei lui Vodă. Șezu pe un scaun așteptând ca atunci când va eși vodă și va trece la divan să-l împușce. Era obiceiü ca atunci când eșia vodă din odaia lui, căpitan Farmaki să-l întâmpine cu o temenea (salutare turcească consistând în ducerea mânei de la gură până la cap). În momentul acela se gândia căpitanul să-i tragă glonțul în piept. Inse el cum se întâlni față în față cu vodă, în loc să scoată pistolul de la brâu, își perdu tot cumpetul, îi făcu temeneaua și 'l urmă prin coridoare până la divan. Aci lăsă în locul seü pe bașbuluc-bașa (șeful garnizoanei) și se repezi într'o fugă la spătarul Băleanu unde 'l aștepta Mihăiță Filipescu și Ilarion episcopul. Pe dată ce intră își arăta pistoalele cât erau de bine regulate pentru acel fatal minut și le spuse că nu avusese curagiul d'a ucide pe vodă îndată ce se văzuse față în față nu putu să-i facă alt-ceva de cât temeneaua obiicnuită și să se ia după el. (Vedeți dar cât de mult influențează fața unui stăpânitor pe supușii seü).

Atunci boerii au dăruit un bun bacșis căpitanului și 'i-au zis să se ducă cu D-zeü și să nu divulge secretul ca unul ce a făcut jurământ, căci apoi își va perde și el viața.

După asta s'a proiectat otrăvirea lui vodă Suțu prin fântaneaua ce o avea la mâna dreaptă și pe care 'i-o schimba medicul curții în toate zilele. Ast-fel după vre-o 10 zile aflară toți orașeniü că bētrânul domu Alexandru Suțu a murit.

Am văzut însumi cortegiul funebru saü alaiul lui de îngropăciune continuând din podul Mogoșoaiei, din curtea domnească pe ulița Ișlicarilor (strada Carol) până la Sf. Spiridon, podul Belicului unde l'a îngropat.

Pe dată ce vodă muri se numi caimacam vornicul Mihalache Manu, Samurcaș, Alecu Filipescu Vulpea ce era și vistier și Negri, iar spătarul Băleanu scrise peste Olt lui Tudor Vladimirescu (viteazului Gorjan) și veni, după ce strînsese catane, cu eü în capitală, pe drumul Slatinei unde se zice că supușii lui făcend multe neorândueli, a fost silit a spânzura pe doi din căpitanii ce-i avea. Tot în acea vreme sosi și Ipsilante venind din Moldova cu cetele lui de greci mavrofori (batalionul sacru) și mer-

cenari arnăuți. Atunci de spaimă și de groază fugiră toți boerii la Brașov în Transilvania rămând numai căimăcămia și comercianții care nu puteau să-și părăsească prăvăliile; aceștia se văzură nevoiți a cere caimacilor strejuire de noapte îndoită; ast-fel era de groaznică vederea Bucureștilor; cum însera nu mai putea eși nimenea pe poduri fără felinar în mână fiind toate stradele strejuite de arnăuți ai stăpânirei cu bâtele în mână, iar porțile de la toate curțile și de la toate hanurile de cum însera se închideau și încuiau cu lacăte pe dinăuntru, punându-se sub paza portarilor care erau plătiți de locuitori. Toate averile mișcătoare se așezau prin lăzi care apoi se pecetluiau și se închideau în podurile bisericilor.

Această stare de lucruri a durat până la anul 1823 când a venit Grigorie D. Ghica despre a cărui numire de către Sultanul Mahmud, și intrare în capitală cu alai am povestit deja. Acest domn își pregătise palatul la mănăstirea Mihai vodă lângă Curtea arsă (azi stabilimentul artileriei). El a domnit până la 1828. Timpul acestei domnii se numește până azi de toți românii domnia de aur, domnia de fericire pentru toată România. Atunci s'a păzit dreptatea, liniștea și pacea căci a știut bătrânul domn a fi bun părinte căta toată lumea. Nu dojenia cu asprime, nu osânde pe nimeni până ce însuși nu se încredința de chestia fie-căruia. Avea un minister compus din boerii sei cei veliți și se numia după limba fanariotă protipendada (intâia cinciada) adică ministeriul de cinci. Miniștrii erau vornicul-cel-mare Grigorie Băleanu, vi-tierul Grigorie Brâncoveanu, logofătul de țara-de-sus (justiție), Alecu Filipescu Vulpea, logofătul țerei-de-jos (culte), Iancu Câmpineanu și spătarul Alecu Ghica fratele lui vodă care în urmă la 1834 a devenit domn) Caimacam la Craiova era fratele seú Costache Ghica (devenit în urmă spătar). Hatman avea pe Mihăiță Filipescu buzatu, mare aga pe Nicolae Mavru, cumnatul lui vodă, mitropolit pe Grigorie adus din Căldărușani după demisia ce primise de la mitropolitul Dionisie Lupu. Episcop de Râmnic era Neofit (devenit mai în urmă mitropolit), episcop de Buzeu Chesarie și de Argeș Ilarion.

Acest domn a desființat pedeapsa cu moarte, a înfrumusețat capitala așternând ulițele cu piatră. El pedepsea rău pe înșelătorii brutari și măcelari; însăși vizita prăvăliile însoțit cu aga și cântărea pâinea și carnea și când o găsea lipsă țintuia pe vinovat prinzându-i cu o țință cercelul urechii de un stâlp de prin respântiile capitalei. Pedepsea aspru pe cei care îi prindea streața de noapte pe la femeile publice; era urât dușman pe tinerii fii de boeri care se ținea de berbantlicuri și orgii încât într'o zi a bătut pe unul la scara palatului. Intr'o seară, un biet amplotiat

de la biserica Sf. Apostoli

prinsese la nevasta lui, pe un fiu de boer mare și fu lovit de acesta în pulpă cu un șiș ce îl avea în baston; venind streaja a ridicat pe fiul de boer și l'a dus la închisoarea spătăriei, iar pe rănit l'a trimis la spitalul lui Cantacuzino (Colțea). În zadar s'a căsnit spătarul să 'l scape pe arestat, vodă cum a aflat a doua zi de acest sîngeros crailic, a adus pe nenorocitul fiu de boer, și ordonă lui bas ciohadar (șeful gardei palatului) să aștearnă o rogojină cu postav roșu peste ea la scara domnească, (așa se obicînuia cînd se bătea vre un om mai deosebit în curtea domnească), și i s'a tras la falangă pînă la 10 lovituri, ordinul era să i se dea mai multe dar, mijlocind beizadea Costache și Iorgu dînd în genuche lui vodă, a fost ertat la a 10 a lovitură, totuși executatul a zăcut mai multă vreme în pat.

Foarte neplăcut este episodul acesta dar nu puteam a' l trece cu vederea, fiind cunoscut de contimporanii mei. Încă un episod tot cu jupâneasa falangă ordonată de către acel blînd domn Grigorie vodă Ghica El era despărțit de doamna sa Marghioala, fiica nenorocitului domn Hangherliu, iar poporul știind pe vodă foarte religios, un biet negustor de ispravă sașă că a fost povățuit de vre unii din partida care proteja pe doamna, sașă că a făcut'o de la el ca creștin, a cerut o audiență lui vodă chiar în ziua de sf. Grigorie [ziua lui onomastică și mult sărbătorită], fu chemat sus la vodă iar acesta 'l întrebă:

— Ce vorbă ai să'mi spuî creștine?

— Negustorul răspunse: Am venit să spun și eu ca toată lumea să trăești și să domnești ani fericiți și să arêți Măriei-Voastre că azi noapte pe la o vreme visaî un vis foarte îngrozitor; mi se arată sf. marele erarh Grigorie, îmbrăcat în veșmintele lui de arhieru și 'mî zise: „Scoală, jupân Costache, și te du la vodă și spune'î să erte în ziua de azi pe doamna Marghioala dacă voește să fie blagoslovit de mine, iar dacă nu rêu î va merge“. Ast-fel Măria Ta, m'am sculat tremurînd și am venit să 'ți spuî și să adaog de la mine că nu e bine să domniți fără să aveți pe doamna lângă Măria-Voastră.

Vodă presimțise poate că ar fi fost pus de partida dómnei ca în aceea zi să facă această încercare, el îi răspunse:

— Prea bine jupân Constandine, du-te jos la baș-ciohadar și zii să vie încoa ca să 'ți trimet prin el un bacșiș.

Suindu-se baș-ciohadaru sus, vodă i-a poruncit să aștearnă rogojina la scară și să gratifice pe negustor cu 25 lovituri la tălpi, ca altă dată să 'și vază de prăvălie și să nu mai stea de vorbă cu arhieruî cei mari ca sf. Grigorie.

După execuție, negustorul a fost pus într'o căruță cu un cal și trimis de la curtea domnească din Mihaii-Vodă, până a casă la el. A doua zi era un ris cu hohot în toată capitala.

Vodă Ghica obicinuia de eșia tot-d'auna după prânz singur în caleașca care era cu tăbliile suflate cu argint iar cu arcurile de curea de lac, după caleașcă lua pe armașu pușcării care avea rangul de stolnic și pe cafegi-bașa care avea rangul de sluger; mergea adesea la bătrânul Romanit, căci cu dânsul era prieten bun. Acest Romanit era țărigrădean rămas aici din suita domnilor din Fanar și era proprietarul marilor case de pe podul Mogoșoaii unde astăzi este ministerul de finanțe. (În vremea lui vodă Ghica erau pe podul Mogoșoaii numai trei case mari: casa vistierului Dinicu Golescu, astăzi palatul regal, casa lui Romanit și casa lui Filip Lenș, astăzi a lui Gună Vernescu, Celelalte case boerești nu erau nici ele mici, ce'i drept, unele în stradă altele în curte. Ast-fel era casa lui Grig. Brâncoveanu cu bisericuța în curte, a lui Teodor Văcărescu, zis Furtuna cu bisericuța în curte, a lui Belu cu bisericuța în curte, astăzi Prager, a Demăroaei, fata lui Ipsilante, astăzi otel de France, a lui Matacu Racoviță cu bisericuța în curte, astăzi prefectura poliției capitalei și altele despre care s'a pomenit deja în două rânduri.

Cu casa Colceac Matei se isprăvea podul Mogoșoaii la streajă unde era și bariera și de unde începea locul de preumblare. Aci boerii se duceau în trăsură pe arcuri, numite calești și în butci, căci de droșci nu a fost nici o pomeneală până la venirea armatei rusești, la 1828 când eșiră pentru prima oară birjile în București.

Iată ce obiceiuri aveau vizitii când sosiau la streajă: de odată dau bici cailor și se întrecea caleașcă cu calească care să sosească mai înainte la Herăstrău, la Băneasa.

Vizitii erau îmbrăcați uniform cum sunt cei de astăzi cu livrelele; aveau dulemi încrețite, erau încinși cu un brâu de boceca lat și la brâu aveau un cuțit cu plăsele lungi de argint; pe cap purtau căciuli înalte negre, cum sunt astăzi ale protopopilor; iarna căciulele erau de hârșie de miel, mărunță, neagră, cu fundu roșu, încrețit, iar vara de postav negru cu fundul alb, de mătase. Vizitii se numeau atunci bicigași, având și corporația lor; mai pe urmă boerii le-au dat numele franțuzesc de vizitii (pentru că îi duceau la vizite).

Să se știe că numai clasele boerești aveau drept să umble cu butci

până la venirea lui Grig. vodă Ghica pe tron la 1823, iar negustorilor și familiilor lor, nu le era ertat a umbla cu butca.

Iată ce se întâmplă într-o Duminică după prânz în anul 1816 : doamna lui Caragea, stând la fereastră, vede o caleașcă nouă cu o pereche de telegari frumoși aduși din Viena ; vizitiul era bine îmbrăcat, iar în caleașcă se aflau două jupânase legate în durban cu calemcheriuri cu flori (tistimele de lino prima calitate care în limba turcească se numesc lucrute cu condeii), peste fes roșiu cu ciucuri de mătase albaștri, numite ceftecaic (fiind că aceste fesuri erau eșite din fabrica turcească din Tunis, aveau formă de luntre, și de aceea turcește se numea ceftecaic).

Văzând doamna că acele persoane necunoscute nu erau din clasele boerești, trimise repede după caleașcă pe baș-ciohodar, care le ajunge și le aduce în curtea palatului ; acolo sunt cercetate și se află că sunt nevestele a două jocări dintre cei mai bogați : Dedu și Ciocină ; fură date jos din caleașcă, scoase pe poartă așa îmbrăcate în malotele de atlas, și invitate din porunca doamnei să se ducă acasă să își vază de casă și de copii. Caleașca cu caii s'a trimis la grajdurile domnești.

Aflând vodă de aceasta, a trimis poruncă la hatman ca să îi aducă pe acei două negustori la curte ; când 'i-a avut înaintea Caragea, 'i-a întreat :

— Ce sunteți voi bre, baroni, prinți ori negustori cu capitalul vostru băgat în mărfuri ? Apoi mâine când vi se va trage polița din Viena sau din Moscova și nu veți avea să 'i faceți față, o să vindeți oare caleașca și caii și hainele jupâneselor voastre, care au întrecut pe ale doamnei mele, ca să vă plătiți datoriile ? Cât ați dat bre pe cai și pe caleașcă ?

Atunci jocării cerându-și ertăciune de la domn, i-au spus așa : „Un negustor din Viena, fiindu-ne dator bani pe blâni, ne-a trimis această caleașcă cu caii și hamurile, drept prețul a 10 pungă de bani (o pungă de bani avea 500 lei, iar leul avea 40 parale) care fac 5000 lei ; suntem în mare lipsă de bani și am trimis jupânesele pe pod cu caleașca, că dor s'o găsi cine va din boeri ca s'o cumpere.

Caragea a poruncit ispravnicului de curte ca să le dea suma de 5000 lei și a oprit caleașca și caii.

Atât era atunci de strictă cunoașterea lungului nasului și apărarea drepturilor ce se cuvenea altora.

Iată un obicei bun românesc fiind că veni vorba de dreptul altuia ; Cel ce găsea din întâmplare o legătură de bani pe stradă ori cât de mulți

sau de puțini să fi fost, trebuia să-i ducă la mitropolit, să îi dea în primire numărându-i iar mitropolitul trebuia să facă publicații Duminicele prin biserici; de se găsea cel ce-i perduse și aducea dovezi că într'adevăr sunt ai lui, era dator să dea o parte din ei, drept colac, celui ce i-a găsit; numai acest colac era blagoslovit al găsitului, totuși adesea și acel colac rămânea la dispoziția stăpânului banilor, fiind că nici cel ce găsisese banii nu 'l băga în casa lui, zicând că sunt bani străini de lacrimă blestemați iar nu bine-cuvântați.

Să vă povestesc de renumiții tâlhari ce a avut România în decurs de 100 ani. În vechime era unul Crișan transilvănean, care jefuia adesea și omora negustori pe Prahova.

Banda lui de tâlhari a fost prinsă. Crișan a fost tras în țeapă iar ceilalți bandiți în ocnă pe toată viața. În urmă s'a ivit altă ceată sub căpitan Radu din Argeș și Albulețu Albulețul fiind și omoritor, a fost prins și spânzurat, iar căpitan Radu a eșit singur din pădure și s'a predat la spătărie; a fost pe urmă toată ceata osândită la ocne; după ce 'și făcu osânda, căpitan Radu s'a întors în Argeș, a făcut mai multe poduri pe riul Bascovului, a ridicat mai multe cruci de piatră prin răspântii, icone la drum sub învelitori și pe copacii din drum; a săpat mai multe puțuri, a împărțit și multe pomeni; acestea toate din banii furați. El deveni în urmă ceauș de isprăvnicat, sfârșindu-și viața cu cinste.

După el vin logofătu Ioniță Tunsu, om cu carte; el fiind paracliser la sf. Gheorghe vechiu, a făcut cunoștință cu un bandit anume Grozea și își compune o bandă de țigani foști masalagii boerești; și-a tuns părul și-a armat și-a plecat în haiducie.

El nu făcea nici o dată omor; jefuia pe avuți atât pe la moșii cât și în drumuri și nu numai că lăsa jefuitului de cheltuială dar, întâlnind oameni săraci pe drumuri îi ajuta cu bani. Această bandă a durat până în anul 1833, când erau rușii în țară, în zilele generalului Kiselef, vornic mare fiind Iordache Filipescu, fost în urmă baș-boer. Filipescu primi ordine severe ca să pue în goană serioasă acea bandă. Iată obrăznicia lui Ioniță Tunsu până unde s'a întins cu această ocazie. După ce dânsul luase cunoștință că însuși președintele divanurilor general Kiselef, a dat ordine să fie urmărit află într'o zi de la gazda ce o avea în București, căpitan Radu de la poliție, că Kiselef pleacă la Târgoviște ca să viziteze băile de la Pucioasa. S'a dus într'o răspântie la jumătatea calei de poște, și așteptă trecerea lui Kiselef, stând pitit în tufe. Kiselef sosește cu alte patru, cinci

trăsuri ce'l însoțeau; Tunsul vede tot, cum surugii au oprit după obicei să frece caii la urechi, cum Kiselef s'a dat jos din trăsură și cum convorbește cu generalii și aghiotanții săi. După plecarea trăsurilor, Tunsul se pune și scrie lui Kiselef următoarea scrisoare:

„Inaltă excelență, om împărătesc ce ești, ai fost adus de d-zeu în țara mea, ca să faci numai bunătăți; capul excelenței tale a fost astăzi în gura puștei mele; n'am voit să te omor, căci omoram pe un părinte iubit de țară; ast-fel te rog și eu, ca să poruncești gonacilor cari mă urmăresc să nu mă omoare când mă vor prinde, căci eu n'am omorit pe nimeni. Mă iscălesc prea plecat al excelenței tale „Ioniță.“

Această scrisoare o trimise printr'un român călător care nu cunoștea pe Tunsu, ca să o ducă în Târgoviște la Kiselef, zicând românului că, o să ia un bacșiș bun de 10 galbeni, căci îl vestește pe Kiselef prin scrisoare de niște telegari care i s'a furat din grajd și se află la un giambaș. Călătorul se pune pe fugă spre Târgoviște, se duce la Kiselef, dă scrisoarea aghiotantului și Kiselef îi dăruiește 5 poli imperiali, și pornește ștafeta către vornicul Iordache Filipescu scriindu-i că viața lui Tunsu să fie asigurată, totuși el să fie prins negreșit până la întoarcerea sa, căci alt-fel, va scoate pe Filipescu din vornicie.

Atunci să fi văzut poteri peste poteri, companiile oștirii răspândite prin pădurile din apropierea capitalei și circulări peste circulări vestind publicul, că orî-cine va prinde pe Tunsu s'au il va preda, va fi ertat de capatașe și va primi boerie și o 1000 lei gratificație.

Intr'o seară se pomenește Iancu Filipescu care era agă, că intră în cabinetul lui un căpitan de agie (jandarmi) și-i spune:

— Stăpâne și cucoane Iancule, eu o să vă dau pe Tunsu; el e nașul meu, că el m'a cununat și vine în tot-d'auna la mine Duminică seara; șade vre-o două zile în București, se plimbă prin cafenele, ia gazeta lui Eliad și a lui Carcalechi și Marți seara plécă afară în pădurea în care ceata lui are poruncă să'l aștepte.

Să vă povestesc un episod din viața lui Tunsu. Intr'o seară, fiind ordonată ceata lui să'l aștepte în pădurea Mernanii, se văzu spre seară ocolită pădurea de soldați și de o sotnie de cazaci, iar căpitanul companiei de români anume Ispir din regimentul al III-lea cu oficerul lui precum și căpitanul de cazaci cu oficerul lui, ședeau la masă sub un frunzar în băătura cârciumei de Mernania. D'o dată pe când ofițerii mâncau se pomenesc cu un biet român cu traista pe băț la spinare, că sosește pe fugă, plângând și zicându-le:

— Eu sunt vătășel la plasa Snagovu; am fost trimis de zapciū cu banii birului la ispravnicul din București; ne-a eșit Tunsu înainte la cutare puț din răspântie și mi a luat toți banii. Faceți-vă pomana, d-lor, să îmi dați un cazac care să mă scoată din pădure până în drumul al mare al Bucureștilor, iar d voastră dacă vreți să prindeți pe haiduci nu zăboviți și plecați pe poteca asta, că vă scoate tocmai la puț, unde este Tunsu cu ceata lui.

Atunci căpitanul de cazaci porunci să încalece sotnia pe cai și o luă d'a fuga spre acea cărare, iar vătășelului i se dădu un cazac ca să îl conducă până în marginea pădurii spre București.

Sosind aci țeranul zise cazacului în limba rusească :

— Descalecă de pe cal, să te sărut și să îți dau și de bătură, că mi-ai scăpat viața.

Cazacul descălecă; Tunsu — căci el era — îl sărută și scoase un fuer cu o mână și cu alta două ruble; trase trei fuerături și la moment eși din pădure ceata lui de opt inși. Atunci Tunsu se întoarse la cazac și dându-i două ruble în mână îi spuse rusește :

— Ia căpitan Tunsu.

Iar cazacu zăpăcit răspunse :

— Slușe vașe hlagorodini. („Eu sunt căpitan Tunsu.“ — „Am în teles măria ta“).

Tunsu o ia cu ceata lui la fuga schimbând drumul spre Buftea și de acolo intră în pădurile din Vlașca.

Această farsă a haiducului, pe cât a fost de haslie, de rîdea toată lumea, pe atât a tulburat și administrația românească și administrația rusească.

Intr'una din Duminici, fiind lăsata secului de brânză și fiind Radu incredințat că Tunsu va veni în seara aceea, a vestit pe Iancu Filipescu că Tunsu vine tot-d'a-una cu tovarășul său Grozea, într'o căruță coviltirită și are la ham doi cai, din care unul este bălan; că el însuși se duce tot-d'a-una călare, tot pe cal alb, ca să 'l primească pe dealul Cotrocenilor; că tot pe acolo bandiții, trecend podul Dâmboviței pe la Grozăvești, intră în București și lasă căruța pe dată ce trece podu în dreptul grădinii lui Scufa, iar căruțașul îi așteaptă la o gazdă acolo până se întorc ei din București; că agia împreună cu o roată din oștirea noastră și cazaci să se ascundă sub pod și să nu dea năvală sau să atace căruța până ce nu va trece el călare în fuga pe pod.

Iată ce se întâmplă. Pe când căpitan Radu pornia spre drumul Cio-

rogării, ca să iasă înaintea lui Tunsu, sosește despre Pitești o droșcă cu 6 cai de poștie în care era un colonel rus. Govorav, ginerele lui Băbenu, având două servitori ai lui pe capră; trăsura dă să treacă podu de la Grozăvești; atunci d'odată încep a se trage focuri de sub pod și căzăcimea călăreață, ocolind la moment trăsura pe pod, găsește în ea pe colonel sbierând și înjurând iar pe unul din servitorii lui împușcat. Focurile de sub pod încetează și căpitanu de cazaci raportând strategia înscenată pentru prinderea lui Tunsu, a condus pe colonel până la grădina lui Procopio unde sunt casele mari, (care încă există astăzi în capul podului de pământ; acolo se afla cei mai mulți boeri, generali, aghiotanți și doctori, așteptând prinderea lui Tunsu; dâșii au rămași extasiați la această tristă întâmplare.

În momentul împușcăturilor, căpitan Radu care sosia cu Tunsu în dealul Cotrocenilor; aci Tunsu auzind acele împușcături la pod a oprit căruța și zise lui Radu:

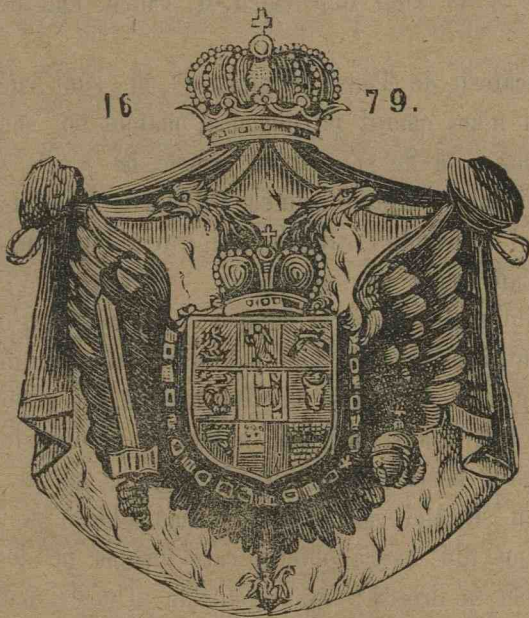
— Ce sunt pocnetele astea de pușcă, aici aproape în mahala? Eu nu vii, finule astăzi-seară și mă întorc îndărăt, lăsând lăsa secului pentru Duminea viitoare când vom lăsa sec de carne.

Căpitan Radu i a răspuns:

— Aceste împușcături sunt ale mahalagiilor din Căramidari care se află cu familiile la masă și lasă sec de brânză. Dar dacă vrei tu rămâie și pe Duminea că și atunci vii înaintea ta să îți mai spuie ceva pentru fericirea noastră. Pe tine toți te caută spre Dealul al mare pe la hrămile viilor și habar n'ai în orî-ce pădure vei merge spre Vlașca sau Argeș.

Și-a luat noapte bună. Tunsu s'a întors spre Vlașca și căpitan Radu vine la pod la Grozăvești și aude de întâmplarea cu bietul polcovnicu Govorov; pune calul pe fuga și vine la grădina lui Procopie unde rămăsese numai aga cu oamenii lui; le a povestit ceea ce vorbise cu Tunsu asigurându-i că Duminea următoare va fi prins.

Sosind acea Duminea, s'a băgat sub podul de la Grozăvești o companie întregă din oștirea noastră sub căpitanul Boboc, dându-i-se instrucțiunile cuvenite. Împreună cu compania era și potera din județul Ilfov cu polcovnicu ei, pitaru M. Cincu. Tunsu sosește la pod seara pe întuneric, tot în căruța cu Grozea și cu Udincă masalagiu, unul din tâlharii cei mai răi, țigan de fel. Căpitan Radu, care era înainte călare pe cal bălan, repezi calul în fuga pe pod și în urmă intrând pe pod căruța cu Tunsu, îi es 30 de soldați înainte de la capu podului și încep să tragă focuri în ei. Tunsu și cu tovarășii se sperie, un cal de la căruța e îm-

DINA GANTACUZINO.

MARCA DINASTIEI CANTACUZINO
De la biserica Sf. Apostoli

puscat, câte și trei bandiții se asvârlă în Dâmboviță; soldații trag focuri asupra lor, pe Grozea și pe Dinică masalagiu îi omoară, iar pe Tunsu îl rănește în burtă; haiducul să târăște până pe malul opus al Dâmboviței și cade în răchita riului, având pistoalele la brâu. După încetarea focurilor, polcovnicu de poteră, M. Cincu, care cunoștea mai d'inaiate pe Tunsu, trece călare podu cu catanele lui și auzind un gemăt în marginea Dâmboviței, a început să strige pe întunerice spre locul unde se auzea gemătul: mă Ioniță, tu ești? că eu sunt polcovnicu M. Cincu, stai pe loc Ioniță că eu te scap.

Atunci păcătosu de Tunsu răspuse: „eu sunt eucoane Mihalache, scapă-mă că eu n'am omorit pe nimenea, mațele îmi sunt jumătate eșite, apropie te de mine, că de și sunt cu armele la brâu, dar voi să ți le dau numai domnii-tale“. Apropiându-se Mihalache Cincu i-a luat armele de la brâu și pe el ridicându-l catanele lui Cincu împreună și cu soldații ce mai veniseră, l'a au trecut pe brațe podu.

În acest interval sosește la capu podului aga într'o trăsură cu doctorul Marsili, într'altă trăsură doi aghiotanți ai generalului Kiselef, prințul Galițief și prințul Urusof și în altă trăsură un ofițer cu un doctor rus, aceștia au fost trimiși mai din 'nainte la grădina lui Procopie, (unde erau cei mai mulți boeri și generali adunați), ca să se încredințeze de starea lui Tunsu și când văzură că 'l țineau soldații și catanele pe mâni rănit, se dădu jos din droșcă ofițerul care însoțea pe doctorul, iar doctorul luă pe Tunsu în droșcă; un sergent de ai noștri sări pe capră lângă birjar, apoi trăsura porni în góna cea mai mare pe podul de pământ, și sosi curând cu Tunsu la garda mare rusească, care era într'un maidan deschis peste drum de teatru, (astăzi casa Reș giuvaergiu și hotel Continental). L'a așezat pe pat într'o odaie deosebită, au aprins 10 lumini și doctorul a chemat chirurși ruși; boerii care stau în odaia ofițerului de caraulă chemară și dênșii pe doctorii Gronau și Arsachi, cerându-le cu stăruință viața lui Tunsu, căci așa era ordinul generalului Kiselef; chemară apoi și pe episcopul Argeșului Ilarion, ca să spovedească pe Tunsu și să afle ast-fel câte-ceva de la dênșul. Chirurșii se căsniră două ceasuri ca să-i scóță glonțul și nu putură; îl chinură grozav cúsându-i burta și astupându-i la spate altă rană, căci avea două, una primită pe pod și cea de la spate în Dâmboviță; sosind și Ilarion episcopul, l'a recunoscut îndată.

— Bine Ioniță, i-a zis, tu te purtai bine ca paracliser; aveam de gând să rog pe mitropolit să te facă diacon și să ți dea apoi haina

preoțescă ; ei, dar ce să faci, fătul meu, se vede că asta ți-a fost sórta, spune-mi, mai ai tovarăși în negústoria acésta ? Ce bani și ce scule ai, și unde le-ai pus la păstrare ? Generalul Kiselef a dat poruncă ca, cu orice preț, viața ta să se păstreze și de te vei face bine, îți va lăsa de sigur acele bogății că te ai purtat bine când l'-ai lăsat în viață după ce i-ai scris.

Tunsu a respuns :

— N'am nimic, prea sfinte, că cea mai mare parte din banii ce luam de la bogătași îi împărțeam la săraci, de'si cumpărau boi, vaci, de'si măritaui fetele ; iar sculele ce am avut le-am dat și eu unde am putut.

Harion a adăogat atunci :

— Dumnezeu să te binecuvinteze, că eu trimet pe popa să te grijască.

Pêne să vie însă popa al nostru, comandantul de piață rusesc, polcovnicul Iacobson, trimisese de chemase un popă rusesc ca să'l spovedească și să'l grijască, și asta din ordinul bunului președinte al divanurilor Valahiei și Moldaviei, generalului conte Pavel Demetrevici Kiselef, căci lui 'i se raportase deja că Tunsul este impușcat în burtă. Generalii și toți boerii au mers la ovaht și l'au văzut, iar felcerii au stat lângă el neclintiți schimbându-i legăturile la rană pênă aprópe de ziuă, când nenorocitul Ioniță Tunsu își dete sufletul. A doua zi aga a chemat pe căpitanul Radu care ședea pe podul Tîrgului d'afară și i-a dat pe nașul său, puindu-l într'o căruță de herésca, Radu l'a dus și l'a îngropat afară din București, aprópe de câmpia Mărcuții, pe malul unui șanț al drumului, înfigându-i pe mormânt o scândură văruiță pe care era scris numele lui Tunsu.

Povestesc de Iancu Jianu, tot contemporan al meu, pe care lumea îl califică de haiduc. Eú însă n'am voit să 'l bag în rândul haiducilor, căci nu era haiduc, ci era înainte-mergătorul lui Tudor Vladimirescu. Iancu Jianu era din cea mai nobilă familie din Caracal, județul Romanași, numită a Jienilor, iar astăzi a Cesienilor. Acest ténér, vèzènd trista stare a țării, vèzènd mulțimea de fanarioți ce inundaseră țara, aduși de diferiți domni din Fanar, vèzènd slujbele toate ale țerii date pe mâna lor, vèzènd că fii românilor, mai cu osebite ai boerilor români, nu erau de loc chemați la nici o funcțiune a țerii lor, pornit de un sentiment curat românesc, și-a compus o ceată de haiduci ca să calce și să pedepsească pe drumuri pe fanarioți ori unde îi va întâlni. Ast-fel a început cu ceata lui, a bate, a chinui și a jefui pe toți amploiații fanarioți, pe unii călcându-i

la moșiile lor, pe alții jefuindu-i la drumul mare. Curând și-a format gazde prin toată România-Mică, prin Teleorman, Olt și Argeșii; mai încoace, spre Capitală, în județele apropiate, nu a călcat Jianu. Vodă Caragea aflând de asta s'a indignat și a pornit după el poterî în care erau și turci, ca să 'l prinză. Un an întreg a trebuit până să pue mâna pe el. În fine, prinzându'l la Giuvărești, prin trădare, l-a adus arnăuții în București și spătarul înfățișându-l lui vodă Caragea, acesta l'a întrebat pe grecește :

— Ciocoiule, fecior de oameni cu moși, nu ți-a fost rușine să te faci hoț de drumuri ?

Jianu i-a răspuns :

— Iartă-mă, măria ta, că eu nu sunt hoț, n'am omorît pe nimenea și dacă am jefuit pe cei cu avere, am făcut asta ca să am de cheltuială și să plătesc lefurile neferilor care mă însoțeau precum și gazdele care îmi dădeau adăpost, și iată de ce m'am sculat, că măria ta, ai adus pe capul nostru toate haimanelele din fanar, le-ai dat toate slujbele țerii, ast-fel că noi tineri români și fii de boeri, am rămas fără nici o slujbă și de bătaie de joe a dregătorilor, de la ispravnic până la zapeiu.

Atunci vodă i-a zis iar :

— Indrăsnești, ciocoiule, să 'mi vorbești așa ? nu știi că am putere să te spânzur ?

— Ba știi ; atât ne mai lipsește să ne ei și viața.

— Așa dar, măgarule, vei merge la ocnă ca să te pocăești.

Ast-fel îl trimise în fundul ocnă la Telega, unde șezu o toamnă și o iarnă ; iar când fu în primă-vara anului 1817, Jancu Jianu, înțelegându-se cu alți doi din tâlhari, se ascuseră între bolovanii de sare ce se scoteau cu burdușe de bivoli, până în fața ocnă, unde era crivac la roata care scotea sarea și care era învîrtită de cai. Vezându-se afară, se repeziră de o dată la cei două plăeși ce se aflau de streajă la gura ocnă, îi legară, astupându-le gura cu mâna, îi desarmară și apoi o luară la fuga prin păduri. Până se meargă plăeșii în curtea cămărașiei, care era departe de gura ocnă, să dea de știre schimbului lor, Iacub a avut destul timp ca să se depărteze prin văile munților și să 'și mai găsească încă două, trei tovarăși. Formându-și ast-fel o ceată s'a strecurat din păduri în păduri până în pădurile Ilfovului.

Auzind de asta, vodă Caragea s'a supărat și a pornit toate poterile județelor după Jianu ; l'a prins și l'a adus la pușcărie în București. A treia zi vodă îl osândi la moarte prin spânzurare. Atunci domnița Raluca

a lui Caragea, făcându-i se milă de un ténér fecior de boer și cu moșii, trimise pe ispravnicu de curte [prefectul casei domnești), ca se întrebe pe Iancu Jianu dacă nu vrea să se cunune cu o fată greacă, Susana, crescută de domnița și pe care o avea pe lângă ea ca domnișoară de onoare.

Iancu vèzènd că acesta e singurul mijloc de a 'și scăpa viața, a răspuns :

— Să trăiască domnița ! primesc aceasta din tot sufletul meu.

Domnița Raluca intră apoi la vodă, îi povesti ideia ei și învoirea lui Jianu și 'l rugă să'l ierte.

Vodă îl iertă și porunci să i se facă cununia și nunta cea mai frumoasă.

După nuntă, Jianu 'și-a luat nevasta, a trecut peste Olt, unde vodă l'a făcut zapeciù la plasa Bălți ; aci își avea Jianu sfoara de moșie la Grozhibod, unde au toți Jieniî câte o sfoară, fiind moșie strămoșească a lor. Cu cucoana asta Jianu a avut o fică care, după moartea tatălui său, s'a măritat și a luat earășî un mare proprietar din județul Romanați.

Iancu Jianu a trăit până după anul 1846. La anul 1844 eù am mâncat cu el la masa lui Iancu Bibescu, ispravnicul de Romanați. Fusesese chemat la masă spre a fi prezentat cucoanei Elençuții a lui Manu și cucoanei Elenchiî Hereaschiî care se duseseră în Caracal, ca să vază pe cucoana Anica a lui Iancu Bibescu. Țiù minte că la masă a fost întreat nenea Iancu Jianu :

— D-ta ai scos cântecul pe care îl cântă lăutarii cu numele d-tale ?

El în simplitatea lui a răspuns :

— Să mă ferească Dumnezeu, cucoanele mele, că neam de neamul meu n'a scornit cântece. Aveam un țigan vier care știa să zică din vioară ; îl iubeam și mă iubea, și când a auzit că m'a prins Caragea, s'a apucat cioara dracului să scornească cu alți lăutari cântece despre mine. Apoi nu ți-l'am bătut când m'am întors acasă și am vèzut că m'a făcut de ris în toate cârciumile ! Când făcuî eù Băluțî cârciumăreseî malotea cu floarea cât palma ? Unde s'a mai pomenit euconița, malotea înflorată ? Și pe urmă, când a vrut să mă prinză pe mine cărc-serdarul arnăuților lui Caragea, când ei tremuraù numai cât auzeau de numele meu ?

Atunci cucónele au poruncit lăutarilor craioveni pe care Bibescu îi adusese cu poșta, ca să le cânte la masă cântecul lui Jianu. Atunci se puse Stănică, renumitul staroste de lăutari, și trase un cântec al Jianului față cu Jianu însuși în cât se pomeniră cucónele că se scólă nenea Iancu de la masă și, cerènd voie lui Bibescu, înhăță un pahar de vin, asvirii

în el cinci galbeni și 'l dădu lui Stănică ca să'l bea în sănătatea cucinelor, așa de mult i-a plăcut cântecul său.

Cucóna d lui Jianu, la anul 1864, mi-a dăruit o pereche de pistole turcești legate în arămuri sculptate și poleite cu aur, cum și un corn mare de cerb cu două craci pentru păstrarea ierbeii de pușcă, zicendu-mi ;

— Să le păstrezi bine, că astea sunt remase de la bărbatul meu, vitezul meu Iăncuțu.

Fiind-că vorbim de Jianu, să vă arăt și osândile la care se osândeau haiducii după legile criminale sancționate conform capriciilor orientale. Aceste legi barbare au ținut pêne în zilele domniei lui Caragea. Când acesta găsi legiuitori buni, anume : logofătu Nestor, căminaru Chiriac logofătu Arghiropolu și Ștef. Bălăceanu, le-a ordonat ca sub un comitet de alți bărbați învățați să facă un nou cod al țării, atât după legiuirile romane cât și după obiceiurile țării. Acest cod a fost numit codul lui Caragea și multe din articolele lui se aplică chiar astăzi, când ne bucurăm de codul francez. Asta arată cu câtă înțelepciune au lucrat acei boeri la acea lege care cu multă răbdare s'a trimis de trei ori în divanul domnesc spre examinare și numai după trei rapoarte ale acestui divan, abea s'a putut hotărî vodă Caragea să 'l sancționeze. Fiind-că cele mai multe crime să făceau numai de străini, iar nu de opincarii români, s'au lăsat în acel cod a figura și câte-va barbarii din cele trecute. Pe lângă pedeapsa cu moarte care rămăsese în vigoare, se mai dedeau pedepse ca asta : Gradul I, bătaia prin mijlocul stradelor. Vinovatul era desbrăcat în pielea goală până la brâu și bătut cu nuele pe două, trei sau mai multe strade de prin capitală ; de aci s'a născut vorba : „că l'a dat prin tîrg“. Acei care se încercau a face răscoală erau slutiți prin tăierea nasului.

Gradul II, ținuirea de cercelu urechei la colțul unei strade mai umblate ; vinovatul stătea ținuit de dimineață până la apusul soarelui ; aceea pedeapsă se dădea acelor negustori ce înșelau lumea la cântărit sau falșificau alimentele de hrana zilnică, d'întâia trebuință. Gradul III, închisoarea în pușcărie pe timp mai înde'ungat pentru mofluzi ; Gradul IV, tăierea mâinilor de la încheeturi pentru plastografi ; Gradul V, osândirea la ocne pe timp mărginit sau pe viață ; cei osândiți pe un timp mărginit mai erau scoși la lumina zilei din când în când ; ear cei osin diți pe viață nu-i mai scoteau nici o dată din fundu ocnii, unde lucrau ea și cei d'ântei la tăierea sării.

La ocnă pe viață se osindiau omorătorii de neveste, de amante, de

rude, de copii și alți omoritori comuni; iar omoritorii de părinți și ai mai multor oameni d'o dată erau osindiți în cea mai mare parte la punerea în țeapă și lăsarea cadavrelor lor, ca și pe spânzurați, trei zile în câmp, pe locul de executare, cu o hârtie pe pept în care era scris numele mortului cu aceste cuvinte: „cine va face ca mine, ca mine să pătimească“.

Osândiții la pușcărie purtau butuc de lemn la picióre, făcut din două părți, scobit așa ca să între picioru și ținute împreună cu cuie de lemn; cu butucele astea de picióre pușcăriașii erau scoși la muncă cu pazitori, de curățau podurile de ghețuri, noroie; la alte munci private nu erau puși. În pușcărie stau ca într'o cazarmă, în odăi încăpătore de cîte 50 indivizi; odăile nu aveau paturi, ei pe jos erau așternute rogojini pe marginea cărora pușcăriașii își lungeau piciórele îmbutucate. Era o odaie spațioasă pentru bolnavi mai ușor; acolo se afla un butuc mare obștesc, lucrat din două grinzi mari de ztejar, scobite cât intra picioru; o grindă era așezată jos și alta d'asupra earăși scobită, servia drept capac; Bolnavii se așezau sêra pe rogojină și băgau cîte un picior în cîte o gaură; apoi se lăsa birnia de d'asupra ca un capac și i se punea lacăt la căpătăi. Cei rêu bolnavi se frimeteau sub pază la spitalul Colțea, unde era santinelă compusă de 20 seimeni, ce se schimbau de la cazarmă în tóte zilele precum se face și astăzi schimbul santinelelor pe la diferite autorități.

Tóte astea au durat pêne la anul 1823, când a venit Grigore Ghica domn.

Atunci acest bun domn și părinte al țării, desființă cu totul pedeapsa cu moarte, cu tăierea mânilor, cu tăierea nasului; opri de asemenea întemnițarea faliților. Iată o anecdotă din acea vreme. Polcovnicu de poteră al județului Ilfov se întâlni cu niște tâlhari în pădurea Căldărușanilor numită Vlășia; luându-se cu ei la bătaie i-a prins și ca să 'și arate bravura a tăiat cu iataganul capul căpitanului de hoți: apoi 'și scrie pitacu (raportu) către marele spătar, înfipse căpățâna în sulița unui slujitor și 'l trimese ast-fel în București cu căpățâna în suliță, poruncindu'i să intre pe podu Mogóșoaiei, să străbată podul și să o ducă până la spătărie.

Când a sosit slujitorul în curtea spătarului, i se luă căpățâna care fu trimisă la o biserică pentru îngropare. Aflând despre asta, Vodă a trimes pe dată două arnăuți ca să aducă pe polcovnicu de poteră de unde îl vor găsi. Când îl au adus, i a zis:

— Nu 'ți e rușine, om în toată firea, să faci una ca aceasta? Cine ți-a dat voie, pezevenghiule, să trimeți căpățina de om în sulia și să înspăimântezi lumea de pe toată întinderea podului?

(Intr'adevăr, că a doua zi, după fapta aceasta a aflat toată capitala, și multe dame care s'au întemplat la ferestre în al douilea etaj și s'au pomenit pe d'inaintea ochilor cu o căpățână neagră, cu mustăți mari și cu pletele atârând, dusă în sulia, au leșinat, căzând de pe scaune și au zăcut mai multă vreme de friguri). Regretatul domn, când a aflat de aceasta, a poruncit scaterarea din slujbă a boerului polcovnic de poteră, degradarea, pecetluirea și trecerea lui în rândul budelor (trecerea la bir); polcovnicul a fost apoi îmbrăcat în haine țărănești și trimes la moșia lui.

Să vorbesc ceva de un rău obicei ce 'l aveau părinții noștri, îngăduind doicilor și slujnicilor ce aveau la copii ca, pe lângă basmele destul de îngrozitoare ce spuneau copiilor până la etatea de 5 ani, să 'i sperie cu vorbe de astea: vine gogorița, te mănâncă muma pădurei, te mușcă Joimărița, îți ese stafia înainte să te ia. Aceste cuvinte le spuneau ca să se astâmpere copiii de nebunii, să nu sbiere noaptea prin casă, să nu iasă singuri în curte și pe drumuri. Le mai zicea încă: te ia moșu în traistă (cerșetoru) ori te ia ovreiu de te pune într'un butoiu care are cuie pe d'înăuntru, ca să te învârtească în butoiu, ca să 'ți curgă sângele.

Acestea toate îngrozeau pe copii în ast-fel de grad în cât ei, crescând cu așa idei, chiar când erau flacăi voinici le era frică să umble singuri prin locuri pustii, și zicând la alți prieteni: hai cu mine până colea că mi e urit singur. Aceasta a durat până ce au început familiile să bage guvernante și doici bune la copii și până când au început însăși copiii să 'și desvolte alt-fel mintea prin școli. În vreme de epidemii se zicea copiilor: Sf. ciumă umblă cu fes roșu în cap pe stradă și prin sate. Aceasta numai, ca în vremea ciumei, să nu se amestece copiii cu toată lumea, spre ferire de atingere

Aceste obiceiuri au ținut din vechime până la 1820, ear de la 1820 încoace au început a se speria copii zicându-li-se: tac că vine arvații de te ia și nu umbla pe drum că te omoară turcii. Aceasta a ținut până la anul 1823.

Iată ce se înțelegea prin numirile arătate mai sus. Gogorița era închipuită o babă rea care strîngea copiii de gât și apoi îi înghițea; această vorbă o aveau românii încă din vremea idololatriei; ea amintea pe zeul Cron care mânca copii. Muma pădurii era una din cele trei ursitori care

De la monastirea Văcărești

torcea la furcă și trecea firul în mâna celei de a doua care 'l dedea la cea d'a treia de 'l strângea. Joimărița era o zină care dădea fetelor o impulsie la lucru torsului în Joia-mare seara, spre a nu le apuca Paștele cu caierele netoarse; eu însă am auzit și alt-fel, că se stârnise vorba cu Joimărița ca să stea copii acasă în paza servitorilor, să nu se ia după părinții lor la denia celor 12 evangheli, în Joia-mare, căci adesea s'a întîmplat de aû adormit copii prin biserică.

Verba „stafia“ e tot de la greci (stihion) și se traduce în românește prin element; cu elementele se clădesc ori-ce zidiri și în ziduri se punea măsura unei umbre de om, obiceiû de care fugeau toți, căci se zicea că dacă zidarii ți-ar zidi umbra, mori; combinându-se patru elemente, puteai zidi clădirea, biserica sau casa; pământul (cărămida) era un element (stihion), apa asemenea (stihion) var (prin foc) asemenea (stihion) vântul (aerul) care usca (stihion).

Meșterii în credință că dacă vor pune în zid măsura umbrei unui om, clădirea va ținea mai mult, luaû măsura umbrei cui-va pe nesimțite. Omul fără umbră muria. De aceea a devenit stihiele toate spaima copiilor, poporul a făcut din stihie, stafie. Moșu cu traista se zicea de cerșetori cărora toată lumea și mai cu seamă copii obișnuiau de le dedeau paraua de milă; dênșii erau niște schilozi bătrîni cu traista în spinare și nici cîinii din bătătură nu sufereau ca să-î vază cu ochii; ast-fel de nenorociți deveneau și spaima copiilor mici.

Jocurile copiilor de sexul masculin erau în vechime faimosul zmeu, vestita poarcă, știutele arșice, mingea și mai târziu groapa cu nucile și în urmă de tot: v'ați ascuns? și fluerășele. Ceî de sexul femein păpușile; vasele, menajul cuhniei de lemn și de cositor. Baba oarba era joc comun al tuturilor copiilor. Zmeul vine de la un joc român în amintirea lui Jupiter scoborându-se din nori ca să răpească pe Leda și pe Io. Poarca e tot joc roman rămas de la jocul romanilor cu Discus, un fel de talere de fer sau de aramă asvârlite cu măestrie, și de la gimnastica de bătălie, băieții țin bețe cu mici măciuci în niște gropițe și lovesc cu ele o pétră rotundă din mijlocul cercului; însă pe dată după ce o lovesc trebuia să bage bâta în gropiță; căci dacă gropița rămâne slobodă și o ocupă un altul cu bâta lui, el era biruit și rămânea afară din joc perzând banii depuși; dacă un copil ocupa pe rând cu bâta sa toate gropile, lua banii de la toți.

Arșicele amintesc chipul bătăliei cu falangele (fronturile) deschise; se înșiră arșicele în linie, se dă în linie cu un alt arșic plumbuit numit ichi,

acel arșic din front care era isbit cu putere de către arșicul plumbuit și eșia din granița cercului cu care era ocolit rândul arșicelor, robit fiind, eșit din linie, aparținea biruitorului (acest joc ostășesc este elin și a trecut la romani). Mingea, este un joc triumfal; îndată ce copilul prindea mingea de sus în mâni, după ce o isbia de pământ, se considera biruitor și încălica pe un alt copil; isbea mingea de-a încălecate ca să sară în sus să o prinză din nou; dacă un alt copil o prindea, încălica el pe cel ce o isbise sau rămânea acesta călare în cas de o prindea. Grópa cu nucile era un joc precupețesc, căci țintea la o jefuire, fiind că dacă cine-va asvârlia toate nucile de odată în grópă de la o distanță óre-care, nu perdeea nici una, dar dacă nu le asvârlia pe toate în grópă atunci câte rămâneau afară erau proprietatea adversarului; nucile trebuiau să fie în tot-d'a-una în număr de 40 și se întâmpla adesea ca un jucător să fie atât de nenorocit la joc încât să peardă până la 100 sau chiar până la 200 nuci; tot-d'a-una numărul de 40 trebuia să fie neștirbit în joc. Jocul „v'ați ascuns?” a rămas la copii din timpul invaziunilor când părinții lor se ascundeau prin podurile bisericilor și ale caselor, până ce se așezau oștirile și se publica a doua zi o proclamație asigurătoare, prin biserici și prin respântiile orașelor, căci alt mijloc de publicație nu era. Jocul flue-rașelor vine de la instrumentul cu care tot-d'auna a plăcut românului să și cânte dorul și jalea; romanii încă aveau fluere de trestie făcute mai întâi de monstrul și pocitul Pan, ca să și cânte cu ele vaietele, căci amanta lui, ca să scape de densus, s'a asvârlit într'o baltă și s'a prefăcut în trestie; instrumentul se numește mascal, ear mai târziu s'a numit și naiu; el a rămas până în ziua de astăzi la lăutari români care se numesc mascalagii, și cu el execută cele mai frumoase cântece, admirate de totă lumea la expoziția din Paris și în altă parte.

Streinii au copiat acest antic instrument al zeului Pan cu picioarele de capră și cu două cornițe mici în cap. Păpușele sunt date în mâna copilelor pentru două scopuri: a se deprinde la croiala hainelor și la cusutul lor, și a se obicinui să țină un copil mic în brațe; fetițele făceau chiar ele păpușele dintr'o cracă de vișin; îi făceau capul prin înfășurături de carne; insemnau cu culori negre sprâncenile, ochii, gura; hainele le coseau adesea cu ibrișin colorat. „Vasele de menaj“ e și azi un joc menit a obicinui fata să fie menageră la bucătăria ei, când se va mărita. Baba oarba are două înșelesuri: 1 e jocul sórtei; jucătorii își caută norocul în haosul lumei, prin faptul că băiatul său fata umblă cu ochii legați până ce își găsește norocul; când el sau ea, prinde pe unul sau pe una din

camarazi, adică viitorul, întrebă : cine-i ? își ia legătura de pe ochi, privește, apoi se leagă cel prins ca să își încerce și el la rândul lui norocul; 2) când tinerii sunt amestecați la acest joc cu tinerele fete candidate de măritiș, atunci ténérul care ar dori să ia pe una din ele, când vede că a venit aceleia rândul ca să fie legată la ochi, se vără adesea ca să 'l nemerească tot pe el și să 'l descopere; atunci crede fata că acel ténér e soarta ei și din acest joc s'aũ început adesea tratările de căsătorie.

În vechime aceste pețitorii se făceau cam ast-fel : mergeau pețitorii trimiși de ténér la casa fetii, se întâlneau d'a dreptul cu părinții și le ziceau :

„Suntem trimiși de fecioru împăratului căruia, mergând la vênetoare, i-a eșit înainte o căprioară frumoasă pe care urmărind'o zile multe prin văi și păduri, trecând riurile și câmpiile, a vëzut că s'a ascuns în grădina d-vóstră și în ținutul d-voastră; să fiți buni s'o căutați și să ne-o dați, s'o ducem feciorului împăratului și să fiți și d-vóstră fericiți.

„Căprioara e la noi, răspundea părinții, primim să o dăm, dacă feciorul împăratului va veni la noi, ca să 'l vedem dacă este creștin de aĩ noștri“.

Atunci se sorocea ziua venirei ténérului care cerea mâna fetii ; el venea împreună cu colăcașii și intrau în tratație cu părinții, hotărând zestrea fetii și fixând ziua cununiei.

Fata, îmbrăcată curat, îi ospăta, le turna în pahare vin, începând de la paharul care era pe masă înaintea pretendentului ; acesta era semn către toți mesenii că ei îi place ténérul. Pênă într'o săptămână, începeau călțunăresele, care erau trei femei deștepte, să meargă cu părinții fetii prin târg, ca să cumpere cele trebuincioase, rămuri de brad, semn de sănătate și de bucurie, și ladă nouă, semn de îmbelșugare și de căsnicie. La cununie veneau ginerile și prietenii lui călări, iar mireasa venea în car saũ căruța, cu beteală de aur pe cap, semn de îmbogățire. Ginerele o primea la ușa bisericii împreună cu fratele său de cruce, unul din cei mai buni amici ai lui ; mergeau la icoane, se închinau, le sărutau, apoi treceau la masa cu cununile, în mijlocul bisericii ; nașu în dreapta, nașa în stânga, le ținea lumânările la spate și începea sfânta slujbă ocolindu-se masa în danțu lui Isaia, aruncându-se în biserică cofetuși și grâu.

Intorcându-se acasă, mireasa se așeza pe vatră, i se pune în cap un frâu de cal și ea se uita pe coș în sus, ca și cum ar fi așteptat pe bărbatu-său să vie la masă, că bucatele sunt gata. Să puneau apoi cu

toții la masă, preotul da blagaslovenia mesii și începeau a mânca. Lumînările de la cununie le înfingeau într'o pâine mare pusă pe o doniță cu apă; pe masă era o tavă curată unde puneau fie-care invitat daruri și chiar bani pentru mireasă. Ginerile primea de la naș un cal de ginere cu tot tacâmu de călărit și o legătură cu albituri numită turcește bohcealâc (primenele); mireasa primea de la naș un inel frumos și de la nașa cercei, broșă sau pafiale. Călțunăresele serveau până a doua zi când se dedea rachiul și se juca hora miresei; apoi călțunăresele mergeau, cu rachiu și cu lăutari după dênsele, la naș și nașă ca să le ducă vestea cea bună că mireasa a eșit curată.

Să povestesc ceva și despre invaziile în capitală ale austriacilor și rușilor. La 1769-80 au venit rușii sub mareșalul Repinn, formând tabăra la Cotroceni. La 1777, în zilele lui Mavrogheni, fiind resboiul cu turcii, au venit nemții cu coadă în București sub comanda mareșalului lor principele de Coburg; el a tras la episcopia Râmnicului, astăzi grădina Ate-neului, pe podu Mogoșoaie (Calea Victoriei), iar tabăra oștirilor a fost în capul podului Beilie, locul unde este astăzi cimitirul Belu, cimitiru oștirii noastre și al catolicilor și se întindea pe câmpie aproape de Văcărești; mai pe urmă o parte din oștire a fost trimisă la înconjurarea Giurgiului; de la Văcărești din tabără erau pichete la distanță de un sfert de poștă unul de altul, până în Giurgiū; la fie-care pichet era câte un căprar cu 6 husari, având ridicate câte un maiag înalt, în vîrf cu un top mare muiat în păcură, de care atârna un ștreang gros făcut de paie, muiat asemenea în păcură; aceste maiage erau telegrafie militară; la caz de trebuință, li se dedea foc din pichet în pichet și ast-fel ajungea până la București vestea de biruință sau anunțarea de retragere.

Bătând turcii pe nemți la Giurgiu, aceștia au chemat pe muscalii de la Prut în ajutor; muscalii au sosit sub comanda contelui Repinn în trei zile; au bătut pe turci și le-a luat Giurgiu. Incheiându-se pacea s'a întors oștirea austriacă împreună cu oștirea rusească. Purtarea ostașilor cu locuitorii a fost foarte corectă.

Armata rusească, cât a stat aici, a dispus de s'au tăiat niște monede de aramă cu marca Moldovii și a țerii românești; pe partea opusă, monedele aveau inscripția: *dve para, tri capeica* (două parale, trei capeici).

Asta s'a făcut pentru înlesnirea ostașilor ruși care, nedepriși cu parafele mărunte turcești ce circulau atunci la noi, le perdeau mereu din buzunar.

După încheierea păcii de la Siștov, a venit pe scaun domnul Mihail Șutu vodă și țara a rămas liniștită; acestea s'au petrecut de la anul 1787 până la anul 1791.

La 1717, în zilele lui Ioan Mavrocordat, fratele lui Nicolae, dau năvală în țară tătari, venind de la Silistra și jefuiesc județele Ialomița și Ilfov până în marginea Bucureștilor, hrăpind bărbați, femei și copii. Domnul Mavrocordat trimise după ei pe boerul Matei Fălcoianu, marele vistier, cu bani, daruri și cu jalbă la Sultan. Sultanul s'a bucurat, și a poruncit de s'au liberat robiții și a dat caftan lui Fălcoianu și altor boeri ce erau cu densusul. Ast-fel nu s'a mai întins robia peste țară. Atunci s'a robit și o mănăstire de maici făcută de jupâneasa Kiajna a vornicului Cernica pe moșia astăzi zisă satul Căldăraru, lângă balta Cernichă. De atunci s'a desființat schitu, mutându-se la Pasărea.

Mavrocordat Vodă a pus și dajdia peste văcărit numită *pecetluirile*. Incercându-se boerii a pune stavilă acestor dăjdii grele ce impuneau domnii din Fanar pe nenorocitul popor românesc, au fost exilați la Cipru. Intre dênși se afla bunul părinte, al țării, vornicul Văcărescu cu familia sa, alții boieri au fost trimiși la Arvandohori (Albania).

La 1762, în urma scoaterii din a VI domnie a lui Const. Mavrocordat, s'a dus mitropolitul de atunci Grigore dimpreună cu M. Cantacuzino și N. Brâncoveanu la Petersburg la împărăteasa Ecaterina de au rugat-o să proteagă țara că au prăpădit-o turcii și deasa schimbare a domnilor din Fanar. Tot sub acest mitropolit, ce se afla pe tron la venirea oștirilor rusești la anul 1777 Iulie 13, s'au așezat în Mitropolie moaștele sf. Dimitrie, aduse din satul Basarabov de lângă Rusciuc; ele fuseseră găsite de mai multă vreme de către locuitorii acelu sat pe apa Lomului ce curge pe lângă acel sat; le-au luat un general rusesc anume Salticov și cerându-i-le deputatul boer Mantu, ce era pe lângă el, i le-a dăruit ca să le trimită în țara Românească.

De atunci până în zilele noastre s'au făcut procesiunile cele mai mari, purtându-se prin capitală aceste sfinte moaște cu cântări de rugăciuni, la diferite calamități și epidemii ce cădeau peste țară.

Părintele meu și eu precum și toți contemporanii mei putem mărturisi în frica lui Dumnezeu că am văzut cu ochii noștri minunile săvârșite de acest sfânt. Tata spune că în vremea ciumii lui I. Caragea, la 1815, fiind foarte întinsă această teribilă epidemie în capitală, au scos pe sfântul și după ce au ocolit cu el capitala l'au poprit în mijlocul târgului,

unde s'a făcut sfințirea apei și s'a citit rugăciuni către sfânt ; din aceea zi, epidemia a început a scădea treptat și capitala a scăpat de acel flagel, iar Caragea s'a întors în palatul lui din satul său Domneștii, de pe Sabar, unde sta retras. A doua minune a văzut-o toți bucureștenii dimpreună cu mine care eram în etate de 16 ani ; și iată cum s'a petrecut. La 1827, în domnia lui Grigore Vodă Ghica, era o secetă teribilă ; trei luni nu plouase, tocmai acele trei luni când se reclama de toată lumea ploaie ; toți erau îngrijați că vom rămânea de iarnă să flămânzim și vom fi siliți să mâncăm ghindă și coji de stejar coapte în cuptor și apoi trimise la moară să se facă făină ; hrana asta o mai avuseseră românii și altă dată când stați câmpiile satelor albite de oasele vitelor morțe, din lipsa nutrețului. A chemat bătrânul și bunul părinte al țării Grigore Ghica pe cuviosul și sfântul mitropolit Grigorie și l'a poftit ca să scoată pe sfântul într'o întinsă și îndelungă procesiune. I-a spus că și dânsul cu toți boerii călări va însoți procesiunea. A doua zi de dimineață, în ziua de 15 Maiu porniră toți, vodă cu boerii în frunte, iar mitropolitul în butca sa cu doi diaconi pe capră ; lângă vizitiu, îmbrăcați toți în odăjdii ; în mulțime mă aflam și eu, autorul acestei broșuri. Cosciugul sfintului era purtat de preoți pe umeri, cu schimbul. Pornirăm din Mitropolie pe podul Caliții (calea Rahovei) și de acolo ocolirăm spre dealul Spirii la Cotroceni, apoi trecând podul de la Grozăvești, meraserăm spre miază noapte unde astăzi e Gara de Nord și, o minune ! când plecarăm de acolo, văzurăm un nor măricel care venea din spre nord, iar când sosirăm în capul podului Mogoșoaiei (calea Victoriei) începu o ploaie torențială ; vodă și boerii și toți cei-l-alți furăm udați până la piele ; eram ca muiați în găleți de apă, însă nimeni nu se grăbia. Cortegiul merse tot încet. Măria sa fiind în frunte călare cu boerii, ne ținea tot la pas. Ast-fel sosind la biserica sfintei Mitropolii din deal (locașul sfintului), a descălicat vodă și boerii și a intrat în biserică leorcă de apa ploiei. Mitropolitul a făcut atunci molittele de mulțumire, cu cosciugul deschis ; toți au început a face mătâni și a săruta pe sfânt de la domn până la cel de pe urmă asistent.

Vodă și boerii s'a urcat apoi în caleștile lor și s'a întors acasă. Această ploaie, cu oare-care întreruperi, a ținut trei zile.

O altă minune s'a făcut la 1831 fiind președinte al divanurilor Valahiei și Moldavii, general Kiselef, se ivi atunci teribila epidemie a cholerei, când fugiră toți boerii din București pe la moșiile lor, iar capitala rămăsese pustie. Atunci din ordinul generalului Kiselef pornirăm din Cra-

iova regimentul I de infanterie, ca să ocolim Bucureștii cu strejile noastre; sosirăm în 10 zile sdraveni, sănătoși și traserăm drept la Belvederea lui Dinicu Golescu, astăzi moșia d-lui Grant, lângă gara de Nord. Acolo a venit generalul Kiselef călare cu suita sa de ne-a inspectat și ne-a băgat în niște balagane făcute din trestie și în niște corturi de pânză date nouă de oștirea rusească.

În vremea aceia de vară, de pe la finele lui August, mureau în București, de și era puțină populație căci toți fugiseră, cum spusei, prin sate și prin mănăstiri, mureau, zic, pînă la suma de 60—70 de inși pe zi; de o dată ne pomenirăm cu ordine ca să ne afumăm toți hainele cu pucioasă; tot-d'o-dată pe linia corturilor noastre se ardeau grămezi de pucioasă, ofițerilor și soldaților li s'au adus din București coșuri pline cu sticlute bine astupate conținând un fel de oțet care se numea oțet de patru hoți (vinaigre de quatre voleurs); se zicea că această doctorie a fost inventată la Paris de către patru tâlhari întemnițați și nu se compunea din alt ceva decât din oțet aromatic amestecat cu lichid de canfor. Se împărțiră acele sticlute cu ordin ca să mirosim din ele la fie-care zece minute. Ast-fel purtarăm sticlutele în buzunarele noastre, pînă ce nemilostivita epidemie începu a intra și în rândurile regimentului; și când a intrat a fost teribilă; la fie-care 24 de ceasuri cădeau din regiment câte 20 de inși bolnavi și câte două, trei inși morți. Lucrul acesta înspaimântă pe președintele Kiselef; el ordonă, ca pe dată să se adune soldații bolnavi toți, căci trecea prin ei disenteria și pe sus versau mereu, și să fie trimiși în care la spitalele din Mărcuța și Văcărești, unde se căutau bolnavii căzuți de cholera, iar cu restul regimentului să se ocolească Bucureștii pentru strejuire. Compania I și a II a rămas la Belvedere, formând marele stab al regimentului; o companie avea și 15 călăreți (căci fie-care regiment avea pe lângă densusul și două escadroane de cavalerie), Una dintre companii a cantonat la Herestrău, o altă companie la Mărcuța, o companie la Văcărești; o companie la bariera Ghencea (dealu Spirii) și o companie la Cotroceni; de la taberele acestor companii se întindea în dreapta și în sfînga fie cărei companii, la distanțe cunoscute, câte două santinele, stînd prin surle de trestie sau prin casele locuitorilor de prin vii.

Se dăduseră ordine circulare în toată țara ca ori cine va veni în București din familiile refugiate, să meargă drept la stabul companii, să se înfățișeze la căpitan, pentru ca acesta să'l trimeată cu convoi de călăreți să stea, să se curețe, să se desinfecteze.

Din vechiū document

Acestea se făceau prin fum și spălătură pe la carantinele așezate în oculul Capitalei, la Colintina și la Cotroceni; unde erau doctori și amplotiați curățători, apoi cu biletul acelor doctori aveau oamenii permisiunea a se întoarce pe la casele lor. Ordinul în privința asta era general, fără excepție.

Spre eterna și trista tinere de minte, să vă povestesc vederea ce avea capitala în vremea acelei triste epidemii. La 12 care de bolnavi de choleră a fost numit praporcicu Toma Conțescu, ca să 'i ducă să 'i predea spitalului de la Mărcuța; praporcicul mă luă și pe mine fiindcă eram cadet (iuncăr), ca să 'i fiu de ajutor. Inșă din cauza noroiului mare ce se făcuse în urma ploilor torențiale, neputând ține drumul drept de la Belvedere-Golescu pe câmpii până la Mărcuța, am fost siliți să trecem prin București ca să eșim pe bariera podului Târgului de-afară, astăzi calea Moșilor. Intrând pe barieră și venind pe pod până la sf. Ioan, jur că nu am văzut suflet de om de cât un cerșetor olog, ce sta pe o tarabă în podu Mogoșoaiei (calea Victoriei), în fața podului de lângă sf. Vasile. Ear la toate curțile boerești erau porțile închise, ferestrele caselor deschise și în mijlocul curților se ridica fum gros și întunecos de la gunoaiele grajdurilor cărora li se dăduseră foc după ordin.

La sf. Ion unde stau de ordinar birjile, nu era nici o altă birjă, de cât o singură caleașcă îmbrăcată pe d'inauntru cu mușama neagră spre ferirea mușterilor de molimă. De acolo plecarăm înainte pe strada Carol de astăzi și sosind la Curtea-Veche cu carele după noi, când se începem a urca podu Târgului de afară, văzurăm că ese din vechia cârciumă a bătrânului Gherasim un sas cu o săsoaică, beți morți, care plecând la braț s'aun împedicat și aun căzut; atunci noi am pus soldații și i-aun ridicat; eun le-am vorbit săsește și arătându le calea spre Curtea Veche, le am zis să se ducă într'o casă să doarmă.

Pornirăm înainte pe podul Târgului-de-afară și tocmai lângă sf. Gheorghe dădurăm de o prăvălie deschisă; chemarăm pe stăpân afară, el ne spuse că e acolo bucătărie grecească și cârciumă. Atunci am dat drumu carelor cu holerici să meargă la pas pe podu Târgului-de-afară, ear eun cu șeful meu intrarăm în prăvălie, unde am găsit masa îmbrăcată în mușama și scaune de paie. Bucătarul ne a pus farfurii și tacâmuri și ne a dat icre cu măsline, pătlăgele tocate cu unt-de-lemn, cum și pătlăgele împănate cu usturoi, fasole, ciorbă și halva de tahân; alt-ceva nu mai avea, fiind postul sf. Mării; am cerut câte un pahar de rachiū-sacâz și câte o sticlă de vin negru; acesta din urmă nu a fost așa de bun ca sacăzu

care ne-a îndemnat să 'l luăm și în două deosebite sticle de câte o oca, ca să 'l ducem camarazilor în lagăr, la întoarcere.

Sosind cu carele de bolnavi la spitalul Măreuca, i-am predat pe toți sub luare de chitanță unui doctor bătrân, muscal, și de acolo ne-am întors la stadiul regimentului la Belvedere. Biata noastră mastică nici nu s'a ajuns ca să se împartă din ea la camarazi în niște sticlute mici; au rămas toți încântați, de la maiorul Alecu Florescu până la praporcicu Dim. Tufeanu.

Iată și o mică anecdotă pe care n'o pot trece în tăcere fiind atin-gătoare de disciplina ostășească. V'am spus că companiile regimentului o-coleau Bucureștii; bravului general Kiselef i a venit într'o zi poftă să vi-ziteze însuși acest cordon sanitar; plecă într'o droschiță mică cu patru cai cu falaitar și eși pe la punctul păzit de compania noastră, Herestrău. Chemă pe căpitan care după datorie trebuia să'i dea raport de compania sa și de buna orânduială a cordonului, apoi plecă înainte, trecu podu de la Herăstrău, dăte pe la Floreasca, sosi la podu de la Fundeni și acolo găsi postat în drum un soldat, care îl opri cu pușca la mână și 'i zise : „Indărăt ! du-te de vino cu călărețul de la stabul companiei.

Kiselef se dete jos din droșcă, și apropiindu-se de soldat, scose două ruble din pozunar și i le întinse zicând :

„Na brat tebe bac,iș, lasă mine București.“

Atunci soldatul i-a răspuns :

„Escelență, e boală de cholera, nu pot pune mâna pe bani, dar dacă vrei să mă cinstești, asvârle î jos.

Kiselef asvârli rublele la picioarele soldatului; soldatul care era me-hedințean, călcă cu amândouă picioarele peste ruble și începe a întinde cocșele puscei, strigând :

„Nazat, că trag foc !

Kiselef a început să zică bravo și într'un hohot de ris s'a întors la droșcă.

Cum a sosit în București, a chemat pe spătaru Alecu Ghica, i-a or-donat să ancheteze faktu și să'i raporteze cine e comandantu companiei, iar soldatului să i se dea alte 10 ruble înălțându-l în grad de căprar. A doua zi i s'a raportat că este comandant al companiei a doua prapor-cicu (sublocotenentu) Cost. Cantacuzino zis Rifoveanu. Kiselef a ordonat să'i aducă decretul de înălțare a acestui praporcic la gradul de parocic (locotenent) dându-i-se gratificație leafa pe patru luni. Dupe asta, gene-ralul rus nu mai înceta de a lăuda oștirea românească și povestea la

toți generalii săi pățania cu farsa de spirit care i-a jucat'o santinela românească.

Să ne întoarcem la minunea făcută și în această epidemie de către Sfântul nostru Dimitrie, patronul capitalei.

Pe la finele lunii Septembrie, ordonă generalul Kiselef a se face sfeștania mare în câmpu Filaretului, aducându-se sfântul din Mitropolie. În acea zi pe acea câmpie, se întinse un cort spațios, care fu înconjurat de toată armata rusească. Aduse mitropolitul pe sfânt și îl așeză pe scaune în mijlocul cortului. Kiselef cu toată generalimea întregii oștiri, cu toți soldații, clerul, boerii și poporul, când au început sfintele rugăciuni pentru încetarea epidemiei, s'au pus toți în genuchii; cei mai mulți au zis rugăciunile cu lacrimile în ochi.

În urmă sărutându-se de toți sfintele moaște, s'au întors în deal la Mitropolie toți generalii și mitropolitul pe jos și între rândurile batalioanelor intrară pe poarta Mitropoliei pe din dos; lăsară pe sfântu în biserică și detașamentele plecară pe la locurile lor. O minune! până la 10 Octombrie a scăzut repede numărul morților care până atunci crescuse îngrozitor, până la 100—160 pe zi. Mărturisesc că minunea asta a fost văzută de mine

În vremea părinților și moșilor noștri era atât de mult respectată biserică noastră cum și obiceiurile cele dictate de lege în cât chiar bolnavii de boalele cele mai grele, alergau mai întâiu de cereau ajutorul celor sfinte. De alt-fel pe vremile acelea nu exista nici un doctor în București afară de doctorii curților domnești, în care publicul nu avea încredere ca să îi cheme, căci erau greci din Fanar și cu totul străini de limba românilor. Creștinătatea noastră alerga la cele sfinte, afară din puținii nemți și unguri ce erau în București și care mergeau și ei la popa lor Baratu, care le dădea o singură doctorie de bróște țestoase hrănite cu dulceață de trandafir și cu zahar.

Creștinii noștri aveau doctori și spițeri, după cum v'am arătat mai sus, pe sf. Ioan Predici și alții. Dâșii alergau la sfintele icoane, făcătoare de minuni din capitală, le luaū de pe la biserică și după ce se făceau masluri în casă cu banii cerșiți de la public, în odaia bolnavului, le oprea puse pe scaun între lumânări aprinse. Bolnavul simțindu-se mai bine, se scula din pat și mergea în biserică, cădea la sfintele daruri de pășeau preoții peste el. Ast-fel mulți bolnavi se făceau sănătoși, iar în vremea convalescenței lor erau pomeniți în biserică, la sfintele slujbe; a-

ceste pomeniri se numiau Miroane și se făceau în patru-zeci de zile sărindar.

În București se mai aflau trei biserici cu hramul (patronagiu) Isvoru Tămăduirii. Aceste biserici erau în trei părți opuse ale Bucureștilor, ca să fie în apropiere tuturor convalescenților care beau apă sfințită de la ceșmelele lor. Când bolnavii se făceau de tot sănătoși, trimeteau de pomană la pușcărie pentru arestanți un cazan mare cu un fel de bucate gătite, câte o pâine, câte o litră de vin și câte o lumânare. Acest obicei îl mai aveau toți părinții noștri atât la nunți, când mărita sa în-sura, și la moartea vre-unui membru al familiei, precum și la Sâmbetele morților care erau la lăsata secului și la Moși.

Acum să vorbesc și despre câte-va biserici istorice din capitală despre care nu am pomenit, ca biserica din mahalaua Foișoru, făcută de d-na lui Mavrocordat care ședea la Cotroceni; biserica Mihaï-Vodă cu patronagiu sfântului Nicolae; ea este făcută de însuși Mihaï; acolo pe acel deal se afla o bisericuță, zisă biserica Albă; într'ênsa s'a grijit Mihaï când îl aduceau paznicii trimiși de Alexandru-vodă la 1591 ca să'l scoată din Bănia Craiovei spre a'l tăia; el a rugat pe paznici, când a trecut pe lângă acea bisericuță, să'i dea voie a săruta icoanele și a se griji; în rugăciunea lui a făgăduit că o va face de zid și o va ocoli cu case și cu zidire, de va scăpa. Și întru adevăr, după ce s'a făcut domn, a transformat acea bisericuță în mănăstire mare de zid; a ridicat împrejur case în care s'a așezat palatul domnesc (1592). Biserica sfinților Apostoli și acea a sfântului Spiridon, cel vechiu, sunt făcute de familiile Dudescu, Cantacuzino și Cantemir. Biserica Schitu Măgureanu rădicată pe dealul unde se află, lângă lacul Cișmegeiului în marginea Bucureștilor, a fost făcută chinovie de călugărițe, de către vechea și boereasca familie a Măgurenilor rudită cu împărăteasca familie a Cantacuzenilor. Biserica din suburbia Oboru-vechiu cu hramu lui Ioachim și Ana, părinții Maicii Domnului, ridicată de către Teodosie mitropolitul; acolo era un câmp deschis ca și câmpia de azi a Moșilor, unde se făceau cele două târguri de vite ale săptămânii; de aceia se numește acel loc pînă în ziua de astăzi oborul vechiu.

Pe acea câmpie, după vechiul obicei al strămoșilor noștri, un boer din familiile mari ale țării anume serdarul Mogoș, proprietarul caselor Brâncoveanului Grigorie cum și a moșiei Mogoșoiaia, ridică o cruce mare de piatră groasă și înaltă ca cea de la Călugăreni și pe ea puse

de se săpă lauda sfintei crucei în versuri și la sfârșitul fiecărei strofe se zicea :

„Tu cruce, postamentul picioarelor lui Isus Cristos, ajută pe cei ce te sărută cu credință; iar voi creștinii care vă adunați aci și o serbați, rugați pe milostivul Dumnezeu pentru această frumoasă țară, ca să o apere de cele rele să nu pață nimic, ear pe mine serdarul Mogoș, să merte de păcatele mele“.

Această frumoasă cruce a fost învelită cu o cupolă de zid întocmai ca cea de la Călugăreii; poporul care se aduna la obor pentru speciile sale intra în acea cupolă la vreme de ploii și de călduri; țăranii ca și târgoveții se desbrăcau și își atârnau hainele lor de această cruce. Reposatul mitropolit Teodosie, trecând într-o zi de obor pe acolo și indignându-se foarte mult de această nerespectare a crucei a poruncit pe dată de s'a aridicat biserica, lăsându-se crucea și cupola ca să serve de altar, trăgându-se catapeteazima altarului pe antreaua cupolei: ast-fel sfânta cruce a servit de cruce în marginea sfintei mese; ear azi după timp de 200 de ani, acea cruce colosală e așa afumată de tămâie încât și-a schimbat fața pietrei într-o culoare neagră ca a abanosului de toată frumuseța.

În această biserică, după cum am zis mai sus, există și o icoană foarte veche și bine desenată adusă din Constantinopole și dăruită de Alexandru vodă Ipsilant (unul din cei mai buni domni din Fanar care a iubit țara asta). Pe marginea acestei icoane el și-a țintuit marca domnească a țării pe o placă de argint suflată cu aur, ce se găsește pene în ziua de azi în sfânta biserică a mahalalei numită Oboru-Vechiū.

Biserica sfintului Spiridon de pe podul Beilicului e făcută din temelie de familia Ghiculeștilor; acolo se îngropaū domni și boerii fanarioți; ea a fost înzestrată cu mari averi și chiar astăzi are ca proprietate a ei orășelul Rușii-de-Vede din județul Teleorman. Biserica sf. Gheorghe vechiū de pe podu Târgului-de-afară, lângă bărăție, a fost Mitropolia țerei Românești în vremea lui Mircea vodă cel bătrân. Biserica sfântu Ilie din Gorganii a fost ridicată de vornicul Gorgan care a fost omorit de Mihnea vodă cel turcit. Biserica catolică numită Bărăție (Bărăția) a fost ridicată fără clopotniță și turle, de un bogat comersant italian Baptist, ca să serve coloniei austriace din capitală ca loc de închinăciune. Baptist își avea locuința în mahalaua Batiștei și de la el a primit această mahala numele ei de Batiște; cât pentru biserică, nu s'a dat voie de către vizirul Sultanului otoman să se ridice turle, clopotniță și să i se pună clopote, pină în zilele lui Alexandru vodă Moruzi la 1793, când s'a mijlocit prin ru-

găciuni la vizir și s'a dat catolicilor și berat împărătesc, adică : hrisov ; de atunci s'a numit Bărăție, însă n'avea episcopat ci numai un paroh, și era pusă sub episcopatul catolic din Nicopole.

Să vă spun ceva și de chipul cum se făceau cununiile în biserică și mesele pe acasă, la nunțile românești, ce erau și cum se numiau cofeturile și bucatele ce se serveau.

În timpul cununiilor în sfânta biserică, se asvârleau de pe anvonul diaconului, uude se zice evanghelia, cofeturi amestecate cu parale mărunte, năut prăjit cu stafide roșii. Cofeturile ce se vindeau pe acea vreme de către cofetari erau : migdale prăjite în zahăr roșu, diavolinuri (șuviță de coajă de lămâie prăjite în zahăr alb ;) li se dăduse acest nume fiindcă usturau gura când le mâncai, dar nu puteai să nu le mănânci căci îți parfumau toată gura a lămâie și, vreî nu vreî, de cochetație le mâncai ; acadele cu apă de trandafir sau cu vanilie, anasoane mărunte (semințe de anason prăjite în zahăr) ; rahaturile și corăbielele erau turcești ; pișcoturi cu ouă, pastă de halviță albă cu migdale și lămâie. Dulcețurile erau : peltea de lămâie, peltea de gutui, dulceață cu nuci, dulceață de trandafir, dulceață de zmeură și de vișini.

După grămădirea mai multor greci și grece din Fanar s'a înmulțit și diferitele feluri de dulceață până ce se făceau dulceață de floare de plută de pe bălți, de rădăcină de cicoară, de mieșunele, de cireși amare și de mure. Însă primitivele cofeturi, care se obicinuiau de săteni până la jumătatea secolului nostru, erau : stafide negre, năut prăjit, roșcove, smochine în păpușe, și boabe de porumb prăjit cu sare (floricel).

Să venim la bucatele de masă. Zemurile primitive (ciorbele) erau : păpara (pâine prăjită, brânză frământată și zeamă de carne) iar săracii obicinuiau, în loc de zeamă, terci, și urzici cu mămăligă, ciorbă de borș cu ștevie roșie. Orașenii mâncau ciorbele de trahana, tăiței, fidea, orez, griș, linte cu căpățeni de usturoi, fasole, perișoare, muchi de burtă și ciorbă de căpățână de miel cu borș sau cu oțet bătut cu ouă. Peștele era obșteșc mai cu seamă că se mânca în ciorbă : crapu și plevușca (un fel de pește foarte mărunțel) somnotei și vêrlan. Bucatele erau : ciulama de pasere, iahnie de bou, ciuperci, prune și pere, un fel de bucate numite caploma precum și mămăliga pripită, cu unt, ciorbă de iepure cu vin zisă „țigănească“ și ouă coapte ; pește iahnie, pește rasol cu oțet și pește saramură. Fripturile în general erau ; de muschi de vacă, de pasăre, de rămător și de crap despecat și întins pe un proțap la dogoarea focului ; asemenea

se făcea miel fript în frigare de lemn ; însă mielu nu se mai mânca fript până în ziua paștelui său a sfântului George. Carnea de rîmător se mânca friptă de toți țerani ; și la mesele orășenești era friptura de mușchi bucate de limbă și bucate de carne de porc cu varză ; Vénaturile și porumbeli se făceau și ghiveciuri amestecându-se carnea lor cu pește și cu diferite verdețuri, se făcea apoi găscă cu varză și orez, și rațe coapte în tăvi bine spoite ; numai bietul purcel nu se putea găti într'altfel de cât fript în frigare de lemn ; la mesele bunilor domni români se aduceau pe tăvi mari capre întregi sălbatece fripte. După masă se mâncau în genere toate poamele ; la venirea grecilor s'au ivit : plăcintele, bogacile, halvarele, sarailiile, baclavalele și cadaifurile. Proviziunea însă de traistă a călătorului sêtean și a ciobanului nu era alta de cât tot ce este mai plăcut și de sațiu : burzu de mămăligă este un cocoloș cât un pepenaș de cei mici făcut cu brânză în mijloc rotunjit în pumni și prăjit pe jeratic ; unui om ajungeau câte trei burzuri pe zi.

Blestematul domn fanariot Mavrogheni Nicolae a dat o masă boerilor țerii noastre de pe acele vremuri nenorocite, și în bătaie de joc a poruncit să li se pună mîncarea în străchină mari de pământ dându-le câte o strachină mai mică în loc de farfurie ; le-a turnat ciorbă de terci cu mămăligă și în loc de friptură le-a dat burzuri fripte ; felul de bucate era iachnie de cosac sărat iar bêtura le-a adus-o în sticle ; era vinul cel mai bun din pivnițele Mitropoliei, căci acolo se păstra vinurile cele mai vechi. Intre boerii măsași au adus și câți-va din românii sala-hori cari erau adunați cu carele pentru a căra pesmetul după oștirile turcești puse sub comanda lui cât a ținut războiul turco-austriac. Boerii la masă au mîncat numai din burzurile cu brânză. La această masă ședea și el în cap cu mitropolitul Cosma lângă el, și mîncă din aceleași burzuri. Pe la sfîrșitul mesii zărește de departe la masă un venerabil bătrîn cu barba albă îmbrăcat ca cei-l'alți săteni în zechia albă ; îl cheamă lingă el și mitropolitul 'l întreabă ;

„De câți ani ești, bătrîne ?

„De 80 ani măria ta ; când m'am popit eram de 32 de ani.

„Ce ? popă ești tu ?

„D'apoi ce să fiu, săracul de mine ! ne-au luat și pe noi în salaorie. Și pentru că era mitropolitul lângă vodă, acesta zise iar :

„Minți, bătrânule.

„Ba nu minț, măria ta, că e mare puterea măriei tale.

Din vechea carte a legilor

„Dacă ești tu popă spune-mi cele 10 porunci, ca să ți dau drumu să te duci acasă.

Atunci începu bietul popă, să-i numere pe degetele de la mâini poruncile, zicând [așa: Adacale, Vidin, Lom, Rahova, Nicopole, Șiștov, Giurgiu, Hârșova, Brăila, Măcin.

Vodă zise :

„Astea sunt, mai, bătrîne ?

„Da, măria ta, astea sunt poruncile măriei tale, ca să cărăm la a-cele locuri și noi preoții zahereaua oștirilor turcești, îți mai dau oare pas să ți mai aduci aminte de poruncile care le-a dat Dumnezeu lui Moisi !

Fanariotul atunci făcând haz de această prezență de spirit a popii, și ca să mulțumească și pe mitropolit, a chemat pe vernicu cel mare care era Dumitrache Ghica, tata lui Grigore vodă Ghica, devenit pe urmă ban mare, și i-a poruncit ca pe dată să trimeată pitacuri domnești la toți ispravnicii, ca să nu se mai ia preoții în salahorie ; dete preotului de cheltuială și pitac la mână, și'l liberă. Preotul era din Muscel și mitropolitul l'a înălțat îndată la grad de protopop.

Eată ce îmi povestește și tatăl meu, de acest mojie și nebun domn. El a servit întâi ca dragoman pentru limba greacă sub căpitan-pașa (comandantul marinei otomane) și din acest post l'a numit d'a dreptul domn în România. El avea aici o gabrioleță cu două tunuri mici, unul în dreapta și altul în stînga caprei vizitiului, acolo unde se pun felinarele ; tunurile erau pline și vizitiul avea ordin, ca la caz de primejdie să aprindă o iască cu cremenea și să le dea foc. Vodă era ture și avea ca îmbrăcăminte un ileac roșu (un fel de spențer de marinar) cusut cu fir ; pe cap purta cealma turcească verde cusută cu nendele în felii ; ca încălțăminte avea imineii roșii în care își băga picioarele goale, fără ciorapi ; șalvarii îi ajungeau numai până la genuchi, de i se vedeau pulpele cu picioarele goale, și pe picioare avea pîr negru fiind și el oacheș cu barbă neagră. Acesta era costumul marinarilor turci.

La cabrioleță avea înhămați două cerbi mari cu coarnele mari, din munții noștri. Acestea toate erau ca să ție în respect și spaimă pe orașeni.

Intre domni fanarioți am avut câți-va domni din pămîntenii, precum : Racovițeștii și Ghiculeștii.

Când s'a scoborit de pe tron Grigorie vodă Ghica și până să sosească oștirile rusești în București la 1770, țara se afla sub un guvern provizoriu ; atunci s'a răsculat o ceată de apelpisiți numindu-se crai de

Curtea-Veche; et aveaŭ în capu lor pe un grec anume Melanos bocceagiu, și aŭ început a jefui prăvăliile de prin târg, intrând din cârciumă în cârciumă și îmbătându se cu toții, ast-fel aŭ năvălit și la palatul domnesc cu un măgar după ei.

Melanos fusese pus de ceata lui călare pe măgar zicând că pe el l'aŭ ales de domn și stăpânitor, fusese îmbrăcat cu cuca domnească și cabenița; i se dăduse topuz domnesc în mână și steaguri domnești; ast-fel plecaseră cu el înainte prin târg strigându-î mereu:

„Să trăiești măria ta, ani mulți și fericiți!

Apoi il înjuraŭ cu cele mai proaste cuvinte; il amenințaŭ că dacă nu 'i va purta pe unde voesc ei apoi il vor...; aci venia cea mai groaznică înjurătură ce poate eși din gura unor bețivi.

Tot alaiul lor se poprea, cum zisei, din cârciumă în cârciumă și ei beaŭ ce le eșia înainte; aceasta a ținut 2 zile și 2 nopți și de mai ținea și a 3-a zi, bețivii ar fi dat foc orașului.

Dumnezeul capitalei, care a protegiat'o tot-d'a-una, a făcut ca să se afle în monăstirea Cotroceni o ceată de 100 de turci cu un beșli-aga (aceste cete erau în tot-d'auna acreditate pe lângă domn); după scoaterea din domnie a lui Vodă, și în așteptarea venirei oștirilor rusești, turcii nu plecaseră încă la Ruscuiuk. Neguțătorii mai de frunte din capitală, văzând prăvăliile și stările lor amenințate de acești crai de Curtea Veche, alergară cu toții, și se plânseră la acest beșli-aga; îndată ce a auzit de cele ce se petrece în oraș (căci monăstirea Cotroceni era departe de oraș), înțeleptul turc încalcă împreună cu ceata lui și sosind în oraș, se luă după crai, și pe care il prindea il spânzura chiar în locul unde se găsea; pe nenorocitul Melanos însă l'a spânzurat în mijlocul târgului într'un colț de răspântie, iar gătelele domnești le-a adus pe toate la palat și le-a dat în seama boerilor ce țineaŭ locul de domn; aceștia nu aveaŭ nici o oștire ca să străjuească orașul, fiind-că nici bani nu erau în vistieria țerei.

Nu puțin după aceasta sosi și armata rusească, însă de atunci în istoria țerei, se numește această revoluție epoca apelpisiților de la Curtea-veche, rămâind și zicătoarea de „crai de Curtea-veche“.

Vreaŭ a vorbi și de alte câte-va obiceiuri pe care le aveaŭ românii, căci nu găsesc de cuviință a le lăsa în întunericul uitării. Ast-fel încep cu *călușarii*. Acest joc voinicesc este din timpul cavalerilor romani, de aceia vedem pe călușarii de azi împintenați, cu măciucă în mână (armă veche romană), cu un căpitan s'aŭ un conducător în frunte, cu steag și

având un moș bătrân, cu mască pe obraz, care face pe judecătorul acestei cete; el este oprit a nu vorbi cu nimenea; asta înseamnă că judecătorul nu trebuie să poată să divulge secretele trupei, să arate crimele făcute de soldați, care se osândeau la bătaia falangei. Numele acesta de falangă vine din numirea greacă a liniilor ostășești ce se numesc (grecește) falanx. Instrumentul de pedeapsă era ast-fel: un băț lung așa ca să-l poată ține de amândouă capetele două inși; în mijlocul acestui băț gros de supliciū, era petrecută o frînghie prin două găuri alăturate, și înodată la amândotă căpătăile; osânditul ce nu mai merita a figura între bravii și oneștii săi camarazi, — căci se osâdea pentru crime mari, — era trântit jos la pământ și i se treceau amândouă picioarele în acel laț de frînghie; apoi cei doi inși care țineau căpătăile bățului, suceau până ce alăturau tălpile picioarelor vinovatului una lingă alta. După asta, începeau a-l bate la tălpi cu măciucile, lovindu-l tot soldatul din linie, până ce îl făcea nedestoinic a mai sta pe picioare și ast-fel se înțelegea că era incapabil a mai figura în linie, între camarazii lui.

Ei bine, această scenă o vedem că se petrece tot-d'anna la jocul călușarilor, cu deosebire că astăzi se adună toate măciucile de la călușari și cel pus la falangă e bătut cu snopul de măciuci; aceasta ca să nu dea fie care așa în glumă, ceva mai tare, totuși a trebuit să rămână înțelesul că vinovatul a fost osândit cu toate voturile camarazilor săi.

Este până în ziua de astăzi și ceata *borojenilor* care joacă o simplă horă; și acest joc este rămas tot din timpul romanilor. Este la țărani noștri ziua ropotinelui femeilor, care e o zi pe an, când toate murile sunt libere a face ori-ce petrecere, a se plimba a bea și a mânca unde voesc fără a fi observate de bărbații lor. Această zi este urmașa celei mai mari sărbători a lui Baccus bețivu și a sirenelor cu picioarele de capră care făceau jocurile cele mai destrăbălate. Serbările astea două, fiind modificate după civilizația noroadelor, au rămas a fi la noi danțul borojenilor. Mai sunt încă *Paparudele*; aceasta e serbarea zeiței Mitras, sau Ceres iar în elinește Chibela sau Dimitra cu turnu în cap. Ea era patroana tuturor semănăturilor, de aceea se înfățișa purtând în mână cornul abundenței, având la picioare plugul și în cap turnul cetății [locuința o-menească].

Sărbarea ei o practică astăzi femeile îmbrăcate peste cămașe cu buruieni, având pe cap cunună grosă tot de buruieni: această serbare se făcea la vremuri de uscături și de nerodire; femeile umblau pe strade și lumea le turna pe arșițele mari donițe de apă pe cap. Înălăturată fiind pe

urmă această serbare idolatră, ea a rămas a fi practică până în ziua de astăzi de țigănci; fetele române au îmbrățișat după sfânta noastră evanghelie jocul de veselie a surorilor lui Lazăr cel ce a fost înviat din morți de Cristos: jocul se numește Lăzărnică și în loc de buruieni fetele pun pe ele haine curate albe și lucruri de culori deschise și în loc de cunună de buruieni pe cap, pun multă beteală de aur.

Maî era și încă este mărtisoru care îl pun toate fetele și damele chiar la zi întâi de Martie, la gât și la mâni; este un ban atârnat de un fir de mătase roșu și alb, ceea ce înseamnă: albeața feții și sănătate. Acestă gătea'ă este a muselor lui Marte zeul războaielor. Mătasea roșie însumă sacrificiul sângelui și mătasea albă pacea.

Maî este încă o serbare tot de la romani, care durează nouă zile, (de trei ori trei, nouă) la începutul lui Martie; astea sunt ursitorile. O babă trăgea lină din caier, altă babă o răsucea pe fus și a treia babă, pene a nu sosi firul de lină la fus îl tăia cu foarfecile și de aceia s'au numit babe rele și babe bune. Cea care scoate din caier este născătoarea lumii și cea care pune pe fus, este viața îndelungată, ear cea care taie firul cu foarfecile, este cea maî rea și se numește Gorgóna. După aceste nouă zile sosește ziua fericirii ce i s'a zis după religia creștină, a sfintei martire Evdochia, ear tradițional românii au pus-o și pe ea între babe zicându-i baba Dochia, adică fericita zi în care Dacia întregă a căzut sub sceptrul strămoșilor noștri romani.

Multe lucruri frumoase a avut țara din obiceiurile romanilor, și fiindcă vorbirăm de Zeia Ceresa cu cornu abundenței în mână, nu pot trece cu vederea un fapt: ascultați, mă rog, e vorba de o pierdere mare artistică ce s'a pricinuit țerei, în zilele lui Caragea. La anul 1816 fiind ispravnic de județ la Craiova un boer Coțofeanu, plecând în vizitarea comunelor din județul lui, se opri în gazdă la pârçălabu satului Celeiu (veche cetate a romanilor pe unde și astăzi se găsește maî multe anticități când sapă românii pe la șanțurile grădinelor lor), era iarna și stând trîntit cu ciubucu în mână și ochii la vatra focului, vede un copil mic jucându-se cu o păpușă; se dă jos din pat, se duce la copil, îi ia păpușa și copilul începu să țipe; pârçălabu, tatăl copilului, care era afară la ușă, intră să ia copilul să nu supere pe boer; atunci boeru îi zise:

Știi de ce țipă copilul? fiindcă î-am luat păpușa asta de aramă din mână. Să mi-o dai mie mă, să o duc la copiii mei să se joace cu ea, că copilul tău e mic și o s'o trântescă până 'i va rupe capu și brațele, n'a un ban de argint, dă'l copilului și 'l împacă cu el.

„Iartă-mă, zicea musafirul, că nu mănânc astăzi dulce, fiind-că potesc ca toți creștinii.

Dulceața dar în genere se privea ca o mâncare luxosă, de aceea se făcea halvița ca să fie cu mare abundență la lăsată secului. Iată-cum îi făcea sărbătorea. Se lega de un cui bătut în tavan sau într'o cumpănă afară în bățatură, o bucată de halviță și o ocoleau 10 oameni sau câți voiau; un om orânduit legăna sfoara de care era legată halvița și ceilalți fără să puie mâna, se nevoiau s'o prinză cu gura; când unul o prindea, mușca din ea și îi făcea vent înainte; ast-fel mușca cine putea și cât putea până ce bulgărul cel mare, după mai multe prinsuri și mușcături, devenea mic și la urmă era și el prins și îmbucat d'o dată.

Tărbăceala câinilor este iarăși un obicei vechiu roman. A doua zi după lăsată secului de carne, Luni, se prindeau câinii și se spânzurau cu capu în jos și bieteile animale vărsaū tot ce mâncaseră din rămășițele de la mesele stăpânilor.

Știți de ce trebuiau să intre ei cu stomacul gol în post? Pentru că flămânzi fiind să nu uite firimitura stăpânului ce cădea de la masa lui de post. Căci s'a băgat de seamă că acest animal, care este amicul nostru cel mai bun și despre care tradiția zice că e eșit chiar din creerii fratelui nostru Cain ce fu omorât de Abel, nu aū atâta iubire pentru noi stăpânii decât din cauza hranei și dacă în săptămâna aceea a postului va fi îmbuibat și nu flămând, el doarme toată zioa și nu ștrejuește nici pe stăpân, nici casa, nici animalele stăpânului. Mai e tradiția în privința tărbăcelei, anume că romanii aveau o zi pentru chinuitu câinilor fiind-că nu strejuseră bine Roma, când a venit Anibal la zidurile ei și sentinelele aū fost mai întâiu deșteptate de glasul găștelor.

Era un alt obicei bun și plin de virtute în orașul nostru București. Toți tinerii fără excepție de boer sau de negustor de amploiat sau de privat, respectau pe bătrâni și îi salutaū când treceau pe lângă ei, asemenea pe preoți și pe boerii cei mari. Eraū așa de bine crescuți fiii popoului încât la nunțile și la banchetele ce se dedeau de vodă și de boeri, se chieau tineri de negustori de pe la comptoare și de pe la prăvălii și numai în seama lor se lăsaū lucrurile de argint și aur ce garnisaū mesele. Acest obicei s'a păstrat până în zilele lui Grigorie vodă Ghica. Tinerii erau puși sub ordinul ispravnicilor de curte și al lui emecci-bașa (șeful coptoarelor domnești), acesta avea și o particulară trupă mică de fustași (li se zicea așa fiind că purtaū fuste încrețite și erau înarmați cu

Din biserica DINTR'O ZI

câte un pumnal). După ce se sfârșea ospătu li se dedea și lor fertura ca la toți boerii, cu adaos de un fel de bucate românești numite colărezi, făcut cu lapte și zahar.

Să vă povestesc ceva și despre renumitul han mare zis al lui Manuc-bey. Acest han de la 1804 a fost palatele lui Manuc-bey, un armean foarte bogat care se retrăsese din Țarigrad după omorirea Sultanului Selim II, căci fusese zaraful, adică casierul lui. El avea în Țarigrad atât de mari bogății în cât toate cuiele întrebuintate la construirea palatelor lui erau petrecute printr'o monedă de aur, funduc, irmilie sau rubiea. Toate lem-năriile și tăvanele erau de scânduri colorate și de chiparos. Acest armean a venit aci cu titlul de bey (prinț turcesc) și și-a făcut palate în marginea Dâmboviței și pe spațiosul loc, în podul Tîrgului d'așară, pe care este astăzi casele și fabrica Fidegiului. A cumpărat moșii, a avut mori în marginea Bucureștilor care se numeau morile lui Manuc și pe urmă, retrăgându-se de aici în Franța cu toate bogățiile lui, căci se declarase res-boiū între ruși și turci, a vândut palatele care au devenit han de pasageri. Acest han este actualul hotel Dacia. El a avut un nepot pe care l' chema Murat-bey și se afla la Paris; cunoscându-l împăratul Napoleon I, l'a luat pe lângă dînsul, dându-i și numele de priet Murat.

Eraū în vechime foarte puține hanuri (hotеле) pentru călători, adică pentru străinii care veneau prin București, precum pentru românii de la țară. Hanul Grădișteanului, pe podu Beilicului, este cel mai primitiv în capitală. Hanu Gabroveni era pentru sîrbi și bulgari, astăzi hotel bulgaria; eraū apoi hanu Transilvaniei astăzi cu același nume; hanu Roșu peste drum de Bărăție pentru comersanți brașoveni; hanu Filipesculu pentru străinii din Occident; fostul hotel Pesta, peste drum de poliția capitalei; hanu mitropolitului Filaret pentru austriaci și unguri chiar pe locul unde astăzi este teatrul Național; hanul lui Simion armeanu pentru pasagerii din orient; mai târziu s'a clădit și marele han al lui Radu și Iancu Goleșcu în podu Caliții, lângă azilul Dîmnei Bălașa.

Să spun ceva despre clădirea și căderea turnului Colței. După învingerea lui Carol XII în bătălia de la Pultava, de către armata rusească și retragerea oștirilor suedeze, câte-va coloane nevoind a se întoarce prin Polonia, s'au întors prin Moldavia și Valahia; ast-fel suedezi aflându-se în mare lipsă de cele trebuincioase pentru existență, atât moldovenii cât și românii le-au dat ospitalitate și s'au gândit apoi a le da de lucru și a le plăti ceva înlesnindu-le mijloacele de călătorie.

Bunul spătar Mih. Cantacuzino se întorsese chiar atunci de la bătălia de la Viena, unde fusese trimis de Șerban vodă Cantacuzin cu un detașament de trupe pe lângă Cara-Mustafa, marele vizir, supremul comandant al înconjurării Vienei: aci spătarul român fusese orânduit cu strejuirea răniților și prizonierilor ce cantonau în frumosul parc de la Schönbrunnen; se vede până în ziua de astăzi o cruce mare de piatră cu marca țerei românești, ridicată de Cantacuzin în acea frumoasă grădină. Ast-fel zic, cum s'a întors spătarul Cantacuzin din acea expediție s'a apucat să ridice spitalul; după puțin timp, sosind și refugiații suedezi și voind a le da de lucru, căci era om cu stare mare, îndată după isprăvirea sf. biserici ce există și astăzi cu patronagiul trei Ierarchi, s'a înțeles cu șefii și inginerii aceluï detașament de a ridica înalta clopotniță, numită turnul Colței, în care așezat și un clopot mare monumental plin de inscripțiuni (care astăzi se află trântit în grădina primăriei). Turnul era înalt de înalt de cum se afla la dărîmare, și la învelitoare avea alte patru turnulețe iar mai jos avea ceasornic mare; când turnul a fost gata, inginerii s'a rugat să li se permită a zugrăvi jos la postamentul lui, în dreapta și în stînga intrării gangului de sub turn, două soldați suedezi, unul de infanterie și cel-l'alt de cavalerie; a existat acele două figuri, ca niște sentinele numai un an, în urmă aflându-se în Constantinopole despre aceasta, a ordonat viziru de s'a șters prin tencuială.

La anul 1802, Septembrie 14, în ziua de Vinerea-Mare, teribilul și vestitul cutremur de pământ a dărîmat turnul pe jumătate și locuitorii capitalei nu s'a mîhnit de dărîmarea mai multor case mari și biserici, cum s'a mîhnit de dărîmarea pe jumătate a acestui falnic monument ce împodobește orașul și pe care astăzi îl „mîncarăm“ desevârșit, noi, descendenții strămoșilor noștri, ca țiganii biserica de cașcaval. Acel monumental și mare clopot, căzînd din înălțimea turnului, știrbit la o margine, a stat mulți ani în curtea spitalului, fără să fie întrebuințat pînă la anul 1843, când fu ales de țară ca domn George D. Bibescu; atunci, pentru ziua aceea, porunci guvernul de să urcă clopotul earăși în turn pe crivace țepene și, așezîndul, l'a tras așa știrbit cum se afla. ca să facă și el gloria acelei zile fericite și memorabile când a fost dat țerei să 'și aleagă singură domnitorul fără nici un ordin din partea Porții. Peste puțin timp însă, clopotul a fost earăși scoborât. Acel clopot bine turnat, bine lucrat, plin de ornamente, pe care se vede o întregă inscripție istorică, cei trei Ierarchi și frumoasa marcă a țării noastre a devenit în gluma orașenilor proverbial. Ast-fel se zicea:

ast-fel se comunica epidemia ciumei prin sate și orașe. S'a băgat de sémă că aceea mângă se lipea mai cu inlesnire și de monedele unsuroase și nădușite ; de aceea s'au format carantinele, care va să zică oprire la un loc a călătorilor ce veneau din spre Alexandria și Cairo ; ei erau opriți sub pază 41 de zile ; ăsta este termenul carantinii celei mari. Carantina periodului al doilea era de 21 de zile și aceea a periodului al treilea de 11 zile ; și această scădere se făcea treptat după scăderea epidemiei. La carantine spălăturile cu oțet și sare se făceau monedelor ; materiile se desinfectau prin fum de pucioasă, se spălau cu apă și se țineau în urmă la aer. Să fi fost ori-ce materie, cât de prețioasă : șaluri, covoare, blăni, lînării și chiar pânză, trebuiau să treacă prin aceste afumări și spălături ; scrisorile de corespondență, pașapoartele, catastifele, se pătrundeau cu impunsături de sule, se puneau în dulapuri închise și sub ele aprindeau pucioasă. Ast-fel erau carantinele, cum le-am avut și noi pe toată marginea Dunării până la anul 1860. Accstor carantine se supunea ori-ce călător, prinț, sau plugar ; semnul lor pentru pasageri era un steag rădicat de la orele 8 de dimineață până la orele 8 seara ; după lăsarea steagului nu se mai primea.

Insuși înțeleptul și bunul domn Barbu Știrbei, s'a supus la carantină când s'a întors de la Constantinopol, cu investitura de domn. Toți boerii din București, il așteptau, cu mitropolitul în cap, în salonul cel mare al carantinei Brăilii, unde era și generalul N. Mavru, inspectorul carantinelor Dunărene. Il așteptară toată ziua până la ora 8, când se coborî bandiera carantinii ; la 8^{1/2} ore s'a văzut pe Dunăre, venind din spre Galați fiind încă lumină, vaporul care transporta pe Măria Sa Vodă pe lângă alții, era însoțit și de aghiotantul său maiorul Vilara, care i era ginere.

La debarcader înșiră în marginea Dunării toți boerii cu generalul Mavru în cap. Generalul Mavru pași pe podul debarcaderului, ce despărția vaporul de mal și strigă mării sale ce era rezemat de galeria vaporului, ca să-i trimeată un aghiotant, ca să-i vorbească ; nenorocirea căzu pe bietul ginere al lui Vodă, Vilara ; când acesta vru să pășească din vapor pe podul debarcaderului se împedică nenorocitul de sabia lui și căzu în Dunăre. În zadar se repezără mulțimea marinarilor ca să'l scape ; valurile turbate ale roatelor il asvirliră sub vapor ; săriră cei mai mulți din mateloți în apă, se băgară chiar sub vapor dar nu avură parte a'l prinde și peste un sfert de ceas îl văzu cărmaciul plutind pe Dunăre, bătut de talazuri. Atunci se repezără corăbierii, il prinseră, il luară în barcă și'l

suiră mort în vapor; îl lungiră pe un covor d'asupra pe punte însă nu'î putură da nici un ajutor, nici mateloții nici doctorul vaporului. În vremea asta înțeleptul domn zise lui Mavru :

— Mon général, n'a înserat încă, nici acu nu'mi dai voie să'mi plâng nenorocirea în odaia ce ai pregătit pentru mine?

Răspunsul a fost dat cu tot respectul, scurt și coprinzător :

— Nu, măria ta, căci calc legea, acum suntem în vremuri de epidemie.

Ast-fel nemângăiatul domn petrecu toată noaptea până la ziua albă, plimbându-se d'a lungul vaporului ca o santinelă pe lângă cadavrul întins al ginerelui său, la capu căruia ardea o lampă pusă de căpitanul vaporului.

Iată dar stricteța cu care se păzeau carantinele la vremuri de epidemii și mă fălesc că între paznicii acestor măsuri carantinești, am fost și eu ca comandant de companie la anii 1837 și 1838; compania mea era răspândită pe Dunăre la 26 de pichete, cu începere de la gura Ialomiții până la gura Bălții Filipoiu în potrivea Ghecetului turcesc, în marginea Dunărei, peste drum de portu Brăila.

Carantina era cu termenul cel mare de 41 zile, căci în partea dreaptă a Dunării mureau câte 10—15 inși pe zi, ear turcii și bulgarii vecini, prin fel de fel de mijloace, umblau să introducă ciuma și în partea noastră, asvirlind noaptea pe marginea Dunărei haine de la ciumații și parale tăvălite în puroaiele ciumaților și înodate în basmale.

Aceste obiecte se aruncau de către acei ce trăgeau șaicile turcești la edec în susul Dunărei; densesii erau însoțiți din pichet în pichet de câte o santinelă, totuși isbutiau să arunce jos aceste obiecte ca să le găsească paznicii în urmă; își închipuiau în capul lor, că dacă ne vom ciuma și noi în partea stângă a Dunării, se vor desființa carantinele care le împedica negoțul. Aceste secrete le aflau tot-d'auna directorii carantinelor prin spionii ce aveau în partea dreaptă a Dunărei. Era atât de strașnică strejuirea noastră, în cât eu cu patru ofițeri ai mei, am șezut două veri prin pichete pe linia Dunărei. Aveam ordin să nu ținem câini și pisici la nici un pichet, pentru că aceste animale care umblau adesea prin satele părți drepte a Dunării, să nu se întoarcă molipsite la pichetele de care aparțineau. Această strictă strejuire a durat doi ani, 1837 și 1838; cât a fost de teribilă boala ciumei în partea dreaptă a Dunărei, în România nu a putut pătrunde. Cele trei regimente de infanterie erau toate înșirate prin pichete pe toată întinderea Dunărei, de la Verciorova până la gura

Siretului, având comandanți pe bravii coloneli Horvatsky, Engel și I. Solomon.—In acești două ani s'au împușcat de către santinellele noastre mai mulți călcători de hotare, precum și doi ofițeri de artilerie turcă ce pluteau în susul Dunării cu munițiuni pe care voiau să le ducă prin cetăți. Ei s'au împotrivit santinellelor trăgând și patru focuri asupra pichetașilor; aceștia au ripostat, prin alte cinci-șase focuri și ast-fel au împușcat pe acei doi ofițeri. Pașa Silistrei a cerut să se facă anchetă în țară, dar a fost refuzat, respunzându-i-se că chiar excelența sa de s'ar fi purtat ca acei ofițeri ai săi tot așa ar fi pățimit. Pașa a raportat la Țarigrad, și peste trei săptămâni domnul nostru a primit o scrisoare a vizirului, care îl poftia să ordone strejuirile dunărene a nu fi așa galantane cu răspândirea gloanțelor, căci acei ofițeri erau trimiși ca în toți anii cu pulbere și munițiuni pe la cetățile ferhatelor dunărene.

A doua calamitate este teribila vijelie sau teribilul vârtej de furtună ce a trecut peste capitala noastră, venind din Occident; au fost desvelite atunci cea mai mare parte din casele orașului, cum și întreaga Mitropolie; aceasta a fost la anul 1821, când se aflau turcii aici; alte accidente nu s'au pricinuit.

A treia și cea mai mare calamitate a fost focul teribil ce a prefăcut în cenușă a patra parte din orașul nostru, centrul cu prăvăliile pline de mărfuri, în ziua sfintei Inviere anul 1847, la 12 ore, în mezul zilei. Iată cum s'a provocat incendiul și cum s'a petrecut lucrurile în vremea a duratei focului.

În ziua aceea, după ce făcuserăm Sfânta Inviere, începu o furtună teribilă în partea despre Craiova; un copil ce ședea în proprietatea Sfântului Dimitrie din strada Carol I, luând un pistol plin al tatălui său, a mers în șopron unde se ținea trăsura ca să nu-i vază nimeni isprava și a descărcat pistolul în tavanul șopronului; podul fiind plin de paie, a luat foc îndată șopronul și grajdul. Uraganul ce bătea din spre apus, fiind așa puternic, numai decât s'a întins focul peste biserica Sfântului Dimitrie și peste casa d-lui Niculcea; ast-fel toată partea dreaptă a uliței Germane, astăzi strada Smârdan, a luat foc; de aci s'a întins incendiul în partea dreaptă a Lipscanilor, pe la Curtea veche, pe la Bărăția, unde erau atâtea prăvălii, prin Covaci plin de hanuri, pe la Sf. Gheorghe și tot centrul, prin strada Rachtivanu, peste Sf. Vineri, peste tot coprinsul Lucacilor, și peste toate stradele din spatele Lucacilor, până a eșit pe bariera Vergului și a Iancului și a distrus și câte-va

Dintr'o fotografie.

hrame de prin viile de afară. Alt curent al pârjolului care a luat direcția Sf. Vineri, pășind peste biserică, a mers drept pe calea călărașilor până a eșit la bariera Iancu. Aceste două fură ramurile mari ale torentului de foc, cari aū mistuit tot în drumul lor și care a fost imposibil de a se potoli de mână omenească. Aū ars biserici: Bărăția, Sf. George amândouă, Lucaci și Stelea. Șindrila de pe casele cele mari ale lui Băltărețu din mahalaua Negustorilor a comunicat flacările, după cursul vântului, până la barieră. Nori groși de fum se ridică în înaltul cerului iar vântul a dus o mulțime de lucruri departe până peste viile Mărcuței și ale Pantelimonului; a doua zi s'aū găsit încurcate prin crăcile copacilor de locuitorii de lângă pădurea cea mare a Pante'imonului și a Cernichii, panglice, petice de mătăsării și stămburi, foi de hârtii și altele. Iată, ast-fel a fost acest pârjol îngrozitor.

Mă aflam în ziua aceea dejurna peste carauale, adică de rond, și la 12 ore eram și eu în salonul de primire al lui Vodă Bibescu, unde era adunată toată boerimea țerii, fiind ziua învierii Domnului. Eșind Măria Sa în salon ca să salute boerii cu „Christos a înviat“, ne pomenirăm d'o dată cu Iancu Manu care era agă; el raportă abia suflând că ard Bucureștii. Atunci să fi văzut trista privelește, toți boerii scoborând scările în fugă, trăsurile inghesuindu-se. Voiaū toți să se afle cu un moment mai curând pe la casele lor. Vodă strigă să asvârle vizitii șeile pe toți caii de călărit din grajd. Trimeseiū și eu atunci să'mi pună șeaua pe unul din telegarii mei, și să mi-l aducă ca să mă țin de suita lui Vodă. Incălicară dar pe caii atât cei domnești cât și cei de la ordonanța de la cavalerie următorii aghiotanți și șeli aflați în garnisoană: Colonel Odo-bescu, colonel Engel, colonel Gramont, colonel Blaremburg, colonel Herescu, colonel Banov și aghiotanții beizadea Scarlat, căpitan A. Călinescu, maior I. Florescu, maior N. Bibescu și cu toții plecarăm și eșirăm prin podu Beilicului în piața mică, unde era pușcăria, peste care cădeau tăciuni aprinși de pe la casele din strada Carol I și Curtea veche.

Negustorii de prin prăvălii cu începere de la piața mică (Sf. Anton) până la Bărăție, de prin amândouă părțile podului Târgului d'afară, top-tangii, pânzarii, brașovenii, cofetarii, rachierii și băcauii își asvârliseră toate mărfurile în mijlocul stradelor, de nu mai era loc să circule nici instrumentele pompie ilor, nici sacalele, în acea strimță răspântie, de unde începea ulița lui Rahtivan.

Sosi la moment și întregul regiment de infanterie fără arme; soldații aveau numai cângile și topoarele câte s'aū găsit în magazia pompierilor.

Asemenea sosi și cavaleria pe jos, de la Malmezon și începură toți a dărâma, a tăia și a da ajutor nenorociților incendiați. Eū aflându-mă călare prinii ordin, chiar la foc, de la șef, să mă reped la palat să iau jumătate din soldații gărzii palatului, lăsând numai santinelele și o jumătate de pluton, pentru streaja stindardului ce era adus la palat.

Intorcându-mă în piața mică, unde era și pușcăria cu mai mult de 150 arestați, am luat ștrânguri de prin legăturile brașovenilor, trântite în drum, și am legat pe arestați cot la cot, înșirându-i câte 3—4 perechi la alt ștrâng lung; i-am trecut Dimbovița pe la spatele hanului lui Manuc, care nu ardea și i-am trimis sub îngrijirea ofițerilor noștri și sub conducerea maiorului Cristache Tei, în niște odăi vechi goale, ce erau în curtea arsă unde astăzi este arestul pieții (dealu Spirii); pe arestanții bolnavi (căci în temniță erau și paturi cu vre-o 20 de bolnavi) cari nu puteau umbla pe picioare, soldații îi duseră pe paturi făcute din câte două puști, ținute de căpătaie, de 4 oameni; pe fie-care pat se puneau doi bolnavi care se țineau cu mâinele de curelele patronașelor soldaților. Ast-fel cu acest transport de 8—9 perechi de bolnavi, am mers pe podul cel strimt al Dimboviții de la gura pieții (atunci poarta pușcăriei), până la poarta spitalului Brâncovenesc ce era aproape. Am însărcinat două ofițeri cu predarea bolnavilor îngrijitorului spitalului, de a căror primire și așezare la paturi mi-au dat chitanță, bolnavii arestanți au fost așezați toți într'un deosebit salon sub paza unei santinele compusă dintr'un căprar și trei soldați.

În vremea ce scoteam hoții din pușcărie, care începuse să arză, reșeturile de tăciuni cădeau peste noi și hoți. Abia sfârșisem scoaterea hoților și întreaga pușcărie fu în flacări; tocmai atunci cădeau și clopotele din clopotnița Bărăției care ardea îngrozitor făcând un teribil sgomot în mijlocul țipetelor și urletelor nenorociților negustori, ce își aveau prăvăliile încărcate cu mărfuri. Dădai pintenii calului și mă lua după suita lui Vodă, care sosia pe respântiile de sus ale uliții Rahtivan, la brutăria însă la Ochii albi. Vodă fu înconjurat de toți nenorociții negustori, ale căror prăvălii ardeau. El purta pe cap sapea albă, era în surtuc, nu în bondir și nu avea epolete. Nenorociții negustori, îmbrățișau picioarele lui din 'nainte ale calului seū și strigau:

— Ne am prăpădit, Măria Ta, stările și casele noastre!

— Nu-te băga în foc măria ta! ce cauți aici unde e jeratecu măriei tale?

— Ce ne facem, săracii de noi, dacă te vom perde și pe măria ta?

Scenele astea mișcătoare sunt văzute de mine.

Iar bunul și înțeleptul domn, cu lacrimile în obraz, le răspundea :

— N'am nici o putere fraților în potriua voinței lui Dumnezeu; nenorocirea este căzută peste toți. Dați 'mi și mie două doniți să vă aduc apă de la gârlă, că nici sacalele nu prididesc, și ar fi bine să deschidem cu toții lanț de doniți până în Dâmboviță, că să aducem gârla cu sudorile noastre de sânge.

Atunci strigă Vodă suitei sale cu glas tare :

— Înainte după mine, că arde mahalaua Sf. Vineri.

Coloneliu Enghel, Odobescu, Blaremburg și Gramont îi ziseră în franțuzește :—Indărăt stăpâne, că ne înconjoară torentul focului și apoi nu putem eși din el nici înainte, nici îndărăt.

Atunci vodă dădu pintenii calului și eșind în respântia Sf. Vineri, trecu în galop peste tăciuni în podul târgului-de-afară ; o luă pe strada strimță peste drum de hotelul Londra de astăzi și apucând pe lângă Colțea, străbătu ulița de lângă bancă, astăzi strada Doamnei și a eșit la poarta hanului Șerban-vodă, unde este astăzi banca națională ; acolo a fost întâmpinat de elita bancherilor și a lipscanilor.

Hillel Manuach, marele banchier, împreună cu Zerlendi, s'aun apropiat de el cu capetele goale, strigând în desperare :

— Apără, măriu ta, hanu Șerban-vodă, ale cărui magazii sunt încărcate cu o mulțime de mărfuri cu case de bani, și cu trei zeci de butoaie de iarbă de pușcă.

Atunci vodă încruntându-se răspunse restit :

— Iarbă de pușcă, pusă la un loc cu stările voastre ? Faceți-ne loc să plecăm de aici, lasă că ți-o arăta eu ție.

-- Imi cunosc vina măriu ta, respunse Hillel, strigând în gura mare, știu că ocna mă așteaptă, scapă hanul și spânzură-mă la poarta lui.

Plecară atunci toți și întâlnindu-se cu Iancu Manu aga, Vodă îi ordonă ca să înconjoare hanul cu toată puterea pompierilor și cu toți sacagii orașului. Această operație se făcu în clipă, căci pe unde ardea deja focul era de prisos apa și mașinele, fiind un pârjol de nestins.

După asta vodă plecă tot pe unde venise, căci prin Lipscani nu putea să răsbească, fiind-că ardea partea dreaptă a stradei.

Iancu Manu, rămâind cu Hillel și cu cei l'altii, Zerlendi, Halfon, Cociu și alții, zise celui a'anteii :

— Ce făcuși jupân Manuach, cum nu mi dăduși de știre că e iarbă

de pușcă în bolțile otelului Șerban-vodă din minutul ce văzuși că arde Bucureștii?

— Nu mă mai judeca acum, cucoane Iancule, în ast-fel de vremuri, răspunse Hillel, că destul mă vor judeca mâine când voi fi spânzurat.

A doua zi în zori de zi, înțeleptul bancher Hillel Manuach d'împrenună cu Zerlendi, era pe treptele palatului, așteptând să se scoboare vodă ca să incalece, căci îl aștepta în curte toată suita sa cu calu domnesc gata ca să meargă să viziteze mahalalele pârjolite toată noaptea de acel foc.

Când s'a scoborât vodă pe scară, îl întâmpinară acești doi vestiți banchieri și îi mulțumiră, urându-i mângăiere și ani fericiți, pentru că a ordonat de s'a scăpat toate stările cele mari ale zarafilor, bancherilor, lipscanilor și argintarilor, care erau grămădite în acel han cu porțile îmbrăcate în fier și strejuite pe dinăuntru de mai mulți negustori înarmați. I-a spus tot d'o dată că nu este nici o iarbă de pușcă în pivnițele hanului ci a fost numai o scornire a lor ca să se scape hanul.

Vodă le-a zis atunci :

— Uitați-vă, o să vă arate ce-va aghiotantul meu beizadea Scarlat.

Atunci porunci lui beizadea Scarlat să le arate două mari pungă, una plină cu bani de aur, cea-l'altă plină cu bani de argint.

Vodă reluă și zise :

— Văzut-ai ovreiele, cu ce mă duc să'mi plătesc păcatele ? Ei bine, vă rog și pe voi ca să mă imitați, să mângăiați și să ajutați pe cei în lipsă.

Vodă plecă cu suita și eșind pe lângă bisericile sf. Vineri și Lucaei, le găsi pe amândouă neatrinse de foc ca prin minune, în vreme ce împrejurul lor era în tăciuni arzând încă. Vodă trecu prin mahalalele Udricani, Lucaei, sf. Ștefan, Ceaș-Radu până la obor oprindu-se din stradă în stradă la cei ce se vedeau mai scăpătați, și îi mângăia prin cuvinte blânde și prin dare de aur și argint.

M'am despărțit de suita lui vodă la biserica Lucaei, de zidul căreia se vedeau rezemate trei cadavre prefăcute în tăciune ; unul era al unui pompier ; se cunoștea după cismele soldățești. De acolo m'am dus la Stelea unde am găsit pe vlădica grec Chesarie, plângând pe sora-sa arsă în bătătura casei unde locuia. Am mers la foișoru de foc, unde ardeau încă schelele cele mari ale foișorului care erau de brad. (Foișorul acesta era în respânte chiar pe locul unde este astăzi basinul cu 4 cișmele, la colțul grădinei sf. George, căci acolo este vârful celui mai înalt deal al Bucu-

reștilor, vîrf pe care inginerii străini l'au găsit la un nivel cu acel al dealului Mitropoliei).

De aci am coborît la hanu lui sf. George, în care arsese totă marfa de brașovenie de prin bolțile lui, depouri de spițării, cojocării, pânzării; arsese chiar căruțele și briscile brașovenilor din curte.

De acolo m'am întors în curtea domnească și intrînd pe poartă am dat calul să mi-l fie un soldat de la caraulă, când iată mă pomenesc cu ofițerul de ordonanță de sus de la palat, care 'mi spuse că mă cheamă doamna. Ea mă văzuse intrînd în curte călare. Indată m'am repezit sus, am intrat în odaia ce avea ferestre spre spitalul Brâncovenesc și măria sa doamna Marița, stînd la fereastră cu capul rezemat de mână și privind fumul ce se ridica încă din piața mică, mă întrebă unde se află vodă și cum se află. I-am raportat că măria sa este bine și se află prin mahalalele mai sus numite, împărțind bani la săraci.

M'am întors apoi pe la locurile pe unde trecuse pârjolul toată noaptea.

Vîntul încetase, dar era o jale și o tînguire a nenorociților noștri concetățeni, de nu găsesc alt chip a vi le descrie, de cît prin lacrima mea, care pică chiar acum pe liniile ce le aștern în istoria Bucureștilor.

Încă ceva creștinesc să vă arăt. Focul a durat 24 de ore. S'a iscat la 12 ore în ziua Invierei și la 4 ore după prînz era în teribila lui furie. Atunci mitropolitul Neofit, porunci de se scoase pe sf. Dimitrie și îl aduse pe deal unde astăzi este clopotu, înconjurat de tot clerul, de o mulțime de popor, de felinare cu luminări; se făcuseră atunci cele mai fierbinți rugăciuni către sfînt spre a fi mijlocitor pe lângă Dumnezeuul prea puternic ca să facă a înceta focul.

Am arătat că mă aflam călare când ardea și că eram dejurna; spre inserate, mergînd să vizitez caraula din curtea domnească, căci era din compania mea, vîd publicul strîns pe deal; reped calul pînă la poarta Mitropoliei, ca să vîd ce e acea aglomerație de popor; acolo găsesc pe sfîntul cum v'am arătat. Soarele sfințise și cu această ocazie am privit peste partea care ardea.

Se vedea în adevăr ca un pârjol, întocmai ca acela care cuprinde trestia din bălțile Dunării când i se dă foc primă-vara.

Fum negru de tot, urlete, haute se rădicau la cer; detunări, trosnituri, resbumbări, de căderea zidurilor se auziau ca un muget al oceanului. Era ceva ne mai pomenit de înspăimîntător; de pe acest deal se vedea foarte bine și recoșetele ce făcea focul din mahala în mahala pînă

se perdea în marginea despre răsărit a Bucureștilor. (Această tristă panoramă am publicat'o în urmă prin mai multe tablouri litografice, din care tot mai am pentru doritori).

Ei ședeam în Gorgană lângă Sf. Ilie și când m'am repezit până acasă ca să mănânc ceva, căci nu mâncasem nimic în ziua Paștelui, nu am putut răsbi cu calu la pas a mă coborî pe lângă hotel de France la podu de la Dâmbovița, din cauza îmbulzirei lumii, a căruțelor încărcate cu calabalăcuri, cu bolnavi, trase de mâini omenestii, venind din spre stradele unde ardea. Toți se grăbeau să 'și scape bolnavii pe care 'i duceau în cearșafuri slugile lor prin diferite hanuri și case ce găsea în Gorgană, pe întinderea Podului de pământ, precum și prin strada Mihai-vodă, astăzi strada Cazarmii. Până la locuința mea am sosit cu calu la pas printr'această mulțime de lume, ce fugeau din partea răsăritului spre partea apusului Bucureștilor.

Astea toate sunt cunoscute de mai mulți contemporani și le-am descris în această istorie ca să fie neuitate.

Să vă povestesc ce iute mergea diligențele noastre în vechime și cum sbura telegramele. În loc de drumuri de fer și telegrafe aveam poștele, scumpii mei cititori, și ștafetele. Zău că mergeau de și nu mai iute, dar aproape cu aceeași viteză ca a trenurilor și a telegrafelor de azi. Din capitală până în Craiova erau 12 poștii și din Craiova până în Severin erau 5 poștii. A plecat Știrbei-vodă de aci la Craiova, pornind când s'a luminat de ziua, și a sosit în Craiova fără nici un accident când tocau popii. Oare trenu astăzi, nu s sește cu două ore mai târziu? Știrbei vodă avea 8 cai la droșcă și un arnăut al lui pe capră; el mergea să vază pe mult respectabila și iubita lui mamă, cucoana Calinca Bibeasca. Ștafeta era în loc de telegraf și când i se lipea un fulg de pană de găscă la pecetie, îngrozea pe toți căpitanii de poștie și cu 10 minute mai 'nainte plesnea surugiul ce o ducea. Când sosea ștafeta în poștie, o dădea altui surugiū care era deja călare și care ținea o goană până la poșta următoare. Surugiul nu făcea mai mult de cât 1 ceas pe poștie. Oare toate telegrafele noastre lucrează azi așa de iute?

Fie-care poștie avea grajduri încăpătoare pentru 40 până la 60 de cai. O pereche de cai nu erau 2 cai ci 4 cai conduși de un surugiū. Poștile aveau încăperile lor, pentru căpitanu poștii, pentru pasageri și pentru surugiū. Căruțele de poștă erau mici, de lemn simplu, fără legături de fer, cu osiile unse cu păcură; hamurile cailor cu tot tacămu lor erau

de ștreanguri cu gurile de chingă de sfoară bătută ; nu se vedea fer nici la hamuri, nici la cărucior ; erau numai lemn și funii de cânepă. Ce cheltuială era cu postele astea? se dădeau în întreprindere pe termen de 5 ani și numai acei ce se mulțumeau a li se plăti de țară, 2 până la 2 $\frac{1}{2}$ lei de cal pe o zi și o noapte, putea lua distanțele de drumuri ca să le speculeze. Grajdurile și încăperile le făcea stăpânirea, odată pentru tot-d'auna, iar furagiul, atelagiul și căruțele erau în seama contracciului. Acesta primea de la visterie pentru 40 de cai de poștie 80 de lei pe zi, și apoi toate se făceau de contracciu. Caii i se dădeau de către stat odată pentru tot-d'auna, iar când muria vr'unul său devenia invalid, se înlocuia de contracciu. Știți cu ce se alegea contracciu la sfârșitul termenului de 5 ani? Cu 5 — 10 milioane profit; vorbesc de poștile din toată țara. I se plătea de către pasageri de fie-care 4 cai de poștie 4 $\frac{1}{2}$ lei, de 8 cai 9 lei, de 12 cai 13 $\frac{1}{2}$ lei. Aici în București gara era casa menzilului, astăzi hotelul Diaconeselor cu grădina lui. Eată ce-va să zică vorba turcească menzil: era un mic pașaport pe jumătate de coală, tipărit, cu pecetia statului și cu iscălitura casierului.

În acel menzil se trecea numele pasagerului și locul unde mergea; de era cu ducere și înapoiere i se trecea acest drept tot pe menzil și se înregistra din poștie în poștie în condicuțele capitanelor; tot asemenea și scrisorile ștafetele cu fulgu la pecetie aveau și ele menzilu lor, cu deosebire că în menzil se trecea ceasul sosirii și a pornirii ștafetei.. Acestea erau trenurile și telegrafele țării românești, pe care admirându-le reposatul prinț Napoleon Jérôme când l'a adus cu poștea de la Giurgiu în București și a făcut numai trei ceasuri pe drum; sosind la barieră a zis la cei ce îl înconjurau: „Dvoastră nu vă trebuie o cale ferată pe câtă-vreme poștile d-voastră merg în tocmai ca și trenul.

Să vorbesc acum și despre organizația oștirii noastre celei regulate. La 1830 țara fiind ocupată de oștirile rusești, obșteasca adunare (Camera) fiind organizată după regulamentul ce se dăduse țării și în baza tratatului de la Adrianopol încheiat după încetarea bătălii ruso-turce, a hotărât desființarea oștirii ce avea țara din trecut, precum: seimenii, fustașii, tunarii arnăuții și pedestrii. Organizatele trei regimente de infanterie și șase escadroane de cavalerie, compuse din trei cete ale pandurilor Olteni, cari erau comandate de căpitanii lor, erau împărțite în șase batalioane ; care batalioane au format primitivele cadre a trei regimente de infanterie precum și a șase escadroane cavalerie comandate de colonelul ce era și în armata rusă Ioan Odobescu, un român de nație. Erau apoi escadroanele de

fii boerilor celor mari primiți d'a dreptul cu gradele de ofițeri ; tot asemenea s'a urmat și cu trei regimente de infanterie, care compuneaș șase batalioane de panduri, citate mai sus (din catanele Olteniei). Toată această armată era pusă sub ordinele marelui spătar Alecu Ghica, care mai târziu deveni domn ; toată era concentrată într'o mare tabără pe o câmpie întinsă în marginea Craiovei din spre Caracal, pe lângă bălțile vornicului Dimitrie Bibescu și a monastirei Jitianu. Ea a stat la Craiova și prin împrejurimile ei, pe vreme de iarnă, până s'a complectat și cu recrutația din România-Mare și până ce soldații au învățat bine exercițiile. Ofițerii erau din elita boerilor și a comersanților care dădeau năvală din toată țara ca să se înroleze. Anume fii de boeri cu grad, intrau d'adrecht ofițeri, ear fii de părinți fără boerie intrau iuncări, adică de-a dreptul cu gradul de sergenți nobili. Cele trei regimente au fost comandate de coloneli Em. Băleanu, C. Ghica și I. Solomon, fost șef al pandurilor Olteni. Aceștia intraseră în armată d'adrechtul cu gradul de coloneli, corespunzători gradelor de boerie ce aveau.

Atunci am avut fericirea de a mă înrola și eu, autorul, cu gradul de iuncăr, în care am servit numai un an, căci învățasem slujba în perfecție, În anul 1831 ivindu-se cholera în România Mare, am pornit cu regimentele întâi și al doilea, împreună cu patru escadroane, în marș forțat spre București ; regimentul întâi, cu două escadroane, a fost poprit în București pentru strejuire, după cum am descris mai sus ; iar regimentul al doilea a ocupat orașele Focșani, Buzău, Ploești, Tîrgoviște și Câmpulung, și ocele Telega și Slănicu. Stabu regimentului al doilea era în Ploești. Regimentul al treilea, sub comanda colonelului I. Solomon, strejuia Craiova, Ocele-Mari și trecătoarea Oltului întinzându-se până la Slatina.

În toamna acestui an 1831 adunându-se companiile regimentului al doilea de prin sus menționatele orașe, în București, prin cazarme și cartiruire pe la locuitori, au manevrat cu opt batalioane din armata rusă, cu două regimente de cazaci și cu două regimente de ulani în prezența generalului Kiselef guvernatorul ambelor principate Valahia și Moldavia. Această manevră s'a întins pe toată câmpia Colintinii și a Herăstrăului. Lumea toată adunată din oraș era plină de bucurie văzând oștirea noastră manevrând cu vechia oștire rusă la închipuitul resbel, atacându-se și desfășurând planuri de apărare. Manevra era întru adevăr cu focuri, însă patroanele erau oarbe (fără plumb).

Puștile erau cu cremene. Oștirea noastră de patru batalioane, forma patru careuri de câte două rânduri, iar batalioanele rusești formau alte patru careuri. Cavaleria noastră de patru escadroane, încerca spargerea a patru careuri rusești, iar ulanii și cazacii ruși atacaū cele patru careuri românești. Manevra a început de dimineața de la opt în ziua Crucii, 1831 și ar fi durat până seara, dacă pe la 3 ceasuri după prânz nu s'ar fi întâmplat următoarea încercătură: Batalionul românesc fiind atacat de 200 cazaci care 'l înconjuraseră, un nemernic de cazac atinse cu gârbaciul lui pe un soldat mehedintean: ofensându-se soldatul român, împunse cu spanga calul cazacului în bot și în burtă: calul căzu cu cazac cu tot; veniră atunci 5-6 cazaci și începură a bate cu gârbacile frontul soldaților; aprinzându-se soldații, au început a împunge cu spăngile caii cazacilor: făcându-se sgomot, șeful batalionului trimise pe dată pe aghiotantu lui, ce era călare, de a raportat despre această greșeală la punctul unde se afla generalul Kiselef cu toată suita sa. Înțeleptul general ordonă semnalul desfacerii careurilor și întinderea fronturilor în linie, ear la locul cu conflictul trimise pe aghiotantul său cu un general rusesc și cu spătarul nostru, de făcură cuvenitele arestări atât între cazaci cât și ofițerii acelei linii a careului: Restului oștirii i s'a dat semnalul defilării: Atunci toată oștirea aflată pe câmp a defilat pe dinaintea generalului Kiselef și a tuturilor privitorilor ce erau pe câmp. Regimentele rusești s'au îndreptat apoi spre cartierele lor, ear cele românești în număr de două, d'împreună cu patru escadroane de cavalerie, au format un singur careu în mijlocul căruia a intrat generalul Kiselef cu toți generalii și cu suita lui; dânsul a strigat afară din front, pe toți ofițerii și cadeții între care mă aflam și eu, și ne-a zis cuvintele acestea, pline de înțelepciune, în limba franțuzească:

„Domnilor, din ordinul M. S. stăpânul meu, împăratul, v'ați format „în oștire regulată, ați manevrat foarte bine, ați mănuit arma în perfecție „și ați marșat ca niște bravi. Bucuria sufletului meu împreună cu a părinților d-voastră este atât de mare pe cât are a fi și viitorul vostru ce „'l prevăd măreț. Vă povățuesc să ascultați cu respect pe șefii voștri și „să păziți cu strictetă disciplina, și ca să vă apropii mai mult de oștirea „noastră, de camarazii voștri de arme, am ordonat ca să vi se dea dreptul a pune la mondire epolete după grade întocmai ca epoletele noastre „pe care aveți a le cinsti pe cât ele vă cinstesc, fiind semnul de res-

„plată a vredniciei voastre. Am ordonat d-lui spătar, șefului vostru, ca să
„mi prezinte raportul de înaintare a acelor ce merită.

Noi răspunserăm toți într'un glas :

„Să trăiți, înaltă esceleția !.

A doua zi s'au făcut multe înaintări, când am primit și eu o dată
cu epoletele și gradul de praporcic (sub-locotenent).

Iată care a fost îndemnul cel mare al generalului ca să ne dea dreptul
la epoletul rusesc (până atunci ofițerii în loc de epolete aveau pe u-
meri două împletituri de colac de fir) : dreptul ăsta ni l'a dat în scop d'a
ne face să trăim în pace cu ofițerii ruși, cari numeau oștirea noastră :
„panduri“, cum apucaseră a o cunoaște când le-a dat ajutor în bătaia cu
turcii, iar pe ofițerii noștri îi numeau „pandurschi-ofițer“, ceea-ce dădea
naștere tot-de-auna la dușmăni. De la darea epoletelor au început să nu-
mească ruși oștirea noastră „zemskaia streajii“ adică streaja pămên-
tească.

Peste o săptămână după aceste manevre, regimentul al doilea sub polcov-
nicu C. Ghica, s'a întors la Ploești și a ocupat orașele ce le ocupase și
mai înainte. Ear regimentul întâiu, în care mă aflam și eu, sub comanda
polcovnicului Băleanu, d'impreună cu 2 escadroane, a coborît la Dunăre,
unde am schimbat căpităniile vechi de margine ce stregiuiau Dunărea con-
tra încălcărilor tâlhărești și a contrabandelor : am înființat pichete pe
marginea Dunării, la distanțe de un ceas între ele în josul Dunării. Pi-
chetele s'au stabilit în bordee, făcute de lucrători români, încăpătoare de
de câte 6 soldați și un căprar, având lângă ele și o luntre cu câte trei
vâslași. Aceste luntre serveau pentru vizitație, din pichet în pichet, precum,
și la ostroave. (Acei vâslași mai târziu s'au organizat în corpuri de dorob-
auși înarmați, cu schimbul, pentru ajutorul oștirii regulate).

Prima datorie a pichetelor era păzirea cu stricteță a cordonului sa-
nitar pentru că se înființaseră atunci de orașele dunărene carantini de nu
putea trece nimenea de dincolo fără a face o carantină de la 10—40 zi-
le, fie saū nu vre-o epidemie de partea dreaptă a Dunării ; pe urmă pi-
chetele aveau datoria să strejuească hotarul contra călcărilor tâlhărești și
contrabandelor.

În anul 1832 m'am bătut cu tâlharii pe Dunărea înghețată având
un pluton de soldați ; am împușcat atunci trei tâlhări care au și murit
iar din soldații mei a fost rănit numai unul. Tîlharii erau toți turci înarmați
cu carabine. Pentru această bravură am fost chemat din Oltenița în București
și am raportat verbal, întâmplarea, spătarului, care m'a înălțat pe dată la gradul

de parucic (locotenent). Prin adunări și în baluri, — căci era iarna, — mă întindeau toți boerii cei mari ca să le povestesc cum am bătut pe turci, și după ce le povesteam mă sărutați toți și mă tratați în bufet cu ponciuri și cu toate cele-l'alte. Rușilor le-a plăcut isbânda mea, fiind-că eram din școala lor.

La 1833 s'a format și întâia tabără a oștirii românești; regimentul întâiu ce ținea garnizónă în București, a fost scos în câmpia Mărcuții între Pantelimon și satul Dobroești; am stat acolo până în toamnă, apoi ne a făcut inspecție generalul Kiselef care a împărțit ordinul sf. Ana a IV-a clasă ce se poartă la sabie.

După trecerea de 7 ani, la 1840 am fost mutat din regimentul I-ii la regimentul al II-lea în calitate de căpitan al companiei a V a.

La 1842 s'a făcut peste Dunăre în Bulgaria o mișcare de revoluție; turcii au prădat atunci 60 de sate bulgărești, tăind pe bărbați, răpind stările lor și arzând locuințele. Guvernul nostru s'a văzut silit a concentra un batalion la orașelul Zimnicea, în fața orașelului Siștov, căci acolo era întempleră; batalionul avea să păzească ca nu bulgarii noștri, din jud. Teleorman, să treacă dincolo înarmați, spre a răsbuna pe conșăngenii lor; în acel batalion mă aflam și eu cu compania mea; sosisem în Zimnicea în luna lui Martie; iar pe la 1 August s'a ridicat în orașul Brăila, care era păzit numai de o companie de soldați din regimentul nostru, o ceată însemnată de bulgari, sârbi și greci, voind a trece Dunărea ca să răsbune pe bulgarii tăiați de turci.

Datoria pazei hotarului obliga oștirea noastră de a îi împedica să treacă. Mulțime de ștregari din Brăila s'au adunat pe lângă această grupă de aventurieri, așa că se făcuse o sumă de vre-o 500 de inși. Aveau de căpetenie pe un macedonean ce fusese profesor bulgar în Brăila, și pe un arnăut anume Spiru; aceste două căpetenii erau însoțite și de un profesor de la Malta; aveau bani mulți disponibili; ori-ce târgueau din tîrg, earbă de pușcă, puști, pistoale, săbii, provizii de mâncare, plăteau pe dată cu parale, fără a face vre-o demonstrație în oraș.

Colonelul Enghel, șeful regimentului nostru, se afla în acea vreme bolnav; el pe de o parte, printr'un ofițer curier, ne scrie nouă la Zimnicea ca la moment să plecăm în marș forțat pe cea mai dreaptă cale, la Brăila, în ajutor, căci ceata revoluționară nu se scoborase încă la Dunăre ca să treacă în Turcia, fiind zăbovită de o șaică a unui negustor cu care era în tocmeală să i-o cumpere ca să poată avea cu ce să umble pe Du-

năre, iar pe de altă parte colonelul chemă pe maiorul ce avea acolo, N. M. Manu, și 'i dădu instrucții, ordonându'i ca să strejuiască bine portul Dunărei, până vom sosi noi cu batalionul din Zimnicea.

Curierul sosi în Zimnicea Sâmbătă, la 3 ceasuri după prânz, cu acea poruncă, și pe dată băturăm alarma, ca să iasă batalionul îmbrăcat, gata de plecare; soldații aveau numai câte opt-zeci de focuri în paratrășe.

Toate bagajele, atât ofițerești cât și ale soldaților, cum și magaziiile companiilor, fură predate în cazarmă zapeiului plășii, cu ordin ca să le pornească după noi cu un amploiat al său, în care sătești, cu plată de chirie pe socoteala noastră, până la Giurgiu; acolo, dând prefectului adresa maiorului nostru, R. Golesecu, să 'l invite a le trimită înainte până în Slobozia, - aci aveau să fie date în primirea zapeiului din satul Slobozia, care trebuia să le trimită după noi la Brăila. Planul acesta a fost foarte ingenios, căci batalionul nostru, rămăind ușure de tot, a putut porni din Zimnicea, Sâmbătă la 5 ore după prânz. Cum eșirăm însă la câmp spre Pietroșani și Paraipanu, se puse pe noi, după ce a înserat, o plöie torențială cu fulgere dese și trăsnete; am mers, fără să ne oprim, pe acele câmpii sălbatice, ploându-ne toată noaptea.

Este locul să vă semnalez un fenomen atmosferic foarte curios. Pe la miezul nopței, eram sosiți pe câmpiile Frăteștilor: întunericul era mare, și fulgerile ținea într'una. De o dată ne pomenirăm coprinși de o electricitate fosforică; mustățile, favoritele, zulufii părului ne erau pline de scântee! marginea cozorócelor de la chivără, curelele de la paratrăș asemenea, iar vârfulurile baionetelor avant și arier-gardei, aveau flacări, ca și cum ar fi fost paratonere de trăsnete; soldații vëndându-se în asl-fel de stare, au început să zică ofițerilor:

— Arde tot batalionu. S'a aprins tot batalionu. Au căzut trăsnetele peste noi.

— Nu fii dobitoc, prostule, raspundeau ofițerii; scutură mustața tovarășului cu mâna ta, șterge'i marginea cozorocului cu basmaua, șterge vârful spângii cu mâna ta să vezi de te arde.

— Ba nu arde domnule! ce o fi asta?

— Asta e iuțeala fosforului care se produce din desele fulgere. Astfel soldații au început să râză.

Era timpul culesului viilor și tocmai Duminică despre ziuă eșiam din satu Daia; în marginea satului găsirăm două care cu două miei buți de vin, hotărărăm să stăm o jumătate de ceas ca să se odihnească sol-

dați; maiorul Golescu chemă pe stăpenu carului cu vin și îl întrebă cât să'i dea pe vadră, și el răspunse că 2 lei; atunci maiorul porunci de se chemă cârciumarul din sat cu ocaua și cu 3—4 oale într'un hârdău, el veni îndată și se dădu fie-cărui soldat câte o oca de vin. Apoi pornirăm în marș forțat să trecem Dâmbovița între satele Gălbinașii și Vasilașii, unde erau poduri sătești; îndată ce trecurăm riul luarăm iar în marș forțat spre Obilești, unde poposirăm în bătaura zapciului, d. Tretinescu, om foarte de omenie, bun român și, de și bătrân, iubitor de progres; îi cerurăm să ne cumpere câți-va berbeci ca să facem fripturi batalionului și un număr de pâini dela brutării, căci se aflau atunci în Obilești două brutării și trei simigierii; cererea noastră fu satisfăcută. Zapciul ne rugă să plătim numai berbecii și pâinea, iar vinul și câte un ciocan de rachiu înaintea mesii să le primim ca dar din parte-î, numai să ne silim a scăpa Brăila, portul nostru, de prada iabangiilor, că asta va fi onoarea oștirei noastre românești. La moment opt berbeci fură aduși și cincî sute de pâini, iar covrigii și simigiții fură ridicați cu coșurile și plătiți simigiului tot de Tretinescu; până una alta bătrânul și bunul român ne conduse pe noi ofițerii într'un salon spațios al școalei micului orașel brâncovenesc Obilești, unde găsirăm întinsă o masă destul de încărcată și cu vinuri alese cum și câte o țuică din Podgoria. Incepu atunci corpul ofițeresc, compus de maiorul R. Gelescu și 15 ofițeri ai batalionului, să mănânce tot după masă; numai șervetele și talerile au scăpat de groaznicul nostru apetit pricinuit de oboseală și de botezul cu fulgere ce suferiserăm toată noaptea.

De aci pe la orele nouă, Duminecă, pornirăm în marș dublu forțat și la unu după prânz sosirăm în mănăstirea Stobozia-lui-Ienache, trecând podul Ialomiții pe vase. Umplurăm curtea spațioasă a mănăstirii cu batalionul nostru; pe acolo nu plouase, puștile s'au format în piramide și batalionul tot s'a trântit pe iarbă verde; soldații dormiră unul pe picioarele altuia, iar noi ofițerii furăm primiți de către archimandritul Gavril, năstavnicul mănăstirii, grec de origină însă foarte românit și foarte bogat.

El ne dete un prânz splendid; masa era încărcată de cele mai alese lucruri de băcănie aduse din Brăila, de fripturi de pasări și de mieți precum și de mai multe feluri de vinuri, de Brăila, Chipriote, de Malaga și bordouri. Ahea se pusesse și el cu noi la masă, când ne spuse să ne silim să scăpăm Brăila că e în flacări. Această veste mincinoasă, ne-o dădu fiind-că era și el mare proprietar în orașul Brăila; avea mai multe stabilimente și magazii la port. Pentru soldați a pus de s'a tăiat un bou

care a fost făcut ciorbă, și a trimis de s'a adus pâine de la brutăriile din acel mic orășel al Sloboziei.

Maiorul a dat ordin de și-a întrerupt somnul cincii sergenți, cartirieri ai noștri, și cât am stat noi la masă dênșii au alergat cu o căruță cu patru cai la poșta Zmeu și au făcut 20 căruțe cu cai sătești și țigănești; au dat căruțele în primirea juraților satului cu ordin ca să le fie gata până la sosirea noastră; apoi au pornit înainte spre Brăila prin satele Bertești Tichileștii, Frumușica, Chițcanii și Vărsăturile unde au făcut tot câte atâtea căruțe de transport, până în satul din urmă care e departe de Brăila numai de o jumătate de oră, și unde trebuia să ne aștepte; proiectul era ca din Vărsături să intrăm în Brăila cu tot batalionul pe jos.

După ce ne-am sculat de la masa egumenului Gavril, am pus batalionul în front și am rugat pe arhimandrit să se coboare în cunte împreună cu noi spre a blagoslovi soldații în front ca să le meargă bine pe drum și în campania ce aveam a face. Ne-a împlinit dorința și s'a coborât jos înaintea frontului; atunci mi-a ordonat comandantu de batalion R. Golescu, ca să vorbesc eu batalionului arătându-i urările ce i le face sfinția sa și blagoslovenia ce i dă; tot d'o dată trebuia să fac un semn soldaților de a da pe arhimandrit în scrînciobul ostășesc, după obiceiul rusesc, numit „ura“ și care consistă în ridicarea pe mâini.

Nimic nu fu mai frumos de văzut de cât acel arhimandrit îmbrăcat în antiriu și în scurteică, legănându-se în aer pe mâinile soldaților, cari se întreceau în a 'i săruta mâinile. El îngrozit de această neașteptată onoare, a început să strige din înălțime:

— 30 galbeni la soldați, pentru bătură.

— I-am sărutat toți mâinile, ne-am luat ziuă bună; a refuzat a primi plată pentru bou, pâine și vin și ne-a zis grecește, să scăpăm Brăila, că vom fi laudați de toată Europa. Am lăsat pe cei slabi ca să 'i pornească în căruțe după noi, și pornirăm Duminică la 4 ore după prânz, zi de Septembrie, sosirăm la 8 ore la poșta Zmeu, acolo găsirăm căruțele cu cai și ne suirăm, maiorul și toți ofițerii, în 2 căruțe, ear în cele-l'alte 18 căruțe se suiră soldații; în căruța din'nainte erau cei 8 toboșari și 4 gorniști ai batalionului. Ast-tel am mers foarte bine în trăsuri până la Bertești; aci schimbând căruțile am continuat drumul spre Tichilești și Frumușica și apoi spre Vărsături. Plata acestui transport s'a efectuat pe urmă cu 500 de lei care ne-au înlesnit căruțile și acei 500 de lei, au fost plătiți numai de noi, ofițerii și maiorul, căci șefii noștri n'au voit să ia în considerație această plată de transport. Sosirea noastră

în satul Vărsăturile a fost luni, când se lumina de ziua ; aci am pus batalionul în front, am revizuit armele care fură șterse și curățate, pregătite de bătae; fie-care soldat și-a scos acele 80 de patroane conținute în patronaș, căci se udaseră de ploaie, și le-a înlocuit cu altele, ce le avea într'o traistă de pânză groasă, ce purta de gât, înfășurate în hârtii, basmale și în cămăși. Trimiserăm ofițeri în Brăila ca să raporteze șefilor de sosirea noastră la Vărsături și să obție ordinul, cum avem a intra în oraș. Iată ordinul ce ne veni peste o oră : Să intre batalionul în oraș format în despărțiri, iar despărțirile să aibă între ele distanțe mai mari, tobele și goarneaule să funcționeze; — ast-fel la 9 ore de dimineață începurăm a intra în Brăila pe la bariera Monumentului d'a dreptu spre spațioasa stradă Zisu atunci strada Silistrii. Eî bine, ce primire socotiți că ni s'au făcut de către orașeni, când traversam strada și spațioasa piață a arhanghelului Mihail, cu pașii îndreptați spre strada Căzărni ?

Toți comercianții de pe la prăvălii, cofetarii, simigii, bragagii și halvagii, băcanii și căreiumarii cu coșuri, cu oale și cu paharele în mâini se ținneau de noi până treceam de d'inaintea prăvăliilor lor și dăruiau soldaților noștri din mărfurile lor, numai ca să le scăpăm orașu, căci deși revoluționarii erau bătuti și inecați în Dunăre cu o noapte înainte, adică Duminică pe la 4 ore, de către bravul și regretatul maior N. M. Manu, să laudau familiile acelor ce au perit, tot muncitori bulgari, greci și serbi, că au să dea foc Brăilei Luni seara chiar în ziua când intrarăm noi. Atunci pe dată după ce sosirăm la cazarmă, coprinserăm curtea pușcării în care se aflau două bordeie încărcate de arestanți care fuseseră prinși vii în marginea Dunării ; ear seara am împănat cu jumătate de batalion în mai multe patrule toate stradele Brăilei, în vreme ce poliția gonea de prin cafenele și cărciumi pe cei ce se aflau acolo, fiind ordin precis din partea prefecturii, care era condusă de sameșul județului, răposatul R. Rusescu, fiind-că prefectul I. Slătineanu lipsea. Bravul polițai, strânsese cu vrednicia lui pe toți vagabonzii, pe Macedonsky și Spiru, căpetenia resculaților și îi avea desarmați și arestați chiar la poliție în odaia lui ; mânca cu ei la masă, tratându-i bine și cu politeță, căci erau mai de înainte prieteni și cunoscuți cu el. Acest bun și vechi polițai al Brăilei era reposatul și de toți cei ce l'au cunoscut regretatul Pană Țindărică, care era atât de bun că la masă catelele și ceaiurile lui erau în toate zilele pentru amicii lui cei în lipsă.

Iată cum s'a petrecut bătaia la Dunăre :

Înțeleptul maior Nicu Manu, s'a coborât Duminică la portul Dunărei cu 200 soldați de linie și 60 soldați croitori și cismari, ce se aflau la magaziile regimentului, și așteptă cu front deschis sosirea insurgenților, cari erau în număr de peste 600 de mercenari, bine armați și pregătiți în spațiosul han al lui Ceacîru; scopul insurgenților era să vie la Dunăre, să se pue într'un vas mare, vechiu, hodorogit numit ceam, pe care îl cumpăraseră de la un vameș și care mai înainte slujise la cărarea lemnelor și cărbunilor de la Măcin, și să treacă dincolo la ghecetul turcesc. În zadar polițaiul s'a dus la ei în han și le-a făcut cunoscut să nu se coboare la Dunăre, că acolo e hotarul țării, că fără pașaport nu poate trece nimenea fără a călca legea strejuirii, și că vor fi atacați de garnizoana Brăilei; în zadar i-a rugat să fie înțelepți, să nu provoace vărsare de sânge; nu a fost ascultat nici de amicii lui, care se aflau între insurgenți, dînșii i-au răspuns:

Noi nu datorăm nimenui în oraș, nici o para, ori ce am târguit de prin târg, am plătit tot, trecem să răsbunăm sângele vărsat al fraților noștri bulgari; nimenea nu are să ne oprească de la acest fapt frățesc,

Și ast-fel porniră din hanu lui Ceacăru, care este în strada București, cu un steag lung într'o prăjină având pe el pe Mântuitorul restignit cu 4 timbane mici și cu 4 cimpoaie. Sosind la port lângă ceam, se apucară să și potrivească lopețile și vâslele și să poată porni. Nu trebuie să uit a spune că, deosebit de armata noastră, la ghecetul turcesc de peste Dunăre îi așteptau peste două mii locuitori turci călări și inarmați, care puteau să-i facă praf sau să-i înece pe toți în Dunăre până a nu eși din ceam. Înțeleptul maior N. Manu stând înaintea frontului, trimise pe Pană Tândărică polițaiul, pe locoșitorul prefectului R. Rusescu, și pe președintele municipalității, reposatul Dumitrache Divani, ca să înduplece pe capii lor să se întoarcă îndărăt, și să amâne această întreprindere, căci s'a scris în București chiar mării sale, lui vodă, de a le libera un pașaport pentru toți; atunci vor putea trece în tihnă Dunărea. Ei însă, fără să fie beți, nu s'au învoit la aceste propuneri și au răspuns:

— De va da oștirea cu armele, vom ști și noi a răspunde tot cu arme.

Intorcându se la Manu acea deputațiune, insurgenții au început a se sui în vas. Manu ordonă încărcarea puștilor, ceea-ce pe atunci se făcea cu mare sgomot din cauza vergelelor, ordonă apoi feldveberului companiei a VI-a din regimentul al II-lea ca să facă somațiile. Feldveberul începu să strige:

— Ascultați, creștini buni, întâia noastră strigare, că nu aveți voie a călca hotaru fără pașaport; întoarceți-vă înapoi, căci după trei strigări veți fi împușcați.

Insurgenții se făceau că n'aud; se ocupau să intre în vas; unii astupau cu basmalele lor crăpăturile vasului care începuse a lua apă, fiind foarte uscat căci stătuse pe mal. Peste 10 minute se făcu a doua strigare :

Indărăt că e a doua strigare. Peste alte 10 minute pe când cei din vas împingeau cu vâslele vasul de la mal se auzi a treia strigare :

— Indărăt că tragem!

Urmă o tăcere adâncă; d'o dată se dădu comanda:

— Gătiți, luați la ochi, foc. O detunare grozavă și țipete sfișietoare se ridicară la cer; după ridicarea fumului în aer, se văzu o panoramă tragică; cei răniți sbierați și se rostogoliau în vas, cei neatinși săriau în Dunăre. În vremea aceasta căpitanul Spiru, grec, repezi un glonț și împușcă în picior pe un unterofițer de la flanc, care căzu. Urmă a doua salvă și parte din insurgenți începură a fugi pe marginea Dunării în sus, parte pe margine în jos, cei ce stătuseră pitiți un moment se aruncară și ei ca broaștele în Dunăre. Nenorociții neatinși de gloanțe înotau din răspuț spre a scăpa la margine. Cei răniți pluteau cu burta în sus, dând din piciorare; era eterna lor călătorie.

La Galați s'au tras de către pompierii moldoveni la port cu cângile peste 27 de inecați (așa aflarăm a doua zi).

În acest interval Macedonsky, Spiru și alți 3 — 4 căpetenii se pitișeră la pământ după un prag de mal și strigau pe Pană Țindărică polițaiul, amicul lor, ca să 'i se predea lui. Atunci Pană Țindărică, însoțit de o patrule de 12 soldați cu un ofițer, a mers și a primit armele de la acei căpitani, cari, desarmați, au fost porniți de patrule, cu direc'orul poliției, de i-au arestat în odaia acestuia. Armele, pistoalele, iataganele și puștile a trei persoane au fost aduse la N. Manu înaintea trupei. O parte din soldați au intrat în ceam ca să păzească armele rămase acolo; altă parte s'au respândit pe marginea Dunării în sus și în jos ca să aresteze pe cei fugiți din ceam pe când se trăgeau focurile.

După aceia trupa s'a întors la cazarmă, cu prizonierii.

În noaptea acelei zile sosi și colonelul Odobescu de la București, se informă de cele petrecute și spuse că, sosește Lună și Vodă, care lipsea din București, făcând băi de Breaza. Odobescu era tras la colonelul Engel care se afla bolnav în pat. A doua zi când s'asirăm noi cu batalionul,

colonelul Odobescu veni la cazarmă să ne inspecteze, și atunci se luară măsurile, de care v'am vorbit, pentru strejuirea Brăilii. Așteptarăm noi totă ziua de Luni sosirea lui vodă, și d'o dată ne pomenirăm, Luni seara, cu un aghiotant domnesc, venind de la Buzeu în cărucioară de poștă și cu veste către Odobescu, că măria sa nu vine și că se oprește în Buzeu; vodă ordonase, însă, că de va vedea Odobescu, că batalionul ce era ordonat a sosi din Zimnicea nu a sosit încă, și că insurecția se mărește, să pue mica garnizoană din Brăila să dea foc hanului lui Ceaćiru unde erau strânși insurecției. Nu a fost trebuință de o asemenea măsură, căci insurecției fuseseră bătuți Duminică după prânz și noi cu batalionul sosiserăm Luni de dimineață.

Aflând vodă Ghica de aceasta din raportul lui Odobescu ce 'i fu trimis cu întoarcerea aghiotantului domnesc, a rămas încântat, a ordonat șefului statului major, să insemneze numele tuturilor ofițerilor, ce au luat parte la această campanie.

Sa vă vorbesc și de alte două episoade.

Pe când măria sa Alex. vodă Ghica, fiind la Breaza, află de rescóla din Brăila, se repezi ca un balaur, spre Brăila; la Buzeu, se opri la preasfinția sa bunul și învățatul episcop Chesarie, către care adresându-se vodă, i-a zis:

— Vezi, prea sfinte, ce mascaraliceri se fac în Brăila și într'un timp pe când nădăjduiam se înflorească acel oraș, unde e inima comerțului țării; mă duc să 'i dau foc, arză hanu cu crăetul, arză ulița întregă, arză tot orașu, că e plin de vagabonzi străini și de tálhari cu cuțitele în mână.

Înțeleptul episcop l'a mângăiat până ce s'au pus la masă și în timpul mesii l'a rugat să-i fie primită și rugăciunea ce voește a i-o face; și eată ce am putut afla că 'i a zis:

— Măria ta, ești mare, ești de tot mare, ești părintele a 3 milioane de locuitori, și nu găsesse de cuviință ca să te amesteci, însuși, la fața locului, între atâtea haimanale de care 'mi vorbești, pe câtă vreme o poruncă a mării tale dată de aici sau din București este îndestulătoare ca să se facă toate îndreptările. Dacă iubești pe D-zeu și țara, oprește-te până la întoarcerea aghiotantului care l'ai trimis și apoi fă cum te va lumina D-zeu.

Pătruns vodă de aceste cuvinte și în așteptarea întoarcerii aghiotantului și-a amânat plecarea spre Brăila. Sosind aghiotantul cu raportul lui

Odobescu și văzând vodă că toate s'au liniștit, a plecat îndărăt d'adrepul la București.

Al doilea episod este acesta :

Luni, des-de dimineață, după Duminica în care fuseseră insurgenții batuți și arestați, toate familiile morților aflând că a venit Odobescu din București, s'au grămădit cu mic cu mare, femei, copii, fii, nepoți și stră-nepoți, bulgărima și greeime, în curte la colonelul Engel unde se afla Odobescu tras în gazdă ; au început să sbiere ca să iasă Odobescu afară și să le inapoiască sufletele bărbaților și rudelor lor, să sloboază de la închisoare pe cei arestați. Odobescu se căznea să-i impace prin dări de bani, spunându-le să se întoarcă acasă și să fie liniștiți. Mulțimea refuză acest ajutor, strigând :

— Nu vrem bani, vrem sufletele morților și pe cei arestați.

În acel critic moment pe când Odobescu nu măi știa ce să facă, se auziră și tobele batalionului nostru intrând în Brăila, traversând ulițele centrale. Atunci familiile primiră câte 2—3 ruble ca ajutor și se întoarseră la căminele lor.

Eată ce va să zică sosirea la timp a unei armate.

Sultanul Medgid după recomandăția lui vodă, ne-a decorat pe toți ofițerii cu Nișam Eftihar în diamante, purtat la gât, și ne-a dat brevete de mulțumire.

Venim acum la a doua revoluție tot în Brăila.

La începutul anului 1842, colonelul Iacobson aghiotantul lui vodă Ghica și prefect al orașului Brăila, înștiințează garnizoana, în luna Februarie, între Duminecă pe la prânz, că pentru noaptea următoare se pregătește o mare revoluție de vagabonzii Brăilei, greci amestecați cu bulgari, cari au de gând a da foc orașului, a omori pe colonelul Engel și pe toți ofițerii și a congedia pe toți soldații Brăilei spre a se întoarce pe la satele lor.

Pe dată ne-a chemat colonelul pe toți căpitanii și pe maiorii R. Goleșcu și N. M. Manu și s'a chibzuit cu noi să strejuim orașul noaptea îndoind posturile, ast-fel ca în cazarmă, din 6 companii ce erau în garnizonă, să nu rămână de cât două. Șeful plutonului de cavalerie, repausatul locotenent Petrăchescu, lipsia din oraș fiind la vânătoare ; întorcându-se seara, a trimes colonelul Enghel, pe la 9 ore din noapte, ca să'l cheme să'i ordone a patrula și el cu cavaleria lui orașul. Ordonanța colonelului s'a dus în goană la d. Petrăchescu și acesta se îmbracă repede,

iși prinse caii la sanie, ca să vie la colonel, luând și pe vahmaisteru cu sine ; plecară, după o zăbavă poate de un ceas, însă în momentul când opriseră sania în curtea colonelului Engel, se pomeniră chiar la treptele scării ce duceau spre intrarea locuinței, că încep vre-o 5 — 6 inși greci, cu fustanele, a'i ciocărti, atât pe Petrăchescu cât și pe vahmaisteru cu iataganele lor, socotind că e colonelul nostru care va fi venind de la cazarmă ; unul din ei, trase un foc de pistol în capu lui Petrăchescu și'l doborî jos ; vahmaisteru se apăra cu sabia ; vizitiul sări de pe capră și caii speriindu-se asvârleau din picioare.

Colonelul eși în antreu ; slugile îi spuseră că e călcat de hoți și că s'a făcut moarte de om în curte. Colonelul nu era singur, se afla acolo cumnată-său, căpitan Greceanu, ce venise de afară în ziua aceea ; au stins pe dată, lumânările și s'au pus unul în dreapta și altul în stânga la ușa de la antreu, cu scop ca pe dată ce va intra cine-va pe ușă să înfigă săbiile în el și ast-fel să urmeze cu toți care vor intra. Asasinii socotind că au omorît pe colonelul nu s'au mai urcat sus pe treptele intrării, ci au pornit să dispară din curte. În acele momente, eu și un ofițer din companie, Mihail Podeanu, ne aflam în vecinătatea colonelului, la cancelaria regimentului în odaia aghiotantului său, locotenentul Cost. Conțescu ; pe dată ce auzirăm detunarea pistolului în curte la colonel, am trimis acolo pe Podeanu cu trei soldați ce se aflau de streajă la steagu batalionului ce se ținea la cancelarie, rămânând la steag numai un soldat înarmat și alți doi soldați servitori ai aghiotantului. Eu am plecat tot-d'o-dată în fuga mare la cazarmă spre a da alarmă. Locotenentul Podeanu s'a întâlnit la poarta colonelului cu arnăuții și aceștia s'au apucat îndată la luptă cu acei trei soldați, unul din arnăuți lovește cu iataganul în cap pe Podeanu, care și cade jos ; apoi se întoarce spre cei-l'alți trei soldați, din care doboară pe unul tăindu-i mâna ; văzând că cei-l'alți doi soldați, ce stau în depărtare, își încarcă puștile, au luat-o la fuga și s'au făcut nevăzuți.

Acestea toate se petreceau la lumina felinarului de la poarta colonelului.

Acesta ordonă numai decât slugilor sale, de i-au pus caii la sanie și plecă spre cazarmă împreună cu cumnatul-său căpitan N. Greceanu ; s'au întâlnit cu ceata asasinilor prin mijlocul unei strade ce cotea spre cazarmă, a ordonat vizitiului soldat și au dat în fuga cailor cea mai mare goană peste ceata lor prin întuneric ; la puțina lumină ce dădeau felinarele de stradă cu câte o lumânare de seacă, și până să sosească colonelul

la cazarmă, alarma ordonată de mine răsuna din 12 tobe în mijlocul cazarmii și acele două companii ce erau în cazarmă se puse în front, ele fu găsite de colonelul meu gata de plecare, care, primi comanda de îndată a se forma în despărțiri. Plecarăm cu colonelul în cap și cu căpitanii ce apucaseră să vie (căci cartiruiău toți împrejurul cazarmii) și sosirăm în pas alergător până în mijlocul Brăilii la cateneaua numită atunci a lui Bacaloglu, unde erau concentrate toate autoritățile Brăilii cu prefectul, bêtrenul colonel Iacobson, care sta în cafenea conversând cu elita comerșanților și banchierilor și primind rapoartele diferitelor patrule călărețe ale jandarmeriei Brăilii comandate de polițaiu Brăilii, precum și ale plutonului de cavalerie română comandat de răposatul locotenent Butculescu și vahmaisteru care se afla cu nenorocitul Petrăchescu ; acestuia îi curgea mereu sângele din rănille grele ce i le făcuseră la umăr și la cap răsculații cu iataganele, dar tot nu a voit a 'și părăsi datoria la asemenea gravă întâmplare. Colonelul meu Engel văzându l în starea aceasta l'a pus în trăsura bancherului italian Piedemonte și l'a trimis la spital, numind în locul lui, comandant al patrulelor pe un feldveber de infanterie. Batalionul nostru sta la respântie în mijlocul stradei, format în coloană, cu pușca la picior, așteptând ordine. În Cafenea, care era destul de spațioasă, cu mese lungi prin mijloc, ferbeau în clocote 4 samovare de unde se distribuia ponciuri cu îmbelșugare la toate căpeteniile administrative și ostășești. De o dată ne pomenirăm cu directorul poliției sosind în fuga mare cu o patrulă de patru călăreți după el ; ne vesti că cea mai mare parte din revoluționari se află închiși într'o casă cu un cat, lungă, cu 10 ferestre, a unui Anghel Pescaru, unde beau și mâncau. Colonelul meu Enghel strigă cu furie.

— Roata a V-a va merge să execute ostășește adunarea de acolo.

Eu, comandantul acestei roți, ordonaiu formarea în despărțiri și porniiu în pași alergători spre acel loc ; sosind acolo am aranjat compania cu frontu spre ferestre, prin care nu se vedea nici o lumină ; am scos pe feldveberu înainte, ca să strige să iasă câți sunt acolo, căci tragem focuri. După strigarea întâi nu s'a auzit nici un răspuns ; am ordonat încărcarea puștilor (se știe de toți contemporanii mei, ce zgomot făceau vergelile puștilor când o companie întregă, așezată în două șiruri încărcate armele). După încărcarea puștelor li se strigă iar :

— Eșiți cu bine că tragem focuri !

Nici un răspuns. După o pauză de 5 minuite dădui a treia strigare :

— Eșiți, că după această strigare, tragem focuri.

Atunci fu iarăși tăcere. Mă văzui silit a'mi îndeplini datoria ostășească. Am comandat foc; 120 de gloanțe sparseră geanurile de la 10 ferestre și îndată după încetarea sgomotului, ne pomenirăm de la o fereastră din margine cu un glonț, care puțin a lipsit să atingă pe un unteroșter de la flancu drept.

Atunci mi se înfățișă unul din vechii mei sergenți, ce eși din front și'mi spuse :

— Geaba cheltuim, d-le căpitan, focurile, că nu e în casă de cât unu saū doi inși; dă'mi mie voe să iaū din soldații roții numai patru, care 'i voū alege; am să intru pe portița în casă și am să'ți aduc pe acei ce vor fi acolo.

M'am înduplecat la aceasta; însă i-am ordonat că în loc de patru soldați să ia șase. Văzui că scot spângile de la puști, lasă puștile celorl'alți camarazi și deteră să intre numai cu spângile în mână pe acea portiță, care ducea pe la spatele casei la ușa odăilor; la observația ce am făcut, că de ce lasă puștile, mi-a răspuns :

— Mai rău ne încurcă pe întuneric, d-le căpitan, și vă rog, să trăiți măria voastră, să nu mai trageți focuri fie la orî-ce sgomot veți auzi.

Intr'adevăr că peste vr'o cinci minute, aū început să se auză din drum, pe ferestrele sparte, sgomote teribile de răsturnări de mese și de scaune, de spargerî de sticlărie și de farfurii; peste trei minute ne pomenirăm cu un țipet de un glas tîner, strigîndu-se italienește :

„Pardon, pardon, io sunto un vero profesore di Malta. Io sunto condascalo atesta canalia di bulgaro profesore“.

Cu vestele astea și cu vorbele astea, vîd pe un soldat din cei șase că ese cu un tîner ținîndu-l de păr și cîrpindu-l cu baioneta pe spinare, zicîndu-i :

— Ci ca tacî dracului eu limba spurcată până te voū duce la căpitan. Indată ce'l primiū, îl dădui în paza a trei soldați și le ziseiū a se îngriji să nu'l scape. Soldații ce rămăseseră în casă, aū scormonit prin toată curtea și într'o cămară din curte a cărei ușa era deschisă, s'aū împedicat prin întuneric de mai multe funii de ceapă, atârnată de tavan; căsnindu-se a da la o parte aceste funii cu vîrfu spîngilor în dreapta și în stînga, auziră un strigăt dintre funii :

— Stați fraților, nu mă înțepați, nu mă omoriți, că, din păcatele mele, eū sunt Anghel Pescaru, care am închiriat odăile afurisitului de Spiru și eată ce foc 'mă-aduse pe cap.

Soldații cuminte 'i răspuseră :

— Nene Anghela nu 'ți face nimenea nimic, fi bun și treci cu noi dincolo în casă și aprinde luminări.

În acel moment sosi și polițaiul cu 10 călăreți, trimiși de prefect care auzise din piață detunătura puștilor noastre. Le-am povestit cele petrecute și dâșii descălicară, lăsară caii la două inși și intrând cu toții în odăile pescarului, au început să cerceteze prin casă. La întoarcere polițaiul îmi ceru să ordon soldaților să 'i dea pistolu, hârțiile și patrônele ce se găsiseră pe patul nenorocitului maltez, care trăsese focu pe fereastră, căci acolo locuia el.

I-am răspuns că asta nu se poate, toate acele aparținând îngrijirii mele și că trebuie să le predau șefilor mei.

— D-ta, am adaogat eu, ia-ți pe nenea Anghel proprietarul caselor și ți'l pune la culcuș.

— Ba să 'mă dai, domnule parucic, și pe profesorul italian să'l duc în piață.

— Nu se poate domnule, acela fiind criminal, căci a tras cu foc în noi; el este prizonierul meu de bătaie și am să'l dau șefului meu.

Am ordonat unei patrule de șase oameni și l'a dus în primirea parucicului Cătuneanu, care era cu o caraulă de 50 de soldați, în curte la colonelul Engel. Casa pescarului și pe proprietarul ei, i-am lăsat în paza d-lui polițaiu. Plecând cu roata de acolo și venind și eu în curtea colonelului am găsit trăsura acestuia scoasă afară din șopron și în locul trăsurii, o rogojină întinsă și d'asupra un covor curat cu o perniță, peste care era întins împușcatul parucic Petrăchescu; în jurul lui ardeau luminări în tăvi, după îngrijirea eucoanei Anichii, născută Gigârtoaia, soția colonelului Engel. Erau patru luminări de ceară groase precum și tămâie la capu mortului. Am adus pe profesorul maltez și i-am arătat victima. El săracu a început să plângă și să ne spună earăși că a avut nenorocirea a se atașa de acel profesor bulgar cu care dădea lecții în orașul Brăila. Veni și colonelul din piață după ce trimesese batalionul la cazarmă cu ordine ca oamenii să stea îmbrăcați gata și în priveghere; orânduise pe strade și jos la port streji îndoite și patrule de cavalerie și infanterie. A doua zi după luminatul zilei adunându-ne noi, șefii roatelor și șeful de batalion R. Goleșcu la colonelul, am fost tratați cu ceaiuri până după prânz. S'au făcut pregătirile îngropării mortului, pe care îl duse cu paradă, două companii și un pluton de cavalerie; toată elita negustorilor merse în cortegiu până la cimitir. Praporcicul M. Po-

deanu chiar în seara când căzuse lovit, fu dus la spital, în căutarea doctorului Epaminonda, împreună cu soldatu cu mâna tăiată.

Ceva straniu sè vă mai arèt. Peste drum de poarta colonelului, unde se petrecuse omorirea și lupta de la poartă, se afla mort de zăcere un nenorocit cantaragiu bulgar.—Cunoscut este că într'o casă unde se întâmplă ast-fel de cas de omor, cei ce fac parte din familie sau chiar slugile n'au vreme a băga de seamă ce se întâmplă prin prejur; de aceea n'angrijire și uluială profitând acei șase asasinii greci, arnăuți și bulgari, ce făptuiră omorul din curtea colonelului, ca sè nu poată fi prinși, s'au ascuns în podu unui grajd din aceea curte în dreptul căreia s'a găsit mortul cantaragiu, au privit strejuirea noastră din curtea colonelului, au privit chiar pornirea cortegiului mortului Petrăchescu și ei au stat neclintii în acel pod pênă seara. După îngroparea cantaragiului, întorcându-se jalnicii de la mormânt cu mai multă lume, ca sè mănânce din pomana mortului, prind de veste pe seară că se cobor acei asasinii din podu grajdului și încep a sări gardurile ogrăzei. Atunci unul din rudele mortului trece în curtea colonelului de peste drum și ne dă de știre. Pornim un ofițer cu 30 de soldați ce se află în curtea colonelului, spre a le da goană; prin întuneric însă nu au putut pune mâna pe ei; patrulele călărețe ale poliției i-a întâlnit pe stradele strimte din mahalale și i-au prins pe toți; între dênșii era și căpitanul lor; i-au desarmat și i-au dus legați la poliție.

Lumea întreagă a alergat chiar în noaptea aceea ca să-i vază; și a doua zi, legați și sub escorta unei patrule de 15 oameni cu un sergent, au fost duși și întemnițați la București, unde fiind judecați au fost osândiți toți la oca Telega.

Garnizoanei din Brăila i s'a, dat din ordinul lui vodă, gratificație leafa pe șase luni. Parucicu Podeanu, rănitul, a fost înălțat la grad de căpitan, căpitan Greceanu a fost făcut maior.

Ast-fel fu și a doua revoluție a Brăilei.

De și prin descrierile de mai sus a diferitelor stări ale capitalei noastre, v'am vorbit în treacăt și de vre-o câte-va palate, adică de curți cari au fost locuințele domnilor după timp în București, acum m'am gândit a vă arăta anume acele locuințe domnești.

Curtea lui Const. Brâncoveanu, zis Basarab, și prinț de onóre al Austriei, a fost în dreptul Metropoliei fondată de el, astăzi piața Bibescu-

Vadă. Curtea lui Constantin Cantacuzino, astăzi maidanu de peste drum de casa de depuneri și consemnațiunii. Curtea lui Șerban Caatacuzino, astăzi banca Națională. Curtea lui Alex. Moruz, astăzi direcția telegrafelor și poștelor. Curtea Ipsilanti, astăzi hotel de France. Curtea Hangerliu, Caragea și Mavrogheii au fost în curtea cea nouă făcută de Ipsilante, astăzi arsenalul armatei. Curtea Mavrocordat, fosta casă a domniței Anastasia, unde era vadul sacagii'or în dosul poliției capitalei, astăzi judecătoria de pace a ocolului de roșu. Curtea Calimachi, Caragea (după arderea întâei curți) și Alex. Șuțu, casa Bossel, astăzi proprietatea Miercuș banchieru. Curtea Kiselef, astăzi prefectura poliției capitalei. Curtea Grig. Ghica, mănăstirea Mihaï-Vodă. Curtea Alex. Ghica, astăzi prefectura județului Ilfov. Curtea G. Bibescu, în curtea lui Const. Brâncoveanu, astăzi piața. Curtea Barbu Știrbei, astăzi casa prințului Alex. Știrbei. Curtea A. Cuza casa lui Dinicu Golescu, astăzi palatu.

Turcia, suzerana noastră, printre înțelepții ei Sultani, buni scriitori, învățați poeți, și bravi luptători, a avut și pe sultanul Mahomed ce s'a suit pe tron la 1808. Nici unul din padișahii otomani nu a venit până la Dunăre în preumblare; vre-o două-trei cari au ajuns până la bătrânul fluviu nu au avut alt scop decât războiul. Înțeleptul și brayul sultan Mahmud Han a hotărât să vie până în marginea Dunării, să vază Silistra, unde era scaunul primului guvernator al Dunării numit Duna-valessi. Astfel vestindu se de aceasta în România de către marele logofăt Aristarchi (ambasadorul Româno-Moldaviei pe lângă Sultan, și credinciosul palatului sultanului) amândoi domni țerei au hotărât să meargă împrenă cu mitropolitul României și cu o deputațiune de câte șase boeri din cei mai mari ai țerilor, ca să se prezinte Sultanului. S'a pregătit un mare și spațios chioșc în marginea Dunării la Silistra împodobit cu postavuri roșii, cu tapete de aur și cu covoare persienești, mobilat cu lucruri cărate din București din magazinele cele mai luxoase, cu oglinzi mari și ceasornice cu muzici. Vodă Alex. Ghica a trecut de la noi peste Dunăre cu statul său major, cu mitropolitu Neofit, cu protopopii și diaconii săi și cu șase din veliții boeri. Tot ast-fel însoțit a trecut și Grig. vodă Ghica, domnul Moldovii Densii se aflară la Silistra cu două zile mai înainte și traseră în palatele pregătite pentru ei. În aceste două zile, logofătul Aristarchi care-i aștepta acolo, le-a făcut o repetiție de modul cum au să se înfățișeze când va ordona Sultanul că dorește a-i vedea. În ziua sosirei Sultanului nu i s'a arătat nimeni, ear a doua zi după sosire, coborând sultanul la Dunăre cu strălucita lui suită, și urcându-se în chioșc i s'au adus

cafele și șerbeturi. El era însoțit și de bătrânul Topal pașa, un bătrân de 80 de ani, intimul său amic și favorit ; numai sultanul și acest Topal (schiop) stătură jos, cel dintâiu pe o canapea, cel d'al doilea pe un jeț ; toți cei-l-alți pași și autoritățile stătură în picioare cu cel mai mare respect. I s'au prezentat din partea noastră, ordonanțele de cavalerie și de infanterie, precum și o deputațiune de 12 comersanți de frunte, între cari erau și cei două mari banchezi Hillel Manuah și Avram Halfon. Dintre boerii noștri numai răposatul Iordache Filipescu era mai splendid îmbrăcat în anterior și giubea de moar antic alb.

Sultanul a ordonat atunci să vie domniii țerii cu suitele lor ca să-l vază. Întâi au intrat amândoi domniii cu câte doi coloneli și șefii oștirilor moldo-române și s'au închinat cu respect ; Sultanul ședea pe canapea, era îmbrăcat într'un surtuc negru cu ciaprazerii de mătase negre și avea fes mare în cap ; el ținea în mână o biciușcă cu care se juca. Domniii s'au dat de lături în dreapta stând în picioare ; după densesii intră mitropolitul între doi diaconi ; el era îmbrăcat în manta încrețită și avea cârja în mână ; trecură și ei în dreapta stând tot în picioare ; intrară apoi boerii ambelor țeri care făcură reverința cunoscută ; cu cea mai mare sfială. Sultanul făcu semn lui Aristarchi și i spuse să arate la toți mulțumirile sale că i a găsit sănătoși iar mitropoliților să le exprime mulțumire de oste neala ce și-au data veni să l vadă și să le spună că el nu este împăratul regilor, ci împăratul popoarelor ; către Iordache Filipescu care avea o barbă albă și lată, lungă până la burtă, s'a adresat el d'adrechtu, nu prin dragoman, și i-a zis turcește : *ghel, ghel*. . cu o voce îndestul de baritonă așa că s'a îngrozit bietul bătrân și par'că nu îndrăznea să se apropie, de și era ban mare și președinte al consiliului ; sultanul însă avu o impresie așa bună de înfățișarea lui, încât se sculă de pe canapea, îl apucă de mâneca giubelei și apropiându l în fața sa îi repetă : *ghel, ghel*.. Apoi adresându-se lui Aristarchi i-a ordonat să-i zică arătând cu mâna spre amândoi domnitorii, că de și densesii sunt mai mari în cele două țeri, însă el, Filipescu, trebuie să le fie tată, să i povățuiască, cu toată îngrijirea pentru odihna și buna petrecere a locuitorilor țerilor, care sunt raialele împărăției și de aceea îl cinstește îndată cu gradul de baș-boer adică cel mai mare boier al țerii. Atunci i-a congediat, și ei s'au întors la palatele lor, unde li s'au trimis daruri : cai arăbești și decorații mari cu portretele sultanului înconjurate cu diamante ; de atunci nu i-a mai văzut, căci a treia zi dis de dimineață densesii trecură Dunărea pe un vapor mare iar Sultanul, peste două zile, a plecat la Țarigrad, fiind chemat în grabă,

căci era să se facă o revoluție, sub pretext că, ce are Sultanul să stea de vorbă cu gheaurii.

Voesc să amintesc, după toate evenimentele acestea petrecute până la 1856, despre doi domni români, cari au fost dintre cei mai buni și mai învățați. După frumoasa și părinteasca domnie a lui Grigorie Vodă Ghica, a căruia viață am arătat-o mai sus, precum și după președinția lui P. Dimitrievici Kiselef, venind la domnie Alex Vodă Ghica, fost mai înainte spătar, fiind numit atât de sublima Poartă cât și de curtea Rusiei, protectorare atunci a țărilor; el a domnit într'adevăr cu sentimente de bun român, însă nu era iubit de popor căci îl compromiteau boerii ce-l înconjurau și din care unii erau de partidă rusă alții de partidă turcă. Cei d'întâi făceau cum le dicta protectorii lor, cei de al doilea stricau tot ce organizau cei d'întâi, ast-fel că țara suferia destul și se pregăteau diferite comploturi contra domnului de a-l da jos de pe tron.

Capii acestor partide erau Iancu Câmpineanu d'o parte și Manolache Băleanu de altă parte. Intr'o zi domnul se simți de tot nenorocit, mai cu seamă că îi spusese și marele aga, care era Manolache Florescu, că să nu mai iasă pe jos pe strade, după cum obiceiua tot-d'a-una de eșea cu bastonașul în mână, până ce nu va descoperi aga un complot, despre care i se raportase, și care avea de scop împușcarea domnului. Atunci el care iubia așa de mult pe români, și fiind convins că nimeni nu se va găsi să atenteze la viața sa, a ieșit chiar în acea zi pe jos, cu bastonașul în mână, fără a lua pe aghiotantul său, nici vr'o ordonanță după el. A plecat îmbrăcat civil de la palatul său, unde este astăzi prefectura de Ilfov și traversând strada astăzi numită Carol I, trecu pe la curtea-veche, pe podu Bellicului și merse până sus la Jignița, unde este astăzi palatul ambasadei italiene și unde locuia generalul și fost al său cumnat N. Mavru. A intrat în cabinetul lui Mavru, s'a trântit pe canapea și a cerut să i se aducă o dulceață și apă. Văzându-l Mavru foarte emoționat, l'a întrebat:

— Ce, ai ostenit măria ta, de nu ești astâmpărat?

Vodă îi răspunde:

— Nu, scumpul meu Nicolache, dar am eșit din casă singur, fără nimenea după mine, ca să mă omoare orașenii mei, între care m'am născut!

Mavru văzându-l cu ochii umflați de lacrimi, a luat apă de Colonia

și i-a udat batista din buzunar. Aă conversat mai multă vreme și vodă a povestit tot ceea ce i-a raportat aga. Mavru i-a răspuns ;

— Să nu crezi măria ta, ast-fel de mofturi și ast-fel de minciuni de cafenele, ca să fi fost una ca aceasta, eu aș fi aflat-o de mult de la Dașcof, (consulul rusesc), care are în capitală peste 100 de spioni pentru diferite clase.

Cu toate acestea, Mavru a ordonat de i s'aă pus caii la caretă și a recon dus pe vodă la palat, unde aă chemat și pe Grigorie Filipescu de aă făcut câte-și trei partidă de vhist. A doua zi a mers la palat Mavru cu Dașcof, de aă făcut vizită lui Vodă ; a venit după dênșii și baronul Timoni, consulul austriac.

Arăt acum încetarea domniei lui Alecu Ghica. Secretar de Stat (ministru de externe) era postelnicu Iorgu Bibescu și ministru de justiție era Barbu Știrbeș, fratele lui Iorgu Bibescu. Aceșți doi boeri ce 'și făcuseră studiile 10 ani la Paris, unde aă învățat legile franceze și aă fost buni amicii cu Guynet, ministrs de atunci al Franciei, întorcându-se în București, aă început a lupta, fie care în parte, ca să pună mâna pe domnul țerei. Iorgu Bibescu, dându-se în partida opusă lui vodă Ghica, și camera fiind deschisă în iarna atului 184°, majoritatea fu pentru Bibescu, și votă faimosul raport către domn, (a cărui copie o posed), prin care i se arată trista stare în toate ramurile administrat ve. Se făcu apoi o plângere din partea țerei către sultan și se trimise la Constantinopole cu o copie după raportul adresat domnului, făcut de însuși Iorgu Bibescu.

Peste o lună veni logofătul Aristarchi, ambasadorul nostru pe lângă Poartă, și aduse lui vodă Ghica firmanul pentru mazilia sa de pe tron. Acel firman a fost citit în Cameră în auzul tutulor locuitorilor capitalei, ce erau adunați acolo. Nici un eveniment neplăcut nu s'a petrecut, căci vodă Ghica, lăsând țara sub o căimăcămie de trei boeri, prezidată de mitropolitul Neofit, s'aă pus în caretă însoțit de maiorul Scarlat Filipescu și a plecat prin Brașov și Viena la Neapole, unde s'a statornicit. În urma lui, camera a procedat pe dată, după legile țerei, la alegerea noului domn ; după ce deputații aă intrat în secțiuni, partidele aă început a vota.

Iată și boierii ce aă luat parte la alegerea Domnului :

- 1 — Baș-boeru banu George C. Filipescu.
- 2 — Vernic mare Alex. Filipescu (Motrogan).
- 3 — " " Teodor Văcărescu (Furtună)
- 4 — " " George Goleșcu. —

- 5—Vornic mare Alex. Scarl. Ghica (Barbă-roșie)
 6—Logofăt-mare Barbu Știrbei (Bibescu).—
 7— „ „ Ștefan Bălăceanu.—
 8— „ „ Mih. Racoviță.—
 9— „ „ Ioan Văcărescu (Poetu).—
 10— „ „ Chrisoscoleu (Buzoianu)
 11— „ „ Em. Băleanu.—
 12— „ „ Const. Cantacuzino (fost caimacam).—
 13— „ „ Const. Ghica (fost spătar).—
 14— „ „ Const. Cornescu.—
 15— „ „ Const. Bălăceanu.—
 16— „ „ Grig. Grădișteanu.—
 18— „ „ George Bibescu (ales domn cu 131 voturi).
 18— „ „ George Florescu.—
 19— „ „ Iancu Filipescu.—
 20— „ „ Em. Florescu.—
 21— „ „ Alex. Ghica (căciulă mare).

Partida lui Barbu Știrbei, fratele lui Iorgu Bibescu care dresase faimosul raport către domn a eșit cu 91 de voturi, ear partida lui baș boer Iordache Filipescu despre care se așteptau toți a fi ales domn a eșit cu 84 voturi. Simțind toți de la început că Barbu Știrbei pe care nu l'voiau, va reuși a pune mâna pe domnie, începură a vota pentru Iorgu Bibescu care a întrunit în total 131 de voturi.

Când deputații văzură că numărul bilelor lui Bibescu a trecut peste 91, al lui Barbu Știrbei, începură toți a se apropia de Vodă Bibescu cu oare-care respect, căci vedeau că se apropie momentul d'a fi proclamat de domn. Cei mai intimi amici ai lui, precum Iancu Filipescu, Manolache Florescu, Manolache Băleanu, Costache Filipescu colonelul și șeful meu s'au apropiat de Iorgu Bibescu și iaă zis șoptindu-î :

— Ești domn.

Iar el care simțea aceasta, căci cunoștea de câte voturi dispuneau deputații din secția IV, de unde făcea și el parte, emoționat și pornit poate de respect și dragoste către frate-său Barbu Știrbei, le răspunse :

— Dar cu nenea Barbu cum rămâne ?

Atunci colonelul meu, fiul baș-boerului și coleg de școală cu Bibescu împreună cu Iancu Filipescu, îi răspunse la ureche răstit, arătându-î fe-reastra camerii care dădea asupra dealului Mitropoliei :

-- O vorbă de a-î mai zice, nene Iorgule, vei fi aruncat de noi pe fereastră ca să nu se aleagă praf de d-ta.

Așteptară numărătoarea voturilor încă a patru deputați, cari aū votat pentru Iorgu Bibescu și strigară toți într'un singur glas :

— Ura ! ura ! ura !

Mitropolitul Neofit ce presida camera rosti următoarea bine-cuvântare.

— „Să trăiască noul nostru domn, ear tu Doamne D-zeul părinților noștri, trimite din înduratu'ți sîn bogatele tale mile asupra-î și asupra pravoslavnicului norod al țării, fie, fie fie !.“ Atunci se repeziră toți într'un trup, luară pe mâini pe Bibescu strigând ura ! il puseră în trăsura și 'l petrecură toți în carete și în trăsuri până la palatul său, sub dealu Mitropoliei.

Noul domn ordonă să vie cărucioru de poștie cu patru cai de curier, și scrise la Craiova muni sale, vorniceasa Ecaterina Bibescu, că cu voința lui D-zeu și cu bine-cuvîntarea ei, s'a ales domn cu 131 voturi. Boerii salutară pe vorniceasa Bibescu într'o scrisoare iscălită de toți câți se aflaū acolo. A doua zi dimineață oștirea toată aflată în garnizoană a făcut jurământul în cazarmă, față cu marele spătar Cost Ghica, fratele fostului domnitor Alex. Ghica. Eată o pildă cum se sūpuneau vechii boerii legiurilor țării.

Domnia acestui bărbat a fost foarte înțeleaptă ; pretutindenî s'aū făcut înfrumusețări precum și îmbunătățiri în armată. Cu ocazia asta, Sultanul a dăruit armatei șase tunuri de bronz, peste care vodă a numit șef pe maior Ion Em. Florescu, astăzi general de divizie. Oștirea a fost îmbrăcată în haine noi, după model de mare economie. În locul chiverilor s'aū adus coifuri din Prusia, remonte de cai s'aū adus din Rusia și Ungaria. S'aū făcut înaintări în armată, iar în decretul său de înaintări cum și în ordin pe oștire, a zis că nu se silește la înaintări până ce nu va cunoaște bine în persoană purtările și caracterul ofițerilor, atunci le va da gradele nu după vechime, ci după merit, căci meritul va păși vechimea, ca și ei să se silească a onora gradele pe cât ele sunt menite a onora pe cei ce le primesc, fiind singura resplătire a unui ostaș.

Acest domn a organizat grănicerii din toate satele mărginașe ale Dunării, care făceau serviciu cu schimbul la pichetele fruntariilor dunărene și muntene, având fie-care frontieră câte un inspector cu gradul de colonel. El a făcut șoselele pe Prahova până la Predeal precum și pe Olt din Călimănești până la Riu-Vadului, spărgând munții de piatră cu iarbă

de pușcă ; la aceste șosele a lucrat soldați sub comanda oficerilor conduși din cei mai buni minieri ai statului. El a legat pentru prima oară România-Mare cu cea Mică prin frumosul și lungul pod de piatră pe riul Olt și Beica în dreptul orașului Slatina. A înfrumusețat balta și grădina Cișmegeiului, stărpind miazmele și broscăria din acea grădină publică a orașenilor bucureșteni, dând cursul lacului în Dâmbovița. A înfrumusețat stradele centrale ale porturilor Brăila și Giurgiu, a restaurat vechile palate ale lui Const. Basarab Brâncoveanu, de sub Mitropolie unde era și o capelă foarte frumoasă, a secularizat moșiile cu mari venituri ale Mitropoliei și ale Episcopatelor făcând prelaților salarii, mitropolitului : 100.000 lei și episcopilor câte 50.000 lei anual. Domnia lui a fost foarte liniștită, foarte îmbelsugătoare ; se afla bine cu toată lumea și cu toți consuli puterilor străine și supușii lor. El a dat avânt învățăturilor sub Poenaru, archimandritu Poteca și Ioan Heliade Rădulescu. Artele a progresat sub diferiți maestri de muzică și desen ; literatura a făcut un pas mare înainte ; el a încurajat pe Iancu Văcărescu și Heliade Rădulescu, în arta poetică ; în scurt acest domn a fost foarte iubit și stimat de toți românii în genere. El a făcut să înflorească și teatrul nostru național puindu-l sub președinția lui Iancu Câmpineanu ; a înfrumusețat dealu Mitropoliei prin aleuri și patru obeliscuri mari la intrare ; lucrările a fost conduse de colonelul Blaremburg.

Din nenorocirea țării noastre, logofetu justiției Alecache Vilara fiind ministru și amic al domnitorului, a mâhnit pe mulți mai cu osebire prin malierele lui restite. Adesea densusul striga înpricinaților :

Eu poruncesc și să știți că eu sunt pașa Alecache Vilara, care face voese.

Unele ca acestea împreunându-se cu asprimea ce întrebuințau cu poporul mai mulți amployați superiori de prin administrații a făcut de s'a organizat cu puțin mai înainte de anul 1848 acea conjurație sub conducerea lui Heliade, Nicolae Golesecu, Const. A. Rosetti, Ioan C. Brătianu, prințul Dim. Ghica, prințul Ion Ghica, Grigorie Grădișteanu, Dim. Bolintineanu, N. Bălcescu, Dim. Crețulescu și alții, care a dat avânt revoluției de la 11 Iunie 1848, începută în Islaz și în București de odată ; cea din București a început-o Dim. Crețulescu prin tragerea unui glonț de pistol pe o șosea asupra lui Vilara, ce însoțea pe vodă Bibescu în trăsura la preumblare. Acel glonț a fost semnalul dat bucureștenilor, ca să se adune cu toții în curtea domnească și să ceară domnitorului să iscălească acele

21 de articole ale programului făcut de ei. Intr'adevăr, în acea zi s'a strâns atâta lume în curtea domnească și pe toată întinderea stradei Metropoliei în cât nu era de trecut măcar un om. În capul acestui popor bucureștean, fără nici o armă în mână, se aflau Nicolae Golescu, Brătianu, Rosetti, Bolintineanu și Grădișteanu cum și Mitică Crețulescu, cel care a dat cu pistolul, atingând cu glonte pe domn numai la pele. Săntinelele din ordinul lui vodă au lăsat pe capii revoluției de au intrat până în salonul domnesc, unde Heliade dădu citire programului de reformă Constituțională. Vodă Bibescu a răspuns cu sânge rece și cu a sa demnitate de domn :

— Bune sunt toate, sunt și eu adăpat de ideile astea încă din școala în care am învățat în Paris, însă găsesc prea timpuriu aceste schimbări în națiunea noastră; ar fi fost bine, să fi mai așteptat până ce mă înțelegeam cu puterile vecine, căroră puteam să le arăt că chiar eu mă aflu în capu mișcării, fiind ales al națiunei; atunci aș fi stat pe tron în pace ca să executăm cu toți în unire reformele și am fi fost apărați de prejudiciile ce s'au deslănțuit acum.

Atunci toți în unanimitate au strigat ura! și Heliade Rădulescu înfățișă lui vodă o călimară dându-i condeiul și rugându-l d'impreună cu cei-l'alți să iscălească. În momentul în care Nicolae Golescu băgă în sîn proiectul, dânsul începu a striga :

Să trăești măria ta, domn și stăpânitor al nostru constituțional.

Aceste vorbe fură repetate de Mitică Crețulescu din balconul lui vodă către poporul bucureștean ce era în curte.

Toți într'o voce strigară :

Să trăiască domnul nostru constituțional Gheorghe Dimitrie Bibescu.

A doua zi de dimineață, vodă chiemă pe revoluționari, pe boerii ce com-puneau guvernul și pe mitropolitul, și 'și dădu demisia din domnie în mâna lui Nic. Golescu, rugându-l să fie bun a numi caimacânia cum îi va plăcea și a însărcina pe unul din membrii guvernului să 'l întovărășească până la Brașov, pe la Câmpulung, prin granița austriacă de la Bran, căci pe la Predeal, ca să iasă la Brașov nu se putea, nefiind șoseaua pe Prahova terminată.

Cu toate rugămintele membrilor revoluției, ale boerilor și bancherilor din piața noastră, nu a fost cu putință a se îndupleca să rămână pe tron.

Din contră s'a rugat dânsul să nu fie împiedicat a pleca, fiind-că s'au

sfătuit deja cu iubita sa doamna Marița, născută N. Văcărescu și fosta soție a spătarului Const Ghica. Tot odată a invitat pe Iordache Filipescu care era vornic de a pornit un lipcan [curier al ministerului de externe), cu poruncă către izpravnicu de Mușcel să conducă pe vodă cu plăiașii și cunoscători ai strimtoarelor munților până la hotarul austriac. S'a făcut în tocmăi după dorința lui vodă ; s'a trimes cu măria sa pe Const. A. Rosetti din partea guvernului provizoriu ; cu o zi înainte, vodă lăsase ordin la toată oștirea din garnizoană ca să se supue cu toată credința guvernului provizoriu și să 'și păzească fie-care datoriile ostășești pentru binele țării și liniștea locuitorilor capitalei.

O fi regretat poate cine va plecarea lui Bibescu, însă nu s'a putut recunoaște cine anume, fiind-că a urmat o mare gălăgie de bucarie pentru noua eră în care intra țara.

Se formă locotenența domnească pe dată sub președenția lui Nic. Golescu iar ca șef al armatei fu numit maior Tel, care fu sărit d'o dată la gradul de general ; așa a găsit cu cale consiliul guvernului revoluționar care se instalează în casa lui Dinicu Golescu pe podu Mogoșoaiei, astăzi palatul regal.

Incepură îndată adunările revoluționarilor, atât în localul camerei boeresti care era disolvată, cât și pe câmpia Filaretului unde se aduna în toate zilele poporu bucureștean și unde s'a organizat și garda municipală sub comanda unui fost actor grec Aristia.

În acea câmpie s'a ridicat o tribună pe pudestale înalte cu trepte ; de acolo țineaă toți oratorii revoluționari, discursuri către orașeni. — Am fost față atât la adunările ce se țineaă seara în cameră (obșteasca adunare) în dealu Mitropoliei cât și la acelea din Câmpia Filaretului ; nu pot trece cu vederea a nu arăta în această istorie a Bucureștilor, pentru trista memorie, destrăbălările ce se petreceau în acele cluburi.

Intr'o seară de Iulie, anul 1848, eră atât de multă lume în localul camerei în cât ne-mai încăpând în sală oamenii se grămădiseră în curte pe la ferestre, cari erau deschise ; adunarea era presidată de d. Ión C. Brătianu prenumit atunci *Firfirică*, căci era ténăr, mititel și scurticel și cu pletele pe spinare ; nu semănaă flința lui cu vorbele oratorice și sofistice ce îi eșău din gură ; îl ascultaă toți ca pe un eroū al zilei.

În acea seară se vesti că au trecut turcii la Giurgiu, au dezarmat compania noastră ce ținea garnizoană în acel oraș, au arestat pe ofițeri și căpitanul lor în pușcăria de la Giurgiu și au plecat apoi în marș for-

țat spre București; cavaleria sub Suliman-pașa, sosise în satul Sintești ca avant gardă.

Brătianu zise ca noi să ne pregătim a'i primi cu blândețe, eșind înaintea lor, mitropolitul în cap și cu preoți în odăjdii cu evanghelia și crucea în mână.

Pe lângă preoții noștri din capitală, se află adunați în București și preoții de prin satele 'nvecinate ale Ilfovului, Vlașcei și Ialomiței, însoțiți de câte trei deputați săteni.

Acești preoți cu mitropolitul în cap, urmă Brătianu, să aștepte sosirea armatei, și eșindu i înainte să fim siguri că turcii nu vor ataca acest cordon sfint.

Atunci se auzi un glas din mulțime zicând:

Părintele metropolit nu va putea veni, aflându-se bolnav.

La aceasta răspunse președintele adunării:

Ne vom duce la prea sfinția sa, îl vom așeza într'un jeț și'l vom duce pe umerii noștri înaintea invaziunii, căci e dator a ne bine-cuvânta și la nenorocire așa cum a făcut papa Romei, care a eșit pe podu Tiburului de a oprit pe Atila ce înainta cu formidabila sa armată de huni.

Strigăte de bravo și bătăi în palme isbucniră în sală.— În vremea aeeasta, ne pomenim că intră pe ușă un individ înalt, armat cu un cuțit mare și cu un cimpoer după dânsul. El începu să strige:

Fraților, am treabă la tribună.

Lumea îngrozită s'a inghesuit în lături, făcându i loc ca să treacă spre tribună; nici o împiedicare n'aŭ întâmpinat din partea vr'unui jandarm saŭ a vre-unui comisar, căci eram acolo toți frații într'un Cristos și concetățeni și era liber fie-care să se urce la tribună spre a'și da părerea.

Stranie de tot o asemenea priveliște în camera legiuitoare a României, unde ne deprinsesem a vedea pe părinții noștri, sub președința mitropolitului nostru, făcând legiuiri iar nu bâzâind din cimpoiŭ, alegând domni în loc de a striga în gura mare ca acel măcelar beat despre care e vorba și care cu un cuțit în mână începu să sbiere:

Ce vă încercați boerilor cu preoți, cruci și evanghelii; eŭ cunosc bine pe turci din mica mea copilărie; ei nu se dau îndărăt de cât când ved ăsta (ridică cuțitul în sus) muiat în sânge. Suntem destui bărbați în București și am fi fost mai mulți dacă n'ați fi lăsat aci numai o mică parte din oștire trimitând pe cea-l'altă peste Olt fără să ne întrebați și pe noi; cu toate acestea vom lupta cu toții și vom muri cu toții, ca să treacă apoi vrējmașii noștri cu armăsarii lor peste trupurile noastre.

Acest individ necunoscut era de nație sârbească și de profesie măcelar. L'a aplaudat toată întrunirea și apoi eșind el afară cu cimpoeru după el, l'a petrecut toți până la poarta Mitropoliei.

Aceste întruniri de la Mitropolie se țineau seara, de la 9 ore până la 1 din noapte, iar acelea de la Filaret se țineau de la 3 după prânz, până seara la 8.

Acum se vă spun câte-va anecdote de pe câmpul Filaretului, numit de atunci până acum „Câmpul libertății“.

Acolo în mijlocul câmpului unde este astăzi cișmeaua lui Cantacuzino era earăși o tribună ridicată pe estradă și umbrită de o pânză de cort cu patru stegulețe tricolore înfipte în cele patru colțuri ale extradei. Oratorii ce se urcau acolo sus, erau amândoi frații Brătienii, Dumitru și Ioan cum și amândouă frații Golesei, Nicolae și Ștefan. Vorbeau despre diferite organizări ce trebuiau introduse în țară, despre armată, despre ridicarea bătăiei din armată și introducerea pedepsei numai cu arestări, despre organizarea serioasă a unei legiuni orașenești, numită garda municipală care deja începuse a se forma din diferiți neguțatori și meseriași; șefii părților acestor legiuni se numeau din meseriașu cei mai bogați și deștepți. În vreme de 5 zile se și formaseră două companii, însă nu li se dăduseră armele ci numai se numiră în ziua a cincea șefii părților, al căror comandant superior fu numit actorul grec și mai în urmă profesor de limba greacă de la școala sf. Sava, anume Aristia; șeful acestui semi-batalion se numi un Cost. Bălăceanu și un Manu, fiu unui Iorgu Manu; iar între căpitani erau un caretaș bogat și un toptangiū negustor, ale căror nume imi scapă. Despărțirile s'aū numit plutoane, iar instructorii acestei legiuni erau câți-va din căpitanii regimentului aflați în garnizoană; dênșii veneau la front numai în vremea exercițiului. Ce ved ai în frontul acestor companii? negustori, cavafi, ișlicari, curelari, covaci, plapumari, cojocari, caretași, dogari, cismari bərbieri, fie-care în costumele lor. Frontul era împeștriat de giubele, scurteici scurte, elecuri cu poturi, căciuli, șăpci, spențere, fracuri, surtuce și anterie; era o cadră hazlie. Era frumos să vezi acest front numai cu puști ostășești fără patrontașe și fără alte curele, să vezi la defilare soldați marșând în anterie lungi și în pași voluntari; era de jale, cu alte cuvinte, prima creare a unui corp care întrecea tradiționala ceată a lui Baboiū. Comandantul lor, d. Aristia, comanda, când venea Brătianu.

Prezentați arma!

Atunci fie-care individ ducea arma la pept, fără nici un tact, împe-

dicându-se în mânecile largi ale giubelelor ; semănau cu urșii cari țin în labe ciomagu ursarului și dau din picioare pe lângă el. Aveau două tobe și două goarne luate de la oștirea regulată, ba încă unul din gorniști era un muzicant Mugur, care știa a sufla în trâmbiță.

În fine, orășinimea zăpăcită, s'a ridiculizat până în luna lui Septembrie 12, când sosiră turcii și se opriră făcând tabără în câmpia Cotroceni ; a doua zi la 13 marșă în capitală coloana turcească care să mai bătă cu noi, patru companii din regimentul al II, o companie din regimentul I și trupa pompierilor. În acea încăerare s'a dat turcilor, care erau în număr de 9000, o lecție bună. Pompierii dărâmară pe Cherim-Pașa împușcându-i calu și au răpit două tunuri ; companiile ce erau concentrate în curtea cazărmii Alexandru ținură foc de rânduri cu trupele turcești, înșirate în stradă ; (această încăerare am publicat-o prin deosebite broșuri). În acea zi de 13 Septembrie 1848, fură omorâți din trupa turcească 367 de oameni, ear din trupele noastre au căzut 2 ofițeri de pompieri Stărotescu și Dănescu, cari se luptară ca niște bravi la luarea tunurilor și 57 de soldați (frumoasă lecție pentru armata turcească și îndoit de frumos a fost avântul armelor românești). Urmare la acest avânt sunt ; bătăliile din urmă și gloria ce au câștigat armele românești pe câmpiile Bulgariei. Ear răsplata care ni s'a dat nouă ofițerilor ce ne am expus cu un mic uumăr de soldați, a fost nimic și earăși nimic. Ba nu, am scăpat ceva din vedere, ne-au scăzut și ne scade la bătrînețea noastră câte 20 și astăzi câte 18⁰/₀ din mizerabilele noastre pensii, apoi atâta nu este destul din partea atâtor oameni ingenioși și buni patrioți, ce s'au succedat de atunci până acum, la cârma țării ? Destul și prea destul încă față de cele-l'alte suferințe și mizerii ce îndură până în prezent, cei ce au dat acest avânt al armelor la 1848.

Faptele însemnate ce au mai urmat le tac, că sunt cunoscute de toți contemporanii mei, cum spre exemplu detronarea lui Cuza și altele.

Acum să vorbesc și de domnul țării Românești Barbu Dim. Știrbei, fratele fostului domn Gheorghe Bibescu. Acest domn, după suirea fratelui său pe tronul României, își dădu demisia din minister și plecă în Franța ; de acolo își părăsi țărâmul, ca să pășească el în locul fratelui său ; a așteptat timpul oportun până ce trecură evenimentele începute în țară la 1848 ; în acea vreme Sublima Poartă înțelegându-se cu cea-l'altă putere protectoare, se țină consiliul de la Balta-Liman, unde se luară măsurile pentru numirea noului domn al țerei Românești. Reputația acestui înțelept domn era deja de mult cunoscută, atât Rusiei cât și Sublimei Porți și ast-

fel se hotărî a se da domnia țerei fostului logofăt al justiției, Barbu Știrbei. Acesta veni în capitală după uzurile celor-l'alți domni și se instală în casele sale; tronul îl avea în palatele lui Dinicu Golescu, unde mai fusese. Noul domn a început a organiza țara și oștirea, fără însă a permite refugiaților de peste dunăre foști revoluționari, să intre în capitală; a ertat numai pe cei ce se aflau în capitală și care erau compromiși în revoluție.

El a desăvârșit șoselele începute de fratele său. A făcut uzina de apă și a respândit prin cișmele apa Dâmboviței pe totă întinderea podului Mogoșoaiei până la basinul din șoseaua lui Kiselef. A investit pe Nifon de mitropolit său mai bine zis de urgie a bisericeii noastre în decurs de 25 ani, din vicar ce fusese al reposatului mitropolit Neofit.

A organizat călărașii sătești cu schimbul precum și dorobanții de infanterie județeană earășii cu schimbul. A organizat justiția și administrația țării care până la dînsul era o generală învălmășală.

Oștirea cea permanentă (floarea țării Românești) ar fi organizat'o mult mai frumos dacă nu avea ca consilier intim pe un renegat polonez colonelul Ignat Paznavsky retrograd cu desăvârșire și dușman a tot ce era frumos organizat de fostul domn George Bibescu. Această canalie, care a fost mai tîrziu cunoscută și de vodă Știrbei, a fost asvirlit din oștire pe dată ce a sosit de la Paris fiul domnitorului beizalea George Știrbei căruia i s'a încredințat oștirea după ce fu înaintat la gradul de general.

Acest bun și învățat general s'a silit în tot cursul domniei lui Știrbei de a introduce îmbunătățiri în armată; a băgat spiritul de înfrățire în corpu ofițerilor, a înaintat pe cei de merit ce fuseseră persecutați de către menționatul mai sus colonelul polonez; ast-fel într'un scurt timp a câștigat dragostea întregii armate. El a rugat pe doamna, mumă-sa, de a dăruit armatei drapele nouă cusute în fir și catifea în locul celor vechi și uzate. A înființat preoți și icoane, precum și corturi pentru oficiurile divine de fie-care regiment.

Am arătat dar în istoria mea pe domniii cei buni ai țării.

Nu cred că se va afla astăzi vre-un român, care să fi cunoscut pe menționații mai sus boeri, stâlpi și părinți ai țării Românești, și să potă cugeta măcar că ei nu 'și-au iubit țara din tot sufletul lor și din tot cugetul lor. Ei erau, s'ermanii, puși între ciocan și nicovală, între suveran și protector. Dar câte încă nu ar fi putut ei face pentru țară, cum au făcut străbunii lor cei vechi, pe ale căror urme plângem astăzi cu la-

crămă. Iată un exemplu. Li s'a propus și li s'a cerut de către curtea protectoare în unire cu cea suverană, ca să îngăduie o companie ce era să vină în țară cu mari bogății să deschidă sinurile munților Carpați care sunt pline de aur, argint, fer, aramă, argint viu și tot felu de petre prețioase; compania avea să aducă colonii de mineri să exploateze bogățiile munților pe un termen de 100 ani, îmbogățind ast-fel țara. Iată boerii din elita noastră cea nobilă și înțeleaptă ce au răspuns d-lui Trandafir cu of în coadă.

Se scoală în cameră banu prințu Costache Ghica, fiul cel mai mare al regretatului domn și părinte al țării Grigore Ghica, și strigă din toate puterile lui.

— Numai asta nu se poate, să ne vindem noi țara păzită de părinții noștri 18 secole; și iată de ce, fiind-că acei strămoși ai noștrii care au avut tot-deauna puterea de a face or-ice cu țara lor, nu au voit însă de a'i desface sinurile, ca să vază streini toate bogățiile cu care a înzestrat-o Dumnezeu! căci dacă le-ar fi arătat, am fi fost până acum cucerii și jefuiți de tot ce astăzi ne păstrează pământul în Sinurile lui.

La această frumoasă și patriotică cuvîntare, uimidu-se toată camera a respins propunerea, ear Trandafir cu of în coadă s'a întors de unde a venit. Ei! dacă ar fi trăit ei la creerea drumurile noastre ferate le-ar fi dat contracciilor cu alte măsuri mai economice, le-ar fi dat treptat și nu ar fi băgat țara în datorii. Dar ce să zicem? D-zeu să erte, căci noi nu merităm nici numele lor cel sfint a'l pronunța.

Ei se întâlneau cunoscându-se, trăiau iubindu-se și când murea vreunul plângeau toți pe mort și'l petreceau până la locul său de odihnă, asvârlind în groapa sa câte o mână de pământ, semn că și ei îl vor însoți mâine. Ear nu ca noi astăzi, că ne întâlnim necunoscându-ne, trăim ne-iubindu ne și când murim nu plângem unul de altu.

Fie-mi permis, vă rog, domnilor cititori, a vă arăta că în acele palate, acele spațioase și frumoase curți ale boerilor noștri, dacă intra chiar un criminal găsea azil și protecțiune; însuși boerul cerceta greșala sau crima care a făcut-o și când acea greșală sau crimă nu era grea, proteja însuși pe greșitu ce s'a refugiat în curtea lui și i-a cerut ajutorul, il apăra la autoritățile ce'l reclamau și când vina nu era grea, il scăpa, căci așa era boeru și așa a apucat de la moși strămoșii lui. Acele curți dar sau aziluri ale desnădăjduiților cum se poate astăzi, în anul 1892, să le vedem mai tôte înstrăinate și stăpânite de oameni de alte națiuni și de alte rituri, atât la noi în Muntenia cât și la Moldova, nobila și prea iu-

bita noastră soră? Care să fie cauza acestui păcat? Eu nu pot să înțeleg alta, scumpii mei cititori, decât numai un lucru. Nu poate fi alt nimic cauza decât înstrăinarea pe mai mult timp a tinerilor, descendenții acestor buni părinți ai țării în părțile occidentului. Moravurile lor cele bune, educația cea filantropă, primită în casa părinților lor, o schimbă cu moravurile cele vitrege națiunii noastre și cu obiceiurile cele vițioase ale occidentului, care se încheie :

„Fie care trăiască cu ce poate și cum poate, și D-zeu cu ei.“

Sau :

„Fie-care pentru el și D-zeu pentru toți.“

Acest moto eu socotesc că nu e destul pentru un adevărat creștin și cu creștere de creștin; omul bogat trebuie să ajute pe sărac, să întâmpine pe bolnav, să găzduiască pe străin și să mângâie pe nenorocit, așa cum au făcut și părinții noștri.

Fiind-că vorbiu de viețile patriarhale ale boerilor țărilor noastre, apoi aci este locul ca să arăt și vr'o câte va familia boerești ce se deosibeau mult în faceri de bine și în milostenii, aceste milostenii se făceau de ambele sexe. Casa familiei Filipeștilor până în zilele noastre a fost casa proverbială a patriarhului Avram, atât Constantin Filipescu, părintele lui Iordache bașboer cunoscut de toți, cât și soția sa Băneasa, dădea bucatura lor săracilor și și desbrăcau hainele lor de sărbători ca să îmbrace pe săraci și săracele de prin mahalale.

Logofătul cel mare Grigorie Grădișteanu, părintele actualului președinte al curții de conturi, ajuta și mângâia pe cei nedreptățiți mijlocia la domn pentru slujbe celor persecutați și chiema pe toți scăpătații boeri la masa sa.

Cucoana Luxandra, a banului Barbu Văcărescu, îmbrăca familia întregi scăpătate, boteza și cununa pe mulți din coprișul mahalalei unde ședea, înzestrând și ajutând pe toate fetele orfane și scăpătate; tot această mare cucoană, a botezat și pe reposatul Calinie, fostul stareț al Cernichi în vreme de 40 de ani, și mort episcop al Râmnicului-Velcei pe scaunul episcopal.

Reposata cucoana Marghioala Rosetti, miluia toată lumea, proteja pe toți asupriții, iar casa ei devenise un izvor de bine-faceri pentru fetele scăpătate; le aduna hrânindu-le din averea ei și puindu le să lucreze la covoare bogate pentru sfintele bisericii și la haine pentru săraci de Paște și de Crăciun, ast-fel că saloanele ei sëmănau ca niște ateliere de fabrică.

Casele lui Costache Cantacuzino și a lui Scarlat Bărcănescu, erau ajutoare săracilor și mângâierea asupriților, care găsiu acolo și mijloace la domn de a li se da slujbe.—Casa lui Iancu Manu, mai cu osebire a regretatei de toată lumea bucureștiană reposata cucoana Anicuța, muma actualului general Gg. Manu, a fost singura care își deschidea saloanele pentru toți artiștii ce vizita orașul nostru; doctori noi veniți, profesori, erudiți, pictori și muzicanți, se întreceau a veni în saloanele acelea și la masa cucoanei Anicuța care era și muma și protectrița tuturor săracilor.

Reposata cucoana văduva logofetului mare Mihalache Manu și sora marelui logofăt Teodor Văcărescu, era una din apărătoarele nenorociților și persecutaților; dacă punea caii la careta ei, nu era de a merge la vre-o petrecere, ci avea a merge să vadă pe măriia sa vodă sau pe mitropolitu, spre a-i ruga să dea vre-o slujbă cuiva sau să ierte pe cine-va de greșelile lui; ajuta cu deosebire pe scăpătații cu familii grele și adesea chiar din averea ei făcea pensii văduvelor scăpătate și fetelor erfane, fiie-i țărana ușoară căci astăzi nu mai este între noi. Ea a fost muma lui Iancu Manu.

Tot așa era și cucóna Catinca, a banului Dim. Ghica, muma a do domni, Grigore vodă și Alecu vodă Ghica, precum și la Craiova reposata cucoana Catinca, a vornicului Dim. Bibescu, muma iarăși a doi domni, Barbu Stirbei și Grigore Bibescu; aceasta din urmă era tot sora lui Teodor Văcărescu, unul din cei mai bogați și onorabili boeri ai țării. Această mare cucoană era protectoarea tuturor săracilor din 5 județe ale Olteniei.

Nu pot a nu arăta aici și pe mitropoliții cei mai milostivi ce au fost pe tronul arhiepiscopal al României. Din vechime era mitropolitul Filaret, Dositei, Dionisie Lupu, cel ce aduna pe vreme de iarnă diferite păsărele și le punea între geamurile ferestrelor lui, hrănindu-le pe vremea de iarnă până în minutul când se făcea S-ta înviere și se cânta Cristos a înviat. Atunci geamurile de din afară ale ferestrelor saloanelor sale se deschideau și zburau acele sute de păsărele de mergeau prin pomii ca să guste din muguri. Tot așa de milostiv era și prea cuviosul mitropolit Grigorie, respectatul și iubitul de toți românii.

Acești mitropoliți nu numai că erau cei mai mari patrioți, dar jignițiile lor erau deschise la toți săraci și scrinurile lor erau casieria celor scăpătați; pentru biserică și pentru patrie își puneau adese ori sufletul și cariera lor în cel mai mare pericol la diferite evenimente, întocmai ca păstorul cel bun pentru turma lui.

S'aũ dus toți dintre noi, ei nu mai sunt azi, dar numele lor va umplea tot d'auna paginile istoriei țerei.

Mă întorc la bine facerile boerești ca să dau un exemplu :

Am trăit în tinerețea mea cu fiul unui boer foarte mare care era șefu meu; acest boer, bătrân cu barba albă, ocupa cel mai mare post în administrația țerei; el a aflat că un nenorocit zapciũ din partea muntelui, pe care cu o jumătate an îl numise el la o plasă, ar fi făcut mai multe hoții; pe dată a ordonat de a fost depãrtat din post; nenorocitul zapciũ care avea o casă de șase copii, între cari două fete mari, vine în București fără post și hotãraște să se ducă la boer să ingenuche, să plângă și să se roage să'l erte.

Intr'o zi se strecură nenorocitul și sosi la ușa odăei boerului. Bãtrênul boer tocmai se spãlase pe obraz și se afla cu prosopu în mână ștergându-se iute pe obraz, pentru ca în urmă să înceapă a'și face închinăciunea după obiceiũ. În acel moment zãrește pe zapciũ și indignat începuse să'i strige :

— Ce cauți la mine, hoțule și nerușinatule? Vrei să mă superi tocmai când să'mi fac și eu o cruce ca tot creștinu? Ești afară.

Și întorcându-se ca să înceapă a se închina, nu i-a fost cu putință a pronunța cuvintele din „*Tatãl nostru* și eartã ne nouă doamne greșalele noastre, precum ertãm și noi greșelile greșiților noștri.“ Atunci cu o liniște creștinească deschise ușa și strigă scrvitorului sãu :

— Repede te, sosește-l și îl chiamă pe nenorocitul ăla de ciocoiũ.

Servitorul pe dată se repezi până la poartă și sosind pe zapciũ, l'a chemat îndărăt și boerul cum l'a vëzut la ușa i-a zis :

— Iartã-mă, nenișorule, de vorbele care îți-am spus, ca să pot să'mi urmez închinăciunea.

Fostul zapciũ a rãspuns tremurând :

— D zeũ să te erte, cocoane; iartã-mi și d ta că nu știũ ce să mă fac cu șase copii care'i am în casã.

Atunci i-a zis boerul :

— Du-te la vornicie și mă așteaptã.

Intr'adevãr, tot în acea zi dupe ce i-a dat poveți indetul de pãrintești, a trimis po uncã către ispravnic să'l instaleze iarăși în postul sãu.

Alt fapt tot din casa acestui boer.

Fiul sãu era și șeful meu cu care ședeam; într'o zi vine servitorul

de la grajd și îi spune că vătafu de curte al boerului, care era un om bătrân al casei având și rangul de pitar, nu îi dăduse la grajd pe deplin porția de orz a cailor ce avea. Trimite și îl chiamă și iată ce îi zice bietului bătrân pitar, vechiū vătaf al casii, acest fiū de boer care șezuse zece ani la Paris:

— Pezevenghiule! sacre nom d'un Dieu! cum se poate să îndrăznești să nu dai mâncare pe deplin la cai. Ești afară și împlinește demân-carea că'ți trag palme.

A plecat bietul bătrân cu lacrămile în ochi. Atunci eū în destul de emoționat il întreb.

— Cum se pôte, domnule polcovnice, să dojenești în ast-fel de chip pe bietu pitaru Gheorghe, care ține cu creditele sale în piață toată casa d-voastră, când rămâne în lipsă, până să primiți arenzile moșiilor?

Iată ce mi-a răspuns, căindu-se grozav, franțuzitul meu român:

— Miră-te mon cher ami, miră-te Dumitrache dragă de mine, care am crescut 10 ani în Paris și unde stăpânii când strigă pe servitorii lor nu i scot din: monsieur Jean, monsieur Edouard sau monsieur Charles; ce mi-a venit astăzi eu nu știu! eu socotesc încă 10 ani să fi mai șezut în Paris, nu puteam ca să uit moravurile boerești de acasă. Vezi ce va să zică educația primită de la lapte, vezi ce va să zică când în copilărie ai auzit adesea pe români injurând și atacând așa de rău pe supușii lor. Eū o să dăruiesc mâine lui George 20 de galben ca să mă ierte și am să fulger și vre o patru palme, față cu el, servitorului meu, care m'a mințit. — Eū îi spuseseam că'l mințise.

A doua zi chiamă pe pitaru Gheorghe și 'i dădu 25 de galbeni; apoi trânti vistavoiului vre o câte-va palme față cu pitaru Gheorghe, zicându'i în același timp.

— Altă dată să nu mai minți pe stăpânul tēu.

Incă un fapt părintesc al unui boer mare, vornicu Tudorache Văcărescu; el funcționa ca ministru de interne, și o deputațiune de brutari pun 300 de Galbeni austriaci într'o pungă de mătase și se duc la minister de cer audiență. Ministrul îi primi, și ei începură a spune că aū mai scumpit pâinea cu patru parale, fiind că s'a scumpit griul rugându se a 'i lăsa liberi să o vînză ast-fel fără a li se face cișniu (cea ce va să zică proba ce să făcea tot de-auna brutarilor și măcelarilor când scumpeau pēnea sau carnea ca să vază guvernul pe ce sumă poate să dea voe a se vinde aceste două alimente la popor), Iată cum se făcea proba. Se cumpăra de la obor grâu de calitatea întēia din două din județele Prahova, Ialomița Ilfov și Vlașca plătindu-se cu prețurile cu care 'l puteau vinde români

care 'l aducea până aci în capitală; se curăța se măcina să prețuiașă tărițele, chiria prăvăliei, cantitatea lemnului la încălzitu a două cuptore, simbria lucrătorilor, sarea, prețul cumpărătoarei grăului, transportu grăului și hrana vitelor, lăsându se ca profit brutarului și măce'arului câte două parale de jimblă și câte patru parale la ocaua de carne, ast-fel din două coptore, cu zi cu noapte, a una mie pâni de coptor, rămânea brutarului profit net 4000 parale care fac 100 lei pe zi.

Hotărându-se în chipul acesta prețul pâineii, cel ce se abătea de la prețul stipulat de către comisia de cișniu, sau da lipsă la cântăreala pâineii de o oacă în cap, era pedepsit cu luarea mărfii. În vechime, până la regulamentul din 1830, se țintuiașă brutarii de sgârciu urecheii, la ușa prăvăliei, pentru o zi întreagă și 'i se jefuia toată pâinea lipsă, care se în părția la săraci sau se trimitea arestanților la pușcărie; de la regulament încoace nu se mai țintuiașă brutarii ci se amendașă numai cu hrăpirea pâineii. S'a văzut Grigorie vodă Ghica, călcând singur prăvăliile brutarilor celor mari, având cântaru (teraziile) cu el în caleașcă, și vaș brutarului aceuia ce îndrăznea să'și bată joc de public. De aceea de la 1809 până la 1820 s'a vëndut pâinea 8 parale ocaua și carnea 12 parale, de la 1820 până la 1830, 12 parale pâinea și 16 parale carnea și treptat urcându-se n'aș trecut nici-odată aceste două alimente de ântăia trebuința a poporului, peste maximum de 25 de parale jimbla și 20 parale pâinea, iar carnea peste 50 parale maximum și 40 parale minimum. Iată dar folosul ce aducea cișniu și lipsa ce se aduce la toți săracii, acum când comerțul acestor două articole s'a lăsat a fi liber.

Așa dar să ne întoarcem la deputațiunea brutarului trimisă de corporație (isnaf) la vornicul Teodor Văcărescu. Vornicu le respunse:

— Nu pot creștinilor, să asupresc poporu și să las să vindetși pâinea cum vreți, că e o nedreptate și ne bate D-zeu.

De și Văcărescu era de un temperament foarte iute, așa că i se zicea: „Văcărescu Furtună“ totuși în momentele acelea aflându-se numai în libadee, cu fescioru în cap, răspunse foarte blând; însă când văzu pe unu din brutari că îi mai repetă cerându-i favoarea și scoțând din sin punga cu galbeni pe care o puse pe masă, se repede atunci moș Tudorache ca un fulger, ia punga de gură și începe să plesnească pe toți brutarii pe piept, pe umeri, pe obraji, pe capete și spinare, strigând:

— Hoților și tâlharilor!!

Brutarii deschiseră ușa și o luară la fugă pe scară, ear Furtună Văcărescu, vornic mare, asvirli punga după ei din capul scării. Trimise a-

poi pe dată de se chiemă aga și 'i porunci să meargă din brutărie în brutărie, să cantărească pâinea, în răspântiile orașului să bată toba că n'are să plătească nimenea mai mult jimbula de cît cu prețul de 25 parale și pâinea cu 20 parale, ear la cântar să fie ocaua pe deplin. Și iată așa pătimiră lacomi de brutari care jefuia poporul cel sărac.

Aleagă-și dar, legiuitorul constituțional sêu deputatul județen care e mai bună din două, libertatea speculatoriului care se pune în grevă și lasă pe sărac să moară de foame, sau legea severă ce trebuie făcută și aplicată în privința vînzării acestor două articole de întăia trebuință?

Nu pot termina povestirile mele fără a arăta și purtarea armatelor străine ce după timpuri au venit și au locuit între noi în acest oraș de bucurie. Incep dar, cu armata suzeranului nostru otoman. Tot deauna șefii acestei armate, diferiții pași mari, au avut ordin de la Sultan ca să se poarte bine cu locuitorii țării și să ușureze necazurile raielii, căci tot, dauna această țară a fost jignița de îmbelșugare a Sublimei Porți. Intr'adevăr că oștirile turcești în diferitele lor invazii, aveau purtări foarte bune și blânde cu locuitorii țării, ba încă făceau multe milostenii și mult ajutor dădeau săracilor. Dacă s'a întâmplat une-orî că enicerii și tătarii ce se aflau în armata turcească au făcut oare-care cruzimi, dênșii au fost tot-deauna pedepsiți cu asprime de către mai marii lor.

Turcii nu tăiau, nu omorau de cît numai pe răsvrătitori, pe revoluționari, pe spioni și pe trădători, și aceștia adesea erau din alte nêmuri de străini cari locuiau între noi.

Cultul și bisericile noastre au fost nu numai respectate, dar totdeauna și protejate. La invaziunile otomane, când locuitorii de spaimă se băjănăreau în țări străine, toate stările lor erau depuse în sfintele biserici cari erau înconjurate cu ziduri și hanuri mari și după cum zisei, nici o dată n'au fost atinse de către oștirea otomană și prin urmare nimeni nu are dreptul de a vorbi rău de această oștire a suzeranului nostru de a tunci, care, dacă venea în casa noastră, venea și în contra dușmanului cu care se rêsboia.

Țara noastră cea tot-d'auna păzită de D-zeu, avea și apărătorul ei; și acesta era drept credinciosul și creștinul rus, protectorul nostru. Bravele și disciplinatele oștiri ale marelui țar al Rusiei numai atunci veneau în țară, când era trebuință ca să ne proteje, căci domnii și boerii țării după vremuri, înșiși le invitau prin deputați și prin petiții către țar cerându-le ajutorul și protector, mai cu seamă când vedeau pe domnii

cei vitregi de țară că ațâtau pe suveran să trimită oștirile lui aici, să se maltrateze pe locuitorii mărginași de la Dunăre. Nu turcii din capul lor veneau, că nici geamii n'au avut vre-o dată în România, ei numai când intrigau boerii din Fanar să'i aducă în țară, ba încă s'a văzut întinderea intrigilor până acolo că făceau chiar să se omoare rivalii lor ce ocupau tronul României.

Vedeți în istoria țării ce s'au petrecut în România de la anul 1800 până la 1818 și asta va fi în destul ca să vă informeze pentru ce bieții boerii noștri cu mitropolitul au solicitat la țar să trimită oștirile sale ca să ne apere de relele, ce țara suferea din cauza vrăjmașilor de fanarioți.

De aceea nu avem dreptul a ne plânge în contra fraților noștri protectori, a căror sânge stă neuscat pe pământurile României.

Tot atât, ba încă și mai mult nu avem dreptul a ne plânge, nici de oștirile bunilor împărați ce s'au succedat în Austria în curs de un secol și jumătate, căci ordinele acestor împărați au fost tot-d'auna date la frontierele lor, de a ne primi cu brațe deschise când noi, inspăimântați de atâtea primejdii ce se iveau în țară, eram siliți a ne refugia peste hotar și a cere ospitalitatea lor.

Vază-se istoria țării, când fugiram de groaza cârjalilor lui Pazvantoglu, de teribila boală a ciumii și de relele revoluțiunii grece. Ordine severe au fost date de către bătrînul Cesar și împărat al Austriei, Francisc I, ca să fim primiți, îndestulați și mângăiați în tot timpul instrăinării noastre din țară. Marșalul și Prințul Coburg nu ne scapă oare la 1786 de vrăjmașul și nebunul domn fanariot Nicolae Mavrogheni? Contele Coronini nu ne păzi liniștea și tihnită noastră viațuire în țară la 1857? acele oștiri făcut'au vre-un rău țării? jefuit'au țara? nu, și prin urmare nu este drept ca vr'un român să se arate vre-odată nerecunoscător.

Rău și fără cale unii din tinerii noștri români au luat-o una și bună că turcii ne tăiau și ne pârjoleau, că muscalii ne batjocoreau și ne maltratau, și că nemții ne jăfuiău.

Acelor tineri fie-mi permis a le zice, că ei cunosc bine numai istoria Franței unde au crescut și au învățat; iar istoria țării lor natale nu și-a dat osteneala a o învăța, și de aceea numesc țara lor barbară și numai pe Franța nobila nobilissima, după tot globul pământului.

Ierte-mă pe mine care sunt așa de sincer către d-lor; aceasta o fac poate că îmi iubesc țara unde m'am născut și am crescut, iubesc moravurile ei, îmi respct biserica și religiunea, îmi păstrez suvenirile dulci cu care am crescut în țara mea; eu nu am adăpări nici moravuri, cu totul

vitrige precum se ved între mai mulți tineri ce și-a făcut studiile și au crescut afară din țară.

* * *

Ast-fel dar, întorcându-mă la istosia capitalei, viața și poziția orașului se schimbă de-odată cu strămutarea boerilor în particularele lor palate pe podu Mogoșoaiei, atunci când dênșii începură a se depărta, din suburbiile primitive, ce ocoleau palatul domnesc de la Curtea-veche, formând un alt București pe singura cale a podului Mogoșoaiei, înconjurată de mahalalele ce în urmă s'aũ colonizat cu poporul care s'aũ ținut de boerii lui. Această strămutare s'a început de la jumătatea secolului al XV-lea și treptat mărindu se, s'aũ format stradele Herăstrău, podu Tîrgului d'afară și podu de Pământ.

Permiteți mi a face concluzia modestei mele descrieri despre orașul meu natal. Această concluzie după puterile mele pot s'o fac numai în două articole :

Intâiul este că am trăit 80 de ani ca să ved renașterea și desăvârșita civilizație în toate clasele societății noastre. Am trăit să ved intrând cu repezițiune civilizația europeană în frumosul și întinsul nostru oraș ; fie ca el să se întindă mai mult de cât Londra și Paris, căci are destul spațiu și este plin de îmbelșugare.

Nu mă vaet ca unii care zic că glasul primarului abea se aude la barierele Bucureștilor fiind foarte întins și că trebuia să fim cu toții la un loc claie peste grămadă, nu, nici de cum ; urez să fie orașul meu natal mult întins, fie el cu opt primării, cu patru poliții, căci un oraș se întinde numai atunci, când civilizația progresează în țară și când țăranii inteligenți și învățați vin a'și împreuna viața și locuințele lor cu ale noastre, fiind-că numai prin societate mare poate înflori un oraș, în științe, în arte, în comerț și în toate ramurile civilizațiunei.

Iar al 2 lea articol al meu este : Rog cu respect pe cititorii descrierii mele, să creadă că, tot ce am arătat este adevărat și să fie indulgenți, a'mi trecea cu vederea stilul și expresiunile cu cari, cu o deplină sinceritate, am putut face această descriere, rugându-i ca să se silească și d-lor, când vor sosi în etatea mea, a descri repede progres al orașului de la punctul în care m'am oprit eu.

Nu termin încă până a nu arăta în prescurtare simplitatea români-

lor până la începutul secolului curent adică, până la anul 1801; încep iarăși cu serbările bisericești.

La paște în ziua de sf. Inviere a Domnului, se făceau ceremoniile acestea de către slujbașii bisericeii la orele două-spre-zece din noapte în urma unui post teribil de șapte săptămâni. Se citea slujba sf. Invieri afară din biserică, apoi cu toții intrau în biserică și se începea sf. liturghie în care se citea evanghelia lui sf. Ión după care să dădea copie în catedrală, șefului statului după cum am descris; apoi începeau, cei vrednici, a primi sf. cuminiătură, se împărțea sf. anaforă, ce se numea pască. Prin comune se găsea câte un om cu avere care cumpăra de la preoți toată anafora pe care o împărțea gratuit pentru sufletul părinților săi. Atât de mult ține creștinul la această sf. pască în acea sf. noapte, în cât chiar păstorii de prin văile munților și de prin întinsile câmpii trimeau de cu Sâmbătă oameni s'o ia și să le-o ducă la țerle. Locuitorii în acea zi erau îmbrăcați în haine noi și cu toate podoabele ce aveau, ei se întorceau de la biserică și întindeau în familie mese, unde începeau dejunul cu zémă de pasere, cu cozonac, cu ouă roșii pe care le ciocneau, zicând cel care cionca: „Hristos a înviat“ iar cei-l-alți răspundeau: „Adevărat a 'nviat!“

În acea zi mare se făceau înaintări la grade între civili și militari, se erta osândiții din temnițe și ocne, se dădeau gratificații și se ajuta familiile sărace prin bani; se sărutau toți și se împăcau cei învrăjbiți. Frumos spectacol, pe care generațiunea cea nouă l'a neglijat foarte mult. Sunt simplități multe, care proveneau din sincerul suflet al Românului. În vremuri de earnă, românii aveau la crăciun aceste petreceri: vicleemu, (aluziune la peșteră și esle), vasilca, brezaia (aluziune la paserea ibis), steaua (aluziune la steaua care a condus pe magi), urațiile flăcăilor cu plugu (aluziune la abondența sămănăturilor), pe lângă cântarea lor de „bună dimineață la moș Crăciun“; se cânta adesea poezia: „Lerui Dómne“ (aluziune la împăratul Aurelian, singurul care a venit în România și a dat faimoasa bătaie gonind pe barbari) În timpul verei se făcea jocul geamalei (aluziune la zeia Isis), jocul călușarilor (aluziune la brava cavalerie romană), jocul urșilor (aluziune la voinicia românului, căci sătenii cei slăbiți de boale pește iarnă aveau obiceiul de se întindeau pe pământ cu spatele în sus și puneau ursarul de'i călca cu ursul pe spinare ca să le treacă moleazna (vorbă usitată în tot județul Romaniți); lua și din perii ursului cu care afuma copiii acasă de boala speriatului său de spasm.

Lăzărica era ast-fel: fetele cele mici veneau în băătăura locuitorului

împodobite cu peteală pe cap și plimbându-se de colo până colo, spuneau plângerile lui Lazăr (aluziune la surorile lui Lazăr care au rugat pe Domnul ca să învieze pe fratele lor). Paparudele se făceau la vreme de secetă ; umblau fetele mici pe la locuitorii din comune, acoperite pe cap și pe corp cu frunza de bozii, conduse de o babă care le cânta, bătând din palme : ha ! Mario ha !, iar locuitorii turnau doniți de apă pe capul lor. Acest obicei mai este practicat azi numai de țigănci (aluziune la vestaline care la templele lor făceau asemenea rugăciuni la vremea de secetă, bătând din mâini și strigând numele cereșci).

Încă o simplitate a românilor moșneni de pe vârfurile munților unde își au cătunele din moși, strămoși ; dênșii nu cunoșteau odinioară nici morile din poalele munților ; măcinau porumbul său la făcae de pe păraie, sau la rășnița de piatră ; ducând bucatele în saci pe cai munteni ; unul din ei când a văzut roata de car din întimplare, căci fusese luat salahor în vremea invaziunilor, a rămas extaziat scărpinându-se în cap.

Eu m'am întâlnit cu unul din satu Voineasa sau Malaia din județul Vâlcea la anul 1872 ; el era în etate de 70 ani și mă întrebă :

— Cine e vodă ăla, de-î tot dăm biru domnesc ?

Eu îi spusei :

— Om ca toți oamenii ; il aleg boerii noștri după neam și după voi nicie.

Imi răspunde :

— O fi, domnule, voinic și mai presus de cât boerii cei-l'alți, căci am auzit, că are picioare lungi de pășeste din plasă în plasă și trimite din vale plăiașu de ne ia biru ; am auzit că are ochi cât roata p'ugului, are mâini de le poate întinde din județ în județi ; dar urechile cât i-or fi oare de mari ca să auză el tot ce se vorbește în țară ?

— Nu, moșule dragă, v'a mințit cine v'a spus așa. El este om ca toți oamenii, dar e cu mai multă învățătură și cu mai multă bărbăție de cât noi ; iar boerii îi încredințează îngrijirea țării. El mi-a răspuns :

— Că așa o fi domnule, noi suntem oameni proști, că nici roata carului nu o cunoșteam până n'am văzut'o la moara din vale când se căra porumbu la coș cu doi boi înjugați, că nici jugul nu'l știam ; noi ne slujim aici numai cu cai.

L'am mai întrebat :

— Când vă bolnăviți cu ce leacuri vă căutați ?

— Noi avem aceste leacuri, imi zise ; boalele de înăuntru și cele de din afară le tămăduim cu unt de terebentin, pe care tot omul trebuie

să'l aibă la casa lui și pe care îl scoatem din cleiū de brad ; căci e bun la toate boalele. De scrinteală aducem o muere care a născut doi copii gemeni și punem picioru său mâna scrintită pe pragul ușei și ea ne calcă cu picioarele de două, trei ori ; apoi ne unge cu terebentin și ne leagă în țândări de șindrila și nu le mai deslegăm, până ne facem-sănătoși ; de guturaiū și durere de cap, punem pătura în cap și ne afumăm cu enupere (sămînță de brad) ; iar de deochi la copii, i descântă al de baba și'i pune sbenghi în frunte (asta e un semn făcut de babă cu scui-pat și cu noroi din talpa piciorului său din talpa încălțăminte). De bóla frigurilor ne vindicăm cu ochi de rac pisat și cu zeama foii pelinului, de dureri de dinți și măsele ne vindecăm cu măselariță, (o plantă), ne afumăm cu aburu ei după ce a fiert în căldare și ne învălim cu țoala pe cap, atunci cad toți vermi din măsea, de oare-ce măselile și dinții stricați au vermi înăuntru

Să vă povestesc încă ceva despre obiceiurile de filantropie ale boerilor și ale cucoanelor. Nu era casă boerească unde să nu se boteze, peste an, cinci șase copii ai celor ce 'i ruga și aceasta ca să 'i facă fiii și să 'i atașeze la casa lor. De erau săraci, copii aceștia se dedeau mai târziu la școli și după ce creșteau, erau făcuți oameni de casă și procopșiți. Dacă copiii botezați erau fete, nașa, cucoana boerului, le îmbrăca cu cheltuiala ei la Paște și la Crăciun și când se măritaū le dedea de bărbat câte un tēnēr din acei de curtea lor, pe care 'l procopsea cu slujbe și cu caftanuri.

Luxul cel mai mare al curților boerești erau pivnițele. Enorme pivnițe se aflau sub casele mari boerești sprijinite de stâlpi groși și încărcate de buți mari și zăcatoare în care se păstraū vinuri cari se prătociau și reinoiau cu vinuri noi în toți anii ; ast-fel se găseaū în tot-d'a-una diferite vinuri negre și albe, a căror mateă data de peste una-sută de ani.

Era obiceiū că pe stâlpul cel din mijloc, se zugrăvia chipul patronului pivniței, unul din sfinții religiunei noastre. Acela era protectorul acelei enorme pivnițe. În secolele XV, XVI și XVII, beaū boerii aldămașul chiar în acele pivnițe la diferite vēnzări și cumpărări de case și moșii, precum și la diferite înaintări la grade și la căștiguri de judecăți, de atunci a rămas vorba de cărciumă, care înseamnă, tocmeală și învoire ; mai cu seamă când se vindeaū vinurile și rachiul de prune ; „cârce“, în vorbirea veche românească, însemna împletitura mâinei drepte a vānzătorului cu mâna dreaptă a cumpărătorului ; ca și azi, amēdoī aceștia se

rești, mai înainte; tinerii români ce au îmbrățoșat armele rusești cum și fetele de boeri ce s'au căsătorit cu ruși.

Consulii rusești au fost: Pinis, Kotzebue, Dașcov, baron Rückmann, Halcinsky, baron Offenberg, principele Urusov, Căminarul Hitrovu și astăzi 1891 d. Fonton. Ear secretari intimi ai lor au fost Domnantu, Cator, Dabija, Iacobsohn, Pirgu.

Tinerii care s'au înrolat în armata rusă de la 1808 până la 1830, au fost:

Constantin Herescu Năsturel, fiul cucoanii Anichii Hereaschi, devenit ban mare și șef al oștirea românești; Manol. Filipescu, fiu lui baș boer Iord. Filipescu; Dim. Ghica, fiu lui Gr. vodă Ghica; Maior Sc. Crețulescu, primit căpitan de cavalerie; Colonel Arion, fiu lui cluceru Ienache Arion; I. Odobescu (1808); Mih. Giovanu, Brătășanu, Cost. Polizache, fiul căminarului Polizache; George (Dadu) Filipescu, fiu lui baș boer Filipescu; fiul generalului civil Mavru.

Fete măritate după ruși au fost: fiica Dudescului a luat pe căpitanul de cavalerie Müller; cucoana Profirița, fiica banului D. Ghica, a luat pe căpitan Blaremburg; fiica vornicului M. Ghica (numită și Dora d'Istria) a luat pe prințul Masalski; fiica lui Cost Filipescu a luat pe generalul Laptef; fiica lui Const. Ghica a luat pe prințul Trubinskoi; fiica medelnicerului Greceanu, a luat pe căpitan Cuciturov; fiica Luxandrei Văcăreschi a luat pe prințul Paneration; fiica lui T. Văcărescu a luat pe baronul Ischil, ofițer de stat major; fiica lui cluceru Băbeanu a luat pe colonel Gogorov; fiica lui Niculescu din R.-Sărat a luat pe colonel Horbatsky; fiica lui Stefan Bibescu din Craiova a luat pe căpitan Banov din infanterie; fiica lui Coțofeanu din Craiova a luat pe parucicu Pasninsky; fiica lui Paraschivescu din Focșani a luat pe căpitan Monastirov; fiica lui Titu Bengescu din Craiova a luat un căpitan rus de infanterie; o altă fiică a lui Niculescu din R.-Sărat a luat un căpitan rus de cavalerie; fiica Vornicului Grg. Filipescu a luat pe colonelul Fonton; fiica lui căminaru Polizache a luat pe colonelul de geniu Von Rughen; fiica lui Gigărtu din Pitești a luat pe căpitanul Enghel; fiica lui armaș Mih. Manu a luat pe maiorul de geniu Cuciubef; fiica lui Iord. Florescu a luat un căpitan rus; fiica lui Const. Bălăceanu a luat pe baronu Rückmann, fost consul rusesc.

Am mai spus sus că armatele străine petreceau cu locuitorii orașului în bună înțelegere și iubire; nu numai că șefii armatelor dedeau ordine severe pentru aceasta, dar și îmbelșugarea produselor contribuia

mult la aceasta, căci de la jumătatea secolului al XVIII până la finele lui, iată cum se vindeau alimentele de întâia trebuință. Pe la invazia nemților cu coadă, (căci purta toată oștirea coadă împletită de sîrmă, și încovoiată în sus) sub generalisimul principele Coburg, ocaua de carne de vacă era două parale, iar când m'am născut eu, la 1810, era patru parale; suta de raci două parale, ocaua de cașcaval șapte parale, ocaua de miel, saū berbece patru parale, pâinea era una para ocaua, iar jimbla două parale; ocaua de luminări de seū două-spre-zece parale. Caru de lemne varia după cătătime de la 3 până la 8 lei; iar nutrețul cailor era efin de tot. Să fac însă cunoscut că la invazia oștilor turcești, întâia cerere ce se făcea guvernului era de a efteni pâinea și de acolo a născut și vestitul cișniū (probă), la care se cumpăra grâu de prin județele vecine, cu prețuri variate, și se măcina amestecat iar după scoaterea pâinei din coptoare, se scădeau cheltuelile și din rest se hotăriaū prețul ocalelor; fie-care coptor scotea câte două mii de pâini, zi cu noapte. Coptoare erau multe în București, însă ca coptorul lui Babic armeanu, nu era altul de a scoate jimbla și pâinea mai frumoasă; de aceia și stăpânii stolnicilor, când îi trimitea în târg să cumpere pâine, le zicea:

— Să'mi ieī coltuc de la Babic.

Ast-fel, ca să împace toate curțile boerești, bietul nenorocit de armean, trebuia să'și bată capul a scoate jimbla numai în coltuce și ocaua pe deplin, căci dacă, ferească'l D-zeū, se găsea, de aga, saū de însuși vodă, cari vizitaū brutăriile, vre-o pâine lipsă, apoi îl țintuia la ușa prăvăliei, cu pâinea lipsă de gât.

Acum să spun de ieftinătatea vitelor: o vacă se vindea până la 10 lei, iar perechea de boi buni 25 până la 30 de lei; caii variaū de la 20 până la 30 lei, berbecele 2 lei și oaia de la 2¹/₂ până la 3 lei, o găină de la 2—5 parale, curcanu de la 8—10 parale, gâsca de la 6—8 parale.

Un român din județul Dâmbovița a dat un munte, pentru un cal ca să meargă la sf. Agora; iată dar că și proprietățile nemșcătoare erau atât de ieftine în căt un munte se putea vinde cu prețul unui cal ce costa 10—15 lei vechi.

* * *

Stradele și podurile centrale, după cum am arătat, aveaū isnafurile de podari, dulgheri (sapeurs), cari se scoteau în corpore la diferite ala-

iuri, iar curățirea podurilor centrale, a șosele și a stradelor se făcea de către scutelnici cari erau apărați de dăjdi.

Cu mare severitate era poprit a se aduce în oraș materii sau articole incendiatoare, precum : buți cu păcură și finuri. Buțile cu păcură se puteau păstra numai în curtea pușcăriei, unde lucrau masalagii țigani la topurile de zdrențe pentru masalale ; masalagii erau trimiși seara în curțile boerilor ce ocupau slujbe, ca să alerge noaptea cu masalaua în spinare înaintea butcilor sau caleștelor, când mergeau boeri de la unul la altul noaptea.

Topurile de masala se dedeau cu număr după gradele boerilor. De și masalagii erau robi boerești, aveau și lefuri ; ziua adunau zdrențele asvârlite prin oraș și le pregăteau cu păcură în curtea pușcăriei, ca să le înfigă în grila de fer din vârful masalalei.

Paiele și finul se puteau pune în podul grajdurilor.

Gunoaiele toate, era sever poprit a se lepăda în Dâmbovița, sub mare răspundere ; era apoi legea arderei tuturilor hainelor și a așternuturilor ce rămăneau de la acei ce mureau de oftică, iar nu ca astăzi când se lasă liberă vnzarea lor pe la hala de haine vechi. Ordine severe erau încă date tuturilor proprietarilor din oraș de a 'și curăți omizile de prin pomi în grădinilor lor. Intr'o vară au văzut bucureștenii, precum și eu, un lucru cu totul rar ; casele clucerului Chiriac ce erau la spatele grădinei lui banu Dim. Ghica, pe locul unde este astăzi prefectura de Ilfov, plină de omizi și pe dinăuntru odăilor și pe pereții din afară, ast fel că numai se mânau a case, ci a un cuib colosal de omizi care vermuiau.

Tot Bucureștii alergă să vadă acest fenomen, această șiră de omizi ; pompierii (tulumbagii), au ocolit casa și cu tulumbele lor asvârleau apă pe pereții din afară și prin odăi, pe ferestrele deschise, întocmai ca la un incendiu ; două zile a ținut curățitul acestor case de omizi. Locuitorii capitalei aveau mare credință că D-zeu a trimis această urgie asupra casei lui cluceru Chiriac, fiind-că el funcționa la logofeția dreptății și făcea mari jafuri celor imprieinați.

Aceste omizi au fost aduse de vânt din marea grădină a lui Ghica, tocmai pe locul unde a fost palatul familiei Ghiculeștilor, astăzi prefectura județului Ilfov, cum zisei.

Asemenea era strașnic poprit slobozirea focurilor de arme în oraș, nu ca astăzi când se tolerează prin mahalale sărbătorirea prin focuri de

arme a lăsatului de sec, a Paștelui, Crăciunului și Anului nou. Teribilul foc a întregii capitale la 1847 s'a pricinuit din aceasta.

Cu mare severitate erau poprite salașele de țigani d'a se stabili prin oraș. Se pedepseau asemenea cei ce lăsaū vitele lor slobode pe strade.

Eată și obiceiurile ceremoniilor ce se făceau în ziua de Paște, de Crăciun, de Anu-nou și la Bobotează.

La Paște, după a doua înviere, se făceau vizitele la rudeni, iar seara se strângeau la masă familiile și petreceau cu mare bucurie și veselie. Amploiații făceau și vizite de datorie șefilor lor. În această mare zi se dedeau grade, se ertaū și se scădeau osândelee criminalilor.

La oștirile rusești era un obicei și mai frumos; după zicerea: „Cristos a înviat“, și ciocnirea ouălor, soldați se luaū în brațe și se sărutaū în gură de trei ori; se sărutaū chiar inferiorii cu superiorii lor. Numai acest obicei nu l'am îmbrățișat noi fiind-că suntem învățați să ne adunăm necunoscându-ne, să trăim neiubindu-ne și când murim să nu plângem unu de altu (întocmai ca călugării într'o chinovie).

La Crăciun primeam pe copii cu icoana sf. Nașteri a Domnului, îi puneam să ne cânte laudele Domnului prin casele noastre, sărutam toți icoana Nașteri și ne uram unii altora:

„La anu și la mulți ani!“

De atunci a rămas obiceiū în vulg de a zice de cei bolnăvicioși și slabi:

— Nu o să apuce săracu să sărute Crăciunu.

Ne puneam toți la masă și gustam caltoboșu și cârnatul din carnea proaspătă a rēmătorilor ce îngrijam a îi hrăni cu porumb pe la casele noastre, iar nu ca astăzi să cumpărăm din tērg carnea de rīmător, cumpărați de prin sate și hrăniți cu cine știe ce. Se beau atunci vinuri curate bune, ear nu sulemenite și prefăcute ca cele de azi.

La Anu-nou se primiau copii în casă cu buchete de florī (sorcova); dēnșii te atingeau cu buchetul, îi urau toate fericirile, pronunțând urările lor, precum pe „Lerui Doamne“, explicat prin numele împăratului roman Aurelian, care singur a venit din Roma de a onorat țara noastră cu prezința sa, în orașul Caracal, ce poartă numele lui Antoniu și care ne-au lăsat de monument neșters șoselele de piatră care leagă Dunărea cu munții Carpaților, începēnd de la marginea satului Celei, lângă urbea Corabia, trecēnd prin Romula (Reșca) unde își avea palatele, și urcându-se pe la Rimnicu-Vâlcei, unde trece Oltu, până în munți. Acest împărat,

bine-făcătorul țerei noastre și chiar al Moesiei de peste Dunăre, astăzi Bulgaria, a rămas atât de neuitat de noi, în cât iată că îl pomenește tinerimea chiar în urările sărbătorilor creștinești.

În această zi a anului nou, se împărțeau recompensele la toți slujbașii precum și la servitorii caselor noastre.

La Bobotează, ziua botezului Domnului, la 6 Ianuarie, tot-d'a-una în București s'au făcut sf. sfeștanie în marginea râului Dâmbovița. În secolele trecute bucureștenii serbau această mare zi întocmai ca ziua nașterii Domnului; se adunau toate icoanele cele făcătoare de minuni de prin bisericile orașului la locul sărbării; însuși mitropolitul cu tot clerul aflător în oraș, săvârșia serviciul divin, iar la cântarea troparului sărbătorii, oștirea toată aflată în garnizonă, trăgea salve din tunuri și puști, și tot deodată se asvârlea în Dâmbovița o cruce de lemn, după care se repezeau mai mulți, intrând în apă, spre a o scoate; cel care o aducea primea de la primăria orașului o recompensă. Preoții aflători la această serbare, plecau cu căldărușile pline de apă sfințită și botezau toate rândurile oștirii și pe toți închinătorii iar pe căpetenia statului, pe miniștrii și boerii lui, îi boteza însuși mitropolitul. În vechime la această serbare erau aduși la o parte de locul sărbării, de către comisul cel mare, toți caii domnești de prin grajduri, îmbrăcați cu valtrapuri noi, pe care arhimandritul curței domnești îi stropiau la urmă cu apă sfințită. Din vasele cele mari în care se sfințea apa, luau prin sticlute închinătorii, câte puțină apă și o duceau pe la casele lor spânzurând-o la icoane și păstrând o tot anul sub numire de aiazmă mare; o întrebunțau peste an la boalele cele grele în familie, precum și la curățirea vaselor ce se întempla vreodată să se spurce. Asemenea și la zălitu puțurilor se turna câte nițică aiazmă în puț. Preoții mergeau în oraș pe la enoriașii lor de le stropeau locuințele și pe ei cu această apă sfințită. Aveau cu ei și un mic vas de argint cu o fițină subțire, numit buhurdar, în care țineau apă de trandafir cu care stropeau pe cei ce îi boteza. Acest obicei l'au părăsit preoții noștri numai de la 1830 încoace.

Frumoase obiceiuri au avut în vechime locuitorii orașului București, precum ertăciunile de la lăsata secului de postul Paștelui, începând de la curtea domnească până în familiile săracilor. Domnul primea vizită solemnă în cea din urmă Duminică a carnavalului. Salonnul fiind plin de lume, metropolitul începea a citi (fără a fi îmbrăcat în vestminte) creștineasca rugăciune de „tatăl nostru“ și când pronunța cuvintele: „și iartă nouă greșelile noastre precum ertăm și noi greșelile greșiților noștri“, pe

dată începea logofătul dreptății cu o listă în mână a ruga pe vodă, ca să erte pe cei vechi de prin închisori, cum și să ușureze pedepsele celor mai noi.

Vodă se întorcea cu o blândețe părintească către mitropolit și boeri și le zicea :

— Prea sfinte și cinstiți boeri, rog pe D-zeu ca, tot-d'a-una să vă am de ajutor la asemenea faceri de bine.

Logofătului dreptății îi zicea, că chiar din ziua aceea să înștiințeze pe osândiții pe care îi recomandase, că sunt ertați.

Tot ast-fel și părinții ertați în acea zi pe membrii familiei lor ce făcuseră vre-o greșală. A doua zi începeau cu toții postul cel mare al Paștelui mergând la biserică de două ori pe zi, unde se făcea sfânta slujbă de către preoți îmbrăcați în odăjdii negre, fără sgomot și fără multe cântări, de cât „miluește-mă D-zeule, miluește-mă“. Această rugăciune se repeta de către amândouă strănile de cântăreți de 365 de ori, iar liturghia se numește până în ziua de astăzi Presvitera (liturghia cea veche), aluziune la liturghiile ce le făceau creștinii prin subterane (catacombe) la primirea cristianismului în timpul idololatriei.

Un alt obicei creștinesc frumos. Orașul București, precum și altele din țară, era ocolit prin cruci de lemn sau de piatră; nici o barieră nu era fără cruce și aceasta ca trecători să se închine atât când eșeau cât și când intrau în capitală zicând: „Cruce ajută“. Obiceiul e vechi ca la ori-ce început să se zică această rugăciune și chiar copii când începeau abecedarul ziceau: „cruce ajută“.

* * *

Ocupația locuitorilor de prin prejurul capitalei, cea mai de căpetenie, era fabricarea lumânărilor de ceară; dâșii aveau stupi de albine, vindeau mierea cu fagurii cei mai curați și ceara pentru sfintele biserici cea mai curată și neamestecată; se făcea apoi un comerț foarte întins și foarte folositor ca acela al gogoșilor de matase, cu borangicul, cu țesutul de pânzării de in și bumbac și cu înălbitul pânzelor. Duzii din vii aveau un mare preț din cauza frunzelor cu care se hrăneau gândacii. Din cauza străinilor pe care i-am îmbrățișat între noi, am pierdut industria asta.

Ceva despre revoluția de la 1848

Fiind că acest istoric oraș al Bucureștilor, devenit astăzi capitala regatului României, urma a fi apărat și de invaziunile vecinilor noștri, fie-mi permis, ca unui ostaș care am străjuit țara mea trei-zeci de ani, încă de la începutul regulamentului, anul 1830, să rog pe d-nii cititori a avea nișcă răbdare să observe și forturile de apărare ce le au avut moșii și strămoșii noștri. Mai întâiu voi să arăt că prevăzătorii noștri strămoși, cu clădirea monastirilor, ce sunt răspândite atât în apropierea orașului cât și prin țară, au avut intenții de apărare a țerei; într'adevăr monastirile sunt clădite tot prin locuri strategice precum vedem: Plum-buita, Văcărești, Cotroceni, Cheajna, Floreasca, Mărcuța, Cuibu cu-Barză; asemenea și în toată țara, prin văi și pe dealuri, ele au ținut loc de fortărețe la diferite invaziuni ale inamicilor; sunt întărite cu ziduri înalte și solide precum și cu turnuri de observație; vază-se monăstirele Brebu, Dealu, Câmpu-lung, Curtea de Argeș, Cozia, Horezu, Bistrița și altele pe câmpii, pe marginea mulțimei râurilor ce udă țara noastră. Deosebit de aceasta apoi sunt poziții de apărare alese de bravii noștri strămoși pe totă întinderea Dunării, cu începere de la Severin până la Reni. Aceste întăriri chiar astăzi la vreme de nevoie le putem face proprii de a ne servi de dâensele, și iată unde sunt: la Turnu-Severinului, la ostrovul Șimianal, la Ulmu în dreptul Negotinului, la satul Cetatea. Să întărim șanțul cel mare al măgurii de la Fântâna-Banului în dreptul cetății Vidinului, să urmăm asemenea cu șanțurile măgurii Curutului (Cruciatului) de lângă Calafat, în dreptul mijlocului fortificației Vidinului, să întărim și să destupăm șanțul cetăței de la Pichetul Bistrețului No. 64, care este chiar în dreptul vârsării apii Lomului, unde se zicea că se proiectase a se înființa portul de 100 corăbii; să reparăm șanțul de la turnul lui Traian (Turnu-Măgurele), să fortificăm șanțul cetăței de la Zimnicea în râpa Dunărei peste drum de Șiștov, se reînființăm fortăreața sft. Gheorghe din portul Giurgiu, să destupăm șanțurile cele mari ale Gumelniții de la Oltenița, numită de străbunii noștri Canstanțiola sau Dafres; să destupăm șanțurile măgurilor celor mari de la vârsarea Boreii lângă Ciocăneștii și de la Cioroi, județul Ialomița, în dreptul cetății Silistra, să reparăm șanțurile citadelii de lângă

Autorul „Istoriei fondărei orașului București“

comuna Vlădeni, la gura apei Săltava, județul Ialomița, în dreptul cetății Hârșova, asemenea și la comuna Piua-Petrii, în marginea ruinelor fostului oraș de Floacă, unde se zice prin tradiție că s'ar fi născut Mihai-Vitėzu; asemenea să întărim și măgura mare de la comuna Părlita sau Luciu, unde tradiția zice că este locul nașterii împăratului Luciniu, ginerile lui Constantin-cel-Mare, să dregem șanțul de la măgura Feti, la gura apei Filipoiului, județul Brăila, peste drum de Măcin; să destupăm uriașele șanțuri de la Citadela romană Țiglina sau Capus-Bovis la vărsarea apei Siretului în Dunăre în dreptul satului Vădeni, unde este și trecătoarea Siretului; să dregem întărirea din sus de Galați unde este cazarma, asemenea să întărim și zidurile monastirii Măxineni de lângă riul Siretu, la gura apei Buzeului.

Aceste șanțuri nu se numesc cetăți, nu sunt ziduri ridicate pe teritoriul Romăniei, ci sunt niște reparațiuni ale unor forturi existente de pământ, care pot să ne serve pentru oboare și magazii, iar dacă la vreme de o forță majoră va trebui a ne apăra de eventualități, apoi atunci le-am putea întrebuința pe cât poziția și fortificarea lor ne ar permite.

Atunci statul nostru, frontarul bulevardului european, va fi privit cu respectul ce merită un stat independent.

În fine, arătați întăririle ce le aveau străbunii noștri despre meazăzi și despre apus; despre mează-noapte avem uriașii munți ale căror strămtori ne povestesc cum strămoșii noștri au bătut neamurile năvălitoare de peste munți, iar de va fi nevoie a ne apăra și despre răsărit, avem coama întregului deal al riului Ialomiții, cu începere din calea ferată a drumului Iașilor până la vărsarea acestui ri în Dunăre; riul acesta trece printre dealuri dintre cele mai înalte, ast-fel că locuitorii comunelor ce 'l învecinează, sunt siliți să se urce prin niște cărări înguste ce le numesc șughite, în care abia intră două care alăturate, și urcă aceste dealuri cu mare greutate, pe lângă niște pereți mari de mal humos și petros. Asemenea șughite prin care se comunică din ambele părți din dreapta și din stânga Ialomiții, se pot întări cu baterii, lucrate chiar de soldați; ast-fel se vor putea împiedica inimicii ce vor veni despre răsărit, cu cea mai mare înleznire, de a trece prin acele Dardanele care sunt în număr, poate, de peste două-sute în toată întinderea Ialomiții; ar trebui ca dușmanul să expună peste 300 mii de oștire, în potriva unui număr destul de mic de apărători.

Studiat-au ofițerii geniului nostru pozițiunile acestui deal? însemnat-au locurile în care s'ar putea face rezistența mai lesnicioasă? eu nu am

văzut nimic publicându-se de această întărire naturală, nici măcar vorbindu-se.

Acestea fiind opiniunile mele, a celui mai după urmă din ofițerii bătrâni și vechi ai oștirii române, le public, ca să fie cunoscute de toți.

Apoi fiind-că vorbim de strategie și întărire, să mai arăt încă evenimentul important ce s'a petrecut în orașul București în ziua de 13 Septembrie a anului 1848. Eveniment care a dat întâiul avânt armatei române, când a avut îndrăzneala a invada, în vatra strămoșilor noștri, coloana de 9000 a turcilor. Vă mărturisesc însă, ca unul ce am luat parte activă în lupta din dealul Spirei, căci mă aflam dejurna peste ca-raule, că dacă guvernul provizoriu din care făceau parte și Ioan Brătianu, Costache Rosetti și Christache Tel, nu desloca cu o săptămână înainte infanteria, artileria și cavaleria, trimitând'o sub Magheru și Pleșoianu la Rimnicu-Vâlcei, ast-fel că garnizona capitalei să rămâie numai din șase companii de infanterie, două din regimentul I și patru din regimentul al II-lea, în care mă aflam și eu ca comandant al companiei a V-a, apoi credeți, domnilor cititori, că am fi alungat toată oștirea de sub Fuad-bei, Cherim și Omer pașa, până am fi trecut'o Argeșul fără vad, căci ne-apărat că s'ar fi sculat toți sătenii comunelor din plasa Sabarului, și s'ar fi pus sub drapelele noastre, după străvechiul obicei al strămoșilor noștri, și nu știu, zău, dacă ar fi scăpat vre-un ture, până la Dunăre, din armata ce-și înfipsese corturile în tabăra de la Cotroceni. A cui e vina? Ca să satisfac dorința mai multor din cetățenii mei, cari adesea m'au rugat de a le face istoricul încăerării noastre din dealul Spirei, cu oștirea otomană, am onoare a vă pune sub ochi o pagină publicată de mine, sunt acum mai mulți ani; iată ce ziceam atunci:

Care zi poate fi mai fericită în viața militarului de cât aceea în care se încununează virtutea sa și în care i se respălătește picătura sângelui de către patria sa.

Care mângâiere poate fi mai mare ostașului bătrân? de cât aceea când patria sa, peste 43 ani, vine a 'i răsplăti vitejia și a 'i împleti laure pe cap, la locul luptei pentru faptele sale glorioase, căci atunci și numai atunci el vede dragostea, împreună cu dreptatea ce patria sa 'i-au fost păstrat tot-d'auna.

Care mândrie a militarului tinăr poate fi mai la culme? când el vede faptele vechilor săi camarazi răsplătindu-se cu atâta dreptate de către patrie, înaintea compatrioților săi, căci atunci și numai atunci spe

ranța lui este realizată și obositoarele lui sacrificii se văd satisfăcute.

Spue'mî militarul acela, care împreună cu mine înfruntam moartea la 4 ore după amiază, luni 13 Septembrie anul 1848, în dealu Spiri, lăsând acasă soție, copii, surori, frați și părinți, numai ca să ne aflăm la împlinirea datoriei noastre, nu este el vesel astăzi? nu este satisfăcut? nu este mândru a zice că am atârnat de peptul meu medalia patrii mele, semnul vitejiei și al devotamentului meu pentru dânsa?

Spue'mî militarul acela din activitate, nu aștepta și el oare cu mândrie și zel acest minut ferice, când astăzi vede că se bucură vechii săi camarazi? Nu 'și va îndoi și el puterile lui într'o zi ca să facă tot pentru patria sa, să 'și dea inima, sângele și shiar viața sa?

Spue'mî tînărul militar, vîzînd astăzi cum patria lui știe a rîsplăti, nu este și el gata a se înfășura în steagul detașamentului său și a muri pentru dânsa?

Spue-ne copiii noștri, vîzînd exemplul părinților lor, nu va sta și ei în grindina gloanțelor și a cartecelor inemice ca părinții lor? și bătîndu-se veseli ca dînsii, nu vor voi a muri pentru patria lor?

Da! ne vor spune negreșit, căci rîsplătirea o vîzură făcută, chiar pe tîrimul de glorie, prin împărțirea medaliilor de bronz, puse pe peptul luptătorului chiar de către guvernul provizoriu de atunci, precum o dată se făcea de către glorioșii noștri domni, rîsplătind ostașilor celor bravi și credincioși, prin dare de pămînturi, de nobleță, de cai cu gîtelile lor, de prăzile inamicilor și chiar de mâna ficelor lor.

**Lupta cea vitează din dealu Spirei, în București, a
oștirea Românești, cu numeroasa trupă Otomană ce intra în Capitală, sub comanda lui
Omer Pașa, la anul 1848, 13 Septembrie,
ziua luni, la 4 ore după amiază.**

La această luptă luînd parte și eu, autorul acestei broșuri, fiind șef al companiei a 5-a din regimentul No. 2 și în toată activitatea, căci mă aflam de zi peste streji, am socotit de a mea datorie ca să o descriu în adevărul ei, de a se vedea de către români și a se ști în tot viitorul României, că curajul românului, în urma mai multor umilinte la care evenimentele l'au adus, nu a fost perdut! ci ca niște nepoți ai strămoșilor lor romani, ca niște viteji ai lui Mircea, Vlad, Mihai și Șerban, știură în strimtoarea dealului Spirei, să recâștige aplauzele Europei și să glorifice numele de român.

Cînd la 9 Septembrie se vesti, că se porni din Giurgiu oștirea tur-

cească sub comanda generalului de căpetenie Omer Pașa, spre capitala București, din ordin grabnic se porni toate detașamentele oștirea românești, ce se afla în capitală, precum : cavaleria și artileria, spre a merge în marș forțat la Râmnicu-Vâlcei, în tabăra de la Traianu, alcătuită, sub comanda d-lui Magheru, de regimentul No. 1 și de dorobanții districtelor micii Români, iar în capitală se opri 5 companii, din regimentul No. 2, sub comanda stabii-ofițerilor colonel Radu Golescu și maior Nicotae Greceanu, și o companie din regimentul No. 1.

La 12 Septembrie, sosi oștirea otomană, în sumă de 20.000 oameni, și se opri în bivouac, în câmpia de la Cotroceni, fiind împreună cu dânsii Fuad Efendi, comisar turc, și generalul Duhamel, comisar rus, iar generalii turci erau : Omer Pașa, Cherim Pașa, Ismail Pașa și Mehmet Pașa, cari îndată după sosire, chiamă pentru 13 dimineața a merge în tabără, pe metropolitul, boerii toți, cum și partida liberalilor.

La 13 Septembrie dimineața, garnizona românească primi ordin de la șeful oștirea, generalul Tell, a se concentra în dealul Spirei, la cazarmă, zicându-ne că trebuie a se pimi pe de o parte steagurile cele noi cu care înlocuia pe cele vechi ale batalionului, iar pe de alta, a ne afla strinși acolo, pentru onoarele ce urma a se da din partea noastră oștirea otomane, la vremea intrării sale în capitală. Fu dat ordin ca să scoatem în mijlocul cazărmei cele 6 companii, îmbrăcați în mondire, pantaloni albi și șapci. Pe la ceasul patru după amiază, după ce se făcu primirea steagurilor celor noi, în front, în vreme când așteptam să sosească și trupa pompierilor de la poliție, frontul primi ordin de a sta comod, toți ofițerii, împreună cu șefii menționați, două stabii ofițeri, eșirăm la poartă, și stând pe podișca șanțului cazărmei, priveam la lumea ce se întorcea fugind pe ulița cea mare de la Cotroceni, și strigând să le dăm arme, că a pornit a intra oștirea otomană ; menționații șefi refuzând pe mai mulți la această cerere, stau în loc, adăstând să vază sosirea trupei, în vreme când s'a văzut avangarda în plutoane de cavalerie turcă, condusă de călăuze, alți turci neguțători ce vin cu neguțătorii în capitala noastră, s'a dat comanda la activitate, subalternii s'a tras la locul lor în front, iar colonelul Golescu, s'a poprit în loc, dimpreună cu căpitanul Caragea, cu aghiotantul său, casierul, și cu mine sub-semnatul, care eram dejurna peste streji, ocupând chiar cazarma cu streji, după obiceiul din compania mea; pe dată ce sosi avangarda și după dânsa generalul Kerim pașa, cu colonelul și maiorul Arabu, comandantii regimentului de infanterie cu urma în marș, se popri în potriva porței cazărmei, dând co-

manda trupeii să se oprească. Kerim Pașa, adresându-se către colonelul Goleșcu, ceru de a lăsa trupele de a intra în cazarmă. Bravul colonel Goleșcu, răspunse prin căpitanul Caragea, în limba turcă, că dănsul nu poate împlini această dorință, fără ordinul generalului său, și pe dată ce-i va trimite ordin, 'i va putea libera cazarma.

Kerim Pașa, plăcându'i, se vede, această sub ordonanță militară, fără a zice nimic înpotrivitor, comandă marșarea în continuare spre oraș, a coborî dealul Spirei, când dintr'o întâmplare, la 150 stâneni distanță de la poarta cazarmei spre vârful dealului Spirei, se întâlni piept în piept cu trupa de pompieri, pe care, după cum zisei, o așteptam d'a veni a se întruni cu noi. Surpriza urită ce avu atât Kerim Pașa, șeful oștirea turcești, întâlnindu-se în drum cu o trupă sub o alt-fel de uniformă, cât și trupa pompierilor a se vedea în piept cu trupa otomană, care sforțând de a trece mica distanță spre a sosi la cazarmă, și încercându-se printre întâiele rânduri de cavalerie și infanterie a trupeii otomane, se loviră, se îmbrânciră soldații, și de odată, noi, cari ne aflam la poarta cazarmei, auzirăm sldbozirea unei puști, iar în cinci minute, vëzurăm din acea distanță, amëndouë trupele încăerate și mai multe sloboziri de puști, iar până să comandez colonelul nostru frontului ce sta în curte, a se aranja, nu trecu al 8-lea minut și tot frontul trupelor otomane ce se afla mărșuind în despărțiri îndărătul a toatei întinderii cazarmei, avënd și tunuri între distanțele batalioanelor, se întocmi în front spre cazarmă, și deschise cel mai iute foc de rânduri asupra frontului nostru, cum și sloboziri de tunuri cu cartee, care curgënd ca ploaia dimpreună cu țândări de uluci din împrejurimea cazarmei, asupra noastră, începurăm și noi cu menționatele 6 companii a trage focul cel mai teribil asupra lor, în cât, isprăvind soldații câte 20 patroane din patronașe, năvăliră în dezordine în fundul cazarmei, unde lângă magazia regimentului, gășind carul pe douë roate, în care se păstra patroanele regimentului, și spărgëndu'l, încercă patronașele lor, și trăgeau focuri spre inamicii risipiți prin curtea cazarmei, întinși pe brânci, rezământ pușca chiar pe trupurile căzute.

Fumul cel groaznic, focul cel bengalic al mulțimeii trupeii otomane, ricoșetele și vijitul gloanțelor, făcu ca să nu ne mai vedem unul cu altul, în toată întinderea curței cea mare a cazarmei, nici să mai putem ști ce se petrece afară cu trupa pompierilor, atât știu, că de douë ori a ridicat batista albă legată în vârful săbiei ofițeria turcești, strigând că e greșală (ianglăș) să stăm, și focurile abia încetau douë minute, și de sineși începeau iarăși în reciprocitate.

Acest conflict, această nepregătită încăerare a unui număr de 500 Români în total cu numeroasa trupă de 9,000 oameni ce marșa în capitală, ținu de la 4¹/₂ ore după amiază, până la 7 ore seara la 13 Septembrie, până când, cu încetul, ne-am retras prin ulița din fundul cazărmei unde întemînînd în acea furie de retradă și o patrulă de cavalerie otomană, alcătuită de 8 oameni lănceri, vrând a trage cu carabinele în noi, fură trecuți prin baionete ei și caii lor, trecînd peste cadavrele lor până ce ne răspîndirăm care în cotro am vrut.

Fidelitatea Santinelei

Din roata V-ea, regimentul No. 3, comandată de mine, uitându-se de către Efleiter, soldatul ce era la ceas, în odaia unde era cancelaria regimentului, la locul steagului și la lada de bani, credinciosul, bravu român din districtul Argeșiu a stat nestrămutat la locul său, privind pe fereastră toată mortalitatea ce se întemplă în curte, vîzînd în sfârșit și chiar retragerea confrăților săi, sta neclintit păzind postul său, până ce peste o oră după retragerea noastră, intrînd vedetele otomane din infanterie, a se încredința de deșertarea odăilor cazărmei, spre a putea intra totalul trupeii, și găsiînd pe nenorocita santinelă funcționînd, fără a'l măi întreba, traseră de afară cu măi multe focuri în el, până ce'l doborî. Această fidelă santinelă, va primi coroana cerului și aplauda tutulor militarilor, pentru care bine ar fi ca d. ministru actual al oștirea, să mijlocească o pensie familiei sale la Argeș, înțelegîndu-se măi întăi cu mine, șeful său, a'i relata cele de trebuință.

Incăerarea pompierilor povestită mie de d-niî ofițeri ce aū luat parte

La 13 Septembrie, pe la prânz, comanda pompierilor primind ordin de a veni în dealul Spirei a se întrupa cu roatele regimentului No. 2, plecă la 4 ceasuri după amiază din cazarma lor de la poliție, când de o dată se întălniră tocmai în vîrfu dealu Spirei la poartu de zid de unde începe a se vedea cazarma, cu flancul drept al trupeii otomane, ce era comandată de generalul Kerim Pașa, de un colonel și de un maior arab; iar trupa pompieră era comandată de d. căpitan Zăgănescu, avînd ca ofițeri pe d-niî sub-locotenenți Dinca, Foncianu, Stărostescu și pe locotenentul Dănescu... Veneau în despărțiri iar sub-locotenentul Dinca se afla armat și cu pistoale la brău. La semnalul ce dete Kerim Pașa, a se da în lături din drum, această trupă nu înțelese, și se împreună amăndouă

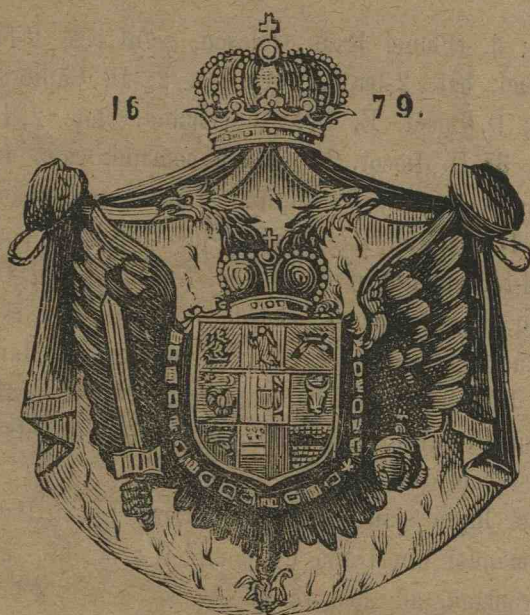
flancurile, începând a se încurca prin rëndurile otomane, grăbeați de a sosi în cazarmă, se vede că atingerea ce avură rënd cu rënd, soldat cu soldat, se învrăjbiră amândouă flancurile, în cât începu lupta de o dată; sub-locotenentul Dinea slobozi pistoalele în generalul ture și în maiorul arab, așa în cât, maiorul căzu mort, cum și calul generalului; flancurile se băteau în focuri și în baionete, și Kerim Pașa comandă strigând a veni tunuri. Pe dată ce sosi două tunuri, cari până să 'și ia poziția lor, și pregătirea, pompierii traseră în manevră de lagări, trântiți pe brânci, și omorînd vre-o câți-va artileriști, răpi acele două tunuri din mâinile lor; lupta se făcu mai crâncenă și încăerarea mai serioasă, atunci se omorî locotenentul Dănescu și sub locotenentul Stărostescu. După aceasta, lup-tându-se pompierii cu bărbăție, și vèzându-se năpădiți de mulțimea otomanilor, unii începură a se retrage în dezordine în vale de dealul Spirei, coborându-se în dreapta prin grădinile locuitorilor, iar alții apucară de sosiră în cazarmă, printre mulțimea rëndurilor otomane.

Aceasta este descrierea și a încăerării pompierilor, tot însă ce era afară din regulile militare din partea ofițerilor otomanî, aș fost abaterea ce făcu, că în vreme când se ridica batista albă în vârful săbiei, spre semn de încetarea luptei, aș putut face ca vre o câți-va soldați ce mai rămă-sese în locul luptei, să pue armele jos, cu promisiune că nu le va face nimic și vor fi pardonați, și pe dată ce soldații aș pus armele jos, aș ordonat rândurilor otomane, de aș tras cu focuri în ei, omorând așa mai mulți soldați nevinovați.

In noaptea de 13 Septembrie după lupta și răspândirea Oștirea.

Orașul București a fost ocupat de către trupele otomane militărește. Infanteria coprinse posturile din capitală, iar cavaleria patrulă pe toate stradele. Tunurile otomane și mortierurile aș fost așezate pe dealul Spirei și monastirea Cotroceni, dominînd în noaptea aceea peste toată capitala, deosebite patrule de cavalerie, s'aș trimis pentru strejuire pe la reprezen-tanții puterilor streine.

Iar a doua zi 14 Septembrie, fu ordin dat de șeful de căpetenie al oștirea otomane Omer Pașa ca totî d-nii ofițeri români ce ar fi fost deghisați să se îmbrace iarăși în uniforma lor spre organizarea comenzilor lor, pentru care fu ordin dat atât în capitală cât și în districte, a se întorce toți soldații ce va fi dosit pe la casele lor, spre alcătuirea comenzi lor,

DINA GANTACUZINO.

iar parte din trupa otomană ce se afla încă la Cotroceni, cavaleria sub comanda lui Ismail-Pașa și infanteria sub comanda lui Mehmet-Pașa, porniră în mica Românie, ca să ocupe tabăra lui Magheru, din Râmnicul Vâlcei la Troian, care cum auzit că s'a apropiat oștirea otomană la Olt, desarmă regimentul No. 1 și porni la Slatina sub comanda ofițerilor subalterni, iar armele le puse în cară, căci d-sa și colonelul regimentului, d. Pleșoianu, se retraseră în Transilvania, în Sibiu, iar artileria și cavaleria fu trimisă prin Pitești, în capitală, împreună cu ofițerii subalterni.

**Să înscrii aici, spre eternă memorie, numele tuturilor domnilor
ofițeri și camarazi ai mei aflați în luptă**

Superiori : d. colonel Radu Golescu, șeful reg. 2-lea; D. Maior N. Greceanu comand. bat. 2-lea din reg. No. 2; D. Căpitan Caragea comandantul comp. 1; D. Locot. E. Culoglu comand. comp. 2; D. Locot. I. Deibus comand. comp. 3; D. Locot. E. Caluda comand. com. 4; Căpitan D. Papazoglu comand. comp. 5; D. Căpitan Lăzureanu comand. comp. 7; din regim. Nr. 1; D. Căpitan Zăgănescu șeful trupei de pompieri.

Numele d-lor subalterni din regim. Nr. 2 : Locot. C. Conțescu, Scarlat Mareș, I. Arion, D. Ștefănescu; Sub-locotenenții : K. Constantinescu, G. Rătescu, F. Macri, Ioniță George, A. Teușeanu, N. Marinescu, N. Pescaru J. Presan, B. Dimulescu, N. Paraschivescu, N. Cătuneanu;—iar din trupa de pompieri, subalternii : Locot. Dănescu, sub-locot. Stărostescu, sub locot. D. Focheanu și sub-locot. Dincă.

La această luptă s'a uit omorit din ofițeri; Locot. Dănescu și sub locot. Stărostescu, amândoi din trupa de pompieri; iar din gradele de jos din toată oștirea română, au fost răniți 57 și morți 48. Din partea otomanilor au fost omoriți, un șef de batal. arab, vre-o câți-va ofițeri; iar din gradele de jos (cât s'a uit putut afla de către noi) au fost omoriți 158, sau zis însă, că sunt peste 400, fără a se putea afla câți răniți, precum și două tunuri trase din poziția lor.

Acestea sunt întâmplările Ostășesci ce s'a uit petrecut în România de la Septembrie 9 până la restabilirea ordinului căimăcămiei, văzute de mine, cari nu vor fi contestate de către camarazii mei, fiind adevăruri descrise fără părtinire sau ori-ce altă rea cugetare¹⁾.

¹⁾ În memoria acestei glorioase lupte a VII roate de români cu coloana otomană ce marșa în capitală, în sumă de 9,000 oameni, am putut băga în colecția mea de rarități, două cartice ce erau slobozite din tunurile otomane din dealu Spiri, când trăgea din ulița cazărmei spre noi și găsite una în ulița Filaretului, căzută în curtea unui proprietar anume Popescu și alta în podu Caliții, intrată pe fereastră și căzută în odaia d-lui Aprichie. (Nota autorului)

* * *

Sfârșind descrierea evenimentelor ostășești din anul 1848, (dealu Spiri), fie-mi vă rog permis a face și o mică cronică a bravului regiment No. 2, din sinul căruia saū aflat în luptă batalionu II.

Acest brav regiment a fost încă de la organizația oastei la anul 1830, comandat de șefii cei mai inteligenți și bravi. Șefi batalioanelor și companiilor lui, au fost cei mai învățați ofițeri, și cei mai activi ce au existat pe acele vremuri în oastea României.

Regimentul No. 2 a fost acela ce pentru prima oară strejui cu vrednicie garnizoana orașelor muntene la anul 1813, sub comanda colonelului Costache D. Ghica, când plăcu generalului Chiselef la revisia ce îi făcu, disciplina, îmbrăcămintea, buna ținere a oamenilor și învățătura, pentru care mulțumi șefului regimentului care mai târziu deveni șef al toatei oaste, cum și comandirilor de părți: Câmpineni, Golești, Crețulești, Nicoleşti, Cerchezi, Mănești, Caracasidi, Theologu și altora.

Regimentul No. 2 fu acela ce se deosebi din batalioanele oastei române ce erau amestecate cu cele Rusești, la manevrele ce se făcu în câmpia Colintina la anul 1831, august 22, zi solemnă, când se dete e-poletele, după forma celor rusești, la ofițerii români, în prezența generalului Chiselef, și care întocmit fiind în caré de atac, în vreme când se ataca de către mai multe sotnii de cazaci (închipuire de bătaie) gr-șind un cazac ce se apropiase mai mult de întâia linie a careului, și atingând pe un soldat cu pica sa, toată linia s'a ofensat, și a început serios a împunge caii cazacilor cu spângile, până ce deveni conflictul furios prin mai multe lovirii, și pe dată se ordonă de către generalul Chiselev încetarea manevrei (saū închipuirei de bătae) ce nu mai era glumă.

Regimentul No. 2, fu acela ce se deosebi cu activitate la marele incendiu al Bucureștilor, anul 1747, când numai o companie deșertă pușcăria de 370 tâlhari, strămutându'i legați din locul pușcăriei ce ardea, (piața sf. Anton) până la cazarma de la dealu Spiri, saū în locul unde este astăzi temnița militară, și care strejui toată noaptea aceea capitala, fiind chiar eū dejurna peste caraule (de zi peste streji), cu comanda roței a 5, pe care o comandam.

Batalionul al 2-lea din regimentul No. 2 fu acela ce merse cu marș forțat din Zimnicea, unde era cantonat la anul 1841, și până în Brăila, când se făcu revoluția bulgară, și care sosind pe jos în 48 de ore pe ploaie mare, și ocupând garnizona Brăilei, încetă a doua zi orî ce răs-

coală; iar pentru acest marș, sute fără exemplu, pe care l'au admirat toți militarii străini, fură decorați toți șefii părților regimentului, cu ordine otomane în diamante la gât, pentru zelul și vrednicia militară, ba încă era domnitorul A. Ghica de părere a se pune la steagul și la chiverile tuturilor soldaților pe panglica de alamă, inscripția: „pentru vitejie și activitate“, și intrigi străine l'au oprit.

Batalionul al 2-lea fu iarăși acela care, cantonat fiind în garnizona Brăilei, în iarna anului 1842, Februarie 10, potoli de a doua oară, răscoala bulgară, prin prinderea și omorîrea răsculătorilor străini, bulgari, greci și arnăuți, când se omorâ tâlhărește ofițerul de cavalerie Petrăchescu, și se răni la cap bătându-se, ajutat numai de patru soldați, bravul căpitan Podeanu. Aceștia iarăși nu pot tăcea a nu spune că ereaș din compania a 5, comandată de mine, pe care o trimisesem a scăpa viața colonelului meu Enghel, și cu care am luat partea cea mai activă la amândouă evenimentele.

În fine, tot din acest regiment, compania a 5 împreună cu batalionul 1-iu, sub comanda activului colonel Radu Golescu, maiorului N. Greceanu, căpitanilor C. Caragea, E. Culoğlu, I. Deibus, E. Caluda și D. Pappazoglu, fiind și brava companie din regimentul No. 1 sub comanda căpitanului Lăzăreanu, săvârși cu onoare eroica luptă din dealul Spirei, la anul 1848, Septembrie 13, la ora 4 după amiază, ziua luni, zi de laudă a oastei române, căci acea luptă se numără în istoria militară a țării a 40-lea contra otomanilor, săvârșită cu gloria armelor române.

Acum să arăt cititorilor noștri câte ceva și de fostele trei capitale ale României încă de la anul 1215.

Tot-d'a una am avut dorința ca să arăt compatrioților mei, descoperirile ce am putut face prin țară în privința monumentelor ei istorice, de aceea ș'acum viû a arăta cele ce am putut descoperi prin trei vechi reședințe ale României, Câmpu-lung, Curtea-de-Argheș și Târgoviște.

Loc. colonel D. Papasoglu (Slătineanu). Anul 1874.

Trista stare în care am găsit monumentele strămoșilor noștri în anul acesta, 1874, este vrednică de jale!!

Incep dar cu întâia reședință a lui Radu Negru Basarab, Câmpu-lung. Nu se mai vede nici un monument strămoșesc! un balcon mai arăta visitorilor că zidurile pe care era înfipt, datează de la Negru Vodă, și acelea împreună cu zidurile ce ocolesc mănăstirea Domnească au dispărut! marca primitivă a țerei, vulturul cu crucea în plisc, vîzută pe o mare lespede de piatră ce era înfiptă în frontispiciul porței domnești și aceea se află prăvălită de ripa pietrișului, lângă o cișmea părăsită și desfigurată de loviturile petrilor în cât abia se poate descifra, vre o două reliefuri de capete de lei; mai există într'un zid în rândul clopotniței, ce stă gata a cădea, și a se răpune, vechia cruce de piatră, monument pe care s'află sculptat hrisovu lui Negru Vodă, sau vechile privilegii ale Câmpu-lungului și p'aceea am găsit'o trântită într'o curte a unui particular la poarta căruia se mai vede o altă cruce înfiptă în zid fără a se putea descifra din cauza rupturilor și maltratărilor comise de trecători. Alt nu mai am să vă arăt din Câmpu-lung, prima reședință a României de cât ceea ce mi-au spus și mie unii alții că mai există în primărie hrisovu lui Radu Negru; tot ce pot să vă mai spun este că se află și o piatră mormântală peste care stă sfânta masă a bisericii catolice, și care este înconjurată cu mai multe litere sculptate latine... pe care am copiat'o în albumul meu; acea pétră

trebuie să fie din timpul Cruciadei când au trecut cruciații prin țara noastră, mai este în păstrarea superiorului mănăstirei domnești și un pahar de argint aurit, reprezentând prin sculpturi trei ostași români dat în dar acelei mănăstiri, de Matei Vodă și de d-na lui, Elena, un sfânt chivot de argint aurit lucrat în smalt și cu descrierea dorinței fondatorului, pentru care opinez (până nu se vor răpune și acestea) a se aduce la muzeul națiunii. Trec acum la a doua reședință a lui Radu Negru, Curtea de Argeș, județul Argeș.

Care român ar fi putut în acel an, 1874, să țină condeiul în mână ca să descrie trista stare a monumentelor ce Curtea d'Argeș conține? Să încep dar cu biserica domnească din oraș, vechia catedrală fondată chiar de Negru-Vodă, la finele secolului al XIII lea, și în care sunt depuse de către acest credincios domn moaștele martirei Filoftheia, aduse în timpul domniei lui din Bulgaria, cine nu s'ar emoționa văzând trista stare de ruină a acestui vechiu monument al țerei?... Interiorul lui este ca o pesceră întunecoasă, iar exteriorul, cu acel frumos stil bizantin-gotic, este jumătate ruinat, în zidul bisericei, la intrare, se vede sculptat pe o fereastră, bustul lui Radu Vodă, însă obrazul, cum și toate basreliiefele sunt desfigurare; în interior se văd antice morminte de cari nimeni nu s'a interesat a le copia măcar inscripțiile după pietre, cari peste câți-va ani nu se vor mai putea citi; acest păcat, această urgie asupra inscripțiunilor noastre istorice, l'am întemplat pe la toate monumetele noastre în timpul excursiunii mele.

Sunt în oraș încă două biserici foarte vechi, iar într'una din ele am putut vedea un steag care mi s'a spus să este lăsat de căpetenia arnăuților în timpul insurecțiunii grece în 1821.

Se află pe un deal o ruină mare a unei biserici numită Samnicora (sf. Niclae), despre care tradițiunile orășenilor spun că a fost biserica doamnei lui Radu Negru care era de ritul apusan. Nică un alt semn în tot orașul nu ne mai poate arăta, că ar fi fost acolo scaun domnesc. nici chiar împrejmuirea curței domnești ce era cu ziduri colosale de piatră nu mai există; ea s'a desființat și s'a prefăcut în cotețe, în coșari, și în fine, nu'i nimic ridicat pe fața pământului. D'aci puțin mai nainte ca un sfert de oră în susul Argeșului, este frumoasa biserică numită de mine bijuteria secolului XVI, fondată de Negoe Vodă, și care în urmă a devenit și reședința Episcopiei d'Argeșii. Ce să fi scris de ea?... Ce să vă fi arătat?... Ce am mai plâns?... Trista stare în care a devenit în zilele noastre, era cunoscută de la bătrân până la copil, de la Domn până la plugar! Această biserică a lui Neagoe ce se admiră de toți străinii cari

aă vizitat țara, am găsit'o atunci înconjurată, sau măi bine zis țesută în schele de bradu, copaci măi mari, măi mici, țândări, scânduri, atârături de funii de tei, de jos și până în vârî, în exterior cât și în interior, și cuprins de groază, am zis : „Doamne, păzește Tu locașul tĂu cel sfânt de vre-o asvârlitură de țigare sau chibrit, precum le-ai păzit trei secole și jumătate de toate calanitățile ce-au trecut peste el.“ Am întreat dacă primăria sau administrația aă pus vre-o streajă ca să privegheze acest monument, și mi-s'aă arătat de către doui călugări săraci d'acolo, un unchiașu bătrân cu un băț în mână, zicându'mi că ăsta e de caraulă ; întrebându'l ce instrucții are, mi-a rĂspuns : că are să bage de seamă a nu se fura din cheristea ! Coprins de o jale ce toți români ar fi avut, l'am rugat cu lacrămile în ochi, dându'i instrucțiune, și formând din el cea măi bună santinelă, i-am zis, să nu permită nimĂnui să vie cu țigarea în gură lângă schele, sau să facă cine-va foc lângă schele, și să dea în seamă instrucția asta din paznic în paznic, ce se va orândui acolo, înspăimântându'l la din contră cu gura oanei.

Cu mine se afla un îngrijitor d'acolo, călugăr, precum și altul econom, cari, după ce 'mi aă arătat miseria în cari trăiesc numai cu 40 lei vechi pe lună, mi-aă arătat paraclisul unde fac sf. slujbă, afară, ș'unde să păstrează sf. moaște ale lui Nifon, Mercurie ș'a sf. Tațianei. Iar candela de la mormântul fondatorului nu s'a văzut aprinsă de erau peste 4 ani, pe câtă vreme arhitecți, ingineri, revisori, meșteri, toți aceștia s'aă înșirrat la acea monastire chibzuind restaurarea ei până ce îmbracă biata biserică a lui Neagoe în-o pădure de brad, și pe din'ăuntru și pe din'afară, și de ea nu se măi apucaă, și Dumnezeu a trebuit s'o ferească de vr'un foc, că atunci nu măi aveau unde să măi plimbe inginerii și arhitecții, acești ovrei, cari storc fără folos punga țării.

Ce era oare acest blestem ? — Ce va fi fost această persecuție asupra monumentului lui Neagoe, care nu putu fi isprăvit până ce Doamna Despina își vându și cerceii din ureche ? — Cum se putea, casa lui Dumnezeu ce fu sfințită de o mie sf. Părinți, de patriarhul Ierusalimului și de măi mulți episcopi, ce fu împodobită cu atâtea lucruri aduse chiar din sf. Sofia, cu frumoase podoabe lucrate în bijuterii de chiar mâna Doamnei, și înzestrată cu atâtea moși ; acea casă a Domnului în care s'aă închinat cei măi mulți din glorioșii noștri Domni, acea bijuteria fără exemplu în toată Europa, acest monument care fu respectat de invasiunile barbarilor, de calamitățile măi multor oștiri străine, apoi de noi Români, când ziceam că progresăm în toate, cum se putea a fi lăsat pe mâini atât de

profane, a inginerilor și a arhitecților ovrei care o aduseseră în astfel de degradare? Am făcut atunci apel la eruditul și adevăratul român J. T. Maiorescu, fost ministru de culte, ca să întoarcă serioasă și neobosită stăruință asupra stărei vrednică de jale, a acestui sacru monument al României, să nu plece de la minister până nu și va lăsa numele său de restaurator al lui. Străinii l-au admirat, exemplu avem pe împărăteasa Ecaterina Rusiei, cari trimitea podoabe și cele trebuincioase pentru acest sfânt locaș primului episcop, bunul păstor Iosif. Comitele Coronini, comandatele suprem al oștirilor austriace, când se afla în țară a ordonat corpului de geniu de a studia monumentul până la cele mai mici sculpturi ale lui, le-au desenat, și le-au publicat prin broșuri ad-hoc în toată Europa luminată.

Să mai descriem frumoasele tradițiuni ce se păstrează de acest sacru monument? — În vremea bătăliei nemților cu turcii la anul 1784, Oștirea nemțească nu a voit a se apăra în curtea acelei mănăstiri frumoase, dorind a evita o distrugere ce putea să i-se cauzeze; în vremea insurecției grece, la anul 1821, aflând turcii că ar fi închiși în biserică, din arnăuții lui căpitan Farmachi, nu au voit a pune tunurile spre acel monument ci l-au ținut înconjurat până au eșit arnăuții la câmp. — În fine, era o generală mirare cum a putut deveni el ars, părlit și distrus în mâinile noastre! Cei mai cuvioși și venerabili episcopi, ca Iosef, Ilarion, Grigorie, ca Samuel, Clement, ca Ghenadie și ca Scriban, au fost ca santinele neadormite pe lângă acest glorios monument; ce profanare era aceea de atunci? ca să se maltrateze astfel un templu în care se păstrează mormintele celor mai glorioși Domni ca a lui Neagoe Vodă cu Doamna lui Despina, Radu-Vodă de la Afumați, Alexandru Vodă al IV, cum și al Cneazelui Lazăr al Serbiei.

Să ne întoarcem la frumoasele clădiri ce ocolesc acel monument — unde e acel salon ce era divanul Domnesc, lucrat în stilul cel mai elegant gotic; acele spațioase suterane despre care tradițiunea ne spune că ar fi servit de încăperi ale garzilor lui Neagoe; acel paraclis frumos din fundul curții? acea bucătărie mare Domnească lucrată în stil gotic; ei bine au ars, apoi în loc să le păstreze chiar așa în ruină pentru stilul lor cel antic le-au dărâmat după fața pământului! Asemenea și o mulțime de alte obiecte și pietrării ce se află în interiorul și exteriorul bisericii au dispărut cu totul!!! Peristilul acela din 'naintea bisericii, pe coloane de granit roșu, unde este? Prea sfinte Episcoape, strigă mereu că poate va fi ascultată vocea ta.

Astăzi să dăm slavă lui Dumnezeu că în urma atâtor plângeri ce

am făcut, s'a restaurat și s'a împodobit biserica Curtea de Argeș și cu toată cerința, din ordinul M. S. Regelui Carol I.

Să trecem acum în districtul Dâmbovița, la a treia reședință a Domnilor Români, care se numea Târgul-Vestit sau capitala Târgoveștea, și care conține monumente cari de sineși arăta cea mai luminată istorie a gloriei Domnilor Români. Inmulțirea bisericilor, și a inscripțiunilor după frontispiciul lor cum și acele după a pietrelor mormântale, a crucilor celor mari cari sunt înfipte pe la diferite localități, ne povestesc întreaga istorie a țerei. Se umple de un respect religios vizitatorul la vederea vechilor ruine ale aceluî mareș palat domnesc, ce însă sta în ființă și în care au domnit mai mult de 45 Domni Români, de la Vladislav până la Grigorie Ghica, cel ce și mută tronul pentru tot-d'a-una în București.

Acel palat ce s'a vizitat de mulțimea ambasadurilor streine și a parlamentarilor puterilor învecinate, acel tron de unde se decreta fericirea Românilor, viața sau moartea lor, acel palat în care s'a născut atâția fii de Domni și din care au eșit atâtea Doamne și Domnițe virtuozose, acele saloane în care s'a înpărțit cărjele a mai multor arhipăstori ai bisericii noastre, atâtea paloșe ale bravilor căpitani ai României, și prin care s'a petrecut solemnitățile glorioaselor zile ale străbunilor noștri, în fine în ruinele aceluî sfânt palat domnesc, voiesc a arăta că astăzi se află o Cușniță a unor ferari unguri carătași!!! iar prin ale lui încăperi domnești, unde altă dată veneau trimișii lui Zdrini, Batori, lui Sigimund și a lui Apafii, astăzi vede Românul cu lacrăma în ochi, roate stricate, dricuri de căruță fărâmate, cărbuni, cușnițe, ciocane și nicovale, mare indignare simți sufletul meu, când mă pomeniiu cu un ungur, [nu însă din acei trimiși ai lui Batori, Apafii, Zdrini și Sigismund) ci de carătașul chiriaș, care voia a 'mi arăta renumitele suterane ale aceluî palat, spuindu'mi că el este așezat acolo de către un Primar negustor pentru o mică chirie și că Primăria îngrijește foarte puțin de acele ruine și că nu ține nici o curățenie pe acolo !...

Am vizitat ruinele vechii bisericii a catolicilor, lângă care am descoperit frumoase lespede mormântale cu inscripții latine, descriind că acolo s'ar fi înmormântat rămășițele unui ambasador, ce era acreditat pe lângă Domniul Români din partea Regelui Poloniei pentru comerțul orientului, după care am luat copie exactă și am desenat efigia după piatră cum și literile în deosebitul meu album. Ce satisfacere poate fi mai mare pentru un Român când descoperi asemenea istorice și prețioase monumente? Acea lespede, mormântală după părerea mea, ar trebui ca guvernul să o ridice și să o aducă în păstrarea muzeului națiunei ca pe un document de istorie și de gloria Românilor, căci baratul o va desfigura întrebunțând'o în altele.

Am avut onoare a fi condus de cea plină de virtuți și patriotism, respectabila doamnă Polina Crețuleasca, născută E. Florescu, proprietară mare din vechea reședință Târgoviștea, la o antică și frumoasă biserică a familiei Crețuleștilor, pe care a scos'o din ruina ce-o amenința reposatul

d-sale soț, venerabilul Român, Ion Crețulescu, și care astăzi se ține în splendoare și se îngrijeste, de stimabila doamnă Polina. Intr'adevăr, biserica este vrednică de văzut ca o antichitate mai mult de 400 ani, ea se află zugrăvită de onorabilul d. Tătărescu prin stăruința acestei creștine doamne, frumoasa ei arhitectură veche de marmoră ca aceia a mănăstirii Dealului, iar arabescurile de sculpturi gotice în marmoră și silex, ce decorează ușa acestui sfânt lăcaș, sunt vrednice de toată admirațiunea și vizitatorul poate crede că ele s'ar putea compara cu cele mai frumoase sculpturi italiene și grece

De aci am trecut la marea și frumoasa mitropolie din Târgoviște, cea cu șase turnuri și cu trei sute șase-zeci și cincî de ferestre, templu lui Dumnezeu fondat de Neagoe-Vodă, la anul 1510, după povăța părintelui său spirit al patriarhului și mitropolit al țerei, sfântu Nifon. Ea este reparată astăzi de un contracțiu evreu, dar stă nezugrăvită, pe când în interior fiind zugrăvită cu vopsea galbenă fără ulei, cade tencuiala cu vopsea cu tot, și reclamă o a doua reparație. Iată o cheltuială zadarnică făcută cu licitațiune. Iată o bătae de joc a unui evreu făcută la acel măreț templu, printre ferestrele căreia străbate soarele a fie-și cărei zile de peste an. În curtea acestei Mitropolii s'a îngropat după asasinare și corpul lui Tudor Vladimirescu la un loc descoperit de mine, care am a' l desgropa în vara viitoare cu cheltuiala mea.

De aci am mers de am dat vizită domnului prefect al județului, Odobescu, care este iubit de către tot județul, fiind un tîner de un caracter prea onorabil. L'am găsit la onorab. comitet permanent districtual, împreună cu onorabili săi consiliari, cărora în numele istoriei României le-am făcut rugăciunea mea ca să se clădească pe lângă gimnasiul orașului o încăpere spațioasă, în care să facă de a se aduna toate acele petre cu inscripțiuni istorice ce se văd o mulțime trântite în preajma a mai multor biserici ruinate și prin răspântii și care după un timp foarte scurt acele inscripțiuni ce conțin sunt a se șterge, călcându-se de oameni și de vite, am opinat ca să se spele și să se curețe așezându-le în acea încăpere, expuindu-se ast-fel la vederea tuturor că acele monumente au a da folos mare acelor ce se ocupă și se vor ocupa în viitor cu istoria țării, le-am spus că onorab. comitet județean să autorize oameni cu specialitate de a scri istoria Târgoviștei și a tot districtului și a o publica prin broșuri ad-hoc, pentru folosul tinerimei și înavuțirea istoriei naționale. Le-am arătat că districtul Dâmbovița conține într'ânsul cele mai istorice menumente și de toată frumusețea, precum Mănăstirea Dealu, fondată de Radu V cel mare, la anul 1500, plină de morminte domnești istorice. Mănăstirea Golgota de la anul 1542; Nucetul fondat de vornicul Gherghina la anul 1589; Cobia de Alexandru II la 1572; Găiseni fondat de marele Ban Stroe, fiul marelui vornic Dobre din familia cea veche și ilustră a Floreștilor, la anul 1543; Viforâta fondată de Vlad-vodă la anul 1530, unde se păstrează până astăzi frumoasa icoană a Martirului Gheorghe, dată de Leon Vodă Tomșo, în urma victoriei repurtată în Bu-

curești contra boerilor pribegî, la anul 1631; Mănăstirea Stelea, fondată ca monument de împăciuire de Vasile vodă al Moldovei în al XVII secol, pe locul unde a fost locuit patriarhul Nifon; Monăstirea Potocu, fondată de Vladislav Basarab la anul 1392. Biserica cea veche a sfântului Gheorghe din reședința, în care se găsesc acele admirabile lespezi de piatră, pe care sunt sculptate blestemele cele mai îngrozitoare pentru cei ce le vor ardica, ruinele bisericii coconilor (fii de domn), mormântul celei plină de virtuți doamna Elena a lui Matei Vodă Basarab cu inscripțiuni latine și care se află în biserica Domnească de la palate, unde este și loja de marmeră în care asculta serviciul divin domni și care este fondată de Petru vodă Cercel la anul 1573. Piatra mormentală cu frumoase sculpturi precum și mormântul ardicat pe arabescuri *à jour* al familiei Cantacuzinilor ce se află în Mitropolie, pietre mormentale ale patriarhilor Hrisant și Dionisie, ce au murit în România, precum și alte multe monumente pe cari pentru prescurtare nu am putut a le arăta aci.

Asemenea iarăși de mare interes este a se vedea și a se păstra fortificațiunile cetății Târgoveștei, suterane secrete, apeduce, locul cetății de lemn, unde s'a descoperit chimiterul cu osemintele celor căzuți în înconjurarea dată Târgoviștei în vremea lui Sinan-pașa, precum și mulținea ghiulelelor descoperite acolo. Toate aceste trebuiesc îngrijite de onorabila primărie, căci ele fac înavuțirea istoriei și gloria vechei reședințe a Românilor.

Nu pot tăgădăui că la toate aceste arătări, atât d-l Prefect, cât și onorabilii săi consilieri m'au ascultat cu mare interes, dar... de... când nu se gândește nimenea la astea, ce să'ți facă onorabilul comitet cât de patriot va fi el și cât de mare zel ar desvolta.

Aci este locul ca s'arăt și vr'o câte-va vetre vechi ale boierilor României ce locuiau în Târgoviște când era reședința României.

Vatra palatelor familiilor celor vechi :

- I a Văcăreștilor.
- II „ Buzeștilor.
- III „ Crețuleștilor.
- IV „ Bălenilor.
- V „ Floreștilor.
- VI „ Goleștilor.
- VII „ Căpleștilor.
- VIII „ Gomenilor (sau Corneciti Greceni).
- IX „ Gioranilor.
- X „ Grădiștenilor.
- XI „ Papazoleștilor (sau Slătineni).
- XII „ Dăneștilor.
- XIII „ Belilor.
- XIV „ Băduleștilor.
- XV „ Paladeștilor.
- XVI „ Chirculeștilor.

XVI a Olăneștilor.

XVIII „ Costeștilor

XIX „ Comăneștilor.

XX „ Fuseștilor.

Precum și alte vetre boerești pe cari, pentru prescurtare, nu le-am însemnat aici.

Preținși archeologi cei în drept a face rapoarte guvernului, trec printre aceste monumente, pleacă la peștera de la izvoru Ialomiții, însoțiți de lăutari și de adunări plăcute și când se întorc în capitală ni le arată glumind, fără să arate guvernului îndreptările ce se reclamă și măsurile ce trebuie a se lua pentru apărarea unor asemenea tezaure istorice și sacre suvenire ale strămoșilor noștri!! O, monumente glorioase, suterane istorice și măguri misterioase ale României! de și nimenea din noi, cari ne pretindem astăzi archeologi, nu ne pricepem cum să vă scăpăm din întunericul în care zaceți de zecimi de secole, de și năravul nostru este de a rîde unul de altul, de și ne place numai parade de vorbe publicate prin foi; dar mâine poate va veni ziua în care tinerimea studioasă, pășind după descoperirile noastre, vă va scoate din întunericul pămîntului României, și vă vor arăta națiunilor luminate care sunt atât de zeloase pentru monumentele patriei și a străbunilor lor.

Lt.-Colonel D. Pappasoglu (Slatineanu)

FINELE ISTORIEI

